

T.C.

**AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DİJİTAL ÇAĞDA GENÇ KUŞAĞIN BİLGİYLE İLİŞKİSİ:
PARÇALANMA, BELİRSİZLİK, SEÇİCİLİK VE MARUZ
KALMA**

Gizem BAYHAN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Serdar ÜNAL

Aydın-2019

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
2019-YL-010

DİJİTAL ÇAĞDA GENÇ KUŞAĞIN BİLGİYLE İLİŞKİSİ:
PARÇALANMA, BELİRSİZLİK, SEÇİCİLİK VE MARUZ
KALMA

HAZIRLAYAN

Gizem BAYHAN

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğretim Üyesi Serdar ÜNAL

Aydın-2019

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gizem BAYHAN tarafından hazırlanan “Dijital Çağda Genç Kuşağın Bilgiyle İlişkisi: Parçalanma, Belirsizlik, Seçicilik ve Maruz Kalma” başlıklı tez, 22.02.2019 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan: Dr. Öğr. Üyesi. Serdar Ünal	ADÜ	
Üye : Dr. Öğr. Üyesi. Şebnem Özkan	ADÜ	
Üye : Dr. Öğr. Üyesi. Mustafa Gültekin	PAÜ	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulununtarih.....sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ahmet Can BAKKALCI

Enstitü Müdürü V.

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

... / ... / 2019

Gizem BAYHAN

ÖZET

DİJİTAL ÇAĞDA GENÇ KUŞAĞIN BİLGİYLE İLİŞKİSİ: PARÇALANMA, BELİRSİZLİK, SEÇİCİLİK VE MARUZ KALMA

Gizem BAYHAN

Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Serdar ÜNAL

2019, XIV + 147 sayfa

Dijital çağda gelişen teknoloji ile beraber bilginin üretimi, tüketimi ve yayılması noktasında oldukça önemli değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Dijital sosyal ortamlar veya ağlar, insanlara her türden bilgi edinmelerini [veya ona maruz kalmalarını] ve kendilerini ifade etmelerine olanak tanıyarak onları hem birer bilgi tüketicisi hem de üreticisi haline getirmektedir. Nihayetinde, yeni iletişim teknolojileri insanların bilgi alışverişi yapma imkânlarını artırmıştır. Dolayısıyla, bugünün dünyasında bireyler gündelik hayatlarında çoğu zaman içeriğine tam odaklanmadıkları bilgi bombardımanıya karşı karşıyadırlar. Başka bir deyişle, bugünün özellikle genç bireyleri aşırı bilgi yüküne maruz kalmaktadırlar. Kuşkusuz, bu dönüşümler bilginin algılanışında ve ona yüklenen anlamlarda da etkili olmaktadır. Nitekim günümüzde her türden bilginin üretildiği ve tüketildiği alanlar olarak dijital sosyal ağlarda genç kuşağın bilgiyle olan ilişkisi daha önemli hale gelmektedir. Dijital teknolojilerin her geçen gün sağladığı yeni olanaklar bilginin çokluğu ve heterojenliği, alternatif bilgiye erişimin kolaylaşması; bilginin güvenilirliği, türdeş (kendi düşüncelerini doğrulayıcı) bilgiye yönelik arayış; bilginin ticarileşmesi, bilginin fragmanlar halinde üretilmesi-tüketilmesi ve bilginin itibarsızlaşması ya da değersizleşmesi gibi meseleleri de beraberinde getirmektedir. Bu temalar ekseninde, tezde dijital çağda genç kuşağın bilgiye nasıl yaklaştığı, ona nasıl bir anlam yüklediği, bilgi üretim alanı olarak yükseköğretime bakışı ve ayrıca bu sürecin bireysel ve toplumsal olası sonuçlarının nitel temelli ampirik verilere dayalı olarak tartışılması hedeflenmiştir.

Çalışmanın ampirik verileri, nitel veri toplama tekniklerinden biri olan derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın örneklemini 18-29 yaş arasındaki hâlihazırda lisans ve lisansüstü öğrenimine devam eden öğrenciler ile lisans ve lisansüstü

derecesine sahip olup hâlihazırda bir işte çalışmakta olan Aydın ilinde ikamet eden genç bireyler oluşturmaktadır.

Tezin hedeflerinden hareketle ortaya çıkan temel argümanlara göre, bilgi teknolojisinde her geçen gün yaşanan gelişmeler temelinde bilginin hızla üretimi, dolaşıma sokulması ve tüketimi söz konusu olmaktadır. Çoğu zaman ticari alanların bir parçası olarak birbiri içine geçmiş bilgi dolaşım alanlarında bireyler çaresiz kalmakta ve bununla başa çıkabilme stratejileri geliştirmek zorunda hissedebilmektedirler. Bu başa çıkma stratejileri arasında bilginin paketlenmiş, kısa ve öz, hızlı tüketilebilir ve fragmanlar halinde sunulma biçimine yönelik derin bir kabulün ve ayak uydurma çabasının varlığı dikkat çekmektedir. Tüm bu yaşanan sürecin sonucunda nitelikli bilginin ve bilgi üretim mecralarının ya da aktörlerinin değersizleşmesi, itibarsızlaşması, sıradanlaşması ve anlam kaybı/yitimi kaçınılmaz bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda bilginin nicel olarak artışı ve kalite olarak zayıflaması bireylerin bilgi ile pasif ve pragmatik temelli bir ilişkilerinin doğmasına sebep olmaktadır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Gençlik, Dijital Çağ, Bilgi, Belirsizlik, Fragmanlaşma, Seçicilik, Seçimli Maruz Kalma, Değersizleşme.

ABSTRACT

YOUTH'S RELATIONSHIP WITH THE INFORMATION IN THE DIGITAL AGE: FRAGMENTATION, UNCERTAINTY AND SELECTIVE EXPOSURE

Gizem BAYHAN

MSc Thesis at Sosyology

Supervisor: Assistant Professor Serdar ÜNAL

2019, XIV+ 147 Pages

With the technology developed in the digital age, there has been considerable changes and transformations in the production, consumption and diffusion of information. Digital social environments or networks make it possible for people to get [or be exposed to] all kinds of information and to express themselves, making them both consumers and producers of information. Ultimately, new communication technologies have increased the opportunities for people to exchange information. Hence, in today's world, individuals often face information bombardment in their daily lives, which they don't focus on. In other words, especially young people of today are exposed to excessive information. Certainly, these transformations are also influential in the perception of knowledge and in the meanings that are assigned to it. As a matter of fact, in today's digital social networks, where all kinds of information are produced and consumed, the relationship with the knowledge of the younger generation becomes more important. The new possibilities provided by digital technologies day after day are the multiplicity and heterogeneity of information; the facilitation of alternative information access; the credibility of knowledge; the search for homogeneous (like-minded) information; the commercialization of knowledge; production and consumption of the knowledge by breaking into fragments; and become disreputable or worthless of knowledge. Within the framework of these themes, it is aimed to discuss how the younger generation in the digital age evaluate the knowledge and assign meaning to it, and also evaluate the individual and social possible outcomes of this process on the basis of qualitative research data.

The empirical data were collected using in-depth interview technique, which is one of the qualitative data collection techniques. The sample of the study consists of young people

aged between 18-29 who are currently undergraduate and graduate students and those who do not have a job and who have undergraduate and graduate degrees and who already have a job in the city of Aydın.

According to the basic arguments arising from these arguments of this discussion, on the basis of developments in the information technology the rapid production, dissemination and consumption of knowledge or information come to the fore. Often, individuals become helpless against the interdependent information circulation areas as a part of the commercial arena and feel that are need to develop strategies to deal with them. Among these coping strategies, attention is drawn to the existence of a deeper acceptance and effort to adapt the way that information presented as packaged, brief, rapidly consumable and fragmented. As a result of all this process, inevitably the qualified knowledge become disreputable, ordinary and worthless, and a loss of meaning emerges. At the same time, the increase in the amount of information and the weakening of the quality cause individuals to have a passive and pragmatic-based relationship with the information.

KEYWORDS: Youth, Digital Age, Information, Uncertainty, Fragmentation, Selective Exposure, Become worthless.

ÖNSÖZ

Günümüz toplumu bilgi toplumu kavramsallaştırması ile anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bireylerin bilgi ile ilişkisi, bilginin toplumun hangi dinamiklerinden etkilendiği ve onu etkilediği göz önüne alındığında oldukça önemli bir araştırma konusu olmaktadır. Özellikle genç kuşağın bilgi teknolojileri vasıtasıyla bilgiye erişiminde meydana gelen değişimler ve gelecekteki bilgi anlayışını şekillendirecek olan neslin bilgi anlayışı ve bilgi ile ilişkisi oldukça önemlidir. Araştırma sonucunda, genç kuşağın bilgi ile ilişkisinin anlaşılması ve literatürdeki bu konuda oluşmuş olan boşluğa çalışma ışığında üretilen kavramlar ve fikirler ile bir katkı sağlanması hedeflenmiştir. “Dijital Çağda Genç Kuşağın Bilgiyle İlişkisi: Parçalanma, Belirsizlik, Seçicilik ve Maruz Kalma” başlıklı FEF-17031 proje numaralı bu tez, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir.

Bu çalışmanın öncelikle ampirik anlamda literatüre ve genç kuşak, bilgi sosyolojisi, dijitalleşme gibi konularda çalışan araştırmacılara katkıda bulunacağını umuyorum. Bu süreçte bir yüksek lisans öğrencisi olarak içerisinde bulunduğum araştırma evrenimi gözlemleme fırsatına sahip olmama rağmen farklı bir bakış açısıyla sorgulama fırsatı da bulmuş oldum.

Lisans eğitimimden başlayarak, lisansüstü çalışmalarımın şekillenmesine, araştırma konusunun belirlenmesinden son halinin verilmesine kadar olan süreçte ne zaman akademik bilgi ve kıymetli tecrübelerine ihtiyacım olsa benden emeğini esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Serdar Ünal’a teşekkür ederim.

Akademik eğitimim boyunca derslerini almaktan, kendisini tanımış olmaktan büyük keyif aldığım ve öğrencisi olduğum için her zaman gurur duyduğum, akademik hayallerimi oluşturmamda bana olan inancı ve desteğiyle hep güçlü hissettiğim değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Şebnem Özkan’a teşekkür ederim. Ayrıca tez jürisinde yer alarak ve çalışmamı büyük bir titizlikle değerlendirerek benimle kıymetli fikirlerini paylaşan Dr. Öğretim Üyesi Mustafa Gültekin’e teşekkür ederim.

Tezim ve akademik eğitimim boyunca yanımda olan, araştırma süresince fikir ve tecrübelerimizle birbirimize ışık olmaya çalıştığımız Burak Karaca’ya, Ezgi Yavuz’a, Sabah Ezgi Tiryaki’ye ve bu süreçte uzun görüşmelerimiz boyunca sabır ve ilgi ile sorularımı yanıtlayan tüm görüşmecilerime arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Son olarak tüm hayatım boyunca benden desteklerini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xii
GRAFİKLER DİZİNİ.....	xiii
EKLER DİZİNİ	xiv
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM.....	5
1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....	5
1.1 Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	5
1.2 Araştırmanın Soruları.....	7
1.3 Araştırmanın Önemi.....	8
1.4 Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği	9
1.5 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	10
1.6 Araştırmanın Sınırlılıkları	11
2. BÖLÜM.....	13
2. TEORİK ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE	13
2.1 Dijital Bilgi Çağı ve Gençlik	13
2.1.1 Dijital Bilgi Çağına Dair Tanımlama Çabaları	13
2.1.2 Dijital Bilgi Dünyasının Genç Kuşakları	16
2.1.3 Dijital Sosyal Ağların Olanakları ve Eleştirel Yaklaşımlar	19
2.2 Dijital Yeni Olanaklar Ve Aşırı Bilgi	26
2.2.1 Bilgiye Erişimin Kolaylaşması ve Üre-Tüketici Kavramı	27
2.2.2 Bilgi Bombardırmanı veya Kirliliği	31
2.2.3 Bilgi Arama Stratejilerinin Zorunluluğu	35
2.3 Bilginin Anlamı ve Değeri.....	39
2.3.1 Bilgiye Yüklenen Anlam(Sızlık).....	39
2.3.2 Yükseköğretim, Piyasalaşma ve Bayağılaşma.....	43
2.3.3 Dijital Çağda Okuma Alışkanlığı ve Göstergeler	49
2.3.4 Gösteri ve Eğlence Amaçlı Okuma-Yazma Eylemi.....	56

3. BÖLÜM.....	61
3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	61
3.1 Araştırmaya Dair Bilgiler.....	61
3.2 Dijital Çağda Gençlik ve Aşırı Bilgi.....	63
3.2.1 Aşırı Bilgiye Maruz Kalma	65
3.2.2 Maruz Kalma Olgusuna Karşı Geliştirilen Stratejiler	69
3.2.2.1 Alternatiflerin çokluğu ve rastgele bilgi edinimleri.....	69
3.2.2.2 Seçimli bilgi arayışı ve türdeş bilgiye yönelim	71
3.2.2.3 Görmezden gelme ya da bak-geç.....	73
3.2.2.4 Özet ya da fragman bilgi arayışı	76
3.3 Genç Kuşağın Bilgiyle İlişkisi	79
3.3.1 Genç kuşağın bilgiyle kesintili ilişkisi	79
3.3.2 Bilgiye Pragmatist Temelli Yaklaşım ve Okuma Eyleminin Anlamı	83
3.3.2.1 İhtiyaç olmadan okuma yapmama	85
3.3.2.2 Akademik okumalarda pratik seçim ya da hap bilgi.....	88
3.3.3 Benimsenen Bilgi Kaynağı Araçlarında Dönüşüm	91
3.3.3.1 Geleneksel Bilgi Kaynakları Mı? Dijital kaynaklar mı?	92
3.3.3.2 Akademik Kariyeri Sosyal Ağlardan Besleme	98
3.4 Yüksek Öğretimin Anlamı: Statü mü? Kişisel Doyum mu?.....	101
3.4.1 Üniversite Eğitimi Alma Nedeni ve Tercih Edilen Alan	101
3.4.2 Diplomacılık ve Sertifikalar Çağı	103
3.4.3 Kariyerizm ve Yükseköğrenimin Metalaşması	115
3.4.4 Öğrenci Borçluluğu, İş Kaygısı ve Bilgiye Değer Atfı	110
3.4.5 Cazip Teklifler ve Akademik Eğitimi Terk Etme Eğilimi	113
3.4.6 Gerçek Hayat, Yükseköğrenim ve Değersizleşme	115
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	122
5. KAYNAKLAR	132
6. EKLER	144
ÖZGEÇMİŞ	147

TABLolar DİZİNİ

Tablo 3.1.: Katılımcıların Yaş Dağılımları.....	61
Tablo 3.2.: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı	61
Tablo 3.3.: Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	62
Tablo 3.4.: Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı.....	62
Tablo 3.5.: Katılımcıların Gelir Dağılımı	62

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 2.1.: Günlük Kitap Okuma Süresi	51
Grafik 2.2.: Düzenli Kitap Okuyan Sayısı.....	52
Grafik 3.1.: Bir Yıl İçinde Ortalama Okunan Kitap Adedi	53

EKLER DİZİNİ

EK 1: Görüşmeci Listesi..... 144

EK 2: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu 146

GİRİŞ

“İnsanlık tarihi, belirli dönemlerdeki önemli sosyal, ekonomik, politik ve teknolojik gelişmeler sonucu kırılmalar yaşamış ve her yeni dönem çağlarla ifade edilmiştir” (Çağlar, 2008:IV). Kablosuz iletişimin ürettiği iletişim düzeninde; sosyal ağların gelişimi zaman ve mekan kavramlarının anlam ve işlevlerini değiştirerek bir şeyin aynı anda birçok yerde olabilmesi ile dünya; tek bir toplum, tek bir yeryüzü ve tek bir bilinçlilik haline dönüştürülebilmektedir (Paçacı, 2014:25). Şüphesiz, bu süreçte en çok dikkat çeken husus, bilginin üretiminde, tüketiminde, yayılımında ve algılanışında meydana gelen değişim ve dönüşümlerdir. Aslına bakılırsa, bilgi “insanlığın en temel ve ele alınışı bakımından da en eski sorunlarından birisidir. Çok eski çağlardan beri din ve özellikle felsefe çevrelerinde ona genelde süje-obje ilişkisi olarak bakılmış ve sorun da genelde sırf bu ilişkinin sorunları olarak görülmüştür” (Aydın, 2016:11). Aynı zamanda “yanlış bilgiyi doğru olandan ayırma sorunu medeniyet kadar eskidir. Dünya tarihinde hiçbir zaman gerçeği kurgudan ayırmaya yardım eden bir yalan makinesi olmamıştır. Bununla beraber internetin gelişi, gençlerin karşı karşıya oldukları zorluklar hakkında ciddi endişeler doğurmuştur; çünkü gençler o kadar çok bilgi kaynağı ve herkesin yazar ya da editör olmasına izin veren o kadar fazla hizmetle çevrili bir şekilde büyüyor ki iyi bilgiyi kötü ayırmak öncesinden çok daha zor bir hale gelmiş durumda”(Palfrey ve Gasser, 2017:139).

Turhan ve Okcu'nun (2018:27) da belirttikleri üzere, “bilginin insanlar için önemi ve üzerine yapılan tanımlama çabaları neredeyse bilinen tarihle yaşıttır. Bilgi insanlık için her devirde hayati öneme sahip olmuştur. İlkel toplumlarda etrafı tanımak ve hayatta kalmak için kilit öneme sahip olan bilgi, tarım toplumlarında tarımsal üretim ve gelenek-görenek aktarımı alanlarında başlıca rol oynamıştır. Endüstri devriminde aletlere ve üretime uygulanarak insanlığı dönüştüren bilgi, günümüzde ise her alanda toplumsal yapının kalbi olmuştur”. “Bilgi ve bilmeye ilişkin yaşam dünyamızda meydana gelen bu pratik değişiklikler, şimdiye kadar modern düşünce çerçevesinde tarih-dışı ve evrensel olarak kabul etmeye alışık olduğumuz bilme, bilgi öznesi, bilgi nesnesi gibi kavramların da tarihsellik içinde yeniden ele alınmasını zorunlu kılar” (Yıldırım, 2016:302-303).

Bugün, dijital ağ temelli bir dünyada yaşıyoruz. “Enformasyon ve iletişim teknolojilerinde medyana gelen gelişmeler, yeni iletişim teknolojilerinin her alanda kullanımını kaçınılmaz hale getirmektedir” (Karagülle ve Çaycı, 2014:2). Günümüzde “toplumsal formasyonu tanımlamada sıklıkla kullanılan enformasyon/bilgi toplumu, iletişim

toplumu gibi kavramların yerine yeni iletişim teknolojilerinin sarıp sarmaladığı yer küreyi tanımlamak için bugün ağ toplumu kavramı kullanılmaktadır” (Tutal, 2006:56). Örneğin M. Castells’e (2008:89) göre, “yeni [teknolojik] paradigmanın ilk özelliği hammaddesinin enformasyon olmasıdır. Bu teknolojiler enformasyonu temel alan, hareket kaynağı enformasyon olan teknolojilerdir; daha önceki teknolojik devrimlerde olduğu gibi yalnızca enformasyonun teknolojiyi temel alması söz konusu değildir. İkinci özellikse, yeni teknolojilerin etkilerinin yayılımıyla ilgilidir. Enformasyon bütün insani etkinliklerin ayrılmaz bir parçası olduğu için, bireysel ve kolektif varoluşumuzun bütün süreçleri doğrudan yeni teknolojik araçlarla şekillendirilir. Üçüncü özellik, bu yeni enformasyon teknolojilerini kullanan bir sistemin ya da ilişkiler kümesinin ağ kurma mantığıyla ilgilidir”.

Bu gelişmelerin sonucunda ortaya çıkan sanal diye adlandırdığımız olgu “gerçek dünyayı, salt gerçekliğe uygun bir şekilde kusursuz olarak yeniden üretmekte ve böylelikle gerçekliğe son vermektedir” (Baudrillard, 2005:54). İnternet ve internete dayalı aktivitelerin, bireyin gündelik yaşamının ayrılmaz bir parçası haline geldiği açık bir gerçektir (Göker vd., 2010:186). Nitekim, bireysel düzeyde ağların kullanımı hayatımızda baskın hale gelmeye başlamıştır (Dijk, 2016:12). Şüphesiz, bu süreçten en çok etkilenen kesimler de genç kuşaklar olmaktadır. Bauman ve Lyon’a (2016:50) göre, “hayatlarımız çevrimiçi ve çevrimdışı olmak üzere iki evrene bölünmüş durumda ve geri dönüşü mümkün olmayacak şekilde iki merkezli hale geldi. Her biri kendi gerçek içeriği ve kurallarına sahip olan iki evrene yayılan hayatlarımızda, birinin sınırından diğerine her geçişimizdeki anlam değişimlerinin farkına varmaksızın aynı dil malzemesini kullanma eğilimi içindeyiz. Dolayısıyla bu iki evrenin iç içe geçmesini engellemenin bir yolu yok; bir evrende edinilen deneyimin, diğerini değerlendirmeye yarayan değer felsefesini yeniden şekillendirmesi kaçınılmaz”.

Jenkins (2017:36), eski sosyal topluluk biçimleri ile olan bağlarımızın bozulması, fiziksel coğrafyadaki köklerimiz azalması, çekirdek aile dâhil genişletilmiş tüm bağlarımızın çözülmesi ve ulus devletlere olan bağımızın yeniden tanımlanması nedeniyle yeni bir bilgi kültürünün yükseldiğini belirtmektedir. Bu yeni bilgi kültürüyle oluşan yeni topluluklar; gönüllü, geçici ve planlı ilişkiler aracılığıyla tanımlanmakta, ortak entelektüel girişimler ve duygusal yatırımlar aracılığıyla yeniden doğrulanmakta ve bilginin karşılıklı üretimi ve çift taraflı değişimi aracılığıyla bir arada tutulmaktadır.

Nitekim, “küreselleşmenin yarattığı yeni dünya düzeninde sınırlar ortadan kalkmış, bilgi ve iletişim teknolojileri ile ulusal sınırlar aşılmış ve bilgi tüm dünyada hızla dolaşır hale gelmiştir. Dünya artık bilginin çok hızlı ve küresel bir ağ vasıtasıyla tüm dünyaya ulaştığı bir bilgi düzeni ile karşı karşıyadır. Meydana gelen bu yeni dünya için Marshall Mc Luhan’ın “global köy” tanımlaması kullanılmaktadır. Bu tanımlama ile küreselleşen dünyada iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile sınırların bir anlamda ortadan kalkması, dünyanın herkesin her şeyi aynı anda öğrendiği bir köy haline gelmekte olduğu anlatılmaktadır” (Özcan, 2011:185).

Bu süreçte, özellikle sosyal medya ve sosyal paylaşım ağları “son yirmi yılda, bilgi ve iletişim için vazgeçilmez olmasa da önemli bir araç olarak hayatımıza entegre oldu” (Metzger, 2007:2078). Modern dünyada pek çok genç, kablolu televizyon, cep telefonu, internet, bilgisayar oyunları gibi çoklu medyaya rahatlıkla ulaşabilmektedir (Cesur ve Paker, 2007:109). Gençlerin bilgi iletişim teknolojilerine kolayca ulaşabildikleri gibi çocuklar ve ilk gençlik dönemini yaşayan bireyler de bu teknolojilere kolayca ulaşabilmektedirler. Bilgi iletişim teknolojilerinin görünüşteki masum amacı, insanların bilgiye olabildiğince hızlı ve çok çeşitli biçimlerde ulaşabilmelerini sağlamak ve bu bilgileri benzeri ortamlarda paylaşmaları olarak görülmektedir (Türkyılmaz, 2012:480). Nitekim, yeni iletişim teknolojileri, insanların bilgiyi arama ve ona ulaşma ve ayrıca insanların bilgi alışverişi yapma imkanlarını artırmıştır (Ünal, 2017:2527). Ancak, tüm bu gelişmelerin insanları daha nitelikli bir bilgi ve daha yüksek bir kültür arayışına ne derece yönelttiği konusu son derece muğlak kalmaktadır. “Teknolojik hızlanma ilk önce yazılıdan sözlüye geçmeyi, mektup ve kitaplardan telefon ve radyoya geçmeyi sağlamıştı. Bugün ise gerçek zamanlardaki görüntünün anlık niteliği karşısında söz (kelam) ortadan kalkıyor. Yazılı metinleri okuyamama, yazma becerisine sahip olmama ile birlikte sessiz mikrofonlar, dilsiz telefonlar çağı beliriyor yavaş yavaş. Bu durumun nedeni teknik bir arıza değil, bir toplumsallık arızası. Çünkü çok yakında birbirimize söyleyecek hiçbir şeyimiz kalmayacak, birbirimize herhangi bir şey söyleyecek zamanımız kalmayacak. Her şeyden önce de dinlemek ya da bir şey söylemek için ne yapmamız gerektiğini bilemeyeceğiz. Tıpkı mektup yazmayı hızlandıracağı söylenen faks devrimi karşısında nasıl yazılacağını bilemediğimiz gibi” (Virillio, 2003:72).

Paçacı’nın (2014:26) belirttiği üzere, “elektronik bilgi iletişim araçları yaygınlaşarak ‘sosyal medya’yı, bu yeni sistem ise yeni bir sosyo-politik kültürü yaygınlaştırarak yeni bir iletişim toplumu modeli ve birey merkezli kamu etkileşimi kültürünü oluşturmaktadır. Yeni iletişim düzeninde araç içeriği şekillendiren bir güce ulaşarak, ‘ne’ denildiği, ne

söyleneceğinden çok ‘nasıl’ aktarılacağı ön plana çıkararak, ‘söylemleri’ arka plana iterek daha önemsiz hale getirmiştir”. Bu anlamda, “bilgi kullanıcıları ve arz edicilerinin arz ettikleri ve kullandıkları bilgiyle olan ilişkileri, mal üretici ve tüketicilerinin, ürettikleri ve tükettikleri mallarla olan ilişkisinin gerçekleştiği bir (ekonomik) değer formunda gerçekleşmektedir. Bilgi satılmak üzere üretiliyor ve satılmak üzere üretilecek, yeni bir üretimde kıymetlendirilmek üzere tüketiliyor, tüketilecek. Her iki durumda da amaç mübadeledir. Bilgi kendinde bir amaç olmaktan uzaklaşmakta, ‘kullanım-değerini’ kaybetmektedir (Lyotard, 1997:20; bkz. Habermas, 1968).

Nitekim, yeni dijital ortamlar, özellikle bu mecraların en aktif kullanıcıları olarak, gençlerin bilgiyle olan ilişkisini tüm yönleriyle biçimlendirmektedir. Bilginin, genç bireyler tarafından algılanışı, kullanılışı ve özümsemesi bugün eskiye göre büyük ölçüde değişime uğramıştır. Nitekim, dijital teknolojilerin her geçen gün sağladığı yeni olanaklar bilginin çokluğu ve heterojenliği, alternatif bilgiye erişimin kolaylaşması; bilginin güvenilirliği, türdeş (kendi düşüncelerini doğrulayıcı) bilgiye yönelik arayış; bilginin ticarileşmesi, bilginin fragmanlar halinde üretilmesi-tüketilmesi ve bilginin itibarsızlaşması ya da değersizleşmesi gibi meseleleri de beraberinde getirmektedir. Nitekim, bu tezde dijital çağda genç kuşağın bilgiye nasıl yaklaştığı, ona nasıl bir anlam yüklediği ve ayrıca bu sürecin bireysel ve toplumsal olası sonuçlarının nitel temelli ampirik verilere dayalı olarak tartışılması hedeflenmektedir.

1. BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

1.1 Araştırmanın Konusu ve Amacı

Günümüzde dijital veya çevrimiçi sosyal platformların kişilerarası etkileşimin önemli ölçüde artış gösterdiği alanlardan biri olduğu konusunda şüphe yoktur. Dijital çağda gelişen teknoloji ile beraber bilginin üretimi, tüketimi ve yayılması noktasında oldukça önemli değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Dijital sosyal ortamlar veya ağlar, insanlara her türden bilgi edinmelerini [veya ona maruz kalmalarını] ve kendilerini ifade etmelerine olanak tanıyarak onları hem birer bilgi tüketicisi hem de üreticisi haline getirmektedir. Kuşkusuz bu dönüşümler bilginin algılanışında ve ona yüklenen anlamlarda da etkili olmaktadır. “Teknolojik ve bilimsel ilerlemeler yeni bir hız toplumunu ortaya çıkarmaktadır. Hız yoluyla oluşmakta olan bu toplumsal durum gündelik hayat deneyimini olduğu kadar bilimsel ve teknolojik yenilikleri de etkilemekte (Aykutalp, 2017:439)” ve bilgiyle olan münasebeti topyekün dönüştürmektedir. Bu anlamda, dijital “medyalarla kuşatıldığımız bu dünyada bilgi ve değerler alanı rölatifliğe mahkumdur. Ayrıca internet bu açıdan, yaydığı enformasyonun bolluğu, parçalılığı, kolay paylaşılabilirliği ve aşırı araçsallığı nedeniyle zihni yoran, bilgilenme önünde engel oluşturan bir araçtır” (Özcan, 2011:179).

Gelişen teknolojiler teorisyenler tarafından çoğunlukla olumlu karşılanmakta ancak bununla beraber gündelik hayatta yaşanagelen sorunlar eleştirel teorilerin de oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Bilgi edinme alanı olarak sosyal ağları kullanmak biçimsel olarak kolaylık sağlasa da aynı zamanda aşırı bilgidен kaynaklanan bir bilgi kirliliği içerisinde mücadele etmeyi, zaman harcamayı ve eleme yapmayı gerektirebilmektedir. Geleneksel medyaya göre olumlu ve kolaylaştırıcı ya da olumsuz ve riskler içeren, yaşamı zorlaştıran olarak değerlendirilebilecek hala birçok özellik mevcut durumdadır. Durum, ulaşım kolaylığı, herkesin üretime katılabilmesi dolayısıyla hiyerarşiyi yıkması, kamusalılık yaratması gibi özellikleriyle olumlu olarak değerlendirilirken aynı zamanda eşitsizlikleri yeniden üretmesi ve nitelik sorununun, nitelikli bilgiye ulaşma sorununun, sınırsız olan sanal dünyadan sınırları olan insanların bilgiyle ilişkilerinin yüzeyselleşmesi noktasında değerlendirilmelere tabi tutulmaktadır.

Bu anlamda, aslında “internette stratejik değer taşıyan bilgilere ulaşılmazlık, eğitici-öğretici yayınların azlığı veya sermayeleşmesi, eğlence yönü ağır basan yayınların öne

çıkması, evrensel değerlerin alaya alınması, değersizliğin özendirilmesi, kakofoni, tüketime yönelik aşırı teşvik ve telkin, avamilik, değerlerde yüzeyselleşme, skandal bilgiler, bilgi/haber/yorumda fanatizm boyutuna varan tarafgirlik, bilginin çoklu kaynaklardan sunulmasına rağmen özgürleşme sağlamaması, bilginin tüketime hazır bilgi haline dönüşmesi, doğrulanamaması ve sorgulanamaması vb. sorunlar egemen sistemden kaynaklanan sorunlardır”(Özcan, 2011:188).

Bu çerçevede, bilgi çağı olarak nitelendirilen bu dönemde internet teknolojilerinin de gelişmesiyle birlikte, teknik, akademik, entelektüel vb. her tür bilgiye ulaşım biçimsel olarak kolaylaşmış durumdadır. Gelişen teknolojik sistem, bir hacim ya da zaman sınırı tanımadığı için üretilen bilginin de sınırı yoktur ve bilgiler sürekli olarak ulaşılabilir halde bulunmaktadırlar. Bireyler istedikleri ve hatta istemedikleri anlarda bile bilgi ile karşılaşmakta ve bu bilgileri kaydedebilmektedir. Ancak tüm bu olanlar bilgi ile ilişkimizi biçimsel olarak geliştirdiğimiz anlamına gelirken, gerçek anlamda bilgi ile ilişkimizin hangi temel dinamikler çerçevesince geliştiği sorusu sorgulanmaya açık hale gelmektedir.

Nitekim, günümüzde her türden bilginin üretildiği ve tüketildiği alanlar olarak dijital sosyal ağlarda genç kuşağın bilgiyle olan ilişkisi daha önemli hale gelmektedir. Bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin bilginin bizzat kendisinde ve onun algılanışında meydana getirdiği dönüşümler önemlidir. Bilginin mahiyetindeki, üretimindeki ve yayılımındaki dönüşüm aynı zamanda özellikle genç kuşak bireylerin bilgi edinimi ve kullanımına yönelik pratiklerini ve ona yönelik attettikleri değeri de şekillendirmektedir.

Bu anlamda, dijital bilgi çağı olarak adlandırılan günümüzde artık hemen her türlü bilgiye kolay ve ucuz yoldan ulaşılması mümkün hale gelmiştir. Bilişim teknolojileri aracılığıyla zaman-mekan sınırı olmadan istenilen bilgiye ulaşılabilir. İnternet bilginin enformasyonun serbestçe aktığı bir mecra olma özelliğini göstermektedir. Başka bir deyişle, bugün internet temelli iletişim ortamlarındaki bilgi üretimi ve yayılımı son derece hızlı ve kolay hale gelmiştir.

Ancak, dijital teknolojilerin her geçen gün sağladığı bu yeni olanaklar bilginin çokluğu ve heterojenliği, alternatif bilgiye erişimin kolaylaşması; bilginin güvenilirliği, türdeş (kendi düşüncelerini doğrulayıcı) bilgiye yönelik arayış; bilginin ticarileşmesi, bilginin fragmanlar halinde üretilmesi-tüketilmesi ve bilginin itibarsızlaşması ya da değersizleşmesi gibi meseleleri de beraberinde getirmektedir. Bu temalar ekseninde, tezde dijital çağda genç

kuşağın bilgiye nasıl yaklaştığı, ona nasıl bir anlam yüklediği, bilgi üretim alanı olarak yükseköğretime bakışı ve ayrıca bu sürecin bireysel ve toplumsal olası sonuçlarının nitel temelli ampirik verilere dayalı olarak belirlenen örneklem üzerinden tartışılması *amaçlanmaktadır*.

1.2 Araştırmanın Soruları

Bugün, her türlü bilginin kaynağı ve güvenilirliği problemlerinin yanı sıra, maruz kalınan bilgi kirliliği ve bunun yarattığı kaos, giderek artan bilginin toplumu zenginleştireceği yerde yeni risklere mahkum kıldığı düşüncesini doğurmaktadır” (Özcan, 2011:189). “İnternet bağımlılığı, bilgi yorgunluğu sendromu ve aşırı bilgi yüklemesi dijital çağın yeni psikolojik hastalıklarını tanımlamak için ortaya atılan terimler arasındadır. Bazılarına göre bu yeni tehditler, sürekli büyüyen miktar ve çeşitlilikteki bilgiyle donatılan cesur yeni dünyanın karanlık yönüne işaret ediyor. Aşırı bilgi yüklemesi, çok gerçek ve rahatsız edici bir olaydır ve araştırmacıların onu genç insanlar üzerindeki etkilerine dair hala bilmediği çok şey vardır. Dijital formatta bulunabilen bütün bilgi miktarının fazlasıyla bunaltıcı olabileceği doğrudur” (Palfrey ve Gasser,2017:166). Nitekim, dijital teknolojinin bireylere sunduğu enformasyona dayalı olanakların her geçen gün aşırı derecede artıyor olması toplumlarda bilgiye atfedilen değerde veya onunla kurulan ilişkilerde önemli bir dönüşümü beraberinde getirmektedir. Çalışmanın ana amacı söz konusu bu dönüşüme bağlı olarak gençlerin bilgi ile kurdukları ilişki biçimlerinin mahiyetini anlamaktadır.

Bu çerçevede, oluşturulan belirli sorular aracılığıyla araştırmanın temel tartışma eksenleri nitel veriler aracılığıyla derinlemesine incelenmeye çalışılmaktadır:

- (i) Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler gençlerin bilgiye yönelik yaklaşımlarını nasıl şekillendirmektedir?
- (ii) Her türlü bilginin üretildiği ve tüketildiği alanlar olarak sosyal ağlarda gençlerin bilgi ile ilişkisi nasıl biçimlenmektedir?
- (iii) Gençlerin genel olarak bilgiye yönelik atfettikleri değer ve kurdukları ilişki biçimi nasıl bir mahiyete sahiptir?
- (iv) Gençlerde her konuda aşırı bilgiye maruz kalma durumu nasıl bir tepkiye dönüşmektedir?
- (v) Gençlerin bilgi arayışına ya da edimine yönelik geliştirdikleri stratejiler nelerdir?

(vi) Gençlerin bilgi üretim alanları olarak yükseköğretime bakışları ve beklentileri ne yöndedir?

Nitel düzeyde sorgulamaya müsait olan bu sorular araştırmanın temel odak noktalarını temsil etmektedir.

1.3 Araştırmanın Önemi

Günümüzde internet temelli iletişimin ana eksenini oluşturan dijital sosyal ağların bireylerarası etkileşimin önemli ölçüde artış gösterdiği alanlardan biri olduğu konusunda çok fazla şüphe yoktur. Birbirinden farklı görüşlerin ifadesine olanak sağlayan dijital sosyal ortamların toplumsal temeldeki önemi yadsınamaz. Şüphesiz, dijital sosyal ağ teknolojisinin içine doğmuş olan genç kuşakların bu mecraları kullanım düzeyleri ve biçimleri kendilerinden önceki kuşaklara göre daha fazla ve daha farklıdır (Ünal, 2017:2512). Birçok araştırmacı, bilgi arayışının web kullanımını yönlendiren ana motivasyon olduğunu ileri sürmüştür (Ünal, 2017:2518; bkz. Westerman vd., 2014; Lee ve Ma, 2012). Yeni iletişim teknolojileri arasında sosyal medya ve sosyal paylaşım ağları insanların bilgi alışverişi yapma imkanlarını artırmıştır. 21. Yüzyıl dünyasında bireyler gündelik hayatlarında çevrimiçi ve çevrimdışı ortamlarda açığa çıkan çoğu zaman içeriğine tam odaklanmadıkları farklı düzlemlerdeki bilgi bombardımanıya karşı karşıyadırlar (Ünal, 2017:2518). Nitekim, “gerçeğin bulanıklaştığı, yitip gittiği bu dünyada bilgi de değerler de çok çabuk tüketilmeye ve aşınmaya maruz kalacaktır” (Özcan, 2011:188).

“Öğrenmenin kendisi son otuz yılda bir dönüşüme uğradı. İnternet çocukların-tüm üniversite öğrencilerinin- hayatlarının tüm yönlerindeki bilgiyi toplama ve işleme şekillerini değiştiriyor. Dijital yerliler için “araştırma yapmanın” kütüphaneye gitmek yerine bir Google taraması yapmak anlamına gelmesi daha yüksek ihtimaldir. Bir kütüphaneciden yardım istemektense Vikipe di topluluğuyla iletişim kurma ya da başka bir çevrimiçi arkadaşa güvenme ihtimalleri daha yüksektir. Onlar gazeteyi nadiren, kırk yılda bir, basılı olarak satın alıyor; onun yerine bol miktardaki habere ve diğer bilgiye çevrimiçinde göz atıyorlar” (Palfrey ve Gasser, 2017:213).

Günümüz toplumu bilgi toplumu kavramsallaştırması ile anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bilgi toplumunda yaşamak, bilgi edinme ve üretilen bilgiyi takip etme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Dijital çağda gelişen teknoloji ile beraber bilgi üzerinde oldukça önemli değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Bu çalışmada, temel olarak her türden bilginin üretildiği ve

tüketildiği alanlar olarak dijital sosyal ağların genç kuşağın bilgiyle olan ilişkisine nasıl yansıdığı ve ne yönde algısal farklılıklar yarattığına odaklanılmaktadır. Şüphesiz, bireylerin bilgi ile ilişkisi, bilginin toplumun hangi dinamiklerinden etkilendiği ve onu etkilediği göz önüne alındığında oldukça önemli bir araştırma konusu olmaktadır. Özellikle genç kuşağın bilgi teknolojileri vasıtasıyla bilgiye erişiminde meydana gelen değişimler ve gelecekteki bilgi anlayışını şekillendirecek olan neslin bilgi anlayışı ve bilgi ile ilişkisi oldukça önemlidir. Araştırma sonucunda, genç kuşağın bilgi ile ilişkisinin anlaşılması ve literatürdeki bu konuda oluşmuş olan boşluğa çalışma ışığında üretilen kavramlar ve fikirler ile bir katkı sağlanması hedeflenmektedir.

1.4 Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği

Bilimsel bir araştırmanın amacı, bilimin çeşitli düzeylerde öngördüğü bilgileri sağlamaktır. Dolayısıyla, bilimsel araştırma, sistemli, düzenli, sınıflandırılmış ve aralarında bağları kurulmuş bilimsel bilgilere ulaşmak için, bu nitelikteki bilgileri üretmek için yapılır (Güven, 2001:8).

Araştırmanın şekillenmesinde birincil verilere ihtiyaç duyulması, literatürde bu konuda yeterli bilginin edinilebileceği çalışmaların kısıtlı olması, ayrıca keşfedici ve betimleyici türden veriye ihtiyaç duyulması sebebiyle yorumlayıcı anlayışa uygun olarak *nitel araştırma yönteminin* kullanılması tercih edilmiştir. “Nitel araştırmalarda derine gidilerek, yüzeyin altındakini çıkarmak esastır” (Kuş, 2012: 78). Bu anlamda, nitel araştırma daha çok olaylarla ilgilidir. Bağlama ve sürece, yaşanan deneyime ve yerel olana duyarlıdır ve araştırmacı araştırılana daha yakın olmaya çalışır. Sosyal yaşamın karmaşıklığının hakkını vermek için derinliğine ve bütünlüklü kavramayı amaçlar. Örneklemi genelde küçüktür, örneklem seçimi, olasılık değerlendirmelerinden çok, kuramsal değerlendirmelere dayanır. Tasarımın ve verilerin önceden yapılandırılması yaygın değildir ve teknikler, nicel yaklaşımda olduğundan daha az biçimselleştirilmiştir. Teknikler, daha çok-boyutlu, daha değişken ve daha az türetilbilir niteliklidir. Bu nedenle de daha esnektir (Punch, 2005:228). Bu çerçevede, genç bireylerin bilgi ile olan ilişkilerinin altındaki duygu, düşünce ve dinamikleri anlayabilmek ve bunu betimleyebilmek açısından nitel araştırma yöntemi en uygun tercih olarak düşünülmüştür.

Çalışmanın ampirik verileri, nitel veri toplama tekniklerinden biri olan *derinlemesine görüşme tekniği* kullanılarak toplanmıştır. Yüz yüze gerçekleştirilen derinlemesine

görüşmelerde *yarı-yapılandırılmış görüşme formu* kullanılmıştır. Yorumlayıcı yaklaşıma göre “görüşülenler, kendi sosyal dünyalarını aktif olarak inşa eden, deneyimleyen öznelendir; öncelikli konu, insanların deneyimlerine sahici bir kavrayış sunan verileri yaratmaktır; bunu başarmanın temel yolları yapılaşmamış, açık uçlu, genellikle derin katılımlı gözlemlerle temellenen görüşmelerdir” (Kuş, 2012:120). Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler ses kayıt cihazı aracılığıyla kayıt alınıp sonrasında çözümlenmiştir. Nitel araştırma kapsamında derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen nitel veriler belirli kategorileştirmeler yoluyla tasniflenerek *betimsel düzeyde* çözümlenmiştir. “Betimsel analiz”de görüşülen kişilerin söylediklerinden sık sık doğrudan alıntılar yapılarak elde edilen veriler sunulmaya çalışılır. Görüşme çözümlerinde yer alan kelimelere, ifadelere, kullanılan dile, diyalogların yapısına ve özelliklerine, kullanılan sembolik anlatımlara ve benzetmelere dayanarak tanımlayıcı bir analiz yapılır (Kümbetoğlu, 2005:154).

Veri toplama süreci 2018 yılının Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında gerçekleştirilmiştir. Farklı zaman dilimlerinde katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler ses kayıt cihazı kullanılmak suretiyle kayıt altına alınmıştır. Bu yönde, sahadan yüz yüze görüşmeler yoluyla elde edilip kaydedilen ham veriler dijital ortama aktarılarak sistematik bir şekilde belirli temalar oluşturulmak suretiyle tasniflenmiştir. Oluşturulan temalar çerçevesinde tasniflenen saha verileri literatüre ait teori ve kavramlarla birlikte çözümlenmeye çalışılmış ve yorumlanmıştır.

1.5 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın örneklemini çalışma evreni olarak kabul edilen Aydın kentinde ikamet eden 18-29 yaş arasındaki halihazırda ‘*lisans ve lisansüstü öğrenimine devam eden ve bir işi olmayan öğrenciler*’ ile ‘*lisans ve lisansüstü derecesine sahip olup halihazırda bir işte çalışmakta olan*’ Aydın ilinde ikamet eden genç bireyler oluşturmaktadır. Bu tercihin yapılmasını gerektiren husus, bu özelliklere sahip genç bireylerin dijital sosyal ağ teknolojisinin sunduğu olanakları hayatlarının merkezine daha fazla yerleştirmiş olmalarına ve bilgi ile olan ilişkilerinin diğer genç kategorilerine göre daha fazla olduğu varsayımına dayanmaktadır.

Nitel araştırmalar, araştırma evrenini, sosyal gerçekliği genellemelere varmak amacı ile incelemediğinden araştırmacı, temsil edici bir örneklemden çok, veri derleyebileceği örneklerle çalışır. Araştırma probleminin temel önemdeki öğeleri hakkında fikir sahibi olan,

deneyimleri olan, yaşantılarından bu öğeler hakkında bilgi oluşturabileceği kişileri örnekleme dahil etmek amacındadır (Kümbetoğlu, 2005:96). Ancak, yine de nitel araştırmada yaygın olarak kullanılan bazı örneklem belirleme yöntemleri mevcuttur.

Araştırmada görüşülecek kişilerin seçiminde, benimsenen nitel metodolojinin doğasına uygun olarak nitel örnekleme teknikleri arasından ‘maksimum çeşitlilik örnekleme tekniği’ ve ‘teorik örnekleme teknikleri’ kullanılmıştır. “Maksimum çeşitlilik örnekleme”ndeki amaç, bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005:108). “Teorik örnekleme”de ise, görüşülecek kişilerin seçimi araştırmanın gelişimi ile ortaya çıkmakta, araştırma sürecinin içinde nihai halini almaktadır. Örneklem araştırmacının teorik çıkarımları ile belirlenir ve araştırmanın başlangıç aşamasında oluşturulmaz. Örneklemin ne kadar büyük olacağına seçiminin araştırmanın başında ortaya çıkması ne istenir ne de mümkündür (Kümbetoğlu, 2005:99).

Nitel metodolojiye uygun olarak yorumlayıcı bir yaklaşımla gerçekleşen veri toplama sürecinde, farklı deneyimler sunabilecek maksimum çeşitliliğe ulaşılabilecek profilde kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Nitekim, ifade edilen bu tekniklerin kullanılması yoluyla yaş, cinsiyet, eğitim alanı ve düzeyi, çalışma durumu, gelir durumu gibi özellikler gözetilmek suretiyle toplam 35 kişiden oluşan uygun örneklem kümesi oluşturulmuştur. Bu çerçevede, katılımcıların 17’si erkek 18’i kadınlardan oluşmaktadır. Ayrıca, katılımcıların 16’sı halihazırda *lisans ve lisansüstü öğrencisi olup herhangi bir işte çalışmazken*; 19’sı *lisans ve lisansüstü derecesine sahip olup bir işte çalışmaktadır*.

1.6 Araştırmanın Sınırlılıkları

Şüphesiz, her araştırmanın hedeflediği sınırların içinde kalmasına rağmen farklı değişkenlere ve olanaklara bağlı olarak belirli eksiklikleri ve sınırlılıkları bulunabilmektedir.

Bu çerçevede belirtmek gerekirse, araştırmanın en başta gelen sınırlılığı örneklem kümesini oluşturan gençlik kategorisinin 18-29 yaş arasındaki halihazırda lisans ve lisansüstü öğrenimine devam eden öğrenciler ile lisans ve lisansüstü derecesine sahip olup halihazırda bir işte çalışanlar olarak kabul edilmiş olmasıdır. Bu tercihin nedeni, bu özelliklere sahip genç bireylerin bilgi ile olan ilişkilerinin diğer genç kategorilerine göre daha fazla olduğu varsayımdır. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı, yine çalışma örnekleminin mekânsal olarak Aydın iliyle sınırlı olmasıdır.

Ayrıca, araştırmanın hedefleri doğrultusunda sadece nitel veri toplama tekniğinin tercih edilmiş olması nicel türde verilerin dışarıda bırakılmış olması araştırmanın veri çeşitliliği noktasındaki sınırlılığını oluşturmaktadır.

2. BÖLÜM

2. TEORİK ve KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Dijital Bilgi Çağı ve Gençlik

2.1.1 Dijital Bilgi Çağına Dair Tanımlama Çabaları

Fransız ihtilali ve Aydınlanma dönemi ile başlatılan ‘modern toplum’ düşünce yapısı ile günümüz düşünce yapısını birbirinden farklı kılan temel dönüşümlerin, yeni bir çağ yarattığı noktasında çok sayıda destekleyici düşünce bulunmaktadır. Ancak içerisinde bulunduğumuz çağın ismi üzerinde henüz bir fikir birliği olmadığı belirtilmelidir. Bahsedilen dönüşümü adlandırma yolunda özellikle sosyal bilimler alanında kuramsal tartışmalar ve tanımlamalar oldukça geniş bir literatür oluşturmaktadır.

Geliştirilen yaklaşımlar zaman zaman birbirini tamamlamakla beraber zaman zaman da çeşitli bakış açılarının ürünleri oldukları için oldukça farklı noktalara dikkat çekmektedirler. Bu durum bir kavram ya da kuramın göz ardı ettiği, eksik kaldığı noktanın diğer kavramlarca tamamlanması açısından sosyal bilimlere zenginlik katabilme potansiyeline sahiptir. Bu noktada çağ için kullanılan temel tanımlamaları tartışmak araştırmanın ilerleyen bölümlerinde ampirik olarak incelenen olguların anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Bu başlık altında konu ile doğrudan bağlantılı olan iki temel tanımlama tartışmaya açılmıştır. Bahsedilen temel tanımlamalar, *dijital ağlar çağı* ve *bilgi çağı* tanımlamalarıdır.

Bu doğrultuda içerisinde bulunduğumuz dönemin *dijital ağlar çağı* olarak tanımlanabileceğini belirten yazarlar (Castells, 2007, 2008; Dijk, 2016), bu çağın temel belirleyici gücünün bilişim teknolojilerindeki gelişmeler olduğunu vurgularlar. Bu yönde, Dijk *Ağ Toplumu (2016)* isimli kitabında bireylerin sosyal ağlar yoluyla daha çok ağ içerisinde yer aldığı temel tezinden hareketle ağ toplumu kavramını tartışmaya açmıştır. Ona göre, içinde bulunduğumuz dönem *ağlar çağıdır*. “Dünyamız gerçekten de artık küresel olarak birbirine bağlı hale gelmiştir. Uydu televizyonlar, mobil telefonlar ve internet’in hızla yayılması sonucunda Çin ve Hindistan gibi gelişmekte olan ülkeler sanayi öncesi toplumlardan endüstriyel kitle toplumlarına ve hatta kısmen sanayi sonrası ağ toplumlarına dönüşmektedir” (Dijk, 2016a:13). “Bu anlamda post

endüstriyel çağ, geç kapitalizm çağ, postmodern çağ, enformasyon çağ, teknoloji çağ, dijital çağ gibi birçok tanımlama ile betimlenen bu döneme yönelik tüm değerlendirmelerin ana düşüncesi ise neredeyse her gün kendini yenileyerek bir toplumsal dönüşüme neden olabilecek kadar toplumsal farklılık yaratabilecek teknolojik gelişimlerdir” (Kaplan ve Ertürk, 2012:7). Nitekim, “çağdaş literatür, ‘birbirine bağlanmış dünyada yaşıyoruz’, ‘bağlı çağ’, ‘insan ağı’ ve ‘web toplumu’ gibi ifadelerle doludur. Çağımızda bireyselleşme, sosyal parçalanma, özgürlük ve bağımsızlıkla ilgili eş zamanlı çok fazla söylem olduğu için bu bağımlılık ilk bakışta garip görünmektedir. Ancak daha derinlemesine incelendiğinde bu tesadüf hiç de garip değildir çünkü bu eğilim aslında madalyonun iki yüzü gibidir” (Dijk, 2016a:12).

İçinde yaşadığımız dönemi tanımlamak için kullanılan bir diğer yaygın tanımlama ise *bilgi çağı* veya *toplumu* kavramıdır. Bu kavramın temel olarak açıklamaya çalıştığı nokta ise dijital çağ gereçlerinin bireylere şimdiye kadar hiç olmamış şekilde bilgiye ulaşım imkânı sağlaması ve bu erişim imkânlarının bilgi çağı yarattığı düşüncesine dayanmaktadır. Başka bir deyişle, bilgi toplumu kavramı ile “bilgi iletişim teknolojilerindeki hızlı değişimin şekillendirdiği yeni bir toplum yapısı tanımlanmaktadır. Hızla değişen, dönüşen bu teknolojilerin yeni toplum ve çağın öncüsü olduğu düşünülmektedir. Bilgi iletişim teknolojileri kavramı içerisinde bir devrim niteliği taşıyan internetin yaygınlaşması ile internet erişim araçları da her gün gelişmektedir. İnternet erişim imkanlarının kolaylaşması daha fazla kullanıcının erişimini sağlamakta bu durum ise, kendi içerisinde bir kültürü oluşturmaktadır” (Karabulut, 2015:11).

Aslında, “bilgi toplumu kavramı, ilk olarak Kanada’lı iletişim uzmanı Marshall Mc Luhan tarafından 1962 yılında kullanıldığı öne sürülmektedir (Geray, 1997:37). Bilgi toplumu kavramına kuramsal ve kavramsal açıdan ele alındığında ‘bilgi’nin esas olduğu görülmektedir. Bilgi toplumu; en temel meta konumundaki bilginin, yaşamın her alanında her geçen gün artan bir hızla ve küresel ölçekte, sürekli akıp arttığı, esneklik, çeşitlilik, yaratıcılık, yenilik gibi kavramların belirleyici olduğu, eğitilmiş bireyin ön plana çıktığı etkileşimi son derece yüksek, şebeke yapısında bir toplum” olarak tanımlanmaktadır (Gültan, 2003:47; akt. Karabulut, 2015:12). “Anglosaksonlar bir *knowledge economy*’nin ve bir *knowledge society*’nin doğumundan, Almanlar *Wissengesellschaft*’tan, Fransız yazarlar *bilişsel kapitalizm* ve *bilgi toplumundan* söz

ediyorlar”. ‘Bilgi’ (*knowledge*), ‘temel üretici güç’ olarak kabul ediliyor. Marx da bilginin “die grösste Productivkraft” ve temel zenginlik kaynağı olacağını ileri sürmüştü. Ölçülebilir ve nicelendirilebilir, ‘dolaysız biçimi içindeki emek’, sonuç olarak, yaratılan zenginliğin ölçüsü olmaktan giderek çıkacaktır (Gorz, 2011:12).

“Sanayi toplumunda en küçük yapı taşı ve birim atom iken, bilgi toplumunda varlıkların büyüklükleri dijital ortamda belirlendiğinden bayt atom sembolünün yerini almıştır. Arşivlerin, somut dokümanların ve kitapların yerini bilgi toplumuyla sanal veriler ve görüntü almıştır. Kâğıt ve kalem bilgi girişinin ve aktarımının araçları iken, bilgi toplumuyla tuş veri girişinin aracı olmuştur. Makine ve otomasyon sistemlerinin en küçük parçalarından biri çarklardır. Makine çarkları ve dişliler sanayi toplumunda üretim sistemlerinin ve fabrika kültürünün sembolü iken, çipler (yonga) bilgi toplumunda bilgisayarların veri hafızası fonksiyonuyla bilişim ve bilgi sistemlerinin temeli olmuştur”(Alpaslan ve Kutanis, 2007:58).

“Bilgi toplumu sadece bilişim teknolojilerinin ürettiği bir gerçeklik olarak kabul edilemez. Zira bilgi toplumları için bilgi amaç; bilgi ve iletişim teknolojileri ise; sadece araç görevi görmektedirler. Buna karşın, toplumda bu ölçüde büyük bir değişim yaratarak yeni bir form kazandıran bilginin üretilmesi, saklanması, kullanılması ve paylaşılması için ileri bir teknolojinin varlığına olan ihtiyaç inkâr edilemez” (Yeşilorman ve Koç, 2014:108).

Lakin, bilgi çağı olarak adlandırılan çağın bu özelliklerine karşın aynı zamanda bilgiden uzaklaşılacak belki de bilgiye ulaşmanın çok daha zor olduğu bir dönemi temsil ettiği yönünde tartışmalar da mevcuttur. Bilgi çağı tanımlamalarının sınırlılıkları yönünde gerçekleşen tartışmalarda genel olarak bilgi çağı veya enformasyon devrimi gibi tanımlamaların aslında toplum gerçeklerinden daha büyük beklentilerin olduğu yönünde gelişmektedir. Bilgi çağı tanımlamalarının sınırlılıklarını tartışmak bu kavramın her yönüyle anlaşılması için önemlidir. Bu noktada Özcan’ın (2011:180-181) sorguladığı şekliyle, ‘bilgi/enformasyon çağı’ efsanesinin kırılma noktaları nelerdir? Bunlar belki de sorulması gereken ilk sorulardır. Günümüzde ‘enformasyon devrimi’ne atfedilen aşırı önem, bir zamanlar endüstri devrimine atfedilen önemle boy ölçüşecek bir mahiyet kazanmış durumdadır. Enformasyonel ağların bütün yerküreyi sarması, enformasyon akışındaki hız ve içerikçe büyüme vb. olgulardan hareketle,

enformasyonel teknolojinin ve ilişkilerin 'yeni toplum'un merkezinde yer aldığı ve toplumun bütün kurumlarını ve ilişki biçimlerini dönüştürdüğü iddia edilmektedir”.

Esasında, bilgi çağının “şu ya da bu olay” ile başlatılamayacağını; insanların her zaman bilgiye gereksinim duyduklarını ve kullandıklarını; şimdi yaşamakta olduğumuz devrimin dahi “üç yüzyıl kadar önce başlayan bir kültürel değişimin sonucu olduğunu” (Headrick, 2002:239; akt. Tonta ve Küçük, 2005:3) belirtmek mümkündür. Headrick'in dediği gibi “belki atalarımız bile farkında olmadan bir bilgi çağında yaşamışlardır”(Headrick, 2002:241; akt. Tonta ve Küçük, 2005:3)

Neticede, “Bilgi ve İletişim Teknolojileri (ICT) -veya son zamanlardaki yeni adıyla 'Info Communication', “bilginin toplanmasını, işlenmesini, depolanmasını, ağlar aracılığı ile bir yerden bir yere iletilmesini sağlayan iletişim ve bilgisayar teknolojilerini de kapsayan bütün teknolojileri” ifade etmek üzere kullanılmaktadır”(Yeşilorman ve Koç, 2014:118). “Bilginin üretilmesi, korunması ve aktarılması iletişim teknolojileriyle ilişkilidir. Bu ilişki sebebiyle bilgi ve teknoloji kavramları birlikte kullanılmaktadır. Bilgi teknolojileri sayesinde insanların daha önceleri yerel yada bölgesel nitelikte üretip, koruyup, aktardıkları bilgiler yerel ve bölgesel olmaktan çıkmaktadır”(Avcıoğlu,2009:31).

Nitekim, yaşadığımız dönem farklı çağ isimlendirilmeleriyle ifade edilirken yaşadığımız toplum da farklı biçimlerde adlandırılmaktadır. Bilgi toplumu, enformasyon toplumu, risk toplumu, ağ toplumu, postmodern toplum, gibi kavramlar yaygın olarak kullanılmaktadır. Tüm tanımlamalar kısmen doğruluk payı taşımakla beraber hiçbir tanımlamanın tamamen geçerli olabilmesi söz konusu değildir. Dijital sosyal ağlar yoluyla bilgi ile geliştirdiğimiz ilişki ve sonuçlarını tartışmak bu çalışmanın temel amaçlarından. Dolayısıyla, bu çalışmada içinde bulunduğumuz çağ, bilgi teknolojilerinin gelişme ve yayılma düzeyi göz önüne alınarak, *dijital bilgi çağı* olarak kabul edilmiştir.

2.1.2. Dijital Bilgi Dünyasının Genç Kuşakları

Mercimek vd.'lerinin (2016:68-69) bahsettiği şekliyle, “büyük sanal ağ içinde yetişen nesli ifade etmek için birçok kavram kullanılmıştır (bkz. Pedro, 2006). Yeni binyılın öğrencileri, farklı düşünce dünyaları ve biçimleri ile dikkat çekmektedir. Bu süreçte farklı düşünme yollarını kullanabilmekte, dijital kaynakları tercih etmekte, eş

zamanlı işlemleri gerçekleştirebilmektedirler. Sosyal ihtiyaçlarını internet aracılığıyla gidermeye çalışan, bireysel öğrenmelere yönelim ve doğrusal olmayan veriden bilgi çıkarımı yapabilme gibi yetilere sahiptirler (bkz. Şahin, 2010). Yaş ve teknolojiye olan algı farklılıkları bağlamında yeni nesli ifade etmek için dijital yerli ve dijital göçmen gibi ifadeler karşımıza çıkmaktadır. Teknoloji çevresinde gelişen, uzman ve emin bir şekilde teknolojiyi kullanabilen topluluk dijital yerliler olarak tanımlanmaktadır (bkz. Lei, 2009). Bunun yanında, teknolojiyi kullanamayan ve teknoloji hakkında fikir sahibi olmayan diğer bir topluluk dijital bölünmeyi ortaya çıkarmaktadır. X, Y ve Z kuşakları da, doğum yıllarındaki teknolojik olanaklar ve erişim durumları bağlamında teknolojiye yönelik algı değişimlerini içeren kuşak farklılıklarının adı olmaktadır (bkz. Kuyucu, 2014)”.

Çalışmanın hedef kitlesi, her bireyin farklı kişilik özellikleri, sosyal ve kültürel arka planı olduğunu da gözetmek suretiyle yükseköğretim düzeyinde okuyan ve mezun olan eğitilmiş genç kuşak bireylerdir. Bu çerçevede, dijital çağın eğitilmiş genç bireylerinin temel bazı özelliklerine kısaca değinmek yerinde olacaktır.

“Karl Mannheim, kuşak kavramını ele alan bugün bir klasik olarak değerlendirilen eserinde bir kuşağın oluşmasının, aynı tarihsel-toplumsal birliğin ortak kaderine katılımı gerektirdiğini belirtir (Mannheim, 1990:58-69). Bir başka deyişle, kuşağı düşünceleri, duyguları ve yaşam tarzları benzeşen ve unsurları oldukları toplumu etkileyen büyük olaylara benzer tepkiler veren ortak fiziksel, entelektüel ve ahlaki koşullarda yaşayan insanlar topluluğu, yaş grubu olarak ele alabiliriz” (Favre, 1989:285; akt. Lüküslü ve Yücel, 2013:12). Bu çalışmanın hedef kitlesi olan özellikle eğitilmiş genç kuşaklar içinde yaşadığımız dijital dünyanın özelliklerinden en çok etkilenen konumundadır.

“Modern toplumlarda eğitim süresinin uzaması gençlerin aileden ayrılma, çalışma yaşamına atılma ve evlenme yaşlarının ötelenmesine yol açan önemli faktörlerden biridir. İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan beri Avrupa'da eğitimin demokratikleşmesi ve kitleselleşmesiyle birlikte gençlik adı verilen dönem kayda değer bir biçimde uzamıştır (Eurostat, 1996; akt. Fırat, 2013:27). Bu durum, eskiden kısa bir eğitim sürecinden sonra çalışma yaşamına katılan ergenler için artık neredeyse yeni bir yaşam dönemi yaratmıştır (Galland, 2001; akt. Fırat, 2013:27).

Bu çerçevede, günümüz dünyasında “okulda, yükseköğretimde veya üniversitede okuyan gençleri tanımlamak için çok sayıda sıfat mevcuttur. Bunlar, dijital yerliler, net kuşağı, Google kuşağı veya Y kuşağını içerir. Tüm bu terimler, gençlerin hayatlarında yeni teknolojilerin önemi ve anlamını vurgulamak için kullanılmaktadır (Gibbons, 2007; akt. Helsper ve Eynon, 2016:39-40). “Gençlik tanımı aslında tarihseldir ve belirli bir tarihsellik içinde toplumsal ilişkiler içinde şekillenmektedir. Gençlik tanımının kapsamı da sınırları da gençlerin hakları ve teslimiyeti anlamında, tarihsel bir olgu olarak toplumsal düzlemde kurgulanmıştır” (Lüküslü ve Yücel, 2013:9). “Ancak diğer yandan gençlik kategorisi tüm heterojenliğiyle sosyal bilimciler için toplumu, toplumsal değişimi ve iktidar ilişkilerini anlamak açısından önemli bir araştırma alanı sunmaktadır” (Lüküslü ve Yücel, 2013:10).

“Yeni iletişim teknolojileri sonucunda ortaya çıkan sosyal medya sadece medyanın değil bireylerin yaşam tarzlarının da yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Bu durumdan en fazla etkilenen kuşak ise 1979 ile 1999 yılında doğan ve Y kuşağı olarak adlandırılan kuşak olmuştur. Önceki kuşakların teknoloji ile ilişkileri limitli iken Y kuşağı özellikle internet teknolojileri ve sosyal medya ile daha fazla ilgilenmiştir (Kuyucu, 2014:79)”. Bu anlamda, “günümüzde ağ teknolojisini en çok kullanan kesim, Y Kuşağı olarak adlandırılan genç kuşak olmaktadır. Y Kuşağı, sosyal ağlar ile yoğun bir etkileşim kuran kuşak olma özelliğini taşımaktadır. Kendinden önceki tüm kuşaklardan farklı bir yapıya sahip olan Y Kuşağı, teknolojiye yakından duyarlı bir görünüm sergilemektedir” (Ustakara ve Türkoğlu, 2015:944). “İngilizce WHY kelimesinden gelen bu Y harfi aslında sorgulayan yapılarından dolayı bu gruba yakıştırılmıştır. Farklı araştırmacılar tarafından yapılan yeni araştırmaların da sonuçlarına dayanılarak Y kuşağı genellikle bağımsız, kendine güvenen, işbirlikçi, bencil ve çeşitlilik içeren bir kuşak olarak tanımlanmaktadır.” (Yüksekbilgili, 2013:343). Nitekim, yapılan araştırmalar “Y kuşağı olarak adlandırılan kuşağın önceki kuşaklara göre daha pratik, dinamik ve daha sonuç odaklı bir kuşak olduğunu göstermiştir. Bu kuşağın üyeleri önceki kuşaklardan daha sabırsız, daha hırslı ve sadakat duygusu daha zayıf bir kuşak olarak adlandırılmıştır” (Kuyucu, 2014:79).

“21. Yüzyılın ilk on yılının sonunda, hızlı teknolojik değişim, aşırı ekonomik ve toplumsal belirsizlik bağlamında, gençlerin yaşamı ve gençlik kimlikleri merak uyandırıcı olduğu kadar da önemli olan geniş bir akademik alanın konusu olmaya

devam ediyor (Geldens, Lincoln ve Hodkinson, 2011:347; akt. Lüküslü ve Yücel, 2013:2-3). “Kuşağı oluşturan bağdan bahseden Mannheim, aynı zamanda kuşağın kendi içinde homojen olmadığını da altını çizerek her kuşağın içinde var olan farklı kuşak kümeleri olduğunu da belirtir. Ancak bu farklı kuşak ünitelerinin (generation units) varlığına rağmen aynı dönemde ve benzer koşulların içine doğmaktan dolayı aynı kuşağın üyelerinde ortak bir kuşak bilinci oluşur” (Lüküslü ve Yücel, 2013:12). Fırat (2013:27), bu durumu *gençliğin uzaması* kavramı ile açıklamıştır.

2.1.3. Dijital Sosyal Ağların Olanakları ve Eleştirel Yaklaşımlar

“Sosyal medya konusuna girildiğinde, ilk karşılaşılan kavramlardan biri web 2.0’dir. 2004’te kullanılmaya başlanan bu terim, toplumsal iletişim sitelerini, web 2.0’leri, iletişim araçlarını, kısacası internet kullanıcılarının ortaklaşa yarattığı sistem için kullanılır. Web 2.0 aynı zamanda; teknolojiyi, ikinci nesil web tabanlı araç ve hizmetleri ve toplu kullanılan çevrimiçi platformları ifade eder. Sosyal medya kavramı ele alındığında karşılaşılan diğer bir kavram ise sosyal ağlardır. Sosyal ağlar, kitlelerle paylaşılması için kişinin kendi profilini paylaşılmasını zorunlu kılması sonucu kullanıcıların birbirlerinin profillerini eklemesine olanak tanıyan ve sistemdeki her kişinin birbirini görmesini sağlayan web tabanlı hizmetler olarak görülmektedir. Öte yandan sosyal ağlar, birbiriyle ilgili olan ve farklı grupları içinde barındırabilen web ortamında bir grubu ifade etmektedir. Sosyal ağlar, facebook gibi sosyal siteleri, fotoğraf paylaşım sitelerini, video paylaşım sitelerini, iş sektörü için hazırlanmış profesyonel siteleri, blogları, wikileri vb. içermektedir”(Vural ve Bat,2010:3372-3373).

Dijital bilgi çağının veya toplumunun bir uzantısı olarak dijital sosyal ağlar, sosyal bilim literatüründe pek çok bağlamda tartışmaya açılmıştır. Temel olarak, sosyal ağların bireylerin iletişim dünyalarına olan etkilerini temel alan sosyalleşme bağlamındaki tartışmalar, siyasal ve düşünsel olarak bireylerin hayatlarına olan etkisi temel alınarak siyasal, felsefi temelli tartışmalar ve üretim/tüketim ilişkilerine yansımaları olarak ekonomik tartışmalara konu edilmiştir. Dijital sosyal ağlar bu çalışma içinde bireylerin bilgi ile olan ilişkileri bağlamında tartışmaya dâhil edilmektedir.

Dijital sosyal ağların temelini ve bireylerin hayatına hangi aşamalardan geçerek girdiğini ve yaygınlaştığını açıklamak gerekmektedir. Dijital sosyal ağların bireylere

sağladığı olanaklar ile beraber bilgi üretme ve paylaşma ortamları doğmuş ve bireyler bu ortamlarda kendilerini ifade etme imkanı bulurken aynı zamanda paylaşılan bilgileri kullanarak yeni bilgiler üretme olanağına da sahip olabilmişlerdir. “Bu yeni bilgi üretme ve paylaşma ortamının adı sosyal medyadır. Sosyal medya kısaca internet tabanlı olarak bireyleri farklı bireylerle sanal uzamda buluşturan web tabanlı hizmetler şeklinde değerlendirilebilir (Toprak vd. 2009:28-29; akt. Kaplan ve Ertürk, 2012:7).

“2000’li yıllarda artık yaşamlarımıza dahil olan bilgisayarlar, cep telefonları, mesajlaşma uygulamaları ile günümüz toplumlarını deneyimlemeye başladığımız yıllardı ve kitle iletişim araçlarının teknolojisinde pek çok değişiklik, buna bağlı olarak da bireylerin yaşamında pek çok toplumsal dönüşüm söz konusuydu. Bu durum bu teknolojiye ülkemizden çok daha erken bir zamanda sahip olan Batı’da, 1990’lardan itibaren tartışılıyordu. Mark Poster, Lev Manovich, Henry Jenkins, Lincoln Dahlberg, Christian Fuchs gibi yazarlar, bu ‘yeni medya’yı kamusal alan, kapitalizm, yöndeşme, siber- tüketici, empatik işçi, veri madenciliği, alternatif medya, sanat, sosyal medya bağlamında tartışıyorlardı. Hala da tartışıyorlar” (Aydoğan, 2017:V). “Ayrıca öğrenciler sabah uyandıklarında ilk işlerinin sosyal medyaya girmek olduğu ifadesini de belirtmişlerdir. Bu da öğrencilerin bahsettikleri sosyal medya araçlarını kullanımlarının günün ilk saatlerinden itibaren başladığını gösterebilir”(Baz, 2018:289)

“Tüm bunlarla birlikte yeni medya; kamusal alan tartışmalarında, siyasal iletişim faaliyetlerinde, sosyalleşme, yabancılaşma, gözetim gibi konularda, kimlik ve benlik sunumunda, grup oluşumu ve ilişkileri hakkında, boş zaman etkinlikleri bağlamında, yalnızlık, bağımlılık gibi olgularla birlikte; siyasal, sosyolojik, psikolojik ve sosyal psikolojik perspektiflerden hareketle çeşitli açıklamalara konu olmaktadır” (Göker, 2010:165). “Sosyal medya; iletişim, psikoloji, sosyoloji ve işletmeyi içine alan çeşitli disiplinleri kapsayarak akademisyenler arasında yaygın bir konu haline gelmiştir (McIntyre, 2014:7). Sosyal ağlar, sosyal bilimlerin hemen her alanında, pek çok açıdan incelenmeye müsait bir yapı sergilemektedir” (Ustakara ve Türkoğlu, 2015:946). “Egemen okumalar; pazarlama iletişimi, reklamcılık, kurumsal iletişim ve halkla ilişkiler vb. gibi bağlamlarda yeni medya ortamlarının sektörel işlevselliğini; eleştirel/tartışmacı okumalar ise, toplumsal dönüştürücü potansiyelleri ve alternatif medya oluşumları çerçevesinde yeni medyanın imkânlarını değerlendirme çabası içerisinde olmaktadır. Çünkü yeni medya, geleneksel medyadan farklı olarak, hem

‘yeni’ olması bakımından, hem de sunduğu imkânların sadece iletişimle sınırlı olmaması açısından her iki paradigma için, bir ‘umut’ vaat etmektedir (Göker, 2010:165).

David Gauntlett sosyal medyanın niteliğini ‘kültür yapma’ olarak genişletirken, Clay Shirky (2008) Flickr, Youtube, Myspace ve Facebook gibi internet sitelerinin kamusal katılım fırsatı yarattığını, Don Tapscott ve Antony Williams (2006) ise internetin yaygınlaşmasının, herkesin içinde yer alabileceği, söylemek istediklerini söyleyebilecekleri yeni bir ekonomik demokrasiye yol açtığını söyler (Gaunlett, 2011:11, akt. Netchitailova, 2017:2).

Sosyal ağların da gelişimi ile birlikte gündelik hayatımız hem sosyal ağlarda hem de fiziki dünyada eş zamanlı olarak devam etmektedir. Özellikle genç kuşağın içine doğduğu teknoloji, genç kuşağın hayatının olmazsa olmazı konumundadır. Sosyal ağlarla bu denli yakın ilişki içinde olmak olumlu ve olumsuz birçok çıktıya neden olmuş ve bu çıktılar geçmişten günümüze tartışılmaya devam etmiştir. Dijk’e (2016a:12) göre, sosyal ağlar yaşam hatlarımıza eklenen, gündelik hayatı idame ettirebilmek için ihtiyacımız olan, yol su borusu, posta kutusu, televizyon kadar ihtiyacımız olan temel gereçlerden birisidir. Hali hazırda sahip olduğumuz yaşam hatlarına bir tanesi daha eklendi. Gündelik yaşamımızı idame ettirmek ve evimizi idare etmek için bugün sadece yollara, elektrik kablolarına, su borularına, kanalizasyona, posta kutularına, telefon tellerine ve kablolu televizyona bağlı değiliz. Artık elektronik iletişim ağlarına da ihtiyacımız var. Özellikle zengin ülkelerdeki gençler artık mobil telefon hizmetleri, İnternet ve Facebook veya diğer sosyal paylaşım sitelerinin olmadığı bir dünyayı hayal bile edemiyor.

“Telefonun kişinin herhangi birini arayabildiği evrensel bir dağıtım şebekesi olarak faaliyete geçiş süreci, teknoloji, ekonomik yapı, siyasi kuruluş, siyasal kültür ve nüfus faktörünün her birinin karşılıklı rol oynadığı karmaşık, çok aşamalı bir tarihi yapı içerisinde gerçekleşti” (Marvin, 1988; akt. Poster, 2017:120). Öyle ki sosyal ağlar ile birlikte hayatımıza giren yeniliklerin insani özellikler ile ikame edilmeye başlandığı ifade edilmektedir. Sosyal ağlar ve gündelik hayat arasındaki mesafe o kadar bulanık haldedir ki, bireylerin uzuvlarının uzantısı olarak sosyal ağlar görülmeye başlanmıştır. “Ağ teknolojisi ile birlikte gözün izleme etkisi artmış; işitselliğin boyutu güç kazanmış; bu duyuların yanına dokunma eklenmiştir. Gündelik yaşamın ayrılmaz bir parçası

olarak kullanılan mobil telefonların tuşları ve bilgisayarların klavyeleri, derinin uzantısı olarak yorumlanabilir” (Ustakara ve Türkoğlu, 2015:946). “ Yeni iletişim ortamlarının gelişmesi, her kesimden bilgi iletişim teknolojilerine olan ilginin artması, sosyal medyanın gücünü arttırmakta, sosyalleşme kavramına da farklı bir boyut kazandırmaktadır. Her geçen gün yeni güncellemeler ile karşımıza çıkan internet adeta sosyal medya ile altın çağını yaşamaktadır. Sosyal medya ile internet insanların yaşamlarına dokunmaktadır. (Vural & Bat, 2010; Solmaz, Tekin, Herzem & Demir, 2013; Sağbaşı, Ballı & Şen, 2016). (akt. Baz,2018:278).

Sosyal ağlar gündelik olarak bireylerin hayatlarının her noktasını şekillendirmiştir. Gündelik yaşamda bireylerin faal olarak buldukları, okul, ev, sosyal ortamlar vb. her mekân aynı zamanda sosyal ağlara taşınmış, sosyal ağlar aracılığı ile kimlikler inşa edilmiş, ilişkiler başlamış ve bitmiştir. Öyle ki sosyal ağlar gündelik hayatın yaşandığı mekânlar olarak siber alan ve gerçek yaşam arasındaki ayrım bulanıklaşmıştır.

Bireyler gündelik hayatlarında tanıştıkları insanlar hakkında sosyal ağlar yoluyla bilgi edinip, sosyal ağlardan tanıştıkları insanları gündelik hayatlarına almaktadırlar. “Örneğin, Daniel Miller Tales From Facebook [Facebook'tan Hikayeler, 2011] isimli yeni çıkan kitabında, dijital ortamın sosyal hayatla çok etkili bir biçimde birleştiğini söylüyor. Çiftler Facebook'a bakarak, "ilişki durumları" aynen devam mı ediyor yoksa taraflardan birinin tek tıkıyla değişmiş mi anlayabilirler. Miller'ın hikayelerindeki çiftler, kendileri Facebook'u hala kullanmaya devam etseler bile, ayrılıkları yüzünden Facebook'u suçluyorlar. Bu seviyede dahi, düşük ölçekli bir gözetim durumu söz konusu; zira çiftler rakiplerini gözetliyor, hamlelerini ekranda gördükleri ve güvenilir olduğuna inandıkları istihbarata dayanarak yapıyorlar” (Bauman ve Lyon, 2016:48-49).

Sosyal ağlar yalnızca bireysel olarak değil toplumsal olarak da belirleyici bir temel dinamik haline gelmiş durumdadır. Dijk (2016a:13), iletişim ağlarının önemini gelecekteki savaşlarda diğer temel altyapıları bombalamak yerine iletişim ağlarını devre dışı bırakmanın daha etkili olacağını, dünyanın internet ve teknolojilerinin yayılmasıyla birlikte gelişmekte olan ülkelerin, sanayi öncesi toplumlardan endüstriyel kitle toplumlarına ve hatta sonra sanayi sonrası ağ toplumuna dönüşmekte olduğunu belirtmiştir. Sosyal ağlar gündelik hayatta her noktaya nüfuz etmiş hatta Baudrillard'a

(2005a:54) göre, “sanal; gerçek dünyayı, salt gerçekliğe uygun bir şekilde kusursuz olarak yeniden üretmekte ve böylelikle gerçekliğe son vermektedir”.

Stevenson (2008:206), “küresel köyün matbaa kültürünün yerine eşzamanlı olayların daha dokunsal kültürünü geçirdiğine işaret etmektedir. Bu yeni toplum yapısında sosyal ağlar, eşzamanlı olayların dokunsal kültürünün başat aktörleri olarak öne çıkmaktadırlar. McLuhan (2014:223), matbaayı bireyciliğin teknolojisi olarak görmektedir. McLuhan, bu görüşüyle radyo ve televizyondan önce daha kapalı bir toplumsal yapıya işaret etmişken, adı geçen kitle iletişim araçlarıyla birlikte kolektif bir toplumsal yapıya doğru evrilme sürecine gönderme yapmaktadır. 1990’lı yıllarda yaşamlarımıza giren ve 2000’li yıllarda ivme kazanan ağ teknolojisiyle fiziksel ve ruhsal uzuvların birbiriyle etkileşimi yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda zirve yapan öge, sosyal ağların karşılıklı bağımlılığı artırması gerçekliği olmaktadır” (Ustakara ve Türkoğlu, 2015:946).

“Henry Jenkins (2006:137), ‘web, tüketici katılımının bir bölgesi haline gelmiştir’ der ve blog kullanmanın ve değişik internet forumlarında yer almanın perspektiflerimizi genişlettiğini, bu durumun da bize duyulma, fikirlerimizi ifade etme, yaratıcı potansiyelimizi de geliştirme şansı verdiğini iddia eder. Alex Bruns (2007:27) ise, ağ kültüründe kullanıcı/üretici rolünün melezleşmesiyle birlikte, hem katılım biçimlerini hem de kolektif aklı pekiştirerek, demokrasiyi güçlendiren üretici kullanımının yükselişinden’ söz eder” (Netchitailova, 2017:2).

Netice itibariyle, dijital çağ teknolojilerini genç kuşaklar için bir *fırsat olarak gören düşünceler* oldukça yaygındır. Bu konudaki “*iyimser açıklamalar* kendini ifade etme, sosyallik, topluluğa dahil olma, yaratıcılık ve yeni okuryazarlık için yeni fırsatları vurgular. Eleştirel bilim insanları, gençlere yönelik içerik oluşturmanın üreticilerin tüketiciler üzerinde geleneksel egemenliğin etkisini azaltacağını ve hem yerel hem de küresel çapta gençler arasında yenilikçi akran kültürüne olanak sağlayacağını savunurlar. Kamu politikasıyla ilgili karar alıcılar, sosyal ağ aracılığıyla geliştirilen medya okuryazarlığı becerilerinin, çevrimiçi öğrenme ve katılıma dönüşeceğini ve benliğin ihlalcı temsilleri ve başkalarına yönelik kötü eğilimler gösteren ilişkilerden koruyacağını umarlar. Popüler söylemlerin ve medya söylemlerinin hemen hepsi günümüz yetişkinlerinin gençlerden farklı bir dünyada yaşadıkları şeklinde karmaşık bir ümitsizliği yansıtır” (Livingstone, 2016:87).

Sosyal ağların değerlendirilmesinde *eleştirel bakış açısına* sahip yaklaşımlarda genel olarak, bireylerin sosyal ağlarda geçirdikleri zamanın sermayeye katkı sağladığı, dolayısıyla da bir sömürülme ilişkisi doğduğu vurgulanmıştır. Bu açıklama girişimlerinin de iki ana perspektiften hareketle ortaya çıktığı görülmektedir. İnternet teknolojilerine eleştirel bakış geliştiren teorisyenlerin argümanları internet teknolojilerinin bireyi ‘çalışan’, dolayısıyla da sömürülen olarak okumalarından kaynaklanmaktadır. İnternet teknolojileri ile ilişkimiz bir de emek kavramı üzerinden değerlendirilmektedir. İnternet içerisinde geçirilen zaman, bireylerin boş zaman etkinliği olarak da değerlendirilmesinin yanında aynı zamanda sermaye için bir çalışma ve veri üretme aracı olarak da olarak nitelendirilmektedir.

Netchitailova (2017:7) “insanlar eğlenmek için Facebook ya da diğer online sosyal ağlara girdiklerinde, bunu bir sömürü olarak görmemiz mi gerekir?” sorusunu yöneltmiştir. “Ağın kullanıcıların bilgisini ticari amaç için kullanması nedeniyle, görünmeyen bir sömürü sürmektedir ama aynı zamanda, kullanıcılar ağda eğlenirler ve ağ üzerinde olmaktan sayısız faydalar sağlarlar. Facebook’ta olmak karşılıklı bir etkileşimdir... Facebook’ta sömürülürüz ama biz orada yaratırız, ilişkiler kurarız ve kimliğimizle oynarız. Facebook kullanıcısına eleştirel medya/kültürel perspektiften baktığımızda, herhangi biri, Facebook kullanıcısı için tek ve kesin bir tanım vermemelidir”.

Hardt ve Negri’ye (2004) göre, çalışmanın daha çok bilgi üretimiyle yer değiştirdiği, sürekli fikirlerin üretildiği, bu üretimin sık sık çalışma yaşamının dışına taşıdığı enformasyonel kapitalizm çağında, insanlar bütün gün çalışmış olurlar. “Üretim bir sorunun çözümünü, bir fikrin yaratılmasını, bir ilişkiyi hedeflediğinde, çalışma zamanı yaşamın tümüne yayılır”(Hardt ve Negri, 2004:111; akt. Netchitailova, 2017:6).

“Google evrensel bir sömürgeci; eğer Google evrensel bir özne olarak görülüp bu teknolojiler sömürgeci sınıfsal ilişkilerden özgürleştirirlerse, aslında Google evrensel bir insanlığı geliştirebilecek teknolojiler üretmiştir” (Fucsh, 2017:81). “Google, insan bilgisini organize etmenin karşı bir yoludur. Marx, bilginin ve diğer üretici güçlerin sermayeye duvar ördüğünün altını çizmektedir: ‘sermayeye örülen duvar, tüm bu gelişimin karşıt şekilde işlenmesi ve üretici güçleri, genel refahın ve bilginin zıt biçimde çalışması ve kendi askıya alınmış gerçek koşullarını ortaya çıkarması ile mümkün olur’ (Marx, 1857/1858, 542; akt. Fuchs, 2017:80).

Maurizio Lazzarato (1996:133) “enformasyonel olan ve metanın kültürel içeriğini üreten ‘emek’ anlamında, ‘maddi olmayan emek’ kavramını ortaya atmıştır. Bu terim bilgi, enformasyon, iletişim, ilişki, duygusal yanıt gibi maddi olmayan ürünleri üreten anlamında Michael Hardt ve Antonio Negri tarafından (2004:108) popülerleştirilmiştir. Onlara göre, maddi olmayan emeğin asıl amacı, iletişim, sosyal ilişki ve işbirliği yaratmaktadır. Bu yolla üretilen bilgi, sermaye tarafından sömürülebilir” (Netchitailova, 2017:5). “İnternet ekonomisinde bedava olan bu emek, ‘bilgi emeği’ olarak da adlandırılabilir, çünkü ‘maddi olmayan emek’ dünyanın madde ve zihin olmak üzere iki özden oluştuğu anlamına gelebilir (Fuchs, 2011). Bilgi emeğini kullanan şirketler, ‘bedava’ kullanımı önererek, reklamlar yoluyla kara dönüşen içerik üreten kullanıcılara tuzak kurarlar. ‘Bu nedenle, izleyiciler sömürülmüşlerdir-ücretsiz emek ilişkisi içinde dijital içeriği bedavaya üretirler’ (Fuchs, 2011:299; akt. Netchitailova, 2017:5). “Webin başlangıcından beri, binlerce gönüllü, meraklı ve idealist bazı uzmanların ‘enformasyon alışverişine yönelik armağan ekonomisi’ olarak tanımladığı gelişmeye imkan vermiştir (Barbrook, 2002). Dünya çapındaki ağ zaten, halk hareketi girişimlerinin, komünal ruhun ve ‘özgür’ amatör kültürün canlanma şansı bulduğu yeni alan olarak planlanmıştır. Emek eleştirmenleri ve Neo-Marksist bilim insanları, dijital alanın çekici hale gelmesinin, nasıl ‘maddi olmayan emeğin’ mobilizasyonu için uygun bir bahane olduğunu erkenden fark etmemişlerdir- bu ise kapitalist sömürünün bilinen mantığına uygundur (Hardt ve Negri, 2000; Terranova, 2000; akt. Dijk, 2016b:173).

“Egemen okumalar; pazarlama iletişimi, reklamcılık, kurumsal iletişim ve halkla ilişkiler vb. gibi bağlamlarda yeni medya ortamlarının sektörel işlevselliğini; eleştirel/tartışmacı okumalar ise, toplumsal dönüştürücü potansiyelleri ve alternatif medya oluşumları çerçevesinde yeni medyanın imkânlarını değerlendirme çabası içerisinde olmaktadır. Çünkü yeni medya, geleneksel medyadan farklı olarak, hem “yeni” olması bakımından, hem de sunduğu imkânların sadece iletişimle sınırlı olmaması açısından her iki paradigma için, bir “umut” vaat etmektedir. (Göker, 2017:165).

Dijital sosyal ağlar aynı zamanda yeni medya ve çevrim içi ağlar olarak da kavramsallaştırılabilmektedir. Dijk, (2016a:25)’e göre “yeni medyanın aynı anda dört özellikle tanımlanabildiğini söyleyebiliriz: Yeni medya 20’inci yüzyılın 21’inci yüzyıla

dönüştüğü zamanda ortaya çıkan hem bütünleşik hem de interaktif ve teknik araç olarak dijital kod ve hiper metni kullanan iletişim araçlarıdır. Yeni medyaya verilen en genel isimler multimedya, interaktif medya ve dijital medyadır”. “Yeni medya, görece yenilikleri ve toplumsal etkileri çerçevesinde günümüzde en çok tartışılan iletişim ortamı olarak ön plana çıkmaktadır. Yeni medyanın her şeyden önce bireylerin iletişim pratiklerinde bir değişime neden olduğu, toplumsal ilişki biçimlerini yeniden örgütlediği görülmektedir” (Göker, 2017:165).

“Tüm bu uygulamalar, insanlığa büyük fayda sağlamaktadır. Ancak üretim ilişkileri bağlamında, Google kullanıcıları ve onların verilerini birer metaya dönüştüren kar amaçlı, reklam finansörlü para kazanma makinesidir. Sonuç olarak da büyük ölçekli bir gözetim ve liberal demokrasinin esas mahremiyet değerinin doğasında olan bir altını oyma durumu meydana gelmektedir. Liberal değerler bu şekilde kendi sınırlarını ve öz eleştirisini oluşturmaktadır. Böylelikle üretim ilişkileri bağlamında Google ve diğer web 2.0 platformları belki herkesin faydalandığı bir halk temelli kamusal internet hayal etmiştir ancak, diğer yandan internetin sağladığı bu özgürlük (ücretsiz hizmet erişimi) şu an tüketici mahremiyetini tehdit eden bir online gözetim ve kullanıcı metalaşmasına da olanak tanımaktadır. Google, ağ tabanlı üretici güçlerle enformasyon ekonomisinin kapitalist üretim ilişkileri arasındaki çelişkinin prototipidir” (Fuchs, 2008, 2011; akt. (Fuchs, 2017:80).

2.2. Dijital Yeni Olanaklar ve Aşırı Bilgi

Günümüzde internet teknolojileri bireylere sınırsız bir dünyanın kapısını açmakta, neredeyse hiçbir sınırlandırmada bulunmadan her türlü içeriği ve bilgiyi dolaşıma sokma aracı olarak bireylerin hayatlarında yer almaktadır. “Yeni medya ortamlarını geleneksel medyadan ayıran bazı özelliklere de burada kısaca değinmekte yarar vardır. Bu özellikler, dijitallik, etkileşimsellik, multimedya biçemselliği, hipermetinsellik, kullanıcı türevli içerik üretim, yayılım ve sanallık/arayüzde mevcudiyet hissi şeklinde sıralanabilir” (Binark ve Bayraktutan, 2013:19).

Enformasyon çağı olarak nitelendirilen çağımızda internet teknolojilerinin de gelişmesiyle birlikte, teknik, akademik, entelektüel vb. her tür bilgiye ulaşım biçimsel olarak kolaylaşmış durumdadır. Gelişen teknolojik sistem, bir hacim ya da zaman sınırı tanımadığı için üretilen bilginin de sınırı yoktur ve bilgiler sürekli olarak ulaşılabilir

halde bulunmaktadır. Bireyler istedikleri ve hatta istemedikleri anlarda bile bilgi ile karşılaşmakta ve bu bilgileri kaydedebilmektedir. Ancak tüm bu olanlar bilgi ile ilişkimizi biçimsel olarak geliştirdiğimiz anlamına gelirken, gerçek anlamda bilgi ile ilişkimizin hangi temel dinamikler çerçevesince geliştiği sorusu sorgulanmaya açık hale gelmektedir.

Gelişen teknolojiler teorisyenler tarafından çoğunlukla olumlu karşılanmakta ancak bununla beraber gündelik hayatta yaşanagelen sorunlar eleştirel teorilerin de oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Bilgi edinme alanı olarak sosyal ağları kullanmak biçimsel olarak kolaylık sağlasa da aynı zamanda aşırı bilgiden kaynaklanan bir bilgi kirliliği içerisinde mücadele etmeyi, zaman harcamayı ve eleme yapmayı gerektirebilmektedir. Geleneksel medyaya göre olumlu ve kolaylaştırıcı ya da olumsuz ve riskler içeren, yaşamı zorlaştıran olarak değerlendirilebilecek hala birçok özellik mevcut durumdadır. Durum, ulaşım kolaylığı, herkesin üretime katılabilmesi dolayısıyla hiyerarşiyi yıkması, kamusalılık yaratması gibi özellikleriyle olumlu olarak değerlendirilirken aynı zamanda eşitsizlikleri yeniden üretmesi ve nitelik sorununun, nitelikli bilgiye ulaşma sorununun, sınırsız olan sanal dünyadan sınırları olan insanların bilgiyle ilişkilerinin yüzeyselleşmesi noktasında değerlendirilmelere tabi tutulmaktadır.

Bilgi ile gelişen ilişki bilgiye kolay ulaşabilme ve olabildiğince çok kaynaktan ulaşabilme imkanıyla donatıldıkça ve ekrana yakınlaştıkça insan hayatından ve düşüncesinden uzaklaşmaktadır. Bir nevi ekrana yaklaşan bilgi insana uzaklaşmaktadır. “*Bilgi/enformasyon çağı* efsanesinin kırılma noktaları nelerdir? Bunlar belki de sorulması gereken ilk sorulardır. Günümüzde *enformasyon devrimine* atfedilen aşırı önem, bir zamanlar endüstri devrimine atfedilen önemle boy ölçüşecek bir mahiyet kazanmış durumdadır. Enformasyonel ağların bütün yerküreyi sarması, enformasyon akışındaki hız ve içerikçe büyüme vb. olgulardan hareketle, enformasyonel teknolojinin ve ilişkilerin *yeni toplumun* merkezinde yer aldığı ve toplumun bütün kurumlarını ve ilişki biçimlerini dönüştürdüğü iddia edilmektedir” (Özcan, 2011:180- 181).

2.2.1. Bilgiye Erişimin Kolaylaşması ve Üre-Tüketici Kavramı

Gündelik hayatta insanların bilgi ile ilişkide oldukları temel alan internet olmaktadır. “Bilgi çağı olarak adlandırılan yirmi birinci yüzyılda, günlük hayatımızın giderek vazgeçilmez parçaları haline gelen mobil telekomünikasyon araçları ile

internetin, bilgi ve iletişim teknolojilerinin son on yılın en çok büyüyen kısmını oluşturduğundan söz edilmektedir. Bilgi birikiminin artması ve ekonomik aktivitelerin giderek daha fazla bilgiye ihtiyaç duyar hale gelmesi; farklı özelliklerdeki telekomünikasyon sistemlerinin gelişmesine ve zaman zaman beraber kullanılmalarına (Aydın, 2007:105) yol açmaktadır. Bilgi yönetimi konusundaki bu sınır tanımaz ilerlemeler ise, bilişim teknolojilerinin gerek araç ve gerekse donanım açısından dünyadaki güç ve iktidar dengelerini değiştirebilecek önemli bir iktidar kaynağı olmaya doğru ilerlediğini ortaya koymaktadır” (Yeşilorman ve Koç, 2014:121).

Başka bir ifadeyle, “internetin oldukça kısa bir sürede dünya çapında yaygınlık kazanması ve toplumların hayatına girmesiyle kültürler arası iletişim ve bilgi aktarımı oldukça pratikleşmiştir. İnternette dolaşan bilginin başlıca özelliği, her türden bilginin serbest dolaşımıdır: Vahiy bilgisi, efsane bilgisi, teknik bilgi ve öznel bilgilerin yanı sıra pür akademik bilgi de dolaşımdadır. Bu bilgiler, kendi türlerine göre sayısız üslupla paylaşılmaktadır. Kişisel mesajlar, imge ve semboller, ürünlerle ilgili reklam/tanıtım amaçlı bilgiler, kamusal alana dair haber ve yorumlar bir çevrim oluşturmaktadır. İnternet, devletlerin, şirketlerin, kurumların, giderek bireylerin zorunlu bir parçası haline gelmiştir. İletişimden öte günlük ihtiyaçların giderildiği ve çözüm bulunduğu bir alandır” (Özcan, 2011:185-186). Her türlü yazılı görsel mecmuanın dijital olarak üretilip tüketildiği günümüzde özellikle genç kuşakta bireylerin bilgi ile ilişkileri önemli bir araştırma sahasını oluşturmaktadır.

“Dijitalleşme bir yandan bilginin hızlı üretimi, yayılımı ve tüketiminin önünü açarken, bir önemli gelişmeyi de beraberinde getirmiştir: Teknolojinin ucuzlaması ve yaygınlaşması. Ayrıca, 15. yüzyılda matbaanın bulunması ile birlikte ortaya çıkan bilginin halka ulaşması ve halkın bilgiyi kullanmasına benzer bir süreci 21. yüzyılda yaşamakta oluşumuz, yeni bir aydınlanma çağını doğurabilir mi? sorusunu da beraberinde getirmektedir (Dilmen, 2007:214; Kaplan ve Ertürk, 2012:7).

Teknolojik gelişmelerin yalnızca bireyler üzerinde değil bilgi üzerinde de dolaylı yoldan etkileri olması kaçınılmaz bir süreçtir. Yalnızca bilgi edinim süreci değil bilgi üretme süreci de değişikliğe uğramış ve dolayısıyla üretilen bilgi ve niteliği de değişime uğramaya başlamıştır.

“Bu teknolojik dönüşümlerin (süreç ve ürün olarak) bilgi üzerindeki etkilerinin oldukça derin olacağı düşünülebilir. Nitekim bilgi sürecinin bunlardan iki belli başlı işlevi açısından etkilenmiş olduğu görülecektir: bilginin araştırılması ve iletilmesi. Birinci işlev için uzman olmayanların da erişebileceği bir örnek, kuramsal paradigmasını sibernetikten alan genetik olabilir. İkincisi içinse daha bugünden alet ve aygıtların küçültülmesi, standartlaştırılması ve ucuzlatılmasıyla, bilgileri edinme, sınıflama, kullanıma hazırlama ve yarar amacıyla kullanma operasyonlarının nasıl değişime uğradığı bilinmektedir”(Lyotard, 2014:13).

Özellikle internet teknolojilerinin yaygınlaşması ve her bireyin *içerik üretebilme* potansiyelinin ortaya çıkması ile beraber medya ve sosyal ağ tartışmaları da yeni bir boyut kazanmıştır. Dijital sosyal ağların gelişimi aynı zamanda bilgi ile ilişkimizi etkileyen temel dinamiklerdendir. Sosyal bilimcilerce tartışmaya açılan *üreten ile tüketen* arasındaki çizginin bulanıklaşması olgusu medya ve bilgi üzerine çalışan teorisyenler için oldukça ilgi çekici bir noktadadır. Geleneksel medya olarak nitelendirilebilecek web 2.0 ortamlarının aksine yeni medya olarak tanımlanan web 3.0, 4.0 ortamları bireyleri bazı noktalarda pasif alıcı konumunun dışına çıkarıp üretebilen konumuna taşımıştır. Ne var ki bilgi üretimi aynı zamanda bir bilgi enflasyonuna neden olmuş ve bireylerin pasif alıcı olarak dijital sosyal ağlarda gezinmelerinin önu yeniden açılmıştır. Bireylerin sosyal ağlara içerik üreterek katkı sağlayabilmesi aynı zamanda kullanıcı failliği açısından olumlu gelişmeler olarak görülmektedir.

Alvin Toffler (1980:262), 1980’lerin başında *üreten tüketici (prosumer)* kavramını ortaya atmıştır. Bu kavram üreticiyi tüketiciden ayıran çizginin bulanıklaşması anlamına gelmektedir (akt. Fuchs, 2017:72).“1980’lerden beri, *üre-tüketici (prosumer)* kavramı birçok akademisyen tarafından, kullanıcıların failliğin, üreticiye karşı tüketici ve profesyonele karşı tüketiciden oluşan çift kutuplu kategoriler arasında nasıl gidip geldiğini belirtmek için kullanılmıştır. Bu süre içinde, *üretici kullanıcı (producer)* ve *eş-taratici (co-creator)* gibi melez kavramlar kullanıcıların artan üretim maharetinin önemini vurgulamak için akademik jargona dahil olmuştur” (Bruns, 2007; akt. Dijk, 2016b:162).“Bugün dünyanın her yerinde elinde bir kamera ile görüntüler çeken, onları kurgulayarak kendi bakış açılarını ortaya koyan insanların ürünlerini sundukları sanal ortamlar aynı zamanda düşüncelerin, bilgilerin paylaşıldığı ortamlar olmaya başlamıştır. Sanal ortamlar üzerinden bireyler sosyal topluluklar

kurabilmekte, örgütlenebilmekte ve harekete geçebilmektedir” (Binark, 2007:6; akt. Kaplan ve Ertürk, 2012:7).

Bu anlamda, internet teknolojileri ve sosyal ağlar bireylere üretici ve tüketici olarak aynı anda kimlikler yüklemekte ve üretici ile tüketici arasındaki ayrımı kaldırmaktadır. Buna göre bireyler her an içerik üretebilmekte, içerik üreten bireylere ulaşabilmekte ve aynı zamanda sınırsız bir tüketim ağına sahip olabilmektedir.

Web 2.0. uygulamalarının ortaya çıkışıyla birlikte, kültürel kuramcı Henry Jenkins (2006) medya içeriğinin üretim ve dolaşım biçiminde belirgin bir paradigma değişikliği görmektedir: bu teknolojilerin güçlendirdiği, eski ve yeni medya arasındaki kesişim alanında bulunan izleyiciler, kültüre katılma hakkı talep etmektedirler (Jenkins, 2006:24). Sonuç, katılımcı bir kültürdür; bu kültür, sıradan insanların kendilerini ifade etmeleri ve bu teknolojileri- bir zamanlar sermaye yoğun endüstrilerin ayrıcalığı olan endüstrilerin ayrıcalığı olan teknolojiler – uygun durumlara daha fazla taşımaları için medya teknolojilerini kullanmayı giderek daha fazla gerektirir. ‘Eski medya’ hala hüküm sürerken, medya alımlayıcılarının medya içeriğini şekillendirmek için çok az gücü vardı ve piyasaya katılabilmek için önlerine çok fazla engel çıkıyordu, oysa yeni dijital çevre, tüketim etkinliklerinin kapsamını ve erişimini genişletmektedir (Jenkins, 2006:215; akt. Dijk, 2016b:162).

“Bireyin daha önce sadece izleyicisi olduğu filmler, sinemalar ve diğer görüntüler, artık dijital teknolojilerin sokağa inmesi ile bireyin yapımcısı ve yöneticisi olduğu bir kurgusal görsellik alanı yaratma şansını bireye sunmuştur” (Vural, Bat, 2010:6; akt. Kaplan ve Ertürk, 2012:7). “Kullanıcı türevli içerik sitelerine katkı sağlayanların çoğu aile ve arkadaşlar gibi küçük bir grup için ev yapımı videolar hazırlayan hevesli kişilerdir -içerik üretimi için üçüncü en önemli neden. Belli ki, birçok amatör becerilerini geliştirmenin ve hobilerini mesleğe dönüştürmenin gururunu yaşamaktadır. Medya teknolojileriyle oynamak amatör radyo döneminden beri meraklıların uğraşdır ve dijital emek, yaratıcı oyunun imajını elde etmiştir.(Douglas, 1999; Gillespie, 2006; akt. Dijk, 2016b:175).

“Hall’in (1993) muhalif okuması internette kullanıcı ile farklı içerik üretimine dönüşmektedir. Kullanıcının içerik üretimi ise çoğunlukla üretilmiş içeriğin değerlendirilmesine dönüşmektedir. Kullanıcının kimlik öncelikleri ile oluşturduğu

alternatif gündem ve içeriğin mümkün olması kullanıcının bilişsel yapısının oluştuğu sürecin öznesi olup olmamasına bağlıdır. Alanda ilk çalışmalardan biri olan doktora tezinde ‘farklı kimliklerin mevcudiyeti, alternatif içerik üretimini sağlayacaksa, internetin demokratik katılımı arttırıcı bir işlevi olduğu söylenebilir. Diğer yönden eğer farklı kimlikler egemen söylem içerisinde üretilmiş içeriklerin taşıyıcısı ise internet, farklı kimliklerin egemen söylem içerisinde yeniden üretildiği bir alandır’(Hall 1993; akt.Yaşın, 2002:252). Hülür ve Yaşın, 2016:16-17).

“Bilgiye erişim, gelişmekte olan bilişim ve iletişim teknolojilerinin artmasıyla giderek daha kolay bir hale gelmektedir. Bu durum bilgi odaklı toplum yapısı, hızlı iletişim, sürekli değişen yeni teknolojiler bilginin esas olduğu ön görülmekte ve yaşantımız içerisinde bir gereksinim halini aldığı düşünülmektedir” (Karabulut, 2015:13). Neticede, dijital ortamlar bilginin serbestçe dolaşımında olduğu bir mecra olma özelliği göstermektedir. Bir yasaklamaya maruz kalmadan, sınır tanımayan bir yapıya sahip olması nedeniyle internet teknolojisinin hem bilgi edinme noktasında hem de bilgi üretme noktasında sağladığı olanaklara yönelik olumlu ve olumsuz özellikler atfedilmeye devam etmektedir.

2.2.2. Dijital Çağın Bilgi Bombardımanı veya Kirliliği

İnsanların bilgiye nispeten kolay ve ucuz ulaşabilmelerinin sonuçları hakkında farklı bakış açıları mevcuttur. İfade edildiği üzere, “*enformasyon çağı*” olarak adlandırılan günümüzde artık hemen her türlü bilgiye kolay ve ucuz yoldan ulaşılması mümkün hale gelmiştir. Bilişim teknolojileri aracılığıyla zaman-mekan sınırı olmadan istenilen bilgiye ulaşılabilir. İnternet bilginin enformasyonun serbestçe aktığı bir mecra olma özelliğini göstermektedir. Başka bir deyişle, bugün internet temelli iletişim ortamlarındaki bilgi üretimi ve yayılımı son derece hızlı ve kolay hale gelmiştir.

Ancak, bu yeni iletişim olanakları birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir. Herhangi bir alandaki bilginin siyasi, ekonomik ve de toplumsal açıdan doğuracağı sonuçların önemi göz önünde bulundurulduğunda çağımızda bilginin gücü ve önemi daha iyi anlaşılmaktadır (Özcan, 2011:189). Teknolojinin gündelik hayatta yaygın bir hal alışı, sosyalleşmeyi, ulaşımı, bilgiye erişimi kolaylaştırdığı gibi belki de daha fazla zorlaştırmaktadır.

Nitekim, son yirmi yıl içinde internet kullanıcısı sayısındaki olağanüstü artışa, ülkelerin en ücra köşelerindeki ilkokullarda bile bilgisayarlı eğitimin başlamasına rağmen yeryüzünde cehaletin kökünün kazındığını, insanların daha ileri bir eğitim, bilgi ve kültür seviyesine ulaştıklarını söyleyebilir miyiz?” (Özcan, 2011:181). “Kolay erişim ve gelişmiş iletişim ağları dolayısıyla her gün ciddi boyutta artan bilgi bir yığın haline gelmiştir. İnternet, gerekli-gereksiz, işe yarar yaramaz bilgilerin bir araya geldiği büyük bir çöplüğe benzemektedir. Bütün bu bilgileri eleyip gerçekten gerekli olan verilere ulaşabilme sorununu da ortaya çıkarmış oldu. Günümüzde adeta bir bilgi patlaması ile karşı karşıyayız”(Özcan, 2011:187)

Özcan’a (2011:187) göre, internet insan yaşamında sağladığı kolaylıklar ve eğlence alanının dışında günlük hayatta edindiğimiz bilgilerin önemli bir kısmının kaynağı, yayım alanı ve biçimlendiricisi konumundadır. Bu teknoloji ayrıca; bilginin saklanabilmesi, biriktirilebilmesi, değiştirilebilmesi, yeniden ulaşılabilmesi ve paylaşılabilmesi için uygun bir ortam ve araçlar sunmaktadır. Geleneksel medya veya diğer iletişim araçlarına göre daha hızlı ve etkili bir bilgi paylaşımını mümkün kılan internet teknolojisinin yaygınlaşmasının gündelik hayatta ve bilgi paylaşımında birçok faydalı yönü olsa da bu hızlı değişimlerin insan yaşamını zorlaştıran, hatta riske sokan yönleri olduğunu da belirtmek gerekir.

Bu ortamlardaki bilgilerin özellikle kaynak güvenilirliğinin nasıl değerlendirildiği ile ilgili yakın dönemdeki endişeler, internet ve dijital teknolojilerin bilgiye erişimin maliyetini düşürdüğü ve böylelikle hem bilginin üretimini hem de yayılmasını arttırması gerçeğinden kaynaklanmaktadır (Metzger, 2007:2079).

Nitekim, internet veya dijital sosyal ağ ortamlarında farklı mecralarda üretilen, tüketilen ve dolaşıma sokulan her türlü bilginin ve onun üretildiği platformun güvenilirliğine ilişkin dikkate değer bir literatür bulunmaktadır (Ünal, 2017:2527; bkz. Johnson ve Kaye, 2014; Westerman, vd., 2012, 2014; Metzger, 2007). Bu çerçevede, internet bilgisinin yarattığı karmaşa içinde kaybolup gereksiz bilgi yığını arasında boğulmak veya hangi güç çevrelerinin çıkarına olduğu belirsiz bilgileri edinerek yanlış yönlendirilmek günümüz insanının karşı karşıya olduğu büyük bir risktir” (Özcan, 2011:189). “Hepimizin iyi bilgiyi kötü bilgidan ayırt etmesi olmazsa olmazdır. Dijital yerliler, yanlış bilgi tarafından oluşturulan tehditlere yaşları ve eğitim seviyelerinden ötürü yetişkinlerden daha açıktır. (...) Çünkü hepimiz biliyoruz: Dışarda bir dolu harika

şey var ancak aynı yerde ne için olduğunu anlamayanlara önemli zararlar verebilecek pek çok yanlış bilgi de var” (Palfrey ve Gasser, 2017:145).

“Çevrimiçi bilginin derinliğini değerlendirirken kişisel renk ve tasarım tercihleri gibi görsel yönler; değerlendirme ölçütleri arasında-örneğin atıfta bulunulan kaynaklara göre daha üst sıralarda yer alıyor. Dahası bilgi kalitesi, bilgi niceliği ile eşit sayılmaya meyilli. Gençler, bildikleri bir isme sahip olan internet sitelerinin daha önce duymadıklarından daha doğru bilgiye sahip olduğunu düşünme eğiliminde” (Palfrey ve Gasser, 2017:149).

Neticede, “çevrimiçi olarak sunulan bilgilerin bolluğu, bilgi arayanlar tarafından internete aşırı şekilde güvenilmesi, çevrimiçi bulunan güvenilirlik veya bilgi kalitesi ile ilgili sorunları gündeme getirmektedir. Bu bağlamda güvenilirlik, bazı bilgilerin inandırıcılığına ve/veya kaynağına atıfta bulunmaktır” (Metzger, 2007:2078). “Sosyal paylaşım ağlarındaki bilgiler, her gün milyonlarca kullanıcı arasında dolaştığından gerçeği-kurgudan, haberi-görüşten, bilimsel tahmini-spekülasyondan hızlı bir şekilde ayırt etmek zor olabilmektedir” (Johnson ve Kaye, 2014:959). Pierre Levy (1997), ağ topluluklarında ortaya çıkan geniş çaplı bilgi toplama ve işleme aktivitelerini tanımlamak için ‘kolektif akıl’ terimini kullanmaktadır. Ona göre internette ‘kimse her şeyi bilmemekte, herkes bir şeyler bilmekte, tüm bilgi insanlıkta yatmaktadır’ (Jenkins, 2017:36). Anlaşılır bir şekilde, dijital ortamlardaki bilgilerin güvenilirliğini değerlendirmek oldukça karmaşıktır, çünkü bu mecralardaki bilgiler, saygınlığı olan yayınlardan ve web sitelerinden edinilen ustalıklı incelenmiş makalelerden tutun da daha önce hiç karşılaşmadığımız arkadaşlarınızın kişisel görüşlerine kadar çeşitli kaynaklardan gelir (Johnson ve Kaye, 2014:959).

Artık internet ortamında bilgi yaymak için SNS ve bloglar gibi çok kolay ve kullanışlı yollar mevcut olduğundan çoğunlukla profesyonel denetleyiciler tarafından bu bilgiler filtrelenmemektedir (Johnson ve Kaye, 2014:958). Çevrimiçi bilgi göndermek için evrensel bir standart yoktur ve dijital bilgiler kolaylıkla değiştirilebilir, intihal (çalınabilir), çarpıtılabilir veya sahte ifadelerle anonim olarak oluşturulmuş olabilir (Metzger, 2007:2079; bkz. Fritch ve Cromwell, 2002). Dijital ortamda, neredeyse herkes bir yazar olabilir, çünkü yetki artık internette içerik sağlanması için bir ön şart değildir. Bu açıkça, birçok web sitesinin fazla gözetim veya editöryel

inceleme yapılmadan çalışması nedeniyle artan güvenilirlik sorunlarını gündeme getirmektedir (Metzger, 2007:2079).

Ayrıca, “ulaşılan bilgilerin güvenilirliği bir yana, bu bilgilerin parça bölüklüğü (*demo* bilgi) ve kaynağının belirsizliği de ayrı bir sorun oluşturmaktadır. Bu durum bilginin değeri ve geçerliliği sorununu ortaya çıkarmaktadır” (Özcan, 2011:187). Bu anlamda, “yeni teknolojilerin iletişim engelleri olarak ifade edilen zaman, mekân, sınır kavramlarını ortadan kaldıran ve geribildirim olanaklı kılan kısa sürede bireyin kitlelere ulaşmasını sağlayan avantajlarının yanı sıra bilgi kirliliğine ve manipülasyonlara açık bir mecra olması ve dolayısıyla internetin bu anlamda tehdit edici bir yönünün de olması [bu mecraları] tartışılır hale getirmektedir” (Topbaş ve Işık, 2014:217).

Dolayısıyla, günümüzde yeni medya ile birlikte giderek değişen ve gelişen kitle iletişim araçları, her alanda bilgi üretilmesine ve daha fazla ileti paylaşılmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla eksik, yanlış veya yanlış mesajların meydana getirdiği bilgi kirliliği bireylerin yaşamını etkilemektedir (Yüksel, 2014:127). Kaplan ve Ertürk’ün (2012:8) vurguladığı üzere, “bilginin üretilmesi ve bir mecradan aktılarak nihai tüketicinin kullanımına sunulması, nihai tüketiciyi büyük bir bombardıman altına alarak, binlerce bilgi arasından en doğruyu seçmek gibi neredeyse imkansız bir alanın içinde kaybolmaya, yalnızlaşmaya ve savunmasızlığa iterken, bir yandan da bilgi üretim sürecinde gerçekten koparılarak kurgusallaşan ya da Baudrillard’ın (2005a) deyimiyse hipergerçeklik haline gelen ve tüketim metasına dönüşen bilgiyi üreten kurumların ideolojilerinin hedefi haline gelmektedir”.

“Çevrimiçinde bulunan çoğu bilginin kalitesinin, kağıda basılan bilgidен daha düşük olduğuna inanmak için hiçbir sebep yoktur. Ancak genellikle farklı olan şey bilginin yaratıldığı, gözden geçirildiği, düzenlendiği, edinildiği, paylaşıldığı ve tekrar kullanıldığı mekaniklerdir” (Palfrey ve Gasser,2017:140) Bu noktada ifade edilen yönde düşündüğümüzde sorunun temeli bilginin çevrimiçi mecralarda yer alması değil, bu mecralardaki bilginin niteliğinde gerçekleşen yüzeyselleşmedir.

Şüphesiz, “internet ortamındaki bilginin bu muazzam büyüklüğü ve çeşitliliği göz önüne alındığında; sunulan/edinilen bilginin değeri, güvenilirlik veya tarafsızlık, güncellik, uygulanabilirlik, site sahipliği gibi konularda şüphe uyandıran yanlış veya

eksik bilgilerin (manipüle edilmesi) bulunma olasılığı web sayfalarının eleştirel bir değerlemesinin yapılması ihtiyacını doğurmaktadır (Yolal ve Kozak, 2008:116). Neticede, Özcan'ın (2011:187-189) izah ettiği üzere, internet ortamında enformasyon paylaşımının toplumda tikelleşmeyi, parçalanmayı, marjinalleşmeyi ve bireylerin izolasyonunu artırdığı bir gerçektir. Hızla artan bilgi hem büyük bir olanak hem de çeşitli riskler içeren bir durumdur. Çünkü bu bilgilerle ne yapacağımız ve hangi bilgiye ne kadar değer vereceğimiz önemli bir sorun oluşturmaktadır. “Kolay erişim ve gelişmiş iletişim ağları dolayısıyla her gün cid di boyutta artan bilgi bir yığın haline gelmiştir. İnternet, gerekli-gereksiz, işe yarar yaramaz bilgilerin bir araya geldiği büyük bir çöplüğe benzemektedir. Bütün bu bilgileri eleyip gerçekten gerekli olan verilere ulaşabilme sorununu da ortaya çıkarmış oldu. Günümüzde adeta bir bilgi patlaması ile karşı karşıyayız.(...) Ancak internet bilgisinin yarattığı karmaşa içinde kaybolup gereksiz bilgi yığını arasında boğulmak veya hangi güç çevrelerinin çıkarına olduğu belirsiz bilgileri edinerek yanlış yönlendirilmek günümüz insanının karşı karşıya olduğu büyük bir risktir” (Özcan, 2011:187-189).

2.2.3. Bilgi Arama Stratejilerinin Zorunluluğu

Kişilerin her türlü bilgi gereksinimlerinin karşılanması, gündelik hayatlarında karşılaştıkları bir problemi çözümlenmelerini ve bunun dolaylı sonucu olarak da hayatlarının kolaylaşmasını sağlayacaktır (Uçak, 1997:42). Bu anlamda, “bilgi gereksinimi, bireyin zihnindeki boşlukların doldurulmasına yönelik bir eylemi tetiklemektedir. Bunu bireyin, bilgiye duyduğu açlığı doyurma süreci olarak da tanımlamak mümkündür. Bu süreç, gereksinim duyulan bilginin ne olduğunun belirlenmesiyle başlamaktadır ve bu gereksiniminin giderilmesine yönelik kaynakların araştırılması aşamasıyla devam etmektedir. Birey, gereksinimini belirledikten sonra, bilgi kaynaklarına ulaşır, bu kaynakları değerlendirir, kendine en uygun olan bilgiyi seçme ve bunu kullanma sürecini deneyimlemektedir. Bu aşamaların başarılı bir şekilde gerçekleşmesi, bireylerin bilgi gereksinimlerinin tatmin edilmesini sağlar” (Uçak, 1997:13-14).

“Günümüzde web ortamında bilgilerin çok hızlı bir şekilde artması ve bu bilgilerin herkes tarafından erişilebilir ve düzenlenebilir olmasıyla, bu ortamlar her alanda birincil bilgi kaynağı haline gelmektedir. Bireyler artık gerek eğitimleri ve işleri ile ilgili gerekse alışveriş, bankacılık, rezervasyon, yol tarifi, hava durumu vb. daha

birçok günlük işler için web ortamındaki bilgilere başvurmaktadır. Web ise oldukça açık bir ortam olması nedeniyle ve sürekli olarak artırımlı bir şekilde her gün milyonlarca yeni doküman, kaynak, haber vb. bilgi içeriği eklenmesiyle oldukça karmaşık hal almaktadır” (Aşkar ve Mazman, 2013:169).

Ayrıca, “aynı olay/konu hakkında birbirinden farklı ve tutarsız bilginin sunulması bilgi kaosu doğurmakta, doğru bilginin de bu karmaşada kaybolmasına yol açabilmektedir. Sözgeleşi yüzyıllar önce yazılı olan bir metnin tıpkı-üretimine ulaşabiliriz. Ancak internette ‘az önce’ aldığımız bir enformasyon tekrar dönüp baktığımızda buharlaşıp uçabilir. İnternet ortamındaki bu “*hafizasızlık*” sorunu nedeniyle bilginin kalıcılığında, biriktirilmesinde ve değerlendirilmesinde çeşitli güçlükler bulunmaktadır” (Özcan, 2011: 189).

Karamüftüoğlu,(1998) “bilgi aramanın yeni bilgi üretmek için yaratıcı ve yenilikçi bir eylem olduğu kadar, mevcut bilgiyi bulmayı da içerdiğini, yeni bilgi üretiminin sosyal ağlara bağımlı olduğu durumlarda da bilgi erişim sistemlerinin bilgi transferini ve üretimini desteklemesi gerektiğini belirtmektedir. Bu kavramsallaştırma, gerek teknik gerekse sosyal perspektifi içermesi nedeniyle ve özellikle sosyal ağ yapısı oluşturan kurumlar söz konusu olduğunda, önem kazanmaktadır” (Yıldız ve Uçak, 2014:9).

Nitekim, bugünün dijital dünyasında, sosyal ağlar yoluyla bilgiye çok hızlı ve kolay erişimin sağlanması mümkündür. Bilginin üretildiği gün güncelliğinin sorgulanır hale geldiği bir dönemde yaşamaktayız. “Çünkü her saniye, dünyanın değişik yerlerinde üretilen trilyonlarca bilgi, bilgisayarlar aracılığıyla kullanıma sunulmaktadır. Bilişim teknolojisi, uluslararası ilişkilerin yanı sıra bireylerin, grup ve toplulukların yaşamlarında da çok önemli değişim ve gelişmelere yol açmıştır (Çağlar, 2008:IV-V).

Virillio (2003,40) bu durumu *bilgi otoyollarına* girişin gündelik hayatta normalleşmesiyle beraber bu yolculuğu kendi odalarında, tek başlarına yapan yolcuların sayısının da arttığını gözlemlemiş, sessiz okurların uzaktan torunları olan bu yolcuların tekniğin son birkaç yüzyılı boyunca ortaya çıkan iletişim bozukluklarının tümünün ceremesini tek başlarına çekecekleri düşüncesiyle aktarmaktadır. Bu konuda çalışan Dijk (2016a), dijital sosyal ağlar ile ilgili;

“Yeni medya aracılığıyla edindiğimiz izlenimlerin çeşitliliği insan zihninin zenginliğini arttırabilir. Öte yandan genellikle izlenimler şematik, önceden programlanmış ve parçalara ayrılmış çerçeveler içerisinde, herhangi bir bağlam olmadan sunulduğu için bu zenginliği azaltabilir de. Ve bu izlenimlerin sayısı aşırı derecede fazla olduğu için enformasyon asla alıcı tarafından tamamen işlenememektedir” (Dijk, 2016a:15).

yorumunda bulunmuştur. Buna göre birey bilgi arama serüveninde karşısına çıkan onlarca kaynaktan hangisini seçeceğine karar verme noktasında yalnız kalmakta ve bu durum bireylerin bilgi ile olan ilişkilerini doğrudan etkilemektedirler.

“Özellikle eğitsel bağlamda öğrencilerin ödevleri, projeleri, sunumları için birincil bilgi kaynağı olarak kullandıkları internet ortamında bilgiyi arama ve bilgiye ulaşmanın yanı sıra, buldukları bilginin uygunluğuna, güvenilirliğine ve görece olarak en nitelikli bilgi olduğuna karar vermeleri oldukça önemlidir. Diğer taraftan gerek öğretmenler gerekse öğrencilerin web ortamında kendileri için doğru ve güvenilir bilgi bulmanın oldukça zor olduğu ve çoğu zaman beklenen nitelikte sonuçlanmadığı dile getirilmektedir. Bireyler çoğu zaman yolunu kaybetme (dezoryantasyon) problemi ile karşı karşıya kalmakta ve nereye gideceklerini, nerede olduklarını, ne yapacaklarını bilememekte olup, yapılan araştırmalar da hem çocukların hem gençlerin hem de yetişkinlerin arama terimlerini spesifikleştirmede, sonuçlar üzerinde mantık yürütmede, kaynağa eleştirel gözle bakmada ve arama sürecini düzenlemede zorluklar yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Walraven, Brand-Gruwel ve Boshhuizen, 2008; Tsai, 2009; akt. Aşkar ve Mazman, 2013:169).

“Brandt (1996); Flanagin ve Metzger (2000)’e göre, öğrenciler internet ortamında araştırdıkları bilgilerin ön yargılı veya yanlış olup olmadığına bakmadan ihtiyaçları için uygun olduğu konusunda derin güven duyabilirler. Debowski’nin (2001), üniversite öğrencileri üzerine yaptığı araştırmada “araştırma yapma konusunda deneyimsiz öğrencilerin inceledikleri konularda çok emek sarf ettiklerini ancak etkili arama stratejileri geliştiremedikleri” görülmüştür. Çalışma sonucunda, öğrencilerin etkin arama stratejileri geliştirebilmeleri için eğitim programlarında web ortamında bilgi arama ve yorumlama stratejileriyle ilgili bilgilerin yer alması gerektiği vurgulanmıştır”(Geçer ve İra, 2014:136). “Crawford ve Daye’in (2000), üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%85) bilgisayarları e-posta, web’de gezinme (web browsing), kelime

işlem (word processing) amacıyla kullanırken öğrencilerin %15'i ise internet'i bilgi arama hizmetlerinden yararlanmak için kullanmaktadır. Bilgi arama hizmetlerini kullanan öğrenciler içinde %18'lik bir grubun CD-ROM'lardan, %13.4'ünün de sadece çevrim-içi veri tabanlarından yararlandıkları saptanmıştır. Geriye kalan öğrencilerin ise kütüphane web sitesinden, kamu web sitelerinden, çevrim-içi İngilizce gazetelerden, çevrim-içi yabancı gazetelerden ve elektronik dergilerden yararlandıkları görülmüştür” (Geçer ve İra, 2014:136). “Alan yazına göre öğrenciler verilen öğrenme ile ilgili görevleri (ödevleri) gerçekleştirmede büyük bir çoğunlukla internetten yararlanmaktadırlar (Jean-Francois 2003; Kuechler 1999; McDowell 2002). İnternette birçok konuda bilgi yer almakla birlikte internetteki bilgilerin doğruluğunun ve yararının değerlendirilmesi o bilgiye ulaşanlar tarafından yapılmak zorundadır” (Brandt,1996; akt. Geçer, İra, 2014:136). İnternet kullanımının giderek arttığı günümüzde web ortamında bilgi arama etkinliği öğrenciler tarafından en sık gerçekleştirilen etkinlikler arasında yer almaktadır (Cankorkmaz, 2010; Dursun, 2004; akt. Geçer ve İra, 2014:135).

Neticede, “bilgi işçileri olan bireyler, görevlerini yerine getirmek ve amaçlarına ulaşmak için bilgi arama sürecine girerek, bilgi davranışı ve bilgi arama davranışını sergilemektedir. İç içe geçmiş olan bu üç anahtar kelime, *bilgi arama*, *bilgi davranışı* ve *bilgi arama davranışı* literatürde “kullanıcı çalışmaları”, “bilgi arama davranışları”, “bilgi kullanımı”, “günlük yaşamda bilgi arama”, “günlük bilgi gereksinimleri”, “günlük yaşam bilgisi”, “günlük yaşamda bilgi gereksinimleri” çalışmaları kapsamında ele alınmaktadır”(Uçak, 1997:14).

Bu anlamda, bireylerin aradığı bilgiye kolayca ve en kısa sürede ulaşabilmesi, doğru ve güvenilir bilgiye ulaşabilmesi, bilgiye ulaşma sürecinde analiz, değerlendirme ve karar verme gibi çeşitli bilişsel süreçlerden geçmesi ise bu ortamda sahip olması gereken bilişsel ve metabilişsel stratejileri gündeme getirmektedir” (Rosenshine, Meister ve Chapman, 1996; akt. Aşkar ve Mazman, 2013:169). “Asemi'ye (2005) göre de bir internet kullanıcısı veya araştırmacısının, internetteki bilgi okyanusunda yer alan ihtiyacı olan bilgiyi bulabilmesi için temel birtakım becerilere sahip olması gerekmektedir. (Geçer ve İra 2014:136).

“Bireylerin oldukça açık uçlu ve zengin kaynak içerikli ortamlar olan web tabanlı ve çevrim içi ortamlarda belirli problem çözme becerilerine sahip olmaları, eleştirel

düşünebilmeleri, bilgi arama süreçlerinde bir bakış açısı oluşturmaları bu ortamlardan en etkili şekilde yararlanabilmeleri açısından önemli hale gelmektedir”(Hill ve Hannafin, 1997; Aşkar ve Mazman, 2013:169).

Bingham ve Conner (2010) de “bilgi ekonomisi üzerine yeniden yapılanan toplumda bireyin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanırken sahip olması gereken yeni yeterlilik alanları ve üst düzey becerilerde (eleştirel düşünme, problem çözme, yansıtıcı düşünme vb.) önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır” (Ferrari, 2012; 2013). Bu yönde, Wu ve Tsai (2005), öğrencilerin internet ortamında ihtiyaçları olan bilgi ve kaynakları araştırırken iki stratejiyle hareket ettiklerini ifade etmişlerdir. Birincisi internet üzerinde ihtiyaç duydukları bilgiyi araştırma, ikincisi ise internetten araştırdıkları bilgiyi yorumlamadır (akt. Aşkar ve Mazman, 2013:169). Ancak hangi araç ya da ortam kullanılırsa kullanılsın bilgi yönetimi süreçlerinin başarısının en önemli yapı taşı bilgi paylaşma etkinliği oluşturmaktadır (Wang ve Noe, 2010; akt. Alakurt ve Yılmaz, 2016:83)./

“Bingham ve Conner (2010) de “bilgi ekonomisi üzerine yeniden yapılanan toplumda bireyin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanırken sahip olması gereken yeni yeterlilik alanları ve üst düzey becerilerde (eleştirel düşünme, problem çözme, yansıtıcı düşünme vb.) önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır” (Ferrari, 2012; 2013; akt. Alakurt ve Yılmaz, 2016:83).

Bu yönde, Wu ve Tsai (2005), öğrencilerin internet ortamında ihtiyaçları olan bilgi ve kaynakları araştırırken iki stratejiyle hareket ettiklerini ifade etmişlerdir. Birincisi internet üzerinde ihtiyaç duydukları bilgiyi araştırma, ikincisi ise internetten araştırdıkları bilgiyi yorumlamadır (Geçer ve İra 2014:137). Ancak hangi araç ya da ortam kullanılırsa kullanılsın bilgi yönetimi süreçlerinin başarısının en önemli yapı taşı bilgi paylaşma etkinliği oluşturmaktadır” (Wang ve Noe, 2010; akt. Alakurt ve Yılmaz, 2016:83).

2.3. Bilginin Anlamı ve Değeri

2.3.1. Bilgiye Yüklenen Anlam(sızlık)

Ahn’a (2011:1435) göre, teknolojiyle etkileşim ve sosyal ağ etkileşimi arasında bir bağ olduğu düşünülebilir. Yeni çalışmalar, gençliğin gündelik hayatlarının önemli

bir kısmını sosyal medya kanalıyla etkileşim kurarak geçirdiği sonucuna ulaşmaktadır (Ustakara ve Türkoğlu, 2015:947). Bu manada, dijital çağın gençleri dönemin koşullarına uygun olarak dijital mecraları gündelik hayatlarının ve pratiklerinin merkezine oturtmaktadır. Başka bir deyişle, “kendinden önceki tüm kuşaklardan farklı bir yapıya sahip olan bu kuşak, teknolojiye yakından duyarlı bir görünüm sergilemektedir” (Ustakara ve Türkoğlu, 2015:944). 21. Yüzyılın gençlerini tanımlamak için çok sayıda sıfat kullanılmıştır: dijital yerliler, dijital kuşak, net kuşağı, Google kuşağı veya Y kuşağı gibi. Tüm bu terimler, gençlerin hayatlarında yeni teknolojilerin önemi ve anlamını vurgulamak için kullanılmaktadır (Gibbons, 2007; akt. Helsper ve Eynon, 2016:39-40).

Prensky’e (2001) göre, bu teknoloji-zengin ortamın en radikal sonuçlarından biri, beyin yapısındaki farazi değişimdir, bu ise gençlerin enformasyonu eski kuşaklardan temelde daha farklı biçimlerde düşünmeleri ve işlemeleri anlamına gelir. Ona göre, dijital yerliler çok hızlı enformasyon almaya alışkındır. Aynı anda farklı işlemleri ve birden çok görevi yapmak isterler. Metinden önce grafikleri, tersini değil, tercih ederler. Rastgele erişimi (tercih ederler). Ağ bağlantısının olduğu yerlerde en iyi şekilde çalışırlar. Anlık haz alarak ve sık sık ödüllendirilerek başarılı olurlar. Oyunları ciddi çalışmaya tercih ederler (akt. Helsper ve Eynon:40).

Son yirmi yıl içinde internet kullanıcısı sayısındaki olağanüstü artışa, ülkelerin en ücra köşelerindeki ilkokullarda bile bilgisayarlı eğitimin başlamasına rağmen yeryüzünde cehaletin kökünün kazındığını, insanların daha ileri bir eğitim, bilgi ve kültür seviyesine ulaştıklarını söyleyebilir miyiz?”(Özcan, 2011:181).

Dijital teknolojinin bireylere sunduğu enformasyona dayalı olanakların her geçen artıyor olması toplumlarda bilgiye atfedilen değerde veya onunla kurulan ilişkilerde önemli bir dönüşümü beraberinde getirmektedir. Lyotard’a (1997:18) göre, teknolojik dönüşümlerin bilgi üzerinde hatırı sayılır bir etkiye sahip olması beklenilebilir: Bunun iki esas işlevi -araştırma ve kazanılmış öğrenmenin aktarımı- zaten etkiyi hissediyor ya da gelecekte hissedecektir. İlk işleve bağlı olarak, genetik bilimi sokaktaki adam için algılanabilir bir örnek sunmaktadır. Genetik bilimi, teorik paradigmasını sibernetiğe borçludur. Birçok diğer örnek zikredilebilir. İkinci işlev içinse, makinelerin küçültülmesi ve ticarileştirilmesinin, zaten öğrenmenin kazanıldığı,

sınıflandırıldığı, tüketime sunulduğu ve sömürüldüğü yolları değiştirmesinin ortak bir bilgi haline gelmesi örneği verilebilir.

Paçacı'nın (2014:26) belirttiği üzere, “elektronik bilgi iletişim araçları yaygınlaşarak ‘sosyal medya’yı, bu yeni sistem ise yeni bir sosyo-politik kültürü yaygınlaştırarak yeni bir iletişim toplumu modeli ve birey merkezli kamu etkileşimi kültürünü oluşturmaktadır. Yeni iletişim düzeninde araç içeriği şekillendiren bir güce ulaşarak, ‘ne’ denildiği, ne söyleneceğinden çok ‘nasıl’ aktarılacağı ön plana çıkarak, ‘söylemleri’ arka plana iterek daha önemsiz hale getirmiştir”. Bu anlamda, “bilgi kullanıcıları ve arz edicilerinin arz ettikleri ve kullandıkları bilgiyle olan ilişkileri, mal üretici ve tüketicilerinin, ürettikleri ve tükettikleri mallarla olan ilişkisinin gerçekleştiği bir (ekonomik) değer formunda gerçekleşmektedir. Bilgi satılmak üzere üretiliyor ve satılmak üzere üretilecek, yeni bir üretimde kıymetlendirilmek üzere tüketiliyor, tüketilecek. Her iki durumda da amaç mübadeledir. Bilgi kendinde bir amaç olmaktan uzaklaşmakta, ‘kullanım-değerini’ kaybetmektedir (Lyotard, 1997:20; bkz. Habermas, 1968). Özcan da (2011) bilgiyle ilgili mevcut sorunların daha çok egemen sistemden kaynaklandığına vurgu yapmaktadır:

“...internette stratejik değer taşıyan bilgilere ulaşmazlık, eğitici-öğretici yayınların azlığı veya sermayeleşmesi, eğlence yönü ağır basan yayınların öne çıkması, evrensel değerlerin alaya alınması, değersizliğin özendirilmesi, kakofoni, tüketime yönelik aşırı teşvik ve telkin, avamilik, değerlerde yüzeyselleşme, skandal bilgiler, bilgi/haber/yorumda fanatizm boyutuna varan tarafgirlik, bilginin çoklu kaynaklardan sunulmasına rağmen özgürleşme sağlamaması, bilginin tüketime hazır bilgi haline dönüşmesi, doğrulanamaması ve sorgulanamaması vb. sorunlar egemen sistemden kaynaklanan sorunlardır” (Özcan, 2011:188).

Örneğin, McLuhan (1963) meşhur Gutenberg Galaksisi yapıtında matbaanın icadının okuyuculardan oluşan tek bir dünya yarattığından söz eder. McLuhan bu gelişmenin okumayı herkesin ulaşabileceği bir şey haline getirdiğini iddia ederken, aslında aynı zamanda kitlesel olarak sağır-dilsiz halklar üretiliyordu (Virillio, 2003:38). Bu manada, “geçmişten farklı olarak artık toplumların sorunları üzerine bilinçlenmeleri, etkili olmaları, niçini ve nasıl anlamaya yönelik kararlı çabaları söz konusu değildir (Eğribel, 2017:19). Furedi'nin (2017:61) belirttiği üzere, “pek çok insan, dünya hakkında gerçekten bir şeyler öğrenmeyi istemektedir. Fakat bilginin peşinden gitmenin güçlü bir kültürel karşılık bulmadığı bir dünyada, insanların bilgiyle ilişkisi pasif bir nitelik taşımaktadır. Evet, insanlar popüler bilim kitapları almaktadırlar fakat bu

kitaplarda yer alan konuları görüşmek ve tartışmak için nadiren bir araya gelip kafa yormaktadırlar”.

Mills'in (2007:29) bu konudaki yorumuna göre, “her entelektüel çağda kültürel hayatın göstergesi sayılabilecek bir düşünme üslûbu ortaya çıkar. Günümüzde, bir yıllık süreler içinde bile birtakım entelektüel alanların topluma yayıldığı, sonra bunların gözden düştüğü ve yerlerini benzerleri olan yenilerine bıraktığı doğrudur. Bu hızlilik, bu acelecilik toplumun kültürel hayatının renklendirilmesinde bir nedendir, ama bunun entelektüel hayatta kalıcı izler bırakmadığı da açıktır”. Aslında, “bilgiye götüren pek çok farklı yolun olması, entelektüel bilgiye ayrı bir önem verilmesini engellemektedir. Eğer bara gittiğinizde başınıza gelenlerden deneyime dayalı belirli bir bilgi edinebiliyor ve bunu da resmi makamlara kabul ettirebiliyorsanız daha fazlasını öğrenmek için neden daha çok çaba harcayasınız ki?” (Furedi, 2017:76). Nitelikli bilgiye erişmek için çaba harcamama durumunu Virillio (2003) ders çalışma ve kitap okuma alışkanlıklarıyla bağdaştırarak örnekleme çalışmıştır:

“...gezdiğinizde daha çok biliyor oluyorsanız neden daha çok kitap okuyup çalışasınız ki? Hızlı iletişim araçlarının yarattığı rahatsızlığın -cinetose denilen, bizleri geçici olarak motorlu engellilere, bakan insan/yolculara dönüştüren rahatsızlığın- hemen ardından anlık iletimler rahatsızlığı geldi. Multimedya ağları bağımlıları, internet cankileri, web kolikler ve diğer siberpunklar IAD (Internet Addiction Disorder/İnternete Bağımlılık Bozukluğu) hastalığının pençesine düştüler. Hafızaları bir gereksiz eşyalar toplamına, her yerden akıp giden imgelerle dolu bir yığına; kullanılmış, dikkatsizce bir araya getirilmiş, kötü durumda simgelerle dolu bir yığına dönüştü. Daha anaokulundan itibaren ekran karşısına mihlanan küçükler ise daha bu yaşta bağlantısız bir etkinliğe yol açan, hiperkinetik sorunlar yaratan beyinsel işleyiş bozukluklarına, vahim dikkat bozukluklarına, kontrol edilemeyen, ani hareket boşalmalarına maruz kalmaya başladılar” (Virillio, 2003:40).

Furedi de (2017:15) bilginin artık değer atfetmekten çok aktarılan ve bayağı haliyle yeniden dönüştürülebilir olan soyut bir kavrayış halini aldığını belirtmektedir. Örneğin, Mary Ervans akademik kurumları, öğrencilere yeterli porsiyonu vermeye çalışan catering endüstrisine benzetmektedir. Artık ürüne dönüşmüş olması, bilgiyi içeriğinden gelen değerden veya anlamdan yoksun kılmıştır ve bilgi ekonomisinin tüccarlarınca perakendeciliği yayılmakta olan bilgi, gerçekte bayağı bir karikatür haline gelmiştir. Bu neden böyle olmuştur? Çünkü, gerçeğe ilişkisi kesilmiş olan bilgiye dair

içkin bir anlamdan söz edilemez (Furedi, 2017:15). Virillio'nun sözleriyle (2003) ifade edilecek olursa;

"...teknolojik hızlanma ilk önce yazılıdan sözlüye geçmeyi, mektup ve kitaplardan telefon ve radyoya geçmeyi sağlamıştı...Bugün ise gerçek zamanlardaki görüntünün anlık niteliği karşısında söz (kelam) ortadan kalkıyor. Yazılı metinleri okuyamama, yazma becerisine sahip olmama ile birlikte sessiz mikrofonlar, dilsiz telefonlar çağı beliriyor yavaş yavaş. Bu durumun nedeni teknik bir arıza değil, bir toplumsallık arızası. Çünkü çok yakında birbirimize söyleyecek hiçbir şeyimiz kalmayacak, birbirimize herhangi bir şey söyleyecek zamanımız kalmayacak. Her şeyden önce dinlemek ya da bir şey söylemek için ne yapmamız gerektiğini bilemeyeceğiz. Tıpkı mektup yazmayı hızlandıracağı söylenen faks devrimi karşısında nasıl yazılacağını bilemediğimiz gibi" (Virillio, 2003:72).

Nitekim, "teknolojik ve bilimsel ilerlemeler yeni bir hız toplumunu ortaya çıkarmaktadır. Hız yoluyla oluşmakta olan bu toplumsal durum gündelik hayat deneyimini olduğu kadar bilimsel ve teknolojik yenilikleri de etkilemekte (Aykutalp, 2017:439)" ve bilgiyle olan münasebeti topyekün dönüştürmektedir. Bu anlamda, dijital "medyalarla kuşatıldığımız bu dünyada bilgi ve değerler alanı rölatifliğe mahkumdur. Ayrıca internet bu açıdan, yaydığı enformasyonun bolluğu, parçalılığı, kolay paylaşılabilirliği ve aşırı araçsallığı nedeniyle zihni yoran, bilgilenme önünde engel oluşturan bir araçtır" (Özcan, 2011:179). Furedi'nin (2017) vurguladığı üzere;

"...elbette insanlar, bilginin gelişimine katkı sunmaya devam etmektedir. Fakat bilgi üretimini, tamamen faydacı düşüncelerin yönlendirdiği dünyada, hep birlikte, bilgiye nasıl ve neden değer vereceğimizi belirleme becerisinden yoksun bir hale geldiğimiz açık. Anlam olmaksızın bilgi, halktan ziyade uzmanların, disiplinlerin ve ayrıcalıklı kimselerin malı olur. Fikir hayatının, uzmanlıkların artışına yol açacak şekilde parçalanması sadece karmaşık dünyaya verilen bir tepkiden ibaret değildir" (Furedi, 2017:78).

2.3.2. Yükseköğretim, Piyasalaşma ve Bayağlaşma

Postmodern düşünce biçiminin sorgulayıcı yapısı bilgi ve bilgi anlayışları üzerine de etki etmiş ve buna bağlı olarak bilginin statüsü, bilgiyi üretenin statüsü, bilgi üretme ve tüketme faaliyetinin statüsü üzerine bir anlam değişimi yaşanması sürecini de beraberinde getirmiştir. Bu durum birçok düşünür tarafından eleştirilmiş ve bilginin kendisinin de değer olarak düşüşe geçtiğini ve bilgiye erişim alanlarının, okuma ve yazma faaliyetinin, kitapların, bilgi ediniminin tamamının da anlam olarak değişime uğradığını ve bilginin içinin boşaltıldığını belirtmişlerdir.

“Son on yıllarda bilginin başlıca üretim gücü haline geldiği bunun en gelişmiş ülkelerde çalışan nüfusun bileşimini şimdiden kayda değer ölçüde değiştirdiği ve gelişme halindeki ülkelerde de gelişimin önündeki başlıca darboğazı oluşturduğu bilinmektedir. Post-endüstriyel ve postmodern çağda da bilim, ulus devletlerin üretim kapasiteleri envanterinde önemini koruyacak ve kuşkusuz daha da güçlendirecektir. Hatta bu durum, gelişmiş ülkelerde gelişme halindeki ülkeler arasındaki açıklığın gelecekte daha da genişleyerek süreceğini düşündüren nedenlerden biridir” (Lyotard;2014:16).

Erbaş'ın (2016:103-106) ifade ettiği üzere, “1970’lerin ortalarında başlayan ekonomik krizin ardından gerçekleşen dönüşümlerin üniversiteye yansması akademide, *‘kimlik krizi’*, *‘entelektüelliğin ölümü’* ve buna bağlı olarak *‘profesyonel kimlik krizi’* kavramlarıyla ifade edilen sorunları ortaya çıkarmıştır. Artık üniversite kamu yararı gözetilerek bilimsel etkinliklerde yani bir eğitim ya da bilim kurumu olmak yerine bir *ticari sektöre dönüşmüş ve piyasadaki diğer aktörlerden biri* halini almıştır”.

Yükseköğretim kurumlarının amacı, işlevi ve görevi zamanla dönemin hakim paradigmasına paralel olarak değişim göstermektedir. Yükseköğretim kurumları tarihsel olarak 1980’lerden sonra dünyada ve Türkiye’de her alanda paradigmal olarak gerçekleşen dönüşümlere paralel olarak yükseköğretimde bazı dönüşümler gerçekleşmiştir. Temel olarak bu dönüşümler, üniversitelerin öğrenci kapasitesinin artırılması, dolayısıyla her sosyo-ekonomik düzeyden öğrencinin üniversite eğitimine katılmasına kısmen olanak sağlanması, öğrenim kredisi yoluyla öğrencilerin eğitime entegre edilmesi, her sosyo-ekonomik düzeyden bireyin yükseköğretim görmesinin amaçlanması ve bu doğrultuda her şehre üniversite açılması, gerçekleşen temel dönüşümlerden bazılarıdır.

Burada asıl önemli nokta hangi dönüşümün olduğu değil hangi dönüşümün neye yol açtığıdır. Nedenlerle birlikte sonuçları tartışmak bu noktada açıklayıcı olacaktır. Üniversite öğrencilerini, üniversite sonrası yaşamda bulunacakları sosyal konuma ve iş gücü piyasasına göre yetiştirilmesi akademik bilginin de işlevsellik çerçevesinde şekillenmesine sebep olmuştur. Ve bu durumun öğrencilerin üniversite kurumları ile ilgili tüm ilişkilerini de doğrudan dönüşmesine sebep olduğunu ifade etmek mümkündür.

1970'lerde toplumun ancak %10'luk kesimi üniversiteye girebildiği halde, yıllar içinde bu oranın üçe katlandığı belirtilmektedir. Son yıllarda ise üniversiteye devam edecek öğrenci sayısını istikrarlı biçimde arttırmayı amaçlayan (Broadbridge ve Swanson, 2005:235; akt. Balkız, 2015:11) söylemler yaygınlaşmaktadır. Yükseköğrenim sisteminin dönüşümünün olanak ve sınırlılıklarını tartışmak bu noktada oldukça önemlidir. Temel olarak bireylerin eğitim alması sosyal olarak istendik bir durum olmasına, bilginin toplumun her kesimine yayılmış bir hal alması durumuna dönüşmesi, saf olarak yaygınlaşma güzeldir ilişkisiyle bakıldığında olumlu bir gelişme olarak düşünülebilmektedir. “Ancak yükseköğrenim sisteminin finansmanının kamusal kaynaklar yerine bireysel ödemelere dayalı hale gelmesinin hem idealdeki hem de halihazırdaki üniversite eğitiminin kalitesi ve içeriği açısından bazı sonuçlar doğurduğu dile getirilmektedir. Bu konuda çalışma yapan araştırmacılar, öğrencilerin akademik ve sosyal bakımdan üniversite hayatına katılım biçimlerinin 1990'ların erken dönemlerindeki modelden bir hayli farklılık gösterdiği belirtilmektedir. Öğrencilere dönük derslerin hem türleri hem de içerikleri önemli ölçüde dönüştürülmüş ve derslerin teorik değil mesleki içerikleri zenginleştirilmiştir. Bunun yanı sıra, yükseköğrenim organizasyonunda giderek artan bir esneklik uygulaması dikkat çekmektedir. Yarı-zamanlı öğrenim, uzaktan öğrenim ya da online eğitim bu esnek öğrenim tiplerinden bazılarıdır (Broadbridge ve Swanson: 2005, 235,236; akt. Balkız, 2015:11). “Diğer yandan küresel ekonomik düzenin temelini oluşturan esneklik ilkesi yükseköğrenimin içeriğini ve sunumunu da dönüştürmektedir” (Balkız, 2015:5).Tüm bu gelişmeler çerçevesinde üniversiteler, küresel eğitim endüstrisine benzetilmiştir. Guy Standing, üniversitelerin temel amacının sertifika vermek ve mezun olmuş metalar üretmek olduğunu belirtmiştir. Eğitimin işlevinin kitleler üretmek olduğunu ve bu amaca ulaşmak adına standartların düşürüldüğünü bireylerin gündelik hayattaki ihtiyaçlarına yönelik olarak bilgi üretildiği ve bu doğrultuda eğitim verildiği belirtilmiştir. “İnsanlara değeri gittikçe düşen yeterlilik belgeleri ve diplomalar ‘satılırken’, ‘satıcılara’ daha fazla üretmenin, ‘müşterilere de’ daha fazla satın almalarının dikte edildiği bu ticari sistemin ‘prekarya’ yaratmaktan başka bir işe yaramadığı vurgulanmaktadır. Seri üretim sistemini andıran bu yükseköğrenim modelinde ders içerikleri öğrencilerin ihtiyaçlarına göre formüle edilmekte, dersler ve sınavlar basitleştirilerek öğrencilerin okulu bırakmaları engellenmekte ve ders saatleri mümkün olduğunca azaltılmaktadır” (Standing, 2014:122,124,125; akt. Balkız,2015:12).

Frank Furedi (2017) de bu tespit ile paralel olarak üniversitede verilen eğitimin *hazmetmesi kolay parçalar halinde* öğrencilere sunulduğunu herkesin eğitim alabilmesinin yolunun açıldığını ve herkesin mezun olabilecek seviyede çalışmaların zorluk derecesinin düşürüldüğünü belirtmektedir. Bu doğrultuda, geçmiş zamanlarda, kültürün içinin boşaltılması, klasik bir şekilde piyasanın entelektüel hayata baskın hale gelmesinin bir sonucuydu. Bugün *seviyesizleşme* [veya bayağılaşma] sürecinin başlıca sorumlusu piyasa güçleri değil. Bu süreç, daha çok, ne pahasına olursa olsun bu alanlara katılımı özendiren kamu politikalarının doğal bir sonucuydu (Furedi, 2017:23).

Bu çerçevede, Balkız (2015:13), gerçekleştirdiği alan araştırmasının bulgularına dayanarak yükseköğrenimin tam-zamanlı bir etkinlik olmaktan çıkıp yarı-zamanlı bir etkinliğe dönüştüğüne, derslerin teorik ve akademik içeriklerinin hafifletildiğine, mezuniyet sonrasında ilişkin iş kaygısına, öğrencilerin ders döneminde öğrenim süreci ile çalışma sürecini birleştirmelerine dikkat çekmektedir. Ona göre, “neo-liberal çağda üniversite eğitimi, bilimsel bir donanıma sahip, araştırmacı, sorgulayıcı ve eleştirel düşünebilen kuşaklar yetiştirmek amacından giderek uzaklaşmaktadır. Rekabete dayalı piyasa ortamında bir yatırım alanı haline gelen yükseköğrenim kurumlarına, ‘müşterilerine’ meslek edindirmek için diploma dağıtma yükümlülüğü ve görevi atfedilmektedir. Üniversite eğitiminin içerik ve anlamındaki bu dönüşüm, öğrencilerin öğrenim sürecine ilişkin bakışlarını da etkilemekte ve bu süreç öğrencilerin öncelikli hedefi olmaktan çıkmaya başlamaktadır” (Balkız, 2015:13).

Bu anlamda, “bilgi ile gündelik kavrayışı birbirinden ayıran çizginin en çok bulanıklaştığı yer, üniversite sistemidir. Daha fazla katılımı savunanlar genellikle yükseköğrenime erişimi kolaylaştırmak amacıyla entelektüel bilginin otoritesini zayıflatmaya çalışmaktadırlar. Bu yaklaşım, öğrenmeye dair ‘*konu-temelli*’ yerine ‘*öğrenci-temelli*’ bir yaklaşımla meşrulaştırılmaktadır” (Furedi, 2017:74).

“Genel bir değerlendirme ile bu dönüşümü olumlayanlar, sürecin kısa erimli yararlarına odaklanarak değerlendirmelerini yapmaktadırlar. Bu düşüncüyü savunanlar, değerlendirmelerini modern üniversitenin ‘bilim için bilim’, yaşamda karşılık bulmayan çalışmalarla vakit geçirilmemesi gerektiğini ileri sürerek, girişimci üniversitenin ‘insan için bilim’ anlayışıyla bilgi ürettiğinden insanlara daha yararlı bilgiler üretildiği düşüncesine dayanmaktadırlar. Kısacası günümüz girişimci üniversitesinin doğrudan yaşamın içinde olması nedeniyle toplumsal gelişmeye daha

fazla katkıda bulunduğu sonucuna varmaktadırlar. Bu olumlu bakış doğrultusunda ilerleyen dönüştürme süreci ile gelinen nokta, belirgin bir biçimde üniversiteyi *girişimci üniversite* ve bilim insanını da *girişimci bilim insanı* olarak adlandırılan bir yere taşırken üniversite ve bilim piyasasının beklentilerine göre biçimlenmekte ve öğrenciler de *müşteriye dönüşmektedirler*” (Erbaş, 2016:103-106).

Nitekim “bilgi de artık satılmak için üretiliyor ve yeni bir üretimde değerlendirmek için kullanılıyor: Yani her iki durumda da mübadele için ve gittikçe daha çok böyle olacak. Başka deyişle, kendisi için bir amaç olmaktan çıkıyor, ‘kullanım değerini’ yitiriyor” (1968 Habermas, akt: Lyotard , 2014:15). Her ne olursa olun yükseköğretimin gerçeğe giden yolda bir kapı araladığı iddiası zayıflayınca, anlamı da dönüşüme uğramıştır” (Furedi, 2017:13).

Yükseköğrenim kurumlarının yaşadığı dönüşüm elbette sadece öğrencileri değil akademik hayatın daimi üyelerince ve akademik faaliyetin daimi üyeleri olan akademisyenlerin üretim biçimini de direkt etkilemiştir. Bu noktada bilginin kendisinde de bir dönüşüm gerçekleşmiştir. “Üniversite ve bilim insanı piyasaya yönelik bilgi ürettiği oranda ödüllendirilerek ‘makbul’ bu doğrultuda üretemeyenler ise değersiz kabul edilmeye başlanmıştır. Üniversiteler, piyasaya iş yapma ‘yarışı’na girmiş ve tam olarak şirket mantığı ile ‘piyasa aktörü’ haline gelmiştir. Bilim insanları bu yarışta yer almak için yeni yarışlara girerken, öğrencilik statüsü de değişmiş, öğrenci üniversite tarafından müşteri olarak görülürken, öğrencilerin beklentileri de piyasanın beklentileri doğrultusunda değişime uğramıştır. Tüm bu değişimlerle de bilim giderek sığılmıştır” (Erbaş, 2016:102).

Akademik hayatın daimi üyelerince de değersizleşen bilgi öğrencilerin de akademik hayatın hangi aşamasında olursa olsun bilgi değer ilişkisinde benzer davranışlara sahip olmalarına yol açmaktadır. Yine, Erbaş’ın (2016:102) vurguladığı gibi, “bu dönüşüm, daha doğrusu dönüştürme sürecinde üniversite ve bilimin anlamı ve amacındaki değişime koşut olarak bilim yapma yolu, bilim insanı kimliği ve toplumsal sorumluluğu da değişmektedir. Araştırma ve eğitim birbirine dayalı üniversite anlayışı, yerini bu birliğin ayrışması ve üniversitenin bu özelliklerine ek ve belki de daha önemli bir özellik olarak ‘girişimcilik’ boyutunun eklendiği bir üniversiteye yerini bırakmaktadır. Bu süreçte, bilimin amacı bilme arayışı yerine doğrudan piyasaya yönelik bilgi, özellikle de teknoloji üretmeye dönüştürmüştür”.

Dolayısıyla, “üniversiteler, bilim üretilen alanlardan çok teknik eleman yetiştiren meslek yüksekokullarına dönüşmektedir. Piyasaya yönelik bilim yapma yolunda, bilimin kendisi teknolojiye indirgenmiş ve temel bilimlerden teknolojik yenilikler, sosyal bilimlerden de piyasa değeri olan ve genellikle de kısa vadede pratik yarar sağlayan ‘bilgi’ üretmeleri beklenir olmuştur (Erbaş, 2016:102) Ayrıca, “ne yazık ki, çağdaş kültür, gerçeği, entelektüel bir arayıştan çok kurguya değer bir konu olarak görmektedir. Gerçek diye bir şeyin olmadığı sık sık ileri sürülmektedir. Gerçek yerine insanların pek çok gerçeği yansıtan farklı fikirleri benimsemeleri teşvik edilmektedir” (Furedi,2017:12-13). Kültüre dair işlevselci bakış, daha önce görülmemiş bir şey değildir: kültür ürünlerinin ticarileşmesi, fikir ve sanat hayatına dair işlevselci dünya görüşünü cesaretlendirmiştir. Şimdilerde bize farklı gelse, kültürün salt bir ekonomik meta olarak kullanılması değil aynı zamanda sosyal katılım politikasının etkili olması uğruna ateşli bir propaganda aracına dönüştürülmesidir (Furedi, 2017:102).

“Geçtiğimiz iki yüzyıl boyunca, bilgiyi ve gerçeği aramanın toplum nezdinde değerli görüldüğüne duyulan inanç, entelektüellerin otoritesini sağlama almıştı. Bu inanç, entelektüel çalışmaya özgün bir önem atfetmiş ve entelektüellerin yaptıkları işe büyük bir iştahla sarılmalarını sağlamıştı. Bugün ise entelektüellerin mağrur görüntüsü, toplumun bilginin peşinde olmaya bakışıyla çelişmektedir. Nesnel bilginin imkanına yönelik şüpheler sadece yükseköğrenimi etkilemekle kalmamış, aynı zamanda genel anlamda fikir hayatı üzerine de önemli bir etkide bulunmuştur”(Furedi, 2017:16).

“Profesyonelliğin yayılması, entelektüel etkinliğin önüne yeni engeller çıkarabilir. Profesyonellik, elbette entelektüelinkiyile tutarlı birtakım davranış biçimleri ve değerleri yüceltebilir. Ancak, statükoya eleştiri getirme, toplumun vicdani sorumluluğunu üstlenme veya sonucu ne olursa olsun gerçeğin peşinden gitme gibi eylemler, profesyonellerin işinin bir parçası değildir” (Furedi, 2017:47).

Şüphesiz, bugün “yeni entelektüel otoritesini bağlı olduğu kurumdan almaktadır ve özerkliğe ihtiyaç duymamaktadır. Elbette bütün akademisyenler, fikir hayatının kurumsallaşmasıyla ilgili olarak bu görüşü paylaşmaz ve inzivaya çekilmiş bir düşünür gibi konformist bir kimlik benimsemezler. Pek çok kurumsal kimliğe sahip entelektüel de kurumsal baskıdan sıyrılıp özerk olmaya can atmaktadır. Çoğu akademisyen, ne yazık ki kültürel anlamda kamusal entelektüel rolü oynayacak donanıma sahip değildir

ve ‘zeki bir profesyonel’ yahut ‘akıllı bir uzman’ olma eğilimindedir. Bu akademisyenler kurumlarına bağlı, halkın dünyasına küskündürler” (Furedi, 2017:57).

Neticede, “tam da bilgiye dair bilginin entelektüel otoritesinin sorgulandığı bir zamanda, eğitime ve öğrenime görülmemiş bir önem atfedilir olmuştur. Halka sürekli olarak ‘hayat boyu öğrenci’ olmaları ve yeni bilgiler edinmeleri salık verilmektedir. Kamu ve özel sektör kuruluşları, giderek daha fazla bilgi temelli hareket ettikleri açıklamasında bulunmaktadır. Fakat ne yazık ki, çağdaş tahayyül, bilgiyi yüzeysel ve neredeyse bayağı bir karaktere icra etmiştir. Bilgi, sıklıkla, ‘aktarılabilen’, ‘taşınabilen’, ‘piyasası pazarlanan’ ve ‘tüketilebilen’, kolayca sindirilebilir bir hazır ürün olarak kavramsallaştırılmaktadır” (Furedi, 2017:15). Dolayısıyla, “üniversiteler, ‘bilgi toplumu (knowledge society)’ hedefine ulaşmak için sadece ‘bilgi okuryazarlığına’ sahip olan yurttaşların yetmeyeceğini duyurmak, ‘bilgi toplumu’nun özünü oluşturan ‘bilgi kullanan, bilgi tüketen, bilgi üreten’ kurumların ve yurttaşların nasıl geliştirileceğini, yetiştirileceğini tartışmak durumundadır” (Acar, 2016:28).

“Bilginin alınıp satılmak üzere üretilen ticari bir mal olması, kapitalist piyasa özgü bir durumdur, kapitalist piyasanın tanımlayıcı bir özelliğidir. Kapitalist üretim sisteminde metaya dönüşmeyecek olası metalaş(tır)mada özü itibariyle bağışık kalabilecek hiçbir şey yoktur”(Wallerstain,1992:13) akt. (Özsoy, 2012:128-129). “Bilginin metalaşması, bilginin kullanım değerini yitirerek, doğrudan piyasada değişim için üretilmesi, yani değişim değeri olan bir ürüne dönüşmesidir” (Özsoy, 2012: 129).

2.3.3. Dijital Çağda Okuma Alışkanlığı ve Göstergeler

“Okuma eylemi, en basit biçimde çeşitli sembollerin gözle algılanıp zihinsel işlemlerden geçirilip onlardan anlam çıkarma süreci olarak tanımlanabilir. Ancak okuma eylemi, daha geniş bir biçimde ele alınıp görsel yollardan gönderilen her tür iletiyi anlamlandırma olarak da tanımlanabilir. Buna koşut olarak Manguel (2013), her sembolün bir anlatısı olduğunu söyler” (Türkyılmaz, 2015:135). Freire ve Macedo (1998:75) ise okumayı sözcüğün şifresini çözmek olarak nitelendirmektedirler (Türkyılmaz, 2015:135).

“Zihinsel ve akademik gelişimi sağlamada en önemli becerilerden biri olan okuma, sosyalleşmeyi, yaşam boyu öğrenmeyi ve kendini gerçekleştirme sağlamada

da edinilmesi gereken en temel ve önemli becerilerden birini oluşturmaktadır. (Karadağ,2014:2).

Gömleksiz (2004:187) ise okuma eyleminin, bireyin dünyayı ve kendini daha iyi anlayabilmesini sağladığını belirtmektedir. Bunun nedeni okuyan insanın kendiyile ve dünyayla sorgulayıcı ve eleştirel bir ilişki kurabilmesidir Yalınkılıç'a göre (2007:229) okuma, insanın dünyayı kendi içinde yeniden oluşturmasını sağlar; bu yönüyle okuma, insanı süreğen biçimde üretici kılar. Okuma becerisi, ilkokuldan başlayarak iyi yapılandırılmış okuma etkinlikleriyle geliştirilerek kişiyi akademik başarıya, eleştirel ve yaratıcı düşünmeye, sosyal ve ekonomik bakımdan gelişmiş bir yaşama ulaştırabilmektedir (Karadağ, 2014:2; akt. Çelik, 2015:274).

Nitekim, kitaplar ve okuma “bilgiyi gelecek kuşaklara aktarmanın en önemli araçlarıdır. Kitap herhangi bir kişinin ürettiği veya derlediği bilgi ve birikimi kısa sürede başkalarının öğrenmesine olanak sağlamaktadır. Kitabın değeri ancak bilgiye gereksinim duyan ve ondan yararlananlar tarafından bilinmektedir” (Ortaş, 2014:324).

2000 yıl öncesinden Ovidius'da (İ. Ö. 43 – İ. S. 17) «*Gençlerini kitapla beslemeyen toplumların sonu acıdır.*» uyarısını yapmıştır. Benzer şekilde Benjamin Franklin'e atfen “*Bir ülkede okumaya karşı istek artmadıkça, gaflet ve gafletten doğacak felâket azalmaz*” denilmektedir. Japon felsefesi “*sadece vücudumuzdaki değil, zihnimizdeki ve ruhumuzdaki kirlenmeyi de akan suya bırakmamız gerekiyor. O zaman banyoya mini bir kitaplık yaptırarak dünyadan uzaklaşmak şart*” görüşüne sahiptir. Bir Finlandiya atasözü: “*Kitaplıklar demokrasinin kaleleridir*” demektedir (Ortaş, 2014:324).

Türkyılmaz'ın (2015:136) yaptığı tespite göre, sayısal verilerden hareketle okuma alışkanlığı bakımından Türk halkının zayıf olduğu söylenebilir. Aslında hem dünya da hem de Türkiye'de kitap okuma alışkanlığının giderek azaldığı konusunda yaygın bir kabul olduğu söylenebilir.

PISA'da okuryazarlık bilgiyi anlamaya ve iletmeye yarayan araç olarak tanımlanır. Okuma becerisi ise okumanın etkin bir şekilde belirli bir amaca ve göreve yönelik olarak gerçekleştirilmesidir. Okuma becerisi üç boyutta ele alınmaktadır; metin, okurun metne yaklaşımı ve metnin kullanım amacı. Okuma becerisinde metin çözümleme, sözcük bilgisi, dilbilgisi, dilbilimsel ve metinsel yapı ve özellikler ve

gerçek yaşam hakkında bilgi sahibi olma önemlidir. Yazılı metinleri anlama, kullanma, yansıtma ve metne ilgi duyma PISA okuma becerilerinin temel unsurlarındandır (MEB, 2013: 32).

Avrupa İstatistik kurumu Eurostat'ın Dünya Kitap Günü dolayısıyla yayınladığı verilere göre Türkiye günde ortalama 7 dakika kitap okuma oranına sahiptir. Avrupa İstatistik kurumunun 15 ülke üzerinden yaptığı araştırmaya göre 2008 ve 2015 yılları arasında ortalama kitap okuma süresi Fransa'da günde 2, İtalya'da 5, Avusturya ve Romanya'da ise 10 dakika ve üzerinde. 20 ila 74 yaş arasında yapılan araştırmaya göre Finlandiya ve Polonya'da günde 12 dakika, Estonya'da 13 ve Macaristan'da 10 dakikalık okuma oranları en yüksek değerlere sahip.

Grafik 2.1. Günlük kitap okuma süresi

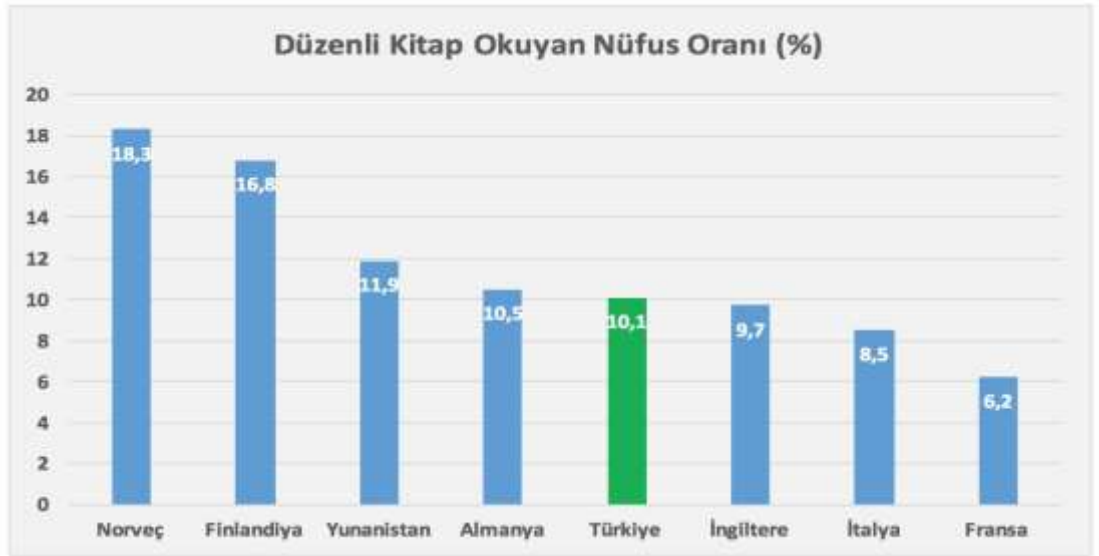
Kaynak: Avrupa İstatistik kurumu (Eurostat), Kitap Okuma İstatistikleri

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2011 yılında hazırladığı *Türkiye Okuma Kültürü Haritası çalışması* Türkiye'de okuma alışkanlıkları ile ilgili ilgi çekici bilgiler içeriyor. 6.200 kişi ile yapılan anket çalışması Türkiye'de kişi başına yıllık 7,2 kitap okunduğunu ortaya koyuyor. Genel ortalamanın yanı sıra kendisini düzenli kitap okuyucusu olarak tanımlayanların yıllık ortalama okuduğu kitap sayısı ise 14,5. (<https://www.dogrulukpayi.com/bulten/8-eylul-unesco-dunya-okuma-gunu>)

Dünya genelinde kitap, gazete, dergi gibi yazılı materyallere olan ilginin azaldığı savını destekleyen veriler de bulunmaktadır. Örneğin Eurostat verileri kitap ve diğer yayınlara yapılan masrafların hanehalkı içerisindeki payının 1995'te %1,8'den

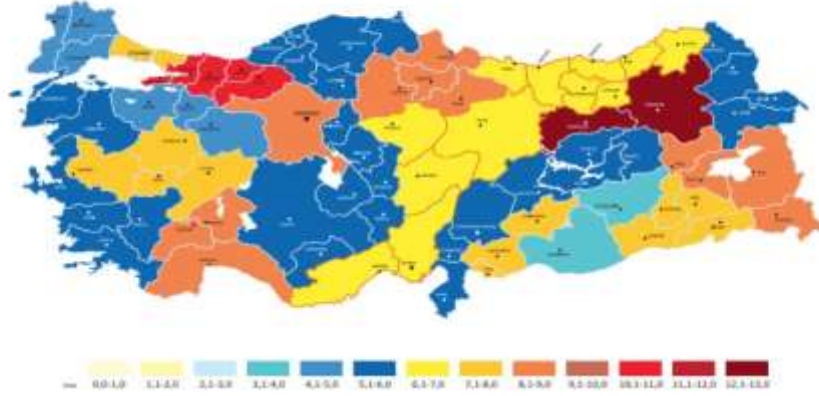
2016 itibariyle %1,1'e gerilediğini göstermektedir. Avrupa genelinde 15 ülkeyi kapsayan anket çalışması kitap okumaya ayrılan sürenin günde ortalama 2 ila 13 dakika arasında değiştiğini göstermektedir. Bu konuda günde ortalama 13 dakika ile Estonya ilk sırada yer alırken, Fransa'da bu süre 2 dakikaya kadar inmiş. Türkiye'de ise kitap okumaya ayrılan süre ortalama 7 dakika. (<https://www.dogrulukpayi.com/bulten/8-eylul-unesco-dunya-okuma-gunu>).

Aynı çalışma (Eurostat) kitap okuma alışkanlığına sahip olan nüfus oranını da incelemektedir. Çalışmaya göre kitap okumayı günlük temel aktiviteleri arasında sayanların oranı Norveç'te %18,3, Finlandiya'da %16,8 ve Polonya'da ise %16,4. Fransa bu alanda da Avrupa ülkeleri arasında en düşük ortalamaya sahip (%2,6). Fransa'yı %6,2'lik kitap okuma alışkanlığıyla Romanya takip ederken Türkiye'de düzenli kitap okuyanların oranı %10,1.

Grafik 2.2. Düzenli kitap okuyan nüfus

Kaynak: Avrupa İstatistik kurumu (Eurostat), Kitap Okuma İstatistikleri

Grafik 2.3. Bir yıl içinde ortalama okunan kitap adedi

Türkiye'de düzenli kitap okuyanların oranı neredeyse binde bir civarındadır. Bu oran, en fazla kitap okuyan ülkelerin başında gelen İngiltere ve Fransa'da yüzde 21, Japonya'da yüzde 14, ABD'de yüzde 12 civarında. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) verilerine göre Türkiye, kitap okuma oranında dünyada 86'ncı sırada, yoksul Afrika ülkeleriyle aynı kategoride. TÜİK'e göre ise Türkiye'de kitap, ihtiyaç listesinin 235'inci sırasında yer alıyor.

Libonet'in Ocak 2015'te yaptığı, şimdiye kadarki en kapsamlı *Okur Profili ve Kitap Satınalma Davranışları Araştırması*, Türkiye'deki bu ön kabulün dinamiklerini ortaya koydu. 7 bölgede, 14 ilde, toplam 1542 kişiyle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler, Türkiye'nin okur profilini ortaya çıkarmıştır. Buna göre katılımcıların %20'si sıklıkla, %28 bazen ve %20'si de nadiren okuma yapmaktadır. Katılımcıların %32'si ise hiç okuma yapmamaktadır. Kitap okumayanların neredeyse yarısı "vakitsizlik" nedeniyle okumadığını belirtirken, diğerleri "alışkanlığının olmaması", hepsinden önemlisi "kitap okumayı sevmemek" gibi bir gerekçe sıralamıştır. Kitap okumayanların neredeyse yarısı "okumakla ilgilenmediğini, kitap okumadığını ve okumayacağını" belirtmiştir (Hürriyet, 2016).

“Türkiye’de gerek okuma alışkanlığının belirlenmesi konusunda yapılan araştırmalara ve gerekse okuma, kitap ve kütüphane konuları ile doğrudan ilişkili olan göstergelere genel olarak bakıldığında, Türk halkının önemli bir bölümünün, sürekli, düzenli ve eleştirel özelliklere sahip bir okuma kültürüne sahip olmadığı ve okuma

kültürünün geliştirilmesi konusunda son on yıldır önemli bir mesafe kaydedemediği görülmektedir (Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008, s.443).

Türkiye'nin okuma bakımından durumunu ortaya çıkarmak için *kitap satış rakamlarına* bakıldığında ise YAYFED verilerinden yararlanılarak, 2012 yılında kişi başına 3,9 kitap düştüğü; 2013 yılında ise kişi başına 4,3 kitap düştüğü söylenebilir (URL 1). Bandrol satış sayılarının ülke nüfusuna oranından hareketle kişi başına düşen kitap sayısında bir önceki yıla kıyasla % 10'luk bir artış olduğu söylenebilir. Ancak Amerikan Kütüphaneciler Birliği (ALA) ortalamalarına göre Türkiye'de kitap okuma oranının zayıf olduğunu belirtmek gerekmektedir (Türkyılmaz, 2015:136).

Netice itibarıyla, farklı kurumsal araştırma sonuçlarına göre eğitim ve okuma düzeyi gün geçtikçe düşmektedir. Bilinçli olmak, belirli bir konuda bilgi sahibi olmak, farkına varılabilirlik ancak güçlü bir eğitim ve öğretim ile sağlanır. Bilinç ve bilgi yalnız ders kitabı ile sağlanmaz. Mutlaka ders dışı okuma gerekir. Kitabın kendisi eleştiridir. Kitap kendi içinde eleştirisini taşıyorsa, okuyucu açısından sürükleyici olmayacağı gibi eğitici ve öğretici de olmayacaktır. Kitap okumak, anlamak, eleştirmek ve anlatabilmek için kritik öneme sahiptir (Ortaş, 2008; akt. Ortaş, 2014:333).

Bu çerçevede, okuma, insanı ve dünyayı anlama, anlamlandırma, bilgi edinme için gerçekleştirilen önemli bir eylemdir (Türkyılmaz, 2012:477). Bununla birlikte görsel-işitsel bilgi iletişim araçlarının yaygınlaştığı ve daha kolay taşınabilir hâle geldiği günümüzde, okuma eyleminin çok da gerekli olmadığı gibi bir düşünce oluşmuştur (Adler ve Van Doren, 2011:11; akt. Türkyılmaz, 2012:477). Ancak, günümüzde özellikle *dijital temelli yeni okuma biçimleri* okumaya dair geleneksel yaklaşımları tartışmaya açmıştır. Guthrie (2002:16), artık okurun elektronik kitapları, elektronik ortam bilgilerini başvuru kaynağı olarak daha fazla dikkate aldığını ortaya koymuştur. Guthrie'e (2002) göre okurlar, ucuz olduğu, her yerden erişimi kolay olduğu için bu tür kaynakları daha fazla tercih etmektedirler (Türkyılmaz, 2015:137).

Buna göre, "eskiden kitap, dergi, ansiklopedi gibi basılı ürünlerin kullanıldığı okullarda artık bilgisayar, projeksiyon makinesi, televizyon, dvd-vcd, video, e-kitap gibi yardımcı araçlar görülmektedir. Bu araçlarla bilgiye ulaşma, araştırma, paylaşma ve öğrenme daha kolay olmaktadır. Mevcut bilgi, düşünce ve duyguların geniş insan kitlelerine iletilmesi daha kolay olmaktadır. Bu durum öğrencilerin basılı ürünler yerine

elektronik araçlara yönelmesini de beraberinde getirmektedir. Derslerde “kitap okuma” yerine “ekran okuma”, “e-kitap okuma” gibi kavramlar daha fazla kullanılmaktadır. E-kitap ile birlikte öğrencilerin okuma beceri, tutum ve alışkanlıkları değişmektedir” (Güneş ve Kırmızı, 2014:197).

Bu konuda *ABD’de Book Industry Study Group* tarafından yapılan bir araştırmada genç okuyucuların %47’sinin bilgisayar ekranından, %32’sinin Amazon Kindle (e-kitap) ,%21’inin iPhone ve iPod Touch, %9’unun da cep telefonu ekranından okuduğu görülmüştür. Benzer bir araştırma Fransa’da yapılmış, 15-24 yaşındaki gençlerin zamanlarını nasıl geçirdikleri araştırılmıştır. Araştırmada Fransız gençlerin her gün 3.5 saat TV ya da bilgisayar karışığında oldukları, kâğıt kitapla ise sadece 10 dakika vakit geçirdikleri ortaya çıkmıştır (Güneş, 2009). Yani gençler ekran karşısında bir kitaptan 24 kat daha fazla zaman geçirmektedirler. Bu sonuçlar e-kitap okumanın daha fazla tercih edildiğini göstermektedir (Güneş ve Kırmızı, 2014:198).

Diğer taraftan kâğıt kitap giderek azalmaktadır. Bu durum Fransa Ulusal Kitap Merkezi Başkanı Benoît Yvert tarafından “*Kâğıt kitap öldü.*” şeklinde açıklanmaktadır. Benoît Yvert, 20 Ekim 2007 günü yaptığı konuşmasında 2010 yılını kâğıt kitabın ölüm yılı olarak açıklamakta ve giderek azalacağını vurgulamaktadır (Yvert, 2007). Kâğıt kitap okuma işlemi yavaş yavaş terk edilmekte, yerini elektronik kitaplar almaktadır. Bu gelişmelerin gelecekte de süreceği ve kâğıt kitabın her geçen gün önemini yitireceği öngörülebilir (Güneş ve Kırmızı, 2014:198).

E-kitap okumakla geleneksel kitap okumak bazı açılardan farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Dijital okumalar üzerine ilk kez gerçekleştirilen çalışmalardan biri olan Hamer and McGrath’ın (2010) çalışmalarının sonuçlarına göre öğrenciler ekran üzerindeki metne kâğıt üzerindeki metinden daha kolay odaklanabilmekte; ancak kâğıt üzerinde yazılı olan metinden daha çok şey hatırlayabilmektedirler. Bunun yanı sıra öğrencilerin %70’inin kâğıda yazılı olan metni tercih ettiklerini söylemişlerdir (Çelik, 2015:275).

Netice itibariyle, eğitim alanında okumanın anahtar ögesi kâğıt kitaptır. Yıllardır süren bu anlayış artık değişmektedir. “Arkadaşım kitap, dostum, canım kitap vb.” yerini e-kitaba bırakmaktadır. Bu süreçte okuma amaçları, uygulamaları, hızı ve koşulları değişmektedir. Dil ve zihinsel beceriler değişmekte, bilgiyle yeni bir ilişki

kurulmaktadır. Lakin, e-kitap okumada bilgisayarın tuşları, imleç, metni hareket ettirme gibi nedenlerle okuma süreci sık sık kesilmektedir. Bu durum kâğıttan okumada olduğu gibi uzun süreli ve tek yönlü dikkati engellemektedir. Bunun yerine sık sık bölünen, seçici, yoğun ve çok yönlü dikkat söz konusu olmaktadır (Güneş ve Kırmızı, 2014:198-199).

2.3.4. Gösteri ve Eğlence Amaçlı Okuma-Yazma Eylemi

“Gençler benliğin sunumuna daima önem vermektedirler. Arkadaşlık her zaman kurulur, gösterilir ve bozulur. Yabancılar- bilinmeyen, tuhaf veya korkutucu- daima grubun etrafında gezinirler ve çoğu zaman yetişkin seyirciler, genç akranların pratikleriyle şaşırılmışlardır. Myspace, Facebook, Bebo vb. çevrimiçi sosyal ağ iletişimi sitelerindeki son zamanlardaki artış, akademinin, politik karar alıcıların, anne babaların ve gençlerin kendilerinin fazlasıyla ilgisini çekse de tekrarlanan iddia yeni bir şeyin meydana geldiğidir. Mademki bu duruma sosyal ağ siteleri giderek daha fazla aracılık etmektedir, benliğin ve akran ilişkilerinin gençliğe özgü inşasında ayırt edici olan nedir? (Livingstone, 2016:86).

“Modern üretim koşullarının hâkim olduğu toplumların tüm yaşamı gösterilerin uçsuz bucaksız birikimi olarak görünür. Dolaysızca yaşanmış olan her şey yerini bir temsile bırakarak uzaklaşmıştır” (Debord, 2017:34).

“Aslında yegâne bilimsel ufuk hakikiliktir, araştırmacıların deneylerdeki ciddiyetidir. Bugün bazı ‘keşifler’ etrafında medyatik aşırılıklar gerçekleştiriliyor, şu ya da bu deneyin sonuçları reklam amacıyla gereğinden çok daha erken açıklanıyor. Bütün bunlar, geçmişte olduğunun aksine, ortak faydaya hizmet edecek hakiki bir keşifle, bir buluşla, buluşun hakikatiyle değil, böyle bir buluş haberin yaratacağı etkiyle ilgilenen aşırılıkçı bir bilimin kamuoyunu şartlandırma çabalarından ibarettir. Bu söylediklerime bir örnek vermek için bilgin ve şampiyon karakterlerinin son derece itinalı bir şekilde birbirine karıştırılmasını teşhir etmek gerekiyor” (Virillio, 2003:10).

“Batı yakasının gurularından biri bize şöyle seslenmektedir: ‘siber döneme girerken halkın bir bölümünün kendi kaderiyle baş başa bırakılacağı doğrudur ama tekno bizim kaderimizdir. Yüksek teknoloji aletlerin bugün bize tanıdıkları özgürlük onların potansiyeline evet diyebilmektir” (Virillio, 2003:29).

“Merakın taşkınlaşması, gözlerin doyumsuzluğu, bakışın düzensizleşmesi düşünülürse, 20. Yüzyılın iddia edilenin aksine ‘imgenin’ yüzyılı değil optiğin özelliklerde optik yanılsamanın yüzyılı olduğu ortadadır. Nitekim daha 1914 öncesinde başlayan propagandanın zorunlulukları, daha sonra da uzun soğuk savaş ve nükleer caydırma dönemindeki güvenlik ve bilgilenme gereklilikleri bizleri endüstriyel optiğin yarattığı dayanılmaz bir afallamanın içine sürüklemişlerdir” (Virillio, 2003:31).

“Genelde söylenen şey haklı savaşların olabileceği ama masum orduların olmadığıdır. Aynı şey savaş için olduğu kadar bilim için de geçerlidir. Artık gerçekten masum olan bir bilim yoktur (Virillio, 2003:34).

Bilgide de artık *sideration soft* düzeyine ulaşılmış olabilir mi? “Gezeganimizin can çekişmesi, özellikle de canlı televizyon yayınları sayesinde, bizler için diğer sıcak haberler arasında sıcak bir haber kadar tanıdık, bildik bir görünüm aldı. Bu sayede yüksek bir *sideration soft-hafif şaşkınsık*- düzeyine ulaştık” (Virillio, 2003:38).

Örneğin, meşhur Gutenberg Galaksisi *yapıtında Mc Luhan matbaanın icadının okuyuculardan oluşan tek bir dünya yarattığından söz eder*. Okumayı herkesin ulaşabileceği bir şey haline getirdiğini iddia ederken, aslında aynı zamanda kitlesel olarak sağır-dilsiz halklar üretiliyordu (Virillio,2003:39)

Debord’a (1967:7) göre, “biz yaşamın gösteriler olarak sunulduğu bir toplumda yaşarız. Yaşanan her şey bir sunuma indirgenmiştir. Bu gösteri Debord’a göre, imgeler tarafından dolaymlanan insanlar arasındaki sosyal ilişkidir” (akt. Netchitailova, 2017:14).

İşlevselci dünya görüşü, yakın zamanlarda toplumun kendi içinden çıkan entelektüel ve sanatsal faaliyetleri algılayış biçimi üzerine hakimiyet kurmuştur. Bu gelişmeyi karşılıklı olarak tetikleyen ve birbirleriyle bağlantılı birtakım etkenler söz konusudur (Furedi, 2017:21).

Bu çerçevede, günümüz bireylerinin okuma pratiklerinin veya eylemlerinin de bu gösteriyi esas alan veya hayatın merkezine koyan toplumsal anlayış temelinde değerlendirmek gerekmektedir.

“Edebiyat ölüyor mu diye endişelenmemize gerek yok aslında. Hiç bu kadar çok edebiyat olmamıştı. Ama belki artık musibete bir sağlık uyarısı eklemenin zamanı

gelmiştir” (Parks, 2017:12). Bu noktada eylemlerimizi ve değerlerimizi yeniden sorgulamaya açmamız gereklidir. Değerlerimiz neye göre şekillenir? Kitap okumak neden değerlidir? Kitap neden değerlidir? Ve bu değerler hangi temel dinamikler çerçevesinde şekillenir.

Bireylerde bilgi edinme yükseköğrenim görme vb.’lerinin anlamlarında değişim olduğundan bahsedilmiştir. Bununla birlikte bireylerin bilgi ile ilişkilerini sadece okul ile olan ilişkileri üzerinden anlamlandırmak konuya sınırlı bir bakış açısı getirebilir. Bu noktada bireylerin kitap okuma alışkanlıkları ve okuma eylemlerinin anlamlarını tartışmak oldukça önemlidir. Parks (2017:9), okumanın ve yazmanın hatta her şeyin anlamını yeniden düşünmek gerektiğini ifade etmiştir. “Yazmanın anlamını, bir okur kitlesi için yazmanın anlamını - hangi okur kitlesi için? Yazmaktan ne bekliyorum? Para mı? Kariyer mi? Takdir mi? Toplumda bir yer mi? Yönetimde değişiklik mi? Dünya barışı mı? Yazmak bir hüner mi, terapi mi? Hüner olduğu için mi yoksa ona rağmen mi terapi? Bir kimlik inşa etme, toplumda bir yer inşa etme çabası mı? Yoksa amacı sadece kendimi eğlemek, başkalarını eğlendirmek mi? Karşılığında para almasam yazmaya devam eder miyim ?” (Parks, 2017:9).

Okumanın anlamı ne peki? Başka insanlarla konuşabilmek için onların okuduğu şeyleri mi okumak istiyorum? Hangi başka insanlar? Onlarla niçin konuşmak istiyorum? Zamanımın adamı olabilmek için mi yoksa başka zamanları, başka yerleri tanımak için mi? Dünya görüşümü sorgulamak için mi okuyorum, sorgulamak için mi? Yoksa görüşümü sorgulamak için okumak, gerçekten düşündüğüm gibi cesur bir adam olduğum yolunda teskin edici bir doğrulama mı? Okuduğum kitaplar ne kadar zorlayıcıysa kendimden o kadar memnuniyet duyuyorum” (Parks, 2017:9).

Aşırı görecelilik anlayışından kaynaklı olarak “bilgiye götüren pek çok farklı yolun olduğu düşüncesinin yaygınlaşması, entelektüel bilgiye ayrı bir önem verilmesini engellemektedir. Eğer bara gittiğinizde başınıza gelenlerden deneyime dayalı belirli bir bilgi edinebiliyor ve bunu da resmi rakamlara kabul ettirebiliyorsanız daha fazlasını öğrenmek için neden daha çok çaba harcayasınız ki?” (Furedi, 2017:76) Bunu ders çalışma ve kitap okuma alışkanlıkları ile de düşünebiliriz. Gezdiğinizde daha çok biliyor oluyorsanız neden daha çok kitap okuyup çalışasınız ki?

“Bilginin göreceli hale gelmesi yönünde artan eğilim, pedagojik teoriler ve uygulamalar üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Şimdilerde pek çok eğitimci, deneyerek öğrenmeyi, teorik

bilgiyle karşılaştırılabilir bir statü saymaktadır. Kültüre izafiyetçilik öğretisi bilgiye yönelik bayağı bir tavır teşvik eden pedagojik teorilerin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Günümüzde eğitim teorisi üzerindeki postmodern etki yaygınlaşmıştır” (Furedi, 2017:73).

“Belki de aslında kitaplara, edebiyata verdiğimiz değer gülünç bir şeydir. Belki hepsi kolektif bir özsaygı, bir kendini tebrik döneminden ibaret; tıpkı yeni idolü edebiyat ödülünü almak üzere podyuma davet eden jüri üyelerinin kendilerinden memnuniyeti gibi. Aslına bakarsak, kitaplar herhangi bir şeyi değiştiriyor mu? Dillere destan liberalliklerine rağmen, dünyayı liberalleştirdiler mi? Yoksa eskisi gibi okumalarımızda liberal, yaşayışımızda tutucu olmamıza izin veren incir yaprağını mı sundular bize? belki de sanat çözümden çok sorunun bir parçası, cehenneme gidiyor olabiliriz, ama bakın konuyu ne güzel yazıyoruz, resimlerimize, operalarımıza, trajedilerimize, bakın” (Parks, 2017: 12).

Bugünün dijital ortamları temelinde düşünüldüğünde, “bilginin sanal ortamlarda üretilip yine sanal gruplar içerisinde paylaşılmasının önemli bir handikapı gündelik tüketim (paylaş ve unut) mantığını yansıtıyor oluşu. Hazır bir şekilde bulunan, vasat ve genel geçer bilgileri paylaşımına sunmaktan bilgi üretimine katkıda bulunmaya fırsat kalmıyor. İnternetteki tartışma platformlarında boy gösteren fikir beyan edicileri kitap okumaktan kaçınıyorlar. Kolaycı ve ezberci öğrencilerin ödevlerini en kestirme biçimde yaparak kurtulma yolu, internete bağlanmak (Özcan, 2011:184). Bu yeni tekniğe “*edutainment*” (eğlenerek öğrenme) adını veriyorlar. Enformasyon ile eğlencenin (entertainment) bileşimi ise “enfortainment” denen tuhaf kavramı doğuruyor. Sonuçta, internette her türlü bilgi var ve şekilsiz, muazzam bir yığın olarak önümüzde duruyor. Bu bilgilerin sürekli güncellenmesi, internetin bir hafızasının olmadığı anlamına da geliyor. Bilginin kağıda yazıldığı gibi durmaması bilinci de bulanıklaştırıyor. Kitapla kıyaslanıldığında, internet aracılığıyla bir dünya görüşü oluşturmanın önünde ciddi engeller olduğu bir gerçek” (Özcan, 2011:184).

“Aydınlanma geleneğinin bilgiye atfettiği özel statü geçerliliğini yitirdiğinde, entelektüel ve sanatsal faaliyete herhangi bir özellik ve içerik yüklemek zorlaşacaktır. Böyle zamanlarda bu türden faaliyetler, nitelik açısından diğer mesleklerden farklı olmayan birer kariyer hedefi haline gelir. Bu koşullar altında, bilgiye ve sanata sadece var oldukları için değil, toplumun bir işine yaradıkları için değer verilmesi muhtemeldir” (Furedi, 2017:21-22).

Bu tür durumlarda, bilgi ve sanat, ekonomik ilerleme, toplum mühendisliği, kriterlere bir kimlik kazandırmaya veya kişilere terapi sağlama gibi amaçlara hizmet eden birer araç halini alır. Bu işlevselci yaklaşımın kazanmış olduğu zafer, günümüz toplumunun entelektüel ve sanatsal çalışmalara anlam verememesiyle perçinlenir. O nedenle, belki hala güzel kitaplar ve sanat eserleri üretiyoruz ama artık bütün bunları kendi bağlamı içerisinde değerli bulmakta oldukça zorlanıyoruz (Furedi, 2017:22).

Debord'un (2017:15) da belirttiği gibi, "artık eskisinden çok daha belirgin bir şekilde, çok çeşitli kitap türü bulunmaktadır. Birçoğunun kapağı bile açılmamıştır ve çok azı duvarlara sloganlaşarak yazılmıştır. Bu kitaplar, popülerliklerini ve ikna güçlerini kesinlikle gösterinin aşağılık makamlarının onlardan söz etmelerine ya da onları birkaç bayat yorumla geçiştirmelerine borçludur. Tarihsel güçlerin belli bir tanımından ve kullanımından başlayarak, yaşamlarını tehlikeye atmak zorunda kalan bireyler, elbette belgeleri kendi adlarına, tamamen doğru çevirilerden incelemek ister. Şüphesiz kitabın çok fazla üretildiği ve aşırı yoğun dağıtıldığı mevcut koşullarda, hemen hemen bütün kitaplar başarıyı ya da genellikle başarısızlığı çıkışlarını takip eden birkaç hafta içinde yaşar. Güncel yayıncılığın külüstür takımı, aslında üzerinde bir kez konuşulacak, üstelik de ilk akla gelenin söyleneceği kitaplara yeterince uygun düşen aceleye getirilmiş keyfilik ve oldu bitti politikalarını buna dayandırır".

"Kabilelerin ve ailelerin çok sayıdaki yerel lehçe ve ağzı, ulusların akademik dili lehine ortadan kalkmıştı. Şimdi ise bu akademik diller de unutulmuş e-postanın küresel söz dağarcığı öğreniliyor. Bundan sonra gezegenimiz üzerindeki hayatın giderek sözsüz bir tarihten, sessiz bir sinemadan, yazarsız bir romandan, konuşma balonsuz bir çizgi romandan ibaret olacağını söyleyebiliriz..." (Virillio, 2003:72).

Furedi'nin (2017:61) vurguladığı üzere, "pek çok insan, dünya hakkında gerçekten bir şeyler öğrenmeyi istemektedir. Fakat bilginin peşinden gitmenin güçlü bir kültürel karşılık bulmadığı bir dünyada, insanların bilgiyle ilişkisi pasif bir nitelik taşımaktadır. Evet, insanlar popüler bilim kitapları almaktadırlar fakat bu kitaplarda yer alan konuları görüşmek ve tartışmak için nadiren bir araya gelip kafa yormaktadırlar. Pek çok birey, internetin getirdiği yeni fırsatlardan, kendi fikirlerini yaymak ve ilgisini çeken konularda bilgi sahibi olmak anlamında nasıl faydalanacağını derindedir. Fakat bu gelişme, büyük ölçüde, yeni düşüncelerin keşfedilmesi saikiyle resmi bilgi kaynaklarınca tetiklenmektedir"

3. BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. Araştırmaya Dair Bilgiler

Nitel metodolojiye uygun olarak çalışmanın örneklem grubu, *maksimum çeşitlilik örnekleme tekniği* ve *teorik örnekleme teknikleri* kullanılarak belirlenmiştir. Derinlemesine görüşmelerde *farklı kültürel çevrelere* sahip farklı *eğitim, yaş ve cinsiyet* özelliklerine sahip eğitilmiş gençler tercih edilmiş, böylelikle araştırmada daha kapsamlı ve kıyaslamaya dayalı verilere ulaşılması amaçlanmıştır.

Tablo 3.1. Katılımcıların yaş dağılımları

Yaş Aralığı	Sayı	Yüzde %
18-24 Yaş Arası	14	40
25-29 Yaş Arası	21	60

Araştırmaya dahil olan toplam kişinin 14'i 18-23 yaş aralığında, 8'i 24-28 yaş aralığındadır.

Tablo 3.2. Katılımcıların cinsiyete göre dağılımı

Cinsiyet	Sayısı	Yüzde %
Kadın	18	51
Erkek	17	49

Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde; genç katılımcıların 18'i kadın, 17'i erkektir. Sayılar, genç katılımcıların %57.7'sinin kadın, %42.3'ünün erkek olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.3. Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımı

Eğitim Düzeyi	Sayı	Yüzde %
Lisans öğrencisi	8	23
Lisans mezunu	13	37
Yüksek Lisans öğrencisi	10	28
Yüksek Lisans mezunu	3	9
Doktora öğrencisi	1	3

Katılımcıların farklı eğitim düzeylerine sahip olmalarına özellikle dikkat edilmiş, söz konusu farklılıkların elde edilecek verilerin çeşitliliğine katkı sunacağı düşünülmüştür. Buna göre, katılımcıların, 8'i lisans öğrencisi, 13'ü sadece lisans mezunu, 10'u yüksek lisans öğrencisi, 3'ü yüksek lisans mezunu ve 1'i de doktora öğrencisidir.

Tablo 3.4. Katılımcıların çalışma durumlarına göre dağılımı

Çalışma Durumu	Sayı	Yüzde %
Çalışıyor	19	54.2
Çalışmıyor	16	45.7

Araştırmaya katılanların tümü farklılaşan düzeylerde yükseköğretim derecesine sahiptir. Ancak, katılımcıların 19'u herhangi bir işte çalışıyor iken 16'sı herhangi bir işe sahip değildir.

Tablo 3.5. Katılımcıların gelir dağılımı

Aylık Gelir	Sayı	Yüzde %
1500- 3000 L	9	25
3001-4500 L	8	23
4501-6000 L	13	37
6001 L ve üstü	5	14

Araştırmaya dahil edilen katılımcılar aylık gelir durumlarına göre de farklılaşmaktadır. Buna göre, katılımcıların 9'unun aylık geliri, 1500-3000 tl arası, 8'inin aylık geliri 3001-4500 tl arası, 13'unun aylık geliri 4501-6000 tl arası, 5'i 6000 tl ve üstü gelire sahip olduğunu belirtmiştir. Bu noktada aylık gelir katılımcıların ailelerinin gelir miktarını, evli ise eşiyile beraber olan gelir miktarını yansıtmaktadır.

3.2. Dijital Çağda Gençlik ve Aşırı Bilgi

Bu başlık altında dijital çağda genç kuşağın bilgi ile ilişkisini temel alarak, aşırı bilgiye maruz kalma olgusu ve bu olgunun temel sonuçları olarak bilgi arayışında geliştirilen stratejiler elde edilen ampirik veriler ışığında tartışılmaya çalışılmıştır.

“Bilgi çağı, küreselleşme denen olguyu hayata daha etkin bir şekilde geçirmiş, sınırlarını ortadan kaldırarak “yeni bir dünya düzen(sizliği)”nin yaşamın her alanında hissedilmesine yol açmıştır. Artık dünyanın herhangi bir köşesindeki bir olay-durum-bilgi, bilgisayar ekranlarının yakınlığı mesafesine erişmiştir. Küreselleşme süreci olarak tanımlanan bu yeni durum, ‘yerel’in de küresel bir nitelik kazanmasına yol açmıştır. ‘Yerel’in küreselleşmesi ‘glocalization’ kavramı ile ifade edilir olmuştur. Artık ‘ağ toplumu’ olarak da adlandırılan yeni bir toplum yapısından söz edilmektedir. Diğer bir deyişle ‘yerel’, kendine özgü özelliklerinin yanı sıra evrensel de açık bir hale gelmiş ve bilişim oto yollarıyla dünyanın her köşesi birbirine bağlanmıştır”(Çağlar, 2008:4). Böylece dünyanın her köşesinden birey diğer bir köşeye bağlı, iletişime açık hale gelebilmektedir.

“İnternet, çağımızın küreselleşme noktasındaki en büyük etkenlerinden birisidir. Merkezi bir enformatik yayıcıya sahip olmayıp, iletişimde ve bilginin yayılımında devlet tekeline kıran çok-merkezli bir katılıma, hiyerarşik olmayan esnek bir yapıya ve birey öznelliğinin serbest dışavurumuna/paylaşımına izin veren niteliği savından hareketle internetin dış-belirlenimsiz bir evren olduğu iddia edilmektedir. Başka deyişle internetin, iletişimsel eylemin kendi anlam evreninin kendiliğinden oluştuğu demokratik ve çoğulcu bir alan olduğu varsayılmaktadır” (Özcan, 2011:185). İnternetin demokratik/ kamusal alan yaratıp yaratmadığı hususundaki tartışmaları sürmektedir. Ancak bu çalışma adına önemli olan nokta internetin çoğulcu olarak adlandırılan yapısı ve her bireyin bilgi üretmesine imkan tanıyan noktasıdır. Genel olarak iletişim ve medya konusunda çalışılan araştırmalarda haberin/enformasyonun bir enflasyon/aşırı artış

içerisinde olduğu belirtilmekte ve bu durumun sonuçları tartışılmaktadır. Burada ise iletişim bağlamında değil bilgi edinimi, bilgi arzı, bilgi tüketimi bağlamında tartışılmıştır.

Lyotard, *Postmodern Durum (2014)* isimli kitabında, teknolojik dönüşümlerin bilgi üzerindeki etkilerinin oldukça derin olacağını belirtmiş ve bu etkilerin iki temel alanda gerçekleşmiş olduğunu vurgulamıştır. Bunlar, bilginin araştırılması ve iletilmesi noktasında gerçekleşen dönüşümlerdir. Bilgi işlem makinalarının çoğalması, bilgi, ses ve görüntü iletimini/dolaşımını yaygınlaştırmıştır. Teknolojik dönüşümlerin gelişmesiyle yaygınlık kazanan dijital çağ araçları bireylere bilgi edinme noktasında muazzam derecede olanaklar sağlamıştır. Dijital çağın bireylere sunduğu en geniş kaynak olan Google arama motoru bilgi edinme noktasında temel referans noktalarından birisi olarak görülmektedir. Fuchs (2017:79), Google'ı internetin başına gelen '*hem en iyi hem de en kötü şey*' olarak tanımlamıştır. Buna göre, Google bireylere bilgiye ulaşmada, organize etmede, toplumsal bilgiye erişmede iletişim ve işbirliğine olanak sağlamaktadır. Tam da bu noktada sosyal ağlar sayesinde bilgi üretimi ve tüketiminin ne denli arttığı ve kolaylaştığı hususuna dikkat edilmelidir.

Gündelik dilde, *aşırı bilgi yükü* ya da *aşırı bilgi yüklemesi* terimi genellikle çok fazla bilgi alma anlamını aktarmak için kullanılır (Eppler ve Mengis, 2004:7). Aşırı bilgi yükü, hazmedilemeyecek kadar hızlı bir oranda ve doygunluğa yol açacak bir aşırılıkta bilgiye maruz kalma olarak tanımlanır (Berner, 2007:45). Yani, aşırı bilgi yükü, bireyin çeşitli uyarıcılara cevap vermesine gönderme yapar. Başka bir ifadeyle, bireyin işleyemeyecek düzeyde aşırı enformasyon miktarına maruz kaldığı durum olarak tanımlanabilir (Baytar, 2013:40; akt. Ünal, 2018:319). Şüphesiz, aşırı bilgi yükü dijital ortamları çok yoğun olarak kullanan ve çok fazla bilgiye maruz kalan özellikle genç bireyler için daha öncelikli büyük bir sorundur (Ünal, 2018:320).

Virillio (2003:38), günümüzde hızdan kaynaklı rahatsızlıklara değinmiştir. Ona göre, iletişim araçlarının yarattığı rahatsızlıkların hemen ardından *anlık iletimler rahatsızlıkları* baş göstermiştir. Buna göre hafızalar bir gereksiz eşyalar toplamına, her yerden akıp giden imgelerle dolu bir yığına; kullanılmış, dikkatsizce bir araya getirilmiş, kötü durumda simgelerle dolu bir yığına dönüşmüştür. Ayrıca, Virillio (2003:39-40) günümüz toplumları üzerine yaptığı değerlendirmesinde, McLuhan'ın Gutenberg Galaksisi'nden bir örnek vererek okumanın herkesin ulaşabileceği bir şey

haline getirildiğini iddia ederken, aslında aynı zamanda kitlesel olarak sağır dilsiz halklar üretildiğini de vurgulamıştır. Bilgi otoyollarına girişin sıradanlaşmasıyla birlikte sessiz okurun uzaktan torunları olan yolcuların tekniğın son birkaç yüzyılı boyunca ortaya çıkan iletişim bozukluklarının tümünün ceremesini tek başlarına çekeceklerini belirtmiştir.

Dijk'e göre (2016a:12), "bireysel seviyede ağların kullanımı hayatımızda baskın hale gelmeye başlamıştır. Gelişmiş toplumlardaki bireyler günde serbest zamanlarının ortalama beş ila yedi saati kadarını yayın ağları, telefon ve internette geçirmektedir". Şüphesiz dijital sosyal ağlardaki geçirilen zaman bilgi üretimi ve tüketimi noktasında etkileşime olumlu ya da olumsuz yönde katkı sağlamaktadır. Bu noktada bireylerin bilgi ile ilişkide olma düzeyleri artmış ancak bu durum sorun kaynağı haline gelen bir yapıya da dönüşmüştür. Nitekim, gerek öğreticiler gerekse öğrencilerin web ortamında kendileri için doğru ve güvenilir bilgi bulmanın oldukça zor olduğu ve çoğu zaman beklenen nitelikte sonuçlanmadığı dile getirilmektedir. Bireyler çoğu zaman bilgi bombardırmanı altında yolunu kaybetme problemi ile karşı karşıya kalmakta ve nereye gideceklerini, nerede olduklarını, ne yapacaklarını bilememektedirler. Yapılan araştırmalar hem çocukların ve gençlerin hem de yetişkinlerin arama terimlerini spesifikleştirmede, sonuçlar üzerinde mantık yürütmede, kaynağa eleştirel gözle bakmada ve arama sürecini düzenlemede zorluklar yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Walraven, Brand-Gruwel ve Boshhuizen, 2008; Tsai, 2009; akt, Aşkar ve Mazman, 2013:169).

3.2.1 Aşırı Bilgiye Maruz Kalma

İnternetin icat edilmesiyle yaklaşık son 25 yılda elde edilen bilgi neredeyse tüm insanlık tarihi boyunca elde edilen bilgi miktarına eşittir. Bu gerçek bizlere bilgi yönetiminin önemini bir kez daha göstermektedir. Fuller'e (1982) göre bilgi günümüzde katlanarak artmaktadır ve her geçen gün bilginin yarı ömrü için atfedilen zaman giderek daha da kısalmaktadır. Fuller, 1900lü yıllara kadar bilginin yaklaşık her yüzyılda bir katlandığını, İkinci Dünya Savaşının sonunda bu sürenin 25 yıla düştüğünü, günümüzde ise her 18 ayda bir bilginin katlanarak büyüdüğünü ifade etmektedir. Büyümenin hızı gittikçe artmaktadır (Bozkurt, 2014:517).

Nitekim, günümüzde bireylerin ve özellikle de dijital sosyal ağlarda zamanının çoğunu geçiren genç kuşak bireylerin bilgi ile ilişkilerinin temelinde aşırı bilgi veya bilgi bolluğu yer almaktadır.

Renjith'in (2017:75) belirttiği üzere, aşırı bilgi yükü, çok fazla bilginin varlığının bir kişinin asıl ihtiyacı olan bilgileri bulmasını engellemesi ve karar vermesini zorlaştıran bir durumdur. Bu duruma aynı zamanda infobesite (infobesity), bilgi bolluğu, bilgi doygunluğu (information glut), bilgi bombardımanı, bilgi zehirlenmesi, bilgi gürültüsü, bilgi patlaması, bilgi bataklığı (infobog) gibi isimler de verilmektedir. Başka bazı kaynaklarda da aşırı bilgi yükü çeşitli şekillerde ifade edilmektedir - veri kirliliği/sisi (data smog) (Shenk 1997), veri/bilgi çılgınlığı (data delirium) (Sapinski 1997) ve bilgi yorgunluğu sendromu (information fatigue syndrome) (Oppenheim 1997). (Allen ve Shoard, 2005).

Dijk'in (2016a:301) ifade ettiğine göre, “dijital kültüre, veriler ve verilerden türetilen enformasyonun miktarındaki patlama damgasını vurmuştur”. Dijk'e (2016a:297) göre, “enformasyon sadece dikkati çekmek için giderek artan miktarlarda, giderek daha sık ve daha hızlı gönderilmektedir. Bu fenomene aşırı enformasyon ve iletişim yüklemesi adı verilir. Bu durumun sonucu da kültürel ifadelerin algılanmasında ortaya çıkan sıklıktır.” Yayınlanan dergiler, kitaplar, online bloglar, sosyal ağlar ve her geçen gün artan “üretim” nedeniyle bireyler aradıklarından çok daha fazla bilgi ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Günümüz toplumunda bilgi üzerine çalışan teorisyenler “enformasyon bombası”, “enformasyon yığını”, “enformasyon bolluğu”, “bilgi bombardımanı” gibi çeşitli kavramlar ile tanımlamalar yapmaktadırlar. Örneğin Özcan (2011:187), bütün bu bilgi bombardımanı içinde kaybolmadan, yanlış yollara sapmadan hedefe ulaşmak ve bu bilgilerden verimli, sağlıklı bir şekilde yararlanabilmenin önemli olduğunu belirtmiştir. Bu durumun bir sonucu olarak internet arama motorlarını kullanarak herhangi bir konu hakkında araştırma yapmak istediğimizde ulaştığımız bilgilerin güvenilirliği bir yana, bu bilgilerin parça bölüklüğü (*demo bilgi*) ve kaynağın belirsizliği önemli bir sorundur. Dolayısıyla, erişilen bilgileri doğru değerlendirmek, gereksiz/yararsız olanları elemek ve amaca uygun olanı analiz etmek zorlaşmaktadır. Nitekim, bilgiyi analiz etme ve seçme süreci bireyler için büyük zaman kaybına yol açmaktadır. Bu çerçevede, araştırma kapsamında görüşülen genç katılımcıların bazı

söylemleri günümüzde karşı karşıya olunan veya maruz kalınan aşırı bilgi yükü ya da bilgi yığının varlığını, mahiyetini ve potansiyel etkilerini göstermektedir:

“...ben şimdi tez yazıyorum. Google’a bir anahtar kelime yazıyorum, belki 70 tane makale çıkıyor, 70 tane kitap çıkıyor. Bir sürü kitap var bir sürü makale var, internette bulunan bir sürü şey var. Geçmişten beri yayınlanmış bir sürü bilgi var. Ben o bilgiyi öğrenecek kadar yaşamayacağım ki. Bir şey araştırırken başka bir sürü şey buluyorum. Okuyup bitireyim desem o da olmaz. Okunmamış bir sürü kitabım var. Mezun olunca okumak istiyorum o zaman da doktora olacak nasıl bitecek bu iş bilmiyorum. Her gün bir sürü makale yayınlanıyor, bir sürü akademik dergi var, bin sayfalık dergi çıkıyor üç ayda bir. Kim okuyor bilmiyorum ama ben okuyamıyorum yani. Bir yerden sonra insan yetişemeyeceğini anlıyor...” (G7,Kadın,25,Sosyoloji Tez Dönemi).

“...herkes her konuda bir şey söyleme peşinde. Kimse dinleyim falan da demiyor. Her dakika yenilediğim hesapta her dakika yeni bir paylaşım var. Hayatı, işi gücü bırakıp takip etmek gerekiyor. Ben mesela artık sosyal medyada, hiç bir yerde bir şey okumuyorum. Yapıyorum paylaşımımı, resmimi artık neyse o zamanki şey. Sonra kısa bir göz atıp kapatıyorum. Hangisiyle başa çıkayım ben...” (G10,Erkek,22,Enerji İşletme 4,Ticaret).

“...anneannem gazete bulsam bir kağıt bulsam onu bile saklayıp sürekli okurdum derdi, şimdi öyle mi? Günde on beş gazete var hangisini okuyalım biz? Haber almak için televizyon bir taneymiş şimdi sayısız televizyon kanalı var, eline kamerayı alan gündem yaratmaya çalışıyor. Ne gazete okuyabiliyorum ne dergi, önemli bir şey olduğunda o haber bana bir şekilde gelir zaten. Okulla ilgili de hocam şunu oku der onu okurum çünkü bizim alanda okumalar çok geniş, öyle kendi başıma okumaya kalksam çoğunu anlamayacağım, hoca seviyeme uygun olanı seçip oku diyor zaten...” (G19,Kadın,22, Felsefe 3).

“...önceden bir kitap yazmak çok önemli bir şeymiş, şimdi eline bilgisayarını alan entel olup kitap yazıyor. Geçen biri gelmiş üç kitap yayınladım diye hava atıyor. Parasını versem ben de yayınlardım üç kitap. Bunlar da yazar oldu. Bir sürü kitap aldım alanımla alakalı geçen gün. İnternetten aldığım için detaylı inceleyemedim tabi. Bir kitap geldi, bir sürü şeyi kara düzen yazmış gitmiş, veri yok, düşünsel kitap mı ? O da değil, e ben nerden bileyim bu kitap böyle alakasız saçma sapan bir şey. Google’dan yazınca bu da çıkıyor konuya dahil diye, ben de bir şey sanıp aldım yani...” (G18,Kadın,24, Sosyoloji Yüksek Lisans Tez Dönemi).

Katılımcıların ifade ettiklerinden anlaşılmaktadır ki bilgi üretiminin niceliğindeki artış ve bilgiye ulaşma yollarının çoğalması, aynı zamanda nitelikli ve işe yarar bilgiye ulaşmayı engeller hale gelmiştir. Görüşülen katılımcılar, eski zamanlarda üretilen ve ulaşılabilen bilginin mahiyetiyle günümüz dijital dünyasındaki bilginin mahiyeti arasında kıyaslama yapmaktadırlar. Burada dikkat çeken husus, günümüz toplumlarında aşırı bilginin veya bilgi bolluğunun yarattığı nitelik azalmasının farkında

olan bireylerin kendilerini bilgi aramaya veya edinmeye görece kapatmış olmalarıdır. Görülmektedir ki, artık bilgi ile olan ilişkimizi bilgi azlığı ya da bilgiye ulaşamama değil, *gereğinden fazla bilgiye ulaşma potansiyeli ve aşırı bilgiye maruz kalma* şekillendirmektedir. Dolayısıyla, bilgiye ulaşım kanallarının artışı bireyleri sürekli olarak bilgi bombardımanı altında bırakmakta ve gerekli ya da gereksiz bilgiye dair çok sayıda uyarana maruz bırakmaktadır. Bu anlamda, bireyler bilgi arayışlarında çoğu zaman hangi kaynağın doğru ve işe yarar olduğu noktasında karar vermekte güçlük çekmekte ve işin içinden çıkmakta zorlanmaktadırlar.

Ayrıca, bilgiye verilen değer noktasında basılmış bir kitabın, yazar olmanın, biliyor olma göstergesi olmadığı görüşmecilerce vurgulanmıştır. Yazılan ve satılan kitap sayısının artışı, okunan kitap sayısına yansımamaktadır. Bir kitabı baştan sona okuma alışkanlığının azalması bu çalışma için oldukça önemli bir veri olarak düşünülmektedir. Bilgi ile ilişkisinin yoğun olduğu düşünülen (öğrenci-öğretmen) örneklem grubunda belirtilen temel düşüncelerin toplumun diğer kesimlerince paylaşılıp paylaşılmadığı genel olarak toplumun bilgi ile ilişkisini anlamak açısından önem arz etmekle beraber başka çalışmaların konusunu oluşturma potansiyeline sahiptir.

Nitekim, “teknolojik ve bilimsel ilerlemeler yeni bir hız toplumunu ortaya çıkarmaktadır. Hız yoluyla oluşmakta olan bu toplumsal durum gündelik hayat deneyimini olduğu kadar bilimsel ve teknolojik yenilikleri de etkilemekte (Aykutalp, 2017:439)” ve bilgiyle olan münasebeti topyekün dönüştürmektedir. Neticede, karşılaşılan bilgi akademik ya da gündelik olsa da temel davranış “Bu kadar çok bilgi ile nasıl başa çıkayım?” sorusu ile şekillenmektedir. Herkesin üretebilir hale gelmesi ‘üretici’ ile ‘tüketici’ kimliğinin muğlaklaşması, ‘bilgi’ üretiminin artık baş edilemez noktaya geldiği anlamına gelmektedir. Bu noktada günümüzde maruz kalınan aşırı bilgi veya bilgi yığını karşısında bireylerin hangi yöne gideceklerini çoğunlukla bilememeleri nedeniyle geliştirmek ve uygulamak zorunda kaldıkları bazı baş etme stratejileri daha önemli hale gelmektedir. Bu konuda, Palfrey ve Gasser’in (2017:176) de belirttikleri üzere bugünün gençleri de “geri kalanımız gibi aşırı bilgi yüklemesiyle baş etmek için kendi yöntemlerini geliştirdiler. Bu konuda çok az seçeneğimiz var: Herkes kendi baş etme yöntemlerini bulmalı. Bu, kusurlu bir dünya için eksik bir çözüm

olsa da bir şey açıktır: Hepimiz dijital bilgi saldırısıyla yaşamayı öğreniyoruz. Çoğu zaman, insanlar uyum sağlamayı başarıyorlar”.

3.2.2. Maruz Kalma Olgusuna Karşı Geliştirilen Stratejiler

Genç kuşak bireylerin aşırı bilgiye maruz kalmaları onların bu durumun üstesinden gelebilmeleri için birtakım baş etme stratejileri geliştirmelerini zorunlu hale getirmektedir. Bu konunun ilk alt başlığı ‘*Alternatiflerin Çokluğu ve Rastgele Bilgi Edinimleri*’. Bu durum genç kuşağın bilgi anlayışının şekillenmesinde oldukça önemli bir hususu temsil etmektedir. İkinci alt başlık ise ‘*Seçimli Bilgi Arayışı ve Türdeş Bilgiye Yönelim*’ olarak tanımlanmıştır. Bu alt başlıkta kastedilen sosyal ağlarda ve gerçek hayatta bir biçimde bireylerin aşırı düzeyde bilgiye maruz kaldıkları durumlarda kendi argümanlarını destekleyecek yayınları/kaynakları seçme eğilimindeki davranış kalıplarıdır. Bu anlamda, seçimli bilgi arayışı bir noktadan sonra bireylerin potansiyel alternatif kaynakları elemek veya yok etmek suretiyle tek kaynaktan beslenmesi ve böylece aynı türden bilgileri edinmesi sonucunu doğurmaktadır. ‘*Görmezden Gelme ya da Bak-Geç*’ başlıklı kısımda tartışılan temel mesele, aşırı bilgi veya bilgi bolluğunun bireylerin diğer kaynak ve argümanları *görmezden gelmesine* neden olabilme potansiyelidir. Bireylerin aşırı bilgi karşısında geliştirdikleri bir diğer strateji de ‘*Özet ya da Fragman Bilgi Arayışı*’ başlığında tartışmaya açılmıştır. Bu başlık altında bireylerin bilgi çokluğu karşısında, bilgilerin özet ya da hap bilgi şeklinde olanlarına yönelmek zorunda kalmaları üzerinde durulmaktadır.

3.2.2.1. Alternatiflerin çokluğu ve rastgele bilgi edinimleri

Bilginin kaynağı ve bilgiye ulaşmada kullanılan yöntemler, bilginin değerine ve onun geçerliliğine yönelik yaklaşımların değerlendirme kıstaslarının ana unsuru olmuştur” (İspir, 2015:72). Bugün, gerek basılı yayınlarda gerekse dijital sosyal ağlarda tüketime sunulan bilgilerin sayısı her geçen gün hızla artmaktadır. Bunun sonucu olarak da dijital sosyal ağlarda bireyler nicelik olarak çok fazla alternatif ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu durumun ortaya çıkarabileceği sonuçlardan birisi bireylerin alternatiflerin çokluğu karşısında seçim yapmayı ve eleme yapmayı bırakıp rastgele okumalar yapması ve dolayısıyla geniş bir bakış açısı kazanma yönünde kendisine engel olan davranış kalıbıdır. Bu durum ise, erişilebilir bilgiler ya da haberler arasından

rastgele sıralamalar ya da okumalar yapılması sorununu gündeme getirmektedir. Aşağıda yer alan söylemler bu duruma karşılık gelmektedir:

“...mesela bir makale arıyorum diyelim, Google’a yazıyorum. İlk çıkan 10 makaleyi indiriyorum, okuyorum kullanıyorum. Zaten o konudaki 10 makale kendini tekrara gidiyor zamanla. Bir noktadan sonra yeterli geliyor...” (G7.Kadın,25, Sosyoloji Tez Dönemi).

“...mesela Facebook'ta geziniyorum. Ülkeyle alakalı çok önemli bir şey olsa benim zaten bunları aramama gerek yok. Bu benim ana sayfamda görünecek. Zaten sosyal medya bana onu sıralıyor önem derecesine göre keşfette. Facebook'tan ya da Twitter'dan o haberi gördükten sonra daha ayrıntılı öğrenmek için internetten gazetelere bakıyorum...” (G5.Kadın,23, Beslenme Ve Diyetetik 4).

“...İnternet internet dediğimiz, bilgi dediğimiz ne bizim ya. Bir video vardı birisi bir yalan söyleyip video çekiyor herkes gerçek sanıyor. Paylaşıyor falan. Yalanlar doğrulardan daha hızlı yayılır okunur olmadı mı zaten artık. İnternet olmuş çöplük gibi, herkes Youtuber olmuş bir yandan. Geçen hocanın biri şey diyor her öğrenciyi Youtuber yapıcam falan. 10 yaşında çocuk internet alemine ne katacak. Herkes bi de yani belli zeki çocuklar da değil. Ben artık bir şey de izlemiyorum öyle eğlencesine kullanıyorum, paylaşımlar da eğlenmelik, ciddi bir şey düşünmek orayı dikkate alacak halimiz kalmadı artık” (G18.Kadın,24, Sosyoloji Yüksek Lisans Tez Dönemi)

“...takip ettiğim site yok ama Facebook ve Instagram şok haber dediği şeylerden takip ediyorum sadece. Haberin içeriğini okuyorum ama yorumları okumuyorum çok boş yapıyorlar orda...” (G10. Erkek,22,Enerji İşletme 4, Ticaret).

Bazı görüşmecilerden elde edilen ifadelerle göre, gençler gündemi takip etme ya da herhangi bir konuda bilgi edinme arayışı sırasında çoğunlukla pasif bir tutumla kendisine dijital ortamların sunduğu sıralamaları ve öncelikleri referans almakta ve bunlar arasından rastgele okumalar veya seçimler yapmaktadır. Aslında, “bilginin hızlı bir şekilde üretilmesi, tüketilmesi ve yayılmasını içeren süreç önemsiz veya faydasız bilgilerin elenmesini engelleyen ve önemli bilgilerin iletilmesini sağlayan doğal seçim süreçlerini azaltmaktadır. Örneğin, internet kullanımının kolaylığı ve düşük maliyeti göz önüne alındığında, herkes çok kısa bir süre içinde bir mesaj yazabilir ve bir komut ile bir web sitesinde kullanılabilir hale getirebilir ve binlerce kişiye yayabilir (Heylighen, 2002:12; akt. Ünal, 2018:321). Nitekim, görüşmeciler, bilinçli bir farkındalık düzeyiyle bilgi aramaya yönelik ihtiyaçlarının fazla olmadığını veya bunun mümkün olmadığını ve sosyal ağ temelli bilgi veya haber kaynaklarının neyin ne derece önemli olduğunu kendileri için sıralayıp hazırlandığını belirtmişlerdir.

Bu anlamda, bilgi kirliliğinde önemli bir faktör, “gelişigüzel ve seçici olmaksızın bilginin yayınlanması” (Baytar, 2013:43) olduğu kadar bilginin gelişigüzel ya da rastgele tüketimi veya edinimi de süreci daha karmaşık hale getirmektedir. Bu noktada bireylerin bilgi ile ilişkilerinin daha pasif ve tesadüfi bir temelde şekillendiğini belirtmek mümkündür.

3.2.2.2. Seçimli bilgi arayışı ve türdeş bilgiye yönelim

Bireylerin aradıkları veya karşılarına çıkan yayının niteliği ve güvenilirliği ile ilgili kaygılarını *seçimli bilgi arayışı* ile gidermeye yönelik bir tutum geliştirdikleri söylenebilir. Karşılaşılan bilginin yayınlandığı mecradan kaygı duyup, bilgiyi sadece belirli mecralardan ve yayınlardan almaya çalışma davranışı, alternatiflerin çokluğunu ortadan kaldırmaya da neden olabilecek seçimli bilgi arayışı olarak kavramsallaştırılabilmektedir. Seçimli bilgi arayışının, bireylerin bilgiyle kurdukları güvensizlik temelli ilişkilerinin bir sonucu olarak okunabilmesi mümkündür.

“...bir sorum olduğunda onun çözümünü milyonlarca kaynaktan okuyarak öğrenemem, bunun için zamanım da yok zaten. Bende ya tanıdık birilerine sorarım ya da bildiğim güvendiğim kaynaklardan bakarım. Ne bileyim bir iki kaynağı karşılaştırıp doğru olduğunu görürsem uygularım...” (G2.Kadın,28,Almanca Öğretmeni).

“...bir konuda kitap tarıyorum diyelim. Alanda şimdiye kadar yazılmış her kitabı kendi başıma bilmek gibi bir ihtimalim yok. Zaten artık internete giriyorum bir kitaba bakıyorum, benzer zevklerde şeyler bana öneri olarak geliyor. Bu kitap olduğunda da böyle ev eşyası olduğunda da böyle. Zaten beni benden iyi tanıyan algoritmalar var...” (G24. Erkek, 26, Bilişim Teknolojileri Yüksek Lisans Ders Dönemi)

“...kaynağa bakarım ben öncelikle bu kadar bilgi kirliliğinin olduğu yerde. Güvenemiyorum çünkü kontrol ederim gerçekten güvenilir bir kaynak mı? Her önüme gelen de düşüncemi değiştirmez. Dolayısıyla, bildiğim, güvendiğim her zaman kullandığım kaynaklara bakarım...” (G9.Kadın,26,Sosyoloji Yüksek Lisans Tez Dönemi, Memur).

Katılımcıların ifadelerinden hareketle belirtilebilir ki, bireyler hangi bilgiye değer vereceklerinin veya güveneceklerinin kararını verme noktasında zorluk yaşamaktadır. Dolayısıyla, bireyler bilgi arayışları sırasında her zaman kullandıkları, güvenli liman olarak gördükleri kaynaklara yönelmekte ve bilgi edinim süreçlerini bunlarla sınırlı tutmaktadırlar. Bu anlamda, bireyler türdeş bir bilgi ortamında yer almaktadırlar.

Bireylerin *seçimli bilgi arayışı* stratejisiyle *türdeş bilgiye yönelme* sürecinin bağlantılı olduğu belirtilebilir. Bu anlamda, bireyler “alternatif olarak, bilgi kaynaklarına erişirken, oldukça seçici bir yaklaşım benimserler ve sadece kendi düşüncelerini veya kararlarını destekleyen bilgilere yönelirler” (Savolainen, 2007:614; akt. Ünal, 2018:330). Bu anlamda, “kişiler kendi fikirlerini destekleyen bilgilere daha fazla sarılmaya ikna olur hale gelebilmektedir. Bu düşünceye göre, dijital mecralar potansiyel olarak çok çeşitli bilgi, görüş ve perspektiflere erişim sağlar, ancak aynı zamanda *türdeş bilgi ortamlarının* yaratılmasını teşvik edebilecek güçlü filtreleme olanakları sunarlar” (Skoric vd., 2018:2; akt. Ünal, 2018:330).

Aşırı bilgi yükü ile baş etme noktasında literatürde tartışmalar sürmektedir. Bu noktada önemli bir öneri Palfrey ve Gasser'den (2017:178) gelmektedir. “Gelişmiş öneri sistemleri de aşırı bilgi yüklemesini hafifletmeye yardımcı olabilir. Örneğin bir gencin, kitaplarının çoğunu Amazon.com'dan aldığını düşünün. Genç, Amazon'a girdiğinde bir bilgisayar programının ona hitap edebileceğini düşündüğü bir dizi kitap ve diğer nesnelere tarafından karşılanır. (...) Amazon'un sağladığı öneriler, onun geçmişte aldığı kitap türlerini ve benzer okuma alanlarına sahip diğer insanların yaptığı alımları da içeren çeşitli etkenlere dayanır” (Palfrey ve Gasser, 2017:178). Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus ise arama motorlarına ya da sosyal ağlara karşılıklı çıkarılan içerikler konusunda güvenmeleri sonucunda yaşanılacak olan türdeşleşme tehlikesidir. Bireyler kendilerini aşırı bilgi yükü karşısında sosyal ağlara bıraktıklarında, sosyal ağların yönetim politikalarına da kendilerini açık hale getirmiş olacaklardır. Sürekli benzer konularda ve alanlarda okumalar yapmak ise bireyi tek kaynağa mahkûm etme tehlikesine sahiptir.

Nitekim, bilgi edinme sürecinde bireylerin bilgi çokluğu ile mücadele aracı olarak bir mecradan veya kaynaktan bilgiye yönelmesi, devamında edinilen bilgilerin türdeşleşmesi ve tek kaynaktan beslenmeye sebep olması söz konusu olabilmektedir. Dolayısıyla, bu durum edinilen bilgilerin sığlaşması ve bilgiyle olan ilişkinin düzeyinin düşmesi anlamına gelebilmektedir. Dijital sosyal ağlarda dolaşan bilginin önemli bir kısmının aynı tür ve birbirinin tekrarı olduğu yönündeki şikayetler görüşmelerde vurgulanan önemli bir noktadır. Dolayısıyla bireylerin maruz kaldıkları bilginin de önemli bir kısmını aynı tür ve birbirinin tekrarını içerdiğini söylemek mümkündür.

Bu yöndeki sosyal-psikolojik temeldeki görüşler, çevrimiçi ortamlarda çok fazla alternatif ve çelişen bilgilerle karşı karşıya kaldıklarında, kullanıcıların *bilişsel uyumsuzluktan* kurtulmak adına çoğunlukla kendi görüşlerini güçlendirecek veya pekiştirecek olan bilgileri bulmaya yöneldiklerini göstermektedir (Lane vd., 2017:3; bkz. Lee ve Ma, 2012). Bu anlamda, “bireylerin aşırı bilgi yükünden kurtulmak adına da benzer bakış açılarına ya da bilgiye maruz kalmaya yöneldiklerini ve bu durumun kişilerin kendi eğilimleri doğrultusunda daha sınırlı ve homojen bir bilgi havuzuyla kendilerini sınırlandırmalarına yol açtığı ifade edilebilir” (Ünal, 2018:330).

3.2.2.3. Görmezden gelme ya da bak-geç

Dijk (1026a:301), “ağ toplumu” adlı kitabının, yeni medya içeriğinin niteliği ve niceliğini tartıştığı bölümünde, veri ve enformasyon miktarının niceliğinde bir patlama olduğunu belirtmiştir. “Enformasyon arzı çoğu zaman üst üste binmekte ve kendini tekrarlamaktadır ve enformasyon alırken bizlerin de seçici dikkat, seçici algı, enformasyon fazlasıyla uğraşmamız gerekmektedir. Ancak en şaşırtıcı ve dramatik sonuç ise tüm bu verilerin ve enformasyonun davranışı etkilemedeki (pragmatik) tesiri marjinal görünmektedir: Belirli bir seviyeye erişildikten sonra insanlar ve kurumların faaliyetleri enformasyona karşı oldukça duyarsızdır”. Bu çerçevede, bugünün sosyal ağlar aracılığıyla üretilen ve yayılan bilgi yığınının aşırı tekrarı sorununu vurgulayan bazı genç katılımcıların söylemleri dikkat çekmektedir:

“...mesela bir haber okuyorum, sonra başka bir başlıkla başka bir sayfadan okuyorum. Bir açıyorum ki o da kelimesi kelimesine aynı, farklı bir şey yok. Makaleler de böyle değil mi, bir konuda makale arıyorsun, çıkan ilk beş makaleyi okusan yetecek zaten. Geri kalanının çok bir değişik yanı olmuyor. Geçen bir kongreden mail geldi önceden bildiri yollamıştım, yüzde 30 değiştirirseniz yeni bir yayın yaparız diyorlar. Şimdi ben yüzde 30 değişince yeni bir şey yapmış olmayacağım ki. Ben daha öğrenciyim bi de bunun hocalar kısmını düşünün, adam yılda 8 makale yayınlamış hepsinde aynı şeyi yazmış. Yani, akademisi böyle, medyası böyle, her şey böyle... o yüzden de farklı bir şey yok çok fazla...” (G3. Erkek,25, Sosyoloji Yüksek Lisans Ders Dönemi).

“... bir şey paylaşmış birisi mesela bir bakıyorsun yayılıyor. Bunlar büyük düşünürlerin lafları falan oluyor. Mevlana oluyor, büyük şairler oluyor falan, bir bakıyorsun aslında o şaire ait bile değil. Kimse bir şeyin nerden geldiğine bakmıyor. Birileri paylaşmışsa, o sıralar adı popülerse tamam. Geçenlerde bir edebi dergi vardı sözde edebi tabi ama baya popüler. Dergi Atilla İlhan şiiri diye bir şiiri kapak yapmış. Bir hafta sonra kıyamet

koptu o şiir Atilla İlhanın değil diye. Bir hafta geçmiş anca anladılar. İsim yapmış dergi ya kimse sorgulamadı bile. Artık şiiri bile tamamen paylaşmıyorlar bir iki dizesi ünlü olmuş gerisi yok. Ee ne oldu şimdi şiir mi okuduk? Edebiyat mı yaptık?...” (G20,Kadın,24,Türk Dili Edebiyatı, Öğretmen).

Söylemlerden anlaşılmaktadır ki, dijital sosyal mecralarda üretilen ve yayılan bilginin ya da haberin birbirini aşırı tekrar etmesi genç bireyleri birbirinin aynısı veya benzeri olan aşırı bilgi yığını veya kirliliğiyle baş etmek zorunda bırakmaktadır. Tekrar niteliğindeki bilginin aşırı derecedeki yaygınlığı bilgi arayışı içinde olan bireylerin yeni tarz bilgi arayışı metodu ve okuma biçimi bulmak veya benimsemek zorunda bıraktığını söylemek mümkündür.

Bu nedenle, içinde yaşanılan çağ bilgi arayışı metodunun değiştiği ve okuma eyleminin dönüşüme uğradığı, bireylerin artık okumaktan kaçındığı, okumak yerine gözden geçirmeye başladığı bir çağ olma özelliği göstermektedir. Bu anlamda, çağımızda bilgi arama ve okuma eyleminin niteliğini ve metodunu dönüştüren, temel dinamiklerden birisi bilgiye ulaşma yollarının ve birbirini tekrar eden bilginin aşırı derece artışıdır. Bu anlamda, bireyler bilgi arayışlarında, bir metne, kitaba, haber kaynağına *şöyle bir göz gezdirerek bakmaya* ya da *görmezden gelmeye* zorunlu hissedebilmekte ve bilgi ile olan ilişkileri oldukça yüzeysel bir hale gelebilmektedir:

“...baştan sona bütün kitap okunmalı ancak günümüzde şöyle bir şey var. Mesela bunu tez öğrencilerinin çoğunluğun yaptığına inanıyorum her ne kadar öyle değil deseler de. İçindekiler kısmına bakıyoruz ve konumuza yakın olan yakın hissettiğiniz başlıkları toparlıyoruz ve o başlıkları okuyup geçiyoruz. Çünkü bir kitaba baktığımız zaman bir konudan bahsederken bir anda başka bir konuya geçebiliyor, çıkan kitaplar birbirleriyle içerik anlamında benzer ama konu başlıkları ayrı ayrı. O yüzden insanlar kitabın hepsini okumayı zaman kaybı oluyor düşünüyor ve şöyle bir göz gezdiriyor sadece...” (G7.Kadın,25,Sosyoloji Tez Dönemi).

“...hocamın biri bir video paylaşmış, konferanstan bir saatlik bir kesit gibi bir şey. Konuşmacı da hocam. E paylaşan hoca olunca biliyorsun ki alanın için önemli bir şey. Birazını izliyorum bakıyorum ki alanla alakalı ben de tamamını izlemeden paylaştığım oluyor. Ya da bir hoca makale paylaşmış, bir başka hocanın kitabını paylaşmış diyelim destek olsun diye paylaşıyorum okumasam da...” (G19. Kadın,22, Felsefe 3).

“...haber sahibi oluyoruz, bilgi sahibi demeyelim de. Bir olay olduğunda biliyoruz ama bir olay olduğunda içeriğini bilmiyoruz. Bir şeyi yarım

yamalak biliyoruz ama tam olarak bilmiyoruz. Ne kitabı tamamen okuyabiliyoruz ne makaleyi, he bu bir bilinçlenme sağladı mı bence evet...”
(G11,Erkek,26, Sosyal Bilgiler Öğrt. Doktora, Resepsiyonist).

Katılımcıların bazı söylemlerinin işaret ettiği üzere, gençler bir metnin, haber kaynağının, kitabın, makalenin ya da yapılan bir araştırmanın çoğunlukla belirli noktalarına ya da başlıklarına odaklanarak okuma yapmaktadır. Katılımcılar tüm metnin okunmamasının doğru olmadığını kabul etmekle birlikte, çağın birbirini tekrar eden aşırı bilgi yükü karşısında da daha farklı davranma şanslarının olmadığını ifade etmektedirler. Bu noktada okunan *bilgi kaynaklarının ya da kitapların* bağlamdan yoksun kalabilme potansiyeli ortaya çıkmaktadır.

Genç kuşak üyeleri bir yandan maruz kaldıkları bilgi bolluğu ile mücadele temelli davranışlar geliştirirken, bir yandan da hızla paylaşım yapmanın ve bilgi üretimine/yayılmına katkı sağlamanın yollarını aramakta ve bu yönde de stratejiler geliştirmektedirler. Üretilmiş bilginin tamamının sindirilmesinin mümkün olmadığını belirten görüşmecilerin aynı zamanda bilgi tüketiminde ve üretiminde kullanacakları malzemeleri (metin/video vb. içerikler) tam olarak okumadan, izlemeden, kullanmaları da kullanacakları bilginin niteliği ve niceliğini görmezden gelme stratejilerinin önemli bir göstergesidir. Bu durum da bireylerin bilgi ile ilişkilerinin nasıl şekillendiğini anlamak noktasında oldukça önemlidir.

Neticede, Ünal’ın (2018:329) işaret ettiği üzere, aşırı bilgi veya bilgi kirliliği nedeniyle bireyler ister istemez bundan kaçınma yolları ararlar. Bu çerçevede, bireyler uğraşacak ve incelenecek çok şey olduğu için ilgili veya yararlı olabilecek birçok bilgi kaynağını *görmezden gelmeyi* tercih edebilirler. Bu durumu Bawden ve Robinson (2009:185) *bilgiden kaçınma* olarak kavramsallaştırmıştır. Benzer bir kavram olan *bilgi elemesi* veya *uzak durma* (Savolainen, 2007) da dikkate alınan bilgi kaynağı sayısını en aza indirmeye işaret etmektedir. Savolainen’e (2007:618) göre, bireyler kafa karışıklığını önlemek ve iç huzuru korumak adına kendilerini aşırı bilgi bombardımanına karşı korumaya çalışırlar. Bu yönde, birçok kişi maruz kalacağı birçok bilgi edinme veya yayma aracından kendisini uzak tutar (akt. Ünal, 2018:329).

3.2.2.4. Özet ya da fragman bilgi arayışı

Günümüzde bireyler bilgi yoğun bir dünyada varlık göstermeye çalışmaktadırlar. Bilgi ile ilişkinin bu denli yoğun olması bireylerin stratejilerine, özet

ya da fragman halinde bilgi arayışı olarak yansımaktadır. Araştırmaya katılan görüşmeciler de kitap okumak yerine film izlemeyi, iki saatlik film yerine fragmandan film üzerinde tahmin yapmayı ve özellikle akademik makalelerin özet, sonuç ve tartışma kısımlarını okunmayı tercih edebilmektedirler. Genç kuşağa göre bir kitap ne kadar az cümleyle çok şey anlatırsa o kadar değerli olmaktadır. Kitap ve makalelerde özet bilgi olmayan yayınların kısaca okunarak geçilmesi, atlanarak okunması, önemli görülen bir bölümünün okunması gibi davranış kalıpları genç kuşağın bilgi ile ilişkisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu noktada hangi hacimde ve kalitede bilgi ile karşılaşılırsa karşılaşılırsın bireyin filtreleme isteği, edinilen bilginin miktarını azaltmaktadır. Bireylerin özet bilgi arayışları, parçalı okuma yapma davranışları onları birçok konuda giriş seviyesinde, yüzeysel bir bilgi sahibi olmalarını mümkün kılabilen ancak bütüncül bir bilgi kavrayışından uzaklaştırmaktadır.

Bu yönde, Walraven, Brand-Gruwel ve Boshhuizen, (2009) “çevrimiçi ortamlarda bilgi problemlerini çözme süreçlerinde, öğrencilerin elde ettikleri bilgiyi, sonuçları ve kaynakları değerlendirmediklerini, en çok başlık ve sayfaya ilişkin özetlere odaklandıklarını bulmuşlardır. Ayrıca bireylerin bilgiyi değerlendirirken esas aldıkları ölçütün genel olarak görevle ilişkili olduğunu, diğer yandan bireylerin görevlerine ilişkin dile getirdikleri bu ölçütlerin zaman baskısı, motivasyon ve uygunluk gibi nedenlerle problem çözme sürecinde dile getirdikleri ölçütle aynı olmadığını ifade etmişlerdir” (Aşkar ve Mazman,2013:169-170). “Kimi ebeveyn ve öğretmenler de dijital yerlilerin önceki on yılların çocuklarına oranla daha kısa dikkat süreleri olmasından ötürü endişeleniyorlar. Burada oluşmakta olan gerçek sorunlar var. Pek çok çocuk daha kısa eserler okuyor. Geniş formatlı dergilerden internetteki kitaplara doğru gidiyorlar. İnternette- metin, ses ya da videoda- kısa formatlar uzun formatlara göre genellikle daha iyi çalışıyor. Genel anlamda bu, kısa süreli bir konuşma kültürü. Aynıısı mesajlaşma, anlık ileti gönderme ve hatta e-posta gönderme için de geçerli” (Palfrey ve Gasser, 2017:219). Nitekim, araştırmaya katılan gençlerin birçok söylemi literatürde yaygın olarak ifade edilen argümanları ve kaygıları destekler niteliktedir:

“...2 saatimi ayırmam gerekecek bir filme, 2 saat ayırmak yerine 10 dakikada bakıyorum. Youtube’da bir kanal var mesela önemli klasiklerin özetlerini anlatıyor. Mümkün olduğunca uygunken bakıyorum onu izliyorum. Okuyamasam da klasiklerle ilgili bilgi almış oluyorum” (G4. Kadın,28, Matematik Öğretmeni).

“...mesela wikipedia'dan bakıyordum okuyacağım kitapları. Lisede çok yapardım bunu. Hoca bir kitap okuyun dediğinde ben Vikipedi'den okur bilgilenirdim. Kitaplar çok uzundu özetlerini okumak bana daha mantıklı geliyor. Geniş kitap, bir cümlelik şeyi 10 cümlede söylüyorsa beni yorar. Onu zaten okumayı bırakırım yarıda bıraktığım kitaplarımda oldu. Gerek yok zaten, benim için kitabı okurken edindiğim bilgiye wikipedia'dan da öğreneceksem gerek yok. Benim için olay örgüsünü, ana temayı öğrendiysem tamam. Ve ben bunu gerçekten de çok yaptım. Mesela benim 5 kitap okumam gerekiyorsa 5 özet okumuştum. Arkadaşlarım 2 kitabın tamamını okumuştular. Ben 5 kitap biliyordum onlar 2 kitap biliyordu. Şu an o kitaplar gayet net aklımda...” (G13. Kadın,26, Sosyoloji Mezun, iş arıyor).

“...çok acelem varsa sonucunu okurum bir ide özetini okurum. Yani o bilgiye daha çabuk alabilmek için o bilgiye gerçekten ihtiyacım varsa. Ama daha sonra tabi ki vicdanım rahat etmeyip içeriğine baktığım da oluyor. Başlıklarına bakıyorum bu neymiş diye. Ama eğer hani okumam gereken, benim için çok önemli ya da o an zamanım olmayan bir şeyse bütün başlıklarına bakarım içeriğini anlamaya çalışırım bu başlığı bu şekilde ele almış deyip onu not ederim...” (G14. Kadın,22, Çalışma Ekonomisi 4).

“...çok bilimsel yerleri okumam. Özetten sonra direkt giriş kısmını okurum. Ondan sonra direkt sonuca geçerim. Değerlendirmede ne demiş? Ne ortaya koymuş diye düşünürüm. Neyi savunmuş diye düşünürüm çok acelem varsa bunları okuyup grafiklere bakarım. Giriş kısmını okumayabilirim genelde. Konuda neden bahsediyorsa konunun tamamı için sonuca bakıyorum...” (G6. Kadın,23, Tarih 4).

“...önce bir özetini okurum çünkü makalenin en ana kalbi özetidir bir de sonuç kısmı çok önemlidir. Öneriler de önemlidir benim için. Hepsini tamamen okumaya zamanım olursa okurum. Ama genelde zamanım olmuyor. Genelde özet, sonuç ve öneri kısımlarını okumaya çalışıyorum ama özet sonuç ve öneriler kesin bilgi vermez bunu da söyleyeyim...” (G11. Erkek,26, Sosyal Bilgiler Öğrt. Doktora, Resepsiyonist)”

Görülmektedir ki, genç kuşak bireyler gerek gündelik hayatlarındaki enformasyon ile olan ilişkilerinde gerekse de akademik bilgiyle olan ilişkilerinde özet bilgiye önem vermekte ve özet bilgiyi tercih etmektedir. Bu yönde izlenecek bir filmin izlenip izlenmemesi birkaç dakikalık fragman ile belirlenmekte, okunacak kitabın ince oluşu tercih sebebi olabilmekte, mümkünse de kitabı okumak yerine özetlerine ulaşmak ve oradan kesintiler oluşturmaya çalışmak genç kuşağın yaygın ortak bir özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum sadece bilgi tüketicisi olan grup için değil bilgi üreten grup için de geçerlilik ve yaygınlık kazanmıştır. Yayınlanan kitapların özetinin ya da

içinden küçük bir kısmının fragman olarak yayınlanması arz-talep noktasında karşılıklı bir durum olduğunun göstergesi sayılabilir.

Esasında, “bireyin kaotik internet dünyasının yaydığı veri bombardımanı karşısında aciz, pasif ve sadece alıcı konumdan çıkması, bilginin üretilmesine özgür ve yaratıcı süreçlerle katılmasıyla mümkün olabilir.(...) İnsan, doğrudan karşılaştığı, çözüm bulamadığı veya çözüm arayışı sürecinde yaşadığı deneyimleri sonucu bilgi edinir. Bilgi edinmenin en eski ve sağlıklı yolu budur. En azından internet öncesi çağlarda bilginin edinilme tarzı bu yollaydı” (Özcan,2011:185). Ancak, genç kuşağın bilgi arayışı ya da edinimi pratiklerinin bugün bütünü kavramaya yönelik arama ya da okuma yapmaya dayanmadığını, çoğunlukla bağlamdan yoksun, parçalanmış, hap bilgi niteliği taşıyan ve dolayısıyla bütünü görmeye engel olan bir niteliğe dönüşmüş olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

“Aşırı bilgi yüklemesi meydana geldiğinde kullanılan yöntemlerin hepsi olmasa bile birçoğu, bazı bilgilerin kaybolacağı kusurunu paylaşır. En zeki dijital yerliler bile sıklıkla bilginin göz ardı edilmeyi, reddedilmeyi ya da unutulmayı hak edip etmediğini belirleyemez. Bu dinamik, çevrimiçi ya da çevrimdışı yaptıkları araştırmalar için de geçerlidir. Bu olay, bilginin daha önce bahsettiğimiz temel bir özelliği ile alakalıdır.: bilgi bir deneyim ürünüdür. Bilginin konuyla alakalı, önemli ve ilginç olup olmadığını söylemek için onu işlememiz gerekmektedir. Yine de aşırı yükleme durumlarına verilen en yaygın tepkiler, bilgi işlemeyi yalnızca göz ardı etmeyi tasarlayan yöntemlerdir; bu yüzden araştırmacının önemli olan şeyi kaçırmasının doğal bir riskini taşırlar. Bu risk genellikle bilginin kasıtlı bir şekilde seçilmesi yoluyla hafiflemez” (Palfrey ve Gasser, 2017:175)

Nitekim, dijital sosyal ağlar bilgi ulaşma noktasında bireylerin işini kolaylaştırıcı gibi görünmekteyken aslında bireylerin bir bilgiyi edinmek için olan çaba ve motivasyonunu da ellerinden almaktadır. Öğrenme ihtiyacını ortadan kaldıracak kadar kolay ulaşılabilen özet ya da fragman niteliğindeki dijital bilgi sistemleri, aslında bilgi ile nitelikli ve anlamlı bir ilişki kurabilmemizi engelleme potansiyeline de sahiptir.

3.3 Genç Kuşağın Bilgiyle İlişkisi

3.3.1 Genç Kuşağın Bilgiyle Kesintili İlişkisi

Dijital çağda genç kuşağın günlük yaşantısında ve özellikle bilgi ile ilişkisinde etkili olan önemli bir faktör olarak *multitasking* (aynı anda birden fazla iş yapma) gösterilebilir. Yaşadığımız dönemin hız çağı olması, birçok işi çok kısa sürede yapma gerekliliği bireyleri özellikle de genç kuşağı aynı anda birden fazla iş yapma alışkanlığına yönlendirmektedir. Bu doğrultuda bireylerin telefonları aracılığıyla tüm gün uyarı altında bulunması ve dolayısıyla her an yaptığı işin bölünmesi bireylerin zihninin de bölünmesi anlamına gelmektedir. Dijital çağ teknolojilerinin de gelişmesi ile birlikte bireyler gündelik hayatlarını akıllı telefonlarla ve bilgisayarlarla yaşamayı öğrenmiş durumdadırlar. Gün içerisinde her an her türlü bilgiye ulaşılabilir olmanın yanında her an ulaşılabilir olma ve uygulamalar tarafından her an bildirim alma, her yapılan işin bölünmesi ve odaklanma sorununu beraberinde getirmektedir. Bu doğrultuda çalışmada katılımcılara gündelik hayatlarında, ders çalışırken sürekli telefonlarını kontrol etme ihtiyacı hissedip hissetmedikleri ve bu durumun odaklanma sorununa yol açıp açmadığı soruları yöneltilmiştir. Bu yönde katılımcılardan elde edilen bazı söylemler sürekli çevrimiçi olma halinin bireylerin ders çalışma ve genel olarak bilgiyle ilişki kurdukları zamanlardaki pratikleri üzerindeki etkisine dair bilgiler sunmaktadır:

"...ders çalışırken sürekli ders başında kalamıyorum. Sıkılıyorum, ya da alışmışız artık sürekli elimizde telefonların olmasına. Mesaj geliyor bana, gelmezse benim birilerine yazma ihtiyacım oluyor. Olmadık yere arkadaşlara yazıyorum. Sosyal ağlara girip çıkıyorum sürekli, öyle hale gelmişiz ki artık hiçbir şey yapmasam da boş boş bakıp bakıp çıkıyorum. O uygulamadan çıkıp tekrar aynı uygulamaya giriyorum. Şöyle oturayım da iki saat, üç saat yoğunlaşayım olmuyor..." (G2.Kadın,28, Almanca Öğretmeni)

"...sürekli hesaplarımı kontrol etmek istiyorum. Dakika başı girip bakıyorum yeni gönderi yoksa beklediğim bile oluyor. Ders çalışırken, araba kullanırken, kitap okurken, sadece bir iş yapmak artık sıkıcı geliyor. Bir dizi izliyorum mesela ama sadece onu izlemek de sıkıcı geliyor. Yanında ya sosyal medya hesaplarımı kontrol ediyorum, bazen yapacak başka işlerim varsa onları yapmaya çalışıyorum. Tek birini yapmaya zamanım da yok zaten de istesem de yapamıyorum"...(G15. Kadın,27, İngilizce Öğretmeni)

"... telefonlardaki uygulamalarda sürekli Instagram açık, Facebook açık, mail adresleri, her türlü sosyal ağa sürekli bağlıyım, haliyle de sürekli mesaj,

bildirim geliyor. Nerede olduğumuz ne yaptığımız hiç fark etmiyor. Aslında çok da özgür kaldığımı düşünmüyorum. Alakalı alakasız birisi beni arayabiliyor. Mesaj atabiliyor. Sınavda mıyız, işimiz mi var uykumuz mu var hiç önemli değil...(G16. Erkek,29, İngilizce Öğretmeni)

"...bir yandan makale yazmaya bir yandan da telefonda konuşmaya, mesajlara cevap vermeye ya da facebook'da dolaşmaya zaman ayırıyorum. Birinden diğerine geçtiğimde mesela nerde kaldığımı hatırlamam bile zaman alıyor. Her işim yarım kalmaya başlıyor. Bitmemiş bir sürü işim oluyor. Ben de tüm zamanı iş başında geçirmiş oluyorum. Bir yandan da bunu yapmaya mecburum. Çünkü çok kısıtlı zamanım var ve yapacak çok işim var..."(G21. Kadın, 26, Matematik Y1,Öğretmen)

"...tam odaklandım çalışıyorum bir mesaj geliyor. Cevap veriyorum dönüyorum tam odaklanacağım biri bir şey soruyorlar evden. Ona da cevap veriyorum, başka bir şey oluyor. Sonra sıkılıyorum sosyal ağlara girip çıkıyorum. Birinden çıkıp birine giriyorum. Sonra kalkıp bir çay koyuyorum. Çalışıyorum 10-15 dk kalkıp çayımı dolduruyorum o sırada mesajlara bakıp resimler paylaşıyorum. Sonra çalışmaya devam ediyorum..."(G8.Erkek,18, Bilgisayar Mühendisliği 1)

"...mesela ben ders çalışıyorum. Çok uzun süreceksene bir yandan film izliyorum bazen. Müzik dinliyorum falan. Bir yandan arkadaşlar mesaj atıyorsa cevap veriyorum. Sonra bakıyorum bazen sosyal medya hesaplarımı kontrol ediyorum. Daha çok ders başında kalıyorum, ister istemez verim de düşüyor ama bazı şeyleri keyif alarak yapmamın tek yolu bu. Günde 2-3 saat geçiyor. 10 dakikada bir girip ne var ne yok bakıyorum. Ders çalışırken de bazen 10 dk giriyorum. Ama o 10 dakika 10 dakika olarak kalmıyor...(G18.Kadın,24, Sosyoloji Yüksek Lisans Tez Dönemi)

"...Facebook, Instagram aslında bir şey yapmıyorum orada sadece insanların paylaşımlarını göz gezdiriyorum canımı sıkıyor orada boş boş gezmek ama onu yapma ihtiyacı duyuyorum. Bana göre bazı boş zamanını nasıl değerlendireceğimizi bilmiyoruz her boş zamanı direkt telefona koşmak artık koşullanmış bir şey olmuş bu beyinde direkt telefon ihtiyacı duyuyoruz ya da sosyal medyada sörf yapmak istiyoruz her paylaşımı da okuyamıyoruz. Çok canım sıkılıyor bazı paylaşımlar okurken. Hatta bazı insanların paylaşımları beni yordu ve yıprattığı için direkt geçiyorum..." (G1. Erkek, 22, Sosyoloji 4)

Genç kuşak üyelerince düşünsel olarak *aynı anda birden fazla iş yapmak* bir gereklilik olarak belirtilse de aynı anda birden fazla iş yapmaya çalıştıklarında bunun bireylerin *iş verimlerini düşürdüğü* fikrinin de hakim olduğunu söylemek mümkündür. Genç kuşak üyelerinin ders çalışırken sürekli bölünmelerinin temel sonuçlarından bir tanesi bireylerin işlerine geri döndüklerinde o işe odaklanmak için yeniden zaman

harcamalarıdır. Hızlanmak için yapılan aynı anda birden fazla iş yapma pratiği böylece bireyler için zaman kaybına dönüştüğü görüşmecilerce ifade edilmektedir. Ayrıca sadece ders çalışırken değil tam zamanlı bir bölünme yaşandığı ve bu durumun hayatın her kısmında bireyleri etkileyen bir unsur olduğu göze çarpmaktadır.

“...şuan hiçbir işim bitmiyor. Sürekli yeni bir iş daha yükleniyor. Tez, makale, iş ile ilgili dosyalar vs. parça parça yarım saat yarım saat çalışıyorum. Odaklandığımda süresi bitiyor zaten. Sürekli bitmeyen iş sayısı artıyor yapılacaklar artıyor. Bir boşlukta nefes almak için de sosyal ağlara girip bir iki dakika kafa dağıtmak istiyorum ama tam da tatmin etmiyor artık o da...” (G21. Kadın, 26, Matematik Y1, Öğretmen)

“...aynı anda birçok iş yapmak insanların özelliği olmalı, birçok sorunu aynı anda düşünmeli ve çözüm bulmalıyız, bir elimiz yazılı hazırlarken bir elimiz yeni sorular çözmeli, bir yandan bir iş yaparken bir yandan başkasını da halletmeliyiz. Bu beceriyi kazanmak için de çaba göstermeliyiz...” (G20. Kadın, 24, Türk Dili Edebiyatı, Öğretmen)

“...evet oluyor bu iş yerinde de oluyor yetişmesi gereken bir sürü işim oluyor Bir yandan kasa diyorlar, bir yandan içeriden bir iş diyorlar hepsini birden yetiştirmeye çalışıyorum hepsi aynı anda gitmiyor ama ben yetiştirmeye çalışıyorum...” (G12. Kadın, 28, Kamu Yönetimi, Market Çalışanı)

Genç bazı bireylerin söylemlerinden anlaşıldığı üzere, iş yükünün fazlalaşması bireylerin hayatında rutin bir hale gelmiş ve bununla mücadele edebilmek için çeşitli stratejilerin geliştirilmesi zorunlu olmuştur. Bunun neticesinde, genç bireylerin *aynı anda birden fazla iş yapmayı* bir ilke olarak benimsedikleri anlaşılmaktadır. Nitekim, işleri parçalara ayırmak ve kısa sürelerde parça parça çalışmalar yapmak genç kuşağın bilgi ile ilişkilerinde izledikleri bir stratejidir. Lakin, aynı anda birden çok işle uğraşmak, bireylerin işlerini daha hızlı tamamlanmalarını ve daha verimli sonuçlar elde etmelerini sağlamaktan ziyade tam tersi yönde sonuçlara yol açabilmektedir. Hangi işten başlanıp ne ile devam edileceği çoğunlukla muğlak kalmakta ve bireylerin derinlikli veya kapsamlı düşünmeye, zihinlerinde işleri olgunlaştırmaya zamanları kalmamaktadır. Nitekim, bireyler birden fazla işi aynı anda yapmaya çalışmak suretiyle daha hızlı sonuçlar elde etmeye çabalarken çoğu zaman farkında olmadan *zaman kaybına uğramakta ve yeterince nitelikli sonuçlar elde edememektedirler.*

“...WhatsApp'tan illaki çok fazla gruba üye olduğum için illaki bildirim geliyor. Sonra onlara takılayım derken zaten zaman gidiyor bir konuşma oluyor şu oluyor birini aramam gerekiyor derken çalışma ortamın bozuluyor. Ders

çalışırken genelde telefona elim gider, yarım saatten önce çıkamıyorum elimde telefon olunca...” sürekli girip çıkıyorum...10-15 dakika bakmamışsam telefona gözüm gidiyor bir bakıyorum kapatıyorum. Sürekli kilit tuşunu açıp, girip Instagram’a Facebook’a bir girip çıkıyorum sürekli...” (G5.Kadın,23,Beslenme ve Diyetetik 4)

“...kitap okurken cep telefona gelen bildirimlere cevap veriyorum, bu da dikkat dağıtıcı oluyor. Ama tek başıma çalışınca sıkılıyorum ve bu yüzden yapıyorum, bunlar da illaki beni yavaşlatıyordur. Ama sıkılıp çalışmamaktansa sıkılmayıp dikkatimin dağılmasını tercih ediyorum. Oraya cevap verdikten sonra tekrar konuya dönüp konuyu hatırlamam veya çalışmaya devam edebilmem zaman alıyor...” (G8.Erkek,18, Bilgisayar Mühendisliği 1)

“...tezime yoğunlaşmak istiyorum ama şöyle bir sorun yaşıyorum. Büyük bir metin üzerinde çalıştığımız için sürekli yoğun kalmak lazım. Bir saat geçiyor mesela tam yoğunlaşıyorum, bir işim çıkıyor. Birisi bir şeyler söylüyor ya da istiyor. Sonra benim tekrar yoğunlaşmam yine bir saatimi alıyor. Her gün bir iki saat kesintisiz çalışmak değil beş altı saat kesintisiz çalışmak gerekiyor. Nasıl olacak ama bu? Gün boyu işyerindeyim. Akşam eve gidiyorum. Dinlenip ders çalışmaya başlıyorum ama başka hayatım da var sonuçta. Arkadaşlarım, sosyal hayatım var, ailem var. Ne kadar süre kimseyle iletişime geçmeyebilirim ki yani. Bunu aşmak için bir ara sosyal ağların uygulamasını kapattım ama almışım bir kere. Çok sıkıldım sosyal medya hesaplarım olmadan. Sonra geri yükledim...”(G18.Kadın,24, Sosyoloji Yüksek Lisans Tez Dönemi)

Bazı katılımcıların söylemlerinden anlaşılmaktadır ki dijital çağ genç kuşağı bilgi edinirken, okumalar yaparken, ders çalışırken akıllı telefon ve dijital çağ gereçleri aracılığıyla *sürekli uyarın altında* kalmaktadır. Uyarın olmadığı durumlarda da kendisini sosyal medya hesaplarını kontrol etmek zorunda hissetmekte ve bu kontroller beklenen sürenin üzerinde olmasına rağmen bireyler kendilerini bu davranışı yapmaktan çoğunlukla geri tutamamaktadırlar. Sonuç olarak genç kuşak bireyler ders çalışma etkinlikleri sırasında gelen mesajlara cevap verme ihtiyacı hissetmektedirler. Gelen bildirimlerden farklı olarak sürekli sosyal ağ hesaplarını kontrol etmek için giriş yapma ama hiçbir şey yapmadan hesaptan çıkıp hemen tekrar girme gibi davranışlarının olduğunu belirtmişlerdir. Bu durum kitap okurken, ders çalışırken, düşünme sürecinde iken sürekli olarak zihnin bölünmesine sebebiyet vermekte ve dolayısıyla bireylerin *bilgi edinim süreçlerini sekteye uğratma potansiyeli* taşımaktadır.

“Etkin okuma, okuma eylemi sırasında bireyin fiziksel ve ruhsal olarak okuma atmosferini etkin bir şekilde yaşamasını ifade etmektedir. Etkin okuma, bireyin okuma sürecini sürekli olarak belli bir bilinç ve algı düzeyi üzerinde tutarak sürdürmesini ifade eder. (...) Örneğin okuma eylemi sırasında müzik dinlemek ya da televizyon programına göz atmak bu engellerdendir. Benzer şekilde etkin okumayı engelleyen en yaygın sorunlardan biri de okuma sırasında başka düşüncelere dalarak okunan konunun özünden uzaklaşmaktır. Bu sorunları ortadan kaldırmanın yolu okuma eyleminin sessiz bir yerde ve uygun ergonomik koşullar içinde sürdürülmesini sağlamaktır”(Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008:434-435).

Zihinsel yoğunluk ve odaklanma problemi dijital çağ kuşağının teknolojik gelişmeler nedeniyle yaşadığı bir handicap olarak okunabilmektedir. Genç kuşağın temel problemlerinden birisi olan *multitasking (çoklu görev)* aslında kuşak özelliği olarak literatürde yer almakla birlikte genç kuşağın teknoloji çağı içerisinde yaşıyor olmasının ve yoğun bir tempo ve bilgi bombardımanı altında olmasının ve aynı anda birçok iş yapmak zorunda olmasının getirdiği bir yeti olarak da okunabilmektedir. Lakin bu durum bir yetiden çok bir sorun kaynağı, zihnin bölünmesinin nedeni ve bilgi ile yaşanan problemlerin eksiklik içermesinin temel dayanaklarından birisi olarak da görülebilir.

3.3.2. Bilgiye Pragmatist Temelli Yaklaşım ve Okuma Eyleminin Anlamı

Bireylerin bilgi ile ilişkilerinde önemli bir nokta da bireylerin bilgiye pragmatik yaklaşımlarıdır. Dijital çağda bilginin oldukça kolay erişilebilen bir yapısının olması bireyleri çok sayıdaki bilgi yığını arasından seçim yapma durumunda bırakmaktadır. Bireylerin bilgi edinirken öncelik verdiği temel davranış ise bir şekilde kısa vadede işe yarayacak bilgiye ulaşma ve zamanlarını bu bilgileri edinmek üzere harcama şeklinde tezahür etmektedir. Bu noktada Furedi (2017:11), yaşanan çağda bireylerin entelektüel tutkuların peşinden gitmesinin ‘seçkinci’, ‘alakasız’, ‘marjinal’ gibi nitelendirmelere maruz bırakıldığından bahsetmiştir. Bu başlıkta genç kuşak üyelerinin bilgi ile pragmatik temeldeki ilişkileri incelenmiştir. Bu yönde, bilgi ile kurulan ilişkinin anlamlandırılabilmesi için öncelikle bireylerin *okuma eylemine nasıl bir anlam yükledikleri* tartışılmaya çalışılmıştır.

Okuma eylemi, bireyin dünyayı ve kendini daha iyi anlayabilmesini sağlamaktadır. Bunun nedeni okuyan insanın kendisiyle ve dünyayla sorgulayıcı ve eleştirel bir ilişki kurabilmesidir (Gömleksiz, 2004:187). Yalınkılıç'a göre (2007:229) okuma, insanın dünyayı kendi içinde yeniden oluşturmasını sağlar; bu yönüyle okuma, insanı süregelen biçimde üretici kılar. Okuma becerisi, ilkokuldan başlayarak iyi yapılandırılmış okuma etkinlikleriyle geliştirilerek kişiyi akademik başarıya, eleştirel ve yaratıcı düşünmeye, sosyal ve ekonomik bakımdan gelişmiş bir yaşama ulaştırabilmektedir (Karadağ, 2014:2; akt. Çelik, 2015:274).

Parks (2017:9) okumanın ve yazmanın hatta her şeyin anlamını yeniden düşünmek gerektiğini ifade etmiştir. "Okumanın anlamı ne peki? başka insanlarla konuşabilmek için onların okuduğu şeyleri mi okumak istiyorum? Hangi başka insanlar? Onlarla niçin konuşmak istiyorum? Zamanımın adamı olabilmek için mi yoksa başka zamanları, başka yerleri tanımak için mi? Dünya görüşümü sorgulamak için mi okuyorum, sorgulamak için mi? Yoksa görüşümü sorgulamak için okumak, gerçekten düşündüğüm gibi cesur bir adam olduğum yolunda teskin edici bir doğrulama mı? Okuduğum kitaplar ne kadar zorlayıcıysa kendimden o kadar memnuniyet duyuyorum" (Parks,2017:9). Bu noktada eylemlerimizi ve değerlerimizi yeniden sorgulamaya açmamız gereklidir. Değerlerimiz neye göre şekillenir? Kitap okumak neden değerlidir? Kitap neden değerlidir? Ve bu değerler hangi temel dinamikler çerçevesinde şekillenir.

Bu noktada bireylerin kitap okuma alışkanlıkları ve okuma eylemlerinin veya pratiklerinin arka planında yatan anlamları keşfetmek oldukça önemlidir. Bireylerin okudukları kitapların sayısından çok niçin okudukları ve kitap okuma eyleminden beklentilerinin ne olduğunu keşfetmek onların bilgi ile olan ilişkilerini anlamak açısından önemlidir. Bu nedenle çalışmada genç kuşak bireylere daha çok hangi türden okuma etkinliğine vakit ayırdıkları ve bu okumalardan beklentilerinin neler olduğu soruları yöneltilmiş ve elde edilen ifadelerden hareketle dijital çağ genç kuşağının okuma etkinliği (veya genel olarak kitap) ile olan ilişkileri anlaşılmasına çalışılmıştır.

3.3.2.1. İhtiyaç olmadan okuma yapmama

"Elbette insanlar, bilginin gelişimine katkı sunmaya devam etmektedir. Fakat bilgi üretimini, tamamen faydacı düşüncelerin yönlendirdiği dünyada, hep birlikte, bilgiye

nasıl ve neden değer vereceğimizi belirleme becerisinden yoksun bir hale geldiğimiz açık. Anlam olmaksızın bilgi, halktan ziyade uzmanların, disiplinlerin ve ayrıcalıklı kimselerin malı olur (Furedi, 2017:78). Dolayısıyla, dijital çağ genç kuşağının bilgi ile ilişkisini anlamlandırma noktasında önemli göstergelerden birisi de bireylerin iş, meslek, okul dışı çalışma haricindeki serbest okuma davranışlarıdır. Bu noktada öncelikle serbest okuma kavramını bu çalışma için nasıl tanımladığımıza değinmek yararlı olacaktır. Serbest okuma, bireylerin okul/ders, mesleki veya kariyer odaklı okumaları ve sosyal statü kazanma amaçlı okumalarının dışında sadece içsel tatmin elde etme, kültürel kalkınmaya katkıda bulunma ve bireysel gelişme amaçlı bilgiye sadece gerçeğe ulaşma aracı olmasından kaynaklı değer atfedilen okuma faaliyeti olarak tanımlanmıştır.

“Gerçeklik çok boyutludur; bu nedenle gerçekliğe dair bilgi de bizden, disiplinler ve uzmanlıklar arası konuşabilir ve çalışabilir olmamızı talep etmektedir. Ne yazık ki üniversitede bile, uzmanlaşma zorunluluğu, gerçek anlamda bilgi yönelimli bir toplumun işlemesi için bir ön şart olan genel kültür edinme aleyhine kabul görmektedir. Son tahlilde, bilgi erozyonu, toplumun daha geniş bir ortak anlam zemininden yoksun kalmasına hizmet etmektedir” (Furedi, 2017:79). Bu durum bilginin çokluğu ile de açıklanabilmektedir. Bilgi çokluğuyla paralel olarak gelişen uzmanlaşmanın geldiği son nokta, kopuk kopuk ve parçalanmış bilgi yığınlarının, geniş perspektifte hakim olunan konular yerine ufak bir alanda uzmanlaşılacak ve alan dışı bilgi edinimlere kapalı bir bilgi edinim sürecine yol açtığıdır.

Bu bakış açısından düşünüldüğünde bir toplumda ne kadar adet kitap basıldığı ya da satıldığı değil hangi tür kitapların okunduğu, bir kitabın ne kadarının okunduğu ve bir kitabın neden okunduğu, başlanılan bir kitaba ne sebeple devam edildiği, okuma eyleminden beklentilerin neler olduğu konuları önem arz etmektedir

Bu yönde düşünülülecek olursa, genç kuşak bireyler okuma pratiklerini düzenlerlerken veya tercihlerini yaparlarken çoğunlukla iş, meslek veya ders açısından kendilerine somut çıktılar sağlayacak türden pragmatist bir tavır sergileyebilmektedirler. Burada bir gün bir yerde işe yarar mantığıyla hareket edildiği ve hiçbir okumanın boşa gitmemesi gerektiği düşüncesinin ön plana çıktığı düşünülebilir. Nitekim, araştırma kapsamında genç katılımcıların önemli bir kısmının bu konudaki söylemleri ideal anlamda içsel bir olgunlaşmaya ve gelişmeye hizmet

etmesi gereken okuma pratiğinin nasıl bir metalaşma sürecine dönüştüğünü örnekler niteliktedir:

“...ben mezun olduktan sonra bir daha alanımla ilgili şeylere bakmaya çok da fırsatım olmadı, gerek de olmadı. Zaten işe girince bambaşka bilgiler öğrenmek zorunda kalıyoruz. Hatta mezun oldum defteri kitabı kapattım başladım KPSS çalışmaya. İki sene alandan koştum. Sonra işe girdim...” (G12.Kadın,28,Kamu Yönetimi, Market Çalışanı)

“...Bir okuma yapacağım zaman öncelik sırası yapıyorum. Mesela iki yıldır bir şiir kitabı okumak istiyorum ama iki yıldır akademik konulardan hatta çalıştığım konudan başka bir konuda bile okuma yapmaya fırsatım olmuyor. Sürekli aynı konuda okumalar yapıyorum. Mesela bir roman okuyacaksam orda da alanıma dolaylı yoldan katkı sağlayacak bir okuma yapmayı tercih ediyorum. Eğer ki tezim bitmiş olup da bir şey sıkıştıracak bir zamanım yoksa tezi zaten bitirmiş olsan bu yaz dönüp, evet şu kitabı okurum, okumak istiyorum ama şu anki zamanım buna elvermiyor. Mecburen tezle alakalı okumalar yapıyorum...” (G21. Kadın, 26, Matematik Y1,Öğretmen)

“...İlk olarak mesleki alanda beni geliştirecek olan kitapları tercih ederim. Benim başım oldukça yoğundur o yoğunlukta zaten alan dışı kitapları vakit kalmaz. Ancak böyle bölüm bölüm giderim, kitap değil ama alanım ile ilgili kitaplar okumayı bıraktığım an bil ki ben rahatlamışım, artık onları bölüm bölüm okumaya değer ilgi alanıma yönelik kitapları kitap kitap bitirmeye başlarım...” (G17.Erkek,29,Türkçe Öğretmeni)

“...alanımla alakalı olanları seviyorum. Ayrıca kişisel gelişim ve gelişim kitapları yani yeni girişimler teknolojiler yeni iş alanları bunun üzerine olanlar daha çok hayatımda, girişimlik öyle çıkıyor. Okuduğum şey bana bir şeyler katsın istiyorum, iş anlamında. Öyle sadece bir şeyleri anlatan kitapları sevmiyorum. Onu da onunla işi olan okusun... (G10. Erkek,22,Enerji İşletme 4, Ticaret)

“...tezinde kullanabileceğim şeyleri tercih etmeye çalışıyorum ama mesela artık sıkıldığım için aynı şeylerden böyle değişik kitapları okumak istiyorum. Virginia woolf kendine ait bir oda kitabını okumak istiyorum ama en azından feminist bir bakış açısı da olsa katar yani. Okuyacağım seçtiğim kitaplar bile bana tezim ile alakalı bir yerden tutsun diye bakıyorum çünkü. o yüzden içimden bir sürü farklı alakasız romanlar okumak istiyorum ama vicdanım buna elvermiyor. Çünkü okuman gereken bu saati tezim ile alakalı bir kitaba ayırsam daha hızlı ilerlerim dediğim için bir şey yapamıyorum ama şey var birçok kitap aldım elime ama sonra hemen bıraktım...” (G7.Kadın,25, Sosyoloji Tez Dönemi)

“...şu anda roman okuyamıyorum, roman okumayı çok severim normalde sevdiğim şeyleri hep tezden dolayı ertelemek zorunda kalıyorum. Tezimle

alakalı okumak zorundayım kimlik Kent küreselleşme böyle şeyler seçmek zorundayım bazen sıkıldığım olmuyor değil. Diğer branşlardan okumalar yapmayı çok istiyorum, mesela şimdi çalıştığım meslek olduğu için aynı zamanda sosyal hizmet okuyorum , başladıktan sonra başladım bu okula mesela açıktan Sosyal hizmetler okuyorum buradaki diploma önemli değil ya diploma olmasam da olur. Bu bir lisans sonuçta. Onlar bilimsel araştırmalar. Bu yüzden değerlidir bu bilgilerle karşılaştığım bir vakada bir bağdaşım kurabilirim. Dolayısıyla Bu benim yasal dayanağımı oluşturuyor, davranışın temellerini oluşturuyor. Bu açıdan okuyup bir bakıyorum. Bu dönemselsel bir şey bu bundan 2 sene öncesine kadar alan dışı okumayı çok fazla yapıyordum tarih, felsefe, müzik, sosyoloji, müziğin toplumsal temelleri böyle farklı şeylere farklı etnik grupların yaşamı ilgimi çekiyordu yaşamları kültürel pratiklerini çok merak ediyordum hem dünya üzerinde hem Türkiye'de ama bir iki senedir bunu yapamıyorum yüksek lisanstan dolayı ...”(G9.Kadın,26, Sosyoloji Yüksek Lisans Tez Dönemi, Memur)

Katılımcıların ifade ettiklerinden anlaşılmaktadır ki, genç kuşak bireyler, okudukları, okumadıkları, zaman ve maddi kaynak aktardıkları her kitabı veya okuma etkinliğini öncelikle hayatının bir alanında pragmatik temelde kullanabilme beklentisi ile gerçekleştirmekte ve soyut zihinsel bir düşünme etkinliğini meta'ya dönüştürme çabası içinde olmaktadır. Nitekim, katılımcılara yöneltilen, bir kitabı okumaya ihtiyacınız yokken de sadece okumak istediğiniz için okur musunuz sorusuna yönelik olarak alınan 'ihtiyacımın olmadığı şeyleri okumam ve ihtiyacım olan şeye odaklanırım önce onu okurum' türünden yanıtlar bu konuda gençlerin pragmatik temeldeki davranışlarını açığa çıkarmaktadır.

Ayrıca yine veriler doğrultusunda ifade edilebilir ki dijital çağ kuşağının zihinlerinde *iş ve okul* için (yani kariyer odaklı) okunacaklar ve diğerleri gibi bir ayrım bulunmaktadır. Bu çerçevede lisans öğrencilerinin derslerine doğrudan katkı sağlayacak türden kitaplar veya kaynaklar okuma eğiliminde olmaları, özellikle lisansüstü çalışma yapan öğrencilerin tez ya da akademik çalışmalarında kullanabilecekleri kitapları okuma eğiliminde olmaları ve maddi kaynaklarını kendi alanlarındaki kaynakları alıp kütüphane yaratmak için kullanma çabaları bu konudaki pragmatist tutumların önemli göstergeleri arasındadır. Dolayısıyla, genç bireyler düşünsel ve ruhsal anlamda gelişme sağlayacak olan ideal anlamdaki serbest okuma faaliyetlerini akademik etkinlikleri için kaynak oluşturabilecek şekilde düzenlemektedirler.

Görüşmeciler, yaşamın yoğun temposu ile okunması gerekenler listesinin oluştuğunu ve bu tempo hafiflediğinde ancak istenen kitapların okunabileceğini belirtmiştir. Özellikle akademik çalışmalar yapan öğrencilerin serbest okumalarına zaman ayıramadıklarını belirtmeleri hem günümüz şartlarının onlara sundukları hayatı anlamlandırma hem de bilgi ile ilişkilerini anlamlandırma noktasında önemli bir veri kaynağıdır. Ayrıca oldukça önemli olan bir diğer husus okumaların iş için olduğunda bölünerek, kitap bölümü halinde ya da gereken kadarının okunması suretiyle yarım bırakılan okumalar söz konusudur. Bireyin okuma alışkanlığındaki bu bakış açısı, yarım halde okunmuş ve parçalı halde zihinde dolaşan, bağlamından uzaklaşmış bilgilerin oluşmasına neden olabilmektedir. Gerçekten okunmak istenen kitapların değil de gerekli olan okumaların listeye ilk olarak eklenmesi, okunması arzulan kitapların ise ertelenmesi söz konusudur. Bu durum zamanla okunmak istenen kitapların bireydeki okuma isteğinin azalması ve gündelik hayattaki gerekliliklerin yaşanan hızlı çağda sürekli güncellenmesi sürekli olarak okunmak istenen kitapları olması ve bu listenin sürekli artması anlamına gelebilmektedir. Nitekim, genç kuşak bireyler okuma pratiklerini düzenlerken veya tercihlerini yaparlarken çoğunlukla iş, meslek veya ders açısından kendilerine maddi temelde potansiyel somut çıktılar sağlayacak türden pragmatist bir tavır sergilemektedirler.

3.3.2.2. Akademik okumalarda pragmatik seçim ya da hap bilgi

Genç kuşak bireylerin bilgi ile olan pragmatik ilişkilerini incelerken, akademik olarak pragmatik davranış kalıpları incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmaya dahil olan grubun bilgi ile kurdukları ilişkinin anlaşılması amacı ile katılımcılara *akademik* olarak okuma yaparken nelere dikkat ettiklerini, hangi metinleri öncelikli olarak okuduklarını ve hangilerini neden okumadıkları soruları yöneltilmiştir.

“...hocamızın bizi zorunlu tutmadığı şeyleri genellikle hayır okumuyorum...alanım ile ilgili de olsa. Çünkü sormayacaksa soracaklarına yönelirim daha çok puan alırım. Sonrasında okumak isterdim ama zaman kalmıyor, 4. Sınıfa kadar olmadı yani. Hala elimde kitaplar var. Mesela hoca ilk yıl girdi okula bize bir liste verdi 20 tane kitap var içinde. Bir aldım iki aldım e hepsini de tamamını okuyamadım yani. Sonra o kitaplara çalıştım 80 aldım ilk vizeden. Sonra hocanın verdiği notlara çalıştım sadece finalde kitap önerisi vs dinlemedim 100 aldım bu defa. Hocalar bile o kitabı önemsemezken ben neden ona zaman ayırayım? İlk 100’ümü almış oldum hocanın dikkatini çektim . Bir sürü kitabı okuduğumda böyle dikkat

çekmemiştim. Sadece ezber yapmıştım halbuki...” (G18.Kadın,24, Sosyoloji Yüksek Lisans Tez Dönemi)

“...hoca bize bir kitap bölümü ya da bir not verdi diyelim ya da bir kitap özeti verdi ama sınavda sorumlu tutmayacaksa, onu okumak son tercihim olur. Alıp onu okuyana kadar yapacağım başka bir iş varsa onu y,,aparım. Zaman kalırsa, ya da boş zamanlarımda okurum bir şeyler öğreneyim diye. Önceliğim sınavda soracakları yerler olur ya da ödev verdi ya da sunuma hazırlanmam gereken bir konu olur onu yaparım. Bir saat sonra dışarı çıkacağım orada derim ki telefona bakmak yerine şu makaleyi bakayım derim. Bunun önüne geçiririm onu ya da uykum yoktur yatağın içindeyim odada kimse yok. Geçen günkü işi halledeyim derim. Kağıt neydi deyip ona bakarım ama aylar sonra değil de yine o haftaya on güne halletmeye çalışırım. Hoca sınavda sormayacaksa çalışmam o konuya. Sormayacağını kesin olarak biliyorsam diğer konuya daha çok çalışırım ki bildiğimi bilmediğimi sınavda iyi bir yorum olarak yazabileyim zaten test değil çok yazmam gerekiyor, iyi bir puan alabilmem gerekiyor...” (G14. Kadın,22, Çalışma Ekonomisi 4)

“...hoca makaleyi veriyor okuyoruz ediyoruz. Sınavdan geçtikten sonra onu bir daha kolay kolay okumam ama makaleyi dosyalarım ne zaman lazım olacağı belli olmaz sonuçta. Kitapsa da onu kütüphanemde tutmak elimin altında olmasını bilmek isterim ama açıp okumaya zamanım var mı dersiniz yok. Sürekli iş yüküm artıyor ve değişiyor. Şimdi ben yüksek lisans öğrencisiyim. Nasıl gidip lisansta okuduğum ya da o zaman yarım kalmış kitabı okumaya zaman ayırayım ki şimdinin iş yükü farklı. Okumam yazmam gereken şeyler farklı...” (G11.Erkek,26, Sosyal Bilgiler Öğrt. Doktora, Resepsiyonist)

“...bunu baştan bilemem nerede işe yarayacağını ya da işe yarayıp yaramayacağını bilemem daha sonra kullanabilirim. Bu yüzden de potansiyel görüyorsam eğer okurum. Mesela şu kuramı kim nasıl bulmuş, nasıl bir anısı var falan diye metinler var. Onları da okurum ama. Boş zamanlarında yaptığım okumalarda da, yakın zamanda işime yarayacaksa evet okurum , tabii ki onu önüne bakarak yaparım ama onu. Ben zevkine okuyacaksam. Tabii ki de alanımla alakalı sürekli bir şey yaptığım için biraz da dışarıya kaçayım derim. Yani bir sınav vardır sınav dönemlere göre ayrılmıştır. Ya da derste hoca biz ilk yıllardaki ekonomiyi işleyeceğiz demiştir. Bir hazırlık olsun diye o kitaba başlayabilirim ya da bir program vardır o programda bu ele alınmıştır. Orada da bir şey olsun pekiştireyim diye ona başlayabilirim...” (G21. Kadın, 26, Matematik Y1,Öğretmen)

Dijital çağ genç kuşağının akademik olarak pragmatik temelli yaklaşımı ders çalışma pratikleri bağlamında incelenmiştir. Elde edilen söylemlere göre, genç bireylerin sınavlarda çıkabilecek olan potansiyel sorulara, akademik olarak puan

getirisi olan kısımlara öncelik verdikleri tespit edilmiştir. Tavsiye edilen başlı başına bir kitabın ya da kaynağın özümserenok okunmasından ziyade parçalar halinde sadece kısa vadede sonuç getirmesi beklenen kısımlarına odaklanmak suretiyle çalışmanın yapılması daha rasyonel ve faydalı bir eylem olarak düşünülmektedir. Dolayısıyla, gençlerde bütüncül bir yaklaşımla bir kitabın ya da kaynağın tamamen okunmasının anlamlı ve akılcı bir davranış olmadığı kanısının ağır bastığı görülmektedir. Bu noktada gençlerin daha hızlı ve kolay mesafe kat etmek adına özet ya da fragman bilgi arayışında oldukları ve kısa, özet, hap şeklinde ya da fragman türden kaynaklar vasıtasıyla bilgilerin yeterince özümserenmeden ve çok fazla zaman harcamadan da sonuç getirebileceğine dair kanıya sahip oldukları dikkat çekmektedir.

Görüşmecilere aynı zamanda sınavlardan geçişiniz halde o dersin kitabını okur, makalelerini saklar mısınız sorusu yöneltilmiştir. Bu durumda karşılaşılan cevaplar ise genel olarak bireylerin işleri bittiğinde materyal olarak bilgiyi saklama davranışlarının olduğu ancak bir daha üzerinde zaman harcama ya da okuma vb. gibi davranışlarının olmadığı yönündedir. Dolayısıyla, veriler gençlerin bilgiyle olan ilişkilerinin son derece geçici ve kısa süreli olduğunu ve sonuç alındığı andan itibaren bilginin kendisinin artık öneminin kalmadığına işaret etmektedir. Nitekim, bu yönde elde edilen tüm veriler genç kuşak bireylerin bilgi ile olan ilişkilerindeki pragmatik temelli yaklaşımı temsil etmektedir.

Furedi'nin (2017:60) de belirttiği üzere "geçmiş zamanlarda, genç insanlar bilimden soğuduklarında, beşeri bilimlere ve özgürlükçü sanatlara yönelirlerdi. Bugünkü öğrenci kuşaklarıysa belirgin bir şekilde pragmatik bir yaklaşım benimsemiş görünmekte ve bilimsel olmadığı gerekçesiyle tarih, sosyal teori ve felsefeden bile geri durmaktadırlar". Dolayısıyla, bugün genç bireyler bir kitabın baştan sona okunmasının ne işe yaracağı konusunda soru işaretleriyle dolu görünmekte ve bütüncül, derinlikle okuma ve çalışma faaliyetinin gerçekte ne anlama geldiğine dair bir fikre sahip değillerdir.

3.3.3. Benimsenen Bilgi Kaynağı Araçlarında Dönüşüm

"İnternet ve internete dayalı aktivitelerin, bireyin gündelik yaşamının ayrılmaz bir parçası haline geldiği açık bir gerçektir. İnternette bağımsız bir yaşamı düşünmek artık mümkün gözükmemektedir. Çünkü enformasyon toplumunda birey, gündelik

yaşamına dair pratiklerinin neredeyse tamamını internet üzerinden gerçekleştirebilmektedir. Örneğin enformasyon teknolojileri sayesinde birey üniversite eğitimini internet üzerinden sürdürebilmekte ya da kişi evinden dışarı çıkmadan alışveriş yapabilmektedir. Bu durumu tasvir etmede daha birçok örnek verilebilir. Teknolojinin ve bu yöndeki ilerlemelerin baskıcı etkileri gündelik yaşamın her alanına sızmaktadır” (Göker, Demir ve Doğan, 2010:186). Lyotard bundan böyle yeni araştırma yönünün bilginin fiili sonuçlarının bilgisayar diline çevrilebilir olma olanağınca dikte edileceği çıkarımında bulunmaktadır” (Eğribel, 2017:19). Örneğin, birçok çalışmada Facebook’un öğrencilerin formal ve informal öğrenme yaşantılarına yardımcı olduğu belirtilmektedir. Ancak çalışmaların bulguları sosyal ağların eğitsel kullanım nedenlerinin diğer kullanım nedenlerine (iletişim, arkadaşlık vb.) göre daha düşük ve sınırlı kaldığını da ortaya koymaktadır” (Alakurt, 2016:88).

Her ne olursa olsun Lorenzen (2002) “öğrencilerin ilköğretim çağından itibaren *www* ortamlarını birincil bilgi kaynağı olarak kullandıklarını; fakat bu ortamlarda aradıkları bilgiyi diğerleri arasından seçme ve buldukları bilgilerin kullanmaya değer olup olmadıklarına karar verme konusunda zorluk yaşadıklarını ifade etmiştir. Bu nedenle bireylerin web ortamlarında bilgi arama süreçlerinde ne tür problemlerle karşılaştıkları, bu problemleri çözerken hangi beceri ve stratejileri kullandıkları ve elde ettikleri bilgiyi hangi kriterlere göre değerlendirdiklerinin ortaya konulmasının önemli olduğunu ileri sürmüşlerdir” (Aşkar ve Mazman, 2013:170).

“Öğrencilerin bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışları, içinde buldukları akademik disiplin ve sahip oldukları olanaklara göre şekillenmektedir (Yolal ve Kozak, 2008:117). Dijital gelişmeler bireylerin yaşamlarında büyük dönüşümler gerçekleştirmiş ve bireyler zihinsel olarak düşünme yapılarını, düşünme biçimlerini ve düşünme araçlarını değiştirmek durumunda kalmışlardır. Genç kuşağın gündelik hayatlarında temel bilgi işleme aracı olan kalem ve kâğıt ile olan ilişkisi, basılı kitap ve e-kitap ile olan ilişkisi ve bunun yanında bilgisayar, telefon vb. dijital bilgi kaynakları aracılığıyla bilgi ile olan ilişkileri bizlere bilginin bireyler açısından değeri ve geleceği üzerine yorum yapabilme imkânı tanımaktadır.

Geleneksel medya ve geleneksel bilgi kaynakları; yeni medya ve yeni bilgi kaynakları ile hem iç içe geçmiş hem de birbirlerinin varlığını tehdit eder hale gelmiştir. Elbette bu durum, bireylerin gündelik hayat dinamikleri ve ihtiyaç

önceliklerine göre düşünölmeli ve analiz edilmelidir. Günümüzde hızın önem kazandığı, hap bilginin aranır olduğu, kısıtlı zamanda sonsuz bilgi ile ilişki de bulunulan bir çağda yaşayan bireyler ihtiyaç ve değerleri yönünde seçimler ve stratejiler geliştirmekte ve hayatlarına bu kararları aracılığıyla yön vermektedirler.

Nitekim, günümüzde web ortamları, “bireylerin iş amaçlı olsun veya olmasın bilgi ihtiyaçlarını karşılamak için geleneksel bilgi kaynaklarıyla rekabet halindedir. Web, insanların geleneksel medyaların kullanımının önündeki ulaşılabilirlik, etkileşim ve tanımlama engelleri gibi sorunlardan bazılarının üstesinden gelinmesini sağlayan bir ortamdır. Bilgiye dayalı etkinlikler için kullanıcıların webden yararlanma düzeyleri ve kullanıcı tutumlarının nasıl değiştii ve bu değişimin ne tür faydalar sağladığı belirsizdir” (D’Ambra ve Rice, 2001; akt. Yolal ve Konak, 2008:117). Bu anlamda, sosyal ağlarda geçirilen zamanın önemli bir etkisi ve merak konusu dijital sosyal ağ olanaklarının bireylerin geleneksel bilgi kaynakları ve bilgiye erişim yöntemleri üzerindeki etkisidir. Dijital sosyal ağlar alternatif bir kaynak olarak mı yoksa temel bilgi kaynağı olarak mı kullanılmaktadır sorusu önemini korumaktadır.

3.3.3.1 Geleneksel bilgi kaynakları mı? Dijital kaynaklar mı?

Bu yönde, araştırmada dijital çağın genç kuşağının geleneksel ve dijital bilgi kaynağı tercihleri, gündelik hayatlarında duydukları kalem/kâğıt taşıma ihtiyacı, yazarak çalışma ya da dijital ortamlarda çalışma pratiğı ve basılı kitap ya da e-kitap tercihleri üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır. Aşağıdaki örnek söylemler, araştırmaya katılan bazı bireylerin gündelik hayatlarında geleneksel bilgi işleme aracı olan kalem-kâğıt ile dijital bilgi kaynaklarına yönelik eğilimlerine veya tutumlarına işaret etmektedir:

“...Ben kağıdı kaybedebiliyorum bazen ama telefonda olunca bulması daha kolay oluyor o yüzden not tutacaksam önemli bir şeyi not alacaksam telefonu tercih ediyorum. Her an yanımda oluyor sonuç olarak...” (G4. Kadın,28, Matematik Öğretmeni)

“...Maalesef yanımda taşımam hani kağıt olur ama kalem unutum nedense... Dikkatimi çeken şeyleri genellikle telefona kaydedirim illada kağıt kaleme gerek yok artık aslında hani yazmayı da severim ama...” (G11.Erkek,26, Sosyal Bilgiler Öğrt. Doktora, Resepsiyonist)

“...Kağıda ihtiyaç duymuyorum çünkü telefonum var telefon her şeye yeter. Ekran görüntüleri var kayıt yapabileceğim. Notlar kısmı var. Mesaj ya da

mail olarak yazıp kendime gönderiyorum falan kağıda çok da ihtiyacım olmuyor. Telefona slaytları yüklüyorum otobüste bile elimin altında ders notlarım. İstedğim zaman açar çalışırım...” (G8.Erkek,18, Bilgisayar Mühendisliği 1)

“... hissediyordum şu an zaten okulda not tutma diye bir şey kalmadı hemen hemen. Bizim bölümde neredeyse her şey slayta döndü...önemli bir şey olur aklımda tutamam, hafızamda tutamam...bir şey dediğim ya da hocanın görmesini istediğim zamanlarda önüme kağıt alırım. Hoca beni çalışırken görsün diye çantada illaki bulunduruyordum...” (G5.Kadın,23, Beslenme Ve Diyetetik 4)

Elde edilen verilere göre dijital çağın genç bireylerinin gündelik hayatlarında geleneksel olarak kağıda-kaleme ve yazmaya ihtiyaç duymadıklarını, dolayısıyla gündelik hayatlarını dijital çağ gereçleri ile sürdürdüklerini belirtmek mümkündür. Benzer şekilde, genç kuşak bireylerin ders çalışma pratikleri, yani ders çalışırken yazarak çalışma yöntemini mi yoksa dijital çağ gereçlerini mi daha çok tercih ettikleri konusu sorgulanmıştır.

“...elle yazmayı denedim vakit kaybettirdiğini düşünüyorum, o yüzden bilgisayar üzerinde bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Ama elle yazmanın daha verimli olduğunu düşünüyorum. Bilgisayar üzerine daha soyut kalıyorsun daha ne derler daha yüzeysel kalıyorsun. Ama bilgisayar ile çalışmak zorunda kalıyorum ve bilgisayarda çalışıyorum çünkü kitapların çoğu ya da okuyacağım şeylerin çoğu e-kitap üzerinde, onun üzerini çiziyorum hepsini tek tek çıkartmakta [basılı hale getirmek] masrafı olacağı için...” (G13. Kadın,26, Sosyoloji Mezun, işarıyor)

“...çok önemli bir derse kredisi yüksek hocası zorsa falan ses kaydı alıyorum derste. Ondan sonra derste ses kaydı alıyorum ama hocanın anlattığını dinleyip yeni not alıyorum. Ya da slayt da bir şey anlatılıyor olsa cümleyi okuduktan sonra yaptığım yorumu falan not alıyorum. Ne ile bağlantı kuruyor diye ondan sonra onları temize geçiyorum tabi. Ses kaydını dinlemek bana çok fazla zaman kaybettiriyor. İşime de yarıyor sınavda hatırlamamı sağlıyor. Bakıyorum yetişemeyeceğim direkt notlara geçiyorum...” (G14. Kadın,22, Çalışma Ekonomisi 4)

“...elle yazarak çalışmayı tercih ediyorum Eski kafalıyım galiba bu konuda. Çünkü bilgisayar bence hadi şu müziği açayım hani şimdi bakayım derken dikkat dağıtıcı oluyor. Olmuyor yani aynı şey değil. Kağıda notu almak hem yazarken akılda kalıcı oluyor benim için daha iyi oluyor, daha faydalı olduğunu gördüğüm için en başımdan o şekilde çalışıyorum...” (G5.Kadın,23, Beslenme Ve Diyetetik 4)

“...şimdi olay şuna dönüyor kalemle yazmam gereken yerlerde kalemle yazıyorum. Bilgisayarla yazmam gereken yerlerde bilgisayarla yazıyorum. Düzenli çalışmam gerekiyorsa bilgisayarla çalışıyorum, sonra çıktı alıyorum mesela resmi bir yere evrak verirken ya da ders çalışırken sistematik bir şey yapmam gerekiyorsa bilgisayarla çalışırım. Ama ders çalışıyorsan özet çıkarıyorsun bunları elle yapıyorum...” (G11.Erkek,26, Sosyal Bilgiler Öğrt. Doktora, Resepsiyonist)

Görüşmelerde kalem ile çalışmak öğrencilerin zihninde çoğunlukla eski kafalılık olarak nitelendirilmektedir. Katılımcılar, yazarak çalışmanın daha verimli olduğunu ancak zaman kaybettirmesi nedeniyle bilgisayarla çalışmayı tercih ettiklerini ifade etmektedirler. Bu noktada bilgi ile olan ilişkinin niteliği ve pratik faydaya yönelik oluşu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, bireyler ders çalışma pratikleri sırasında en kısa zamanda en çok çıktıyı kendilerine sağlayacak olan araç-gereç ve yöntemlerin tümünü kullanmaya yönelmektedirler. Şüphesiz, sadece ders çalışırken hangi materyalin kullanıldığı konusunda tartışma gerçekleştirmek bireylerin bilgi ile ilişkilerini açıklamada yetersiz kalacaktır. Bu nedenle bireylerin okuma yaparken basılı ya da e-kitap tercih etme eğilimleri incelenmiştir.

Günümüz dijital dünyanın olanakları her türlü basılı metni, kitabı vb.’lerini dijital ortamda okuma imkânı tanımış ve bireylerin bilgi ile olan ilişkilerine bu yönde biçimsel olarak etki etmiştir. Bu manada, “son yıllarda bilgisayar donanımları ve yazılımlarındaki gelişmeler, internetin yaygın bir şekilde kullanılması e-kitabın ortaya çıkmasını ve yayılmasını getirmiştir. E-kitaplar geleneksel kitaplara göre daha farklı özellikler taşımaktadır. Dijital ortamlarda kullanılan bu yayınlar salt metin olmanın ötesinde ses, müzik, animasyon, etkileşim, resim gibi destekleyici öğeleri de içermektedir” (Güneş ve Kırmızı, 2014:198). Dolayısıyla, “günümüzde bilgisayar teknolojilerinin artmasıyla eğitim, okuma materyallerini kullanma bakımından yeniliklerin odağında yer almaktadır. Akıllı tahtalar, tabletler, e-okuyucular vs. çocukların metinleri basılı kitabın dışındaki farklı okuma ortamlarında görmelerini sağlamıştır. Yeni okuma ortamları, okumanın değerini düşüreceği korkuları tartışmaları açmış; ancak bu tartışmalar sürerken bazı araştırmacılar yeni okuma araçlarının okuma alışkanlıklarının nasıl dönüştüğünü ve okuma eyleminin yeni teknolojiler karşısında aldığı yeni biçimleri değerlenmektedirler” (Çelik, 2015:274).

Bu yönde çalışmada bireylerin basılı ve dijital metin ya da kitap tercihlerinin altında yatan temel motivasyonun veya itici gücün neler olduğu sorgulanmaya çalışılmıştır.

“...değeri açısından basılı kitap daha değerli. Elinde çünkü devamlı elimde olması daha iyi internetteki de yerinde, sürekli ulaşabilirsin ama diğeri daha kalıcı gibi geliyor, dokunabilmek açısından, hissetmek açısından okurken hissetmek önemli bence. O yüzden mümkün olduğunca satın almaya çalışırım olmadı ödünç alırım. İhtiyaç meselesine gelince şu anda kitaplara ihtiyaç duyulmaz internet var zaten. Lise dönemimde kütüphaneye gitmek zorundaydık kitapları karıştırıyorduk falan, ansiklopediler oluyordu bazen. Ama şu an öyle bir şeye ihtiyaç yok. Bir şeyi öğrenmek istediğimde aman gideyim de kitaba ansiklopediye bakayım diye bir derdi olmuyor...” (G12.Kadın,28,Kamu Yönetimi,Market Çalışanı)

“...basılı bir kitap okumayı tercih ediyorum. Elimde somut bir şey olması açısından ancak günümüzde basılı kitap alım satım ya da tedarik etmek biraz zor. O yüzden özellikle tez öğrencisi için daha zor maddi olarak zor yani o yüzden ne kadar tercih etmesem de e kitap okumaya mecbur kalıyorum. Şu anda elimde e-kitap somut kitaptan daha fazla var. Alanda kitap yoğunluğu çok fazla bir kitabın kısmi bir yerini kullanıyoruz zaten yüzlerce kitap gerekecek belki ama bunu karşılayacak maddi güçte olmak da zor biraz...” (G7.Kadın,25,Sosyoloji Tez Dönemi)

“...tamamen sağlıksal anlamda bir fark var e-kitap neticede parlak ve ekrandan okunuyor ve gözleri yorma ihtimali olan bir ekran bu ama öyle değil istediğin kadar okuyabilirsin ve gözlerini yormaz.tabi maddi olarak da hazır olmak gerek kitabı satın almak da masraflı bir şey sonuçta özellikle de sürekli aktif olarak okuma yapıyorsan eğer...”(G17.Erkek,29,Türkçe Öğretmeni)

“...Zorunda olmadığım keyfi olarak okuduğum kitapları evimde somut olsun istiyorum. Çünkü şöyle bir şey var e-kitap okumaya kalktığınız zaman el kitabı okumanın sağlayacak materyallerinde elinde olması gerekiyor. Ben her yere laptopu taşımak istemeyeceğime göre elimde somut kitap olmasını tercih ediyorum ki öyle de yapıyorum...eğer param olursa alıyorum ya da kütüphaneye gidiyorum. Tamam bir e kitap okuyucusunun elimde en küçük bir şey olarak olması lazım tablet olması lazım ya da onu da ben de olmadığı için kullanamıyorum...” (G3. Erkek,25,Sosyoloji Yüksek Lisans Ders Dönemi)

“...hayır onun yerine internette bakıyorum internette de Google haberlerden bakıyorum. Öğrenmek istediğimiz şeyleri internette

öğrenebiliriz. Mesela sosyal medya aracılığıyla...” (G11.Erkek,26, Sosyal Bilgiler Öğrt. Doktora, Resepsiyonist)

Söylemlerden anlaşıldığı üzere, basılı kitap tercih eden genç bazı bireylerin basılı metin ve kitaplarla çoğunlukla nostaljik ve duygusal bir bağ kurdukları ve kitabın altını çizmek, dokunmak, kitap kokusu almak amacıyla tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bu anlamda, bireylerin basılı metin veya kitap tercihlerinin her tür okuma isteklerinde ağır bastığı ve basılı yayın ile daha duygusal bir ilişkinin olduğu, dokunmanın ve koklamanın daha önemli olduğu ve iyi hissettirdiği, kitap okuma eyleminin nostaljik ve duygusal bir yönünün olduğu yönünde bilgiler edinilmiştir. Ayrıca dijital kaynaklardan okunan kitapların odaklanma yoğunluğunu azalttığını belirten görüşmeciler de mevcuttur. Yine, dijital çağ getirisi olarak kabul edilen e-kitapların okundu olarak sayılmaması da dikkat çeken bir durumdur. Bireylerin zihinlerinde okunan kitap basılı ve tamamı bitirilen kitap olmalıyken, dijital çağ gereçleri bu tam okuma davranışında okuma noktasında bireylere bir anlam ifade etmemektedir. Dolayısıyla, katılımcıların birçoğu maddi olarak satın alabilme gücünün olduğu durumlarda satın almayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu noktada geleneksel olarak basılı kitabın hakimiyet alanının hala geçerli olduğunu belirtmek mümkündür. Bunun yanında sağlık nedeniyle ve teknolojik gereçlerin de maddi olarak bir kaynak aktarımı gerektirmesi nedeniyle basılı kitabın tercih edilmesi söz konusudur.

Çelik'in de (2015:275) ifade ettiği gibi, e-kitap okumakla geleneksel kitap okumak bazı açılardan farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Dijital okumalar üzerine ilk kez gerçekleştirilen çalışmalardan biri olan Hamer and McGrath'ın (2010) çalışmalarının sonuçlarına göre öğrenciler ekran üzerindeki metne kâğıt üzerindeki metinden daha kolay odaklanabilmekte; ancak kâğıt üzerinde yazılı olan metinden daha çok şey hatırlayabilmektedirler. Bunun yanı sıra öğrencilerin %70'inin kâğıda yazılı olan metni tercih ettiklerini söylemişlerdir.

Lakin, yine bazı genç bireylerin ifade ettiklerinden anlaşılmaktadır ki dijital ortamlardaki sunulan metinler ve kitaplar ekonomik anlamda bir maliyet doğurmaması, kolay ulaşılabilir ve saklanabilir olması ve herhangi bir yük ortaya çıkarmaması nedeniyle basılı metin ve kitapların yerine çoğu zaman tercih de edilebilmektedir. Günümüz dünyasında, basılı metin ve kitapların niceliksel anlamdaki devasa artışı düşünüldüğünde herhangi bir bilgi ihtiyacı karşısında ortaya çıkan

alternatif bolluğu bireylerin hangi birini alacakları ve saklayacakları noktasında kararsız bırakabilmekte onları dijital olanaklara yöneltebilmektedir.

Örneğin, Guthrie (2002:16) de, artık okurun elektronik kitapları, elektronik ortam bilgilerini başvuru kaynağı olarak daha fazla dikkate aldığını ortaya koymuştur. Guthrie (2002)'e göre okurlar, ucuz olduğu, her yerden erişimi kolay olduğu için bu tür kaynakları daha fazla tercih etmektedirler. Ortaya konan bu karmaşık yapı ve bakış açısı da dikkate alınarak bilgi iletişim araçlarının okumaya yönelik tutumu nasıl etkilediğinin belirlenmesi gerekmektedir (Türkyılmaz, 2012:479).

Kâğıt ve e-kitap okuma hızı arasında fark var mıdır? Bu durumu saptamak için 1980'li yıllardan bu yana çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. İlk araştırmalar ekran okumanın oldukça yavaş olduğunu göstermektedir. Baccino ve Nielsen tarafından 1997 yılında yapılan çalışmalarda ise ekran okumanın kâğıttan okumaya göre % 25 oranında daha yavaş olduğu belirlenmiştir. Yani araştırmalarda, kâğıttan okuma hızının ekran okumaya göre üç kat daha hızlı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum iki nedenle açıklanmıştır. Birincisi ekran metinlerinin dikey hareket etmesi okuyucunun yatay gidip gelen göz hareketlerini etkilemekte ve okuma hızını düşürmektedir. İkincisi ekrandan parça parça alınan bilgilerin anlama düzeyini düşürmesi ve okuyucunun ilerlemesini engellemesidir (Baccino, 2009). (Güneş ve Kırmızı, 2014:199).

Sonraki yıllarda Jakob Nielsen, okuma hızı konusunda yeni araştırmalar yapmıştır. Çeşitli araştırmalarda kâğıt okuma, bilgisayar ekranından okuma ve tablettan okuma karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Okuyuculara Ernest Hemingway'ın bir kitabından alınan metin verilerek anlama durumları ölçülmüştür. Araştırma sonunda tablettan okumanın kâğıt okumaya göre % 6 daha yavaş olduğu ortaya çıkmıştır. Yani eskiden olduğu gibi aradaki farkın % 25 değil, %19 azalarak % 6'ya düştüğü görülmüştür (Güneş ve Kırmızı, 2014:199).

Tveit ve Mangen (2014:181-183) tarafından Norveç'te gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarına göre de, öğrencilerin %50'si ileride insanların geleneksel kitap okumaktan vazgeçip e-kitap okumaya başlayacaklarını düşünmektedir. Öğrencilerden yalnızca %13'ü kâğıttan okumakla ekrandan okumak arasında farklılığın olmadığını düşünmektedir. Kâğıttan okumayı daha çok sevdiklerini söylediler de ayda en fazla 3 kitap okumalarına karşın, genellikle e-okuyucular yoluyla

e-kitaplar okuduklarını söylemektedirler. Kız öğrencilerin halen erkek öğrencilere göre kağıttan okumayı seçtikleri gözlenmiştir; ancak kızların %65'i e-okuyucudan kitap okumayı tercih etmektedir. Öğrencilerin %44-64 oranında e-kitapla geleneksel kitap okumak arasında fark görmediği anlaşılmıştır. E-kitap okumanın geleneksel kitap okumaktan daha hızlı olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin %96'sı kolay taşındığı için e-kitabı tercih ettiğini söylemektedir. Bunun yanı sıra kokusu ve dokunma duygusu nedeniyle öğrencilerin %15'i geleneksel kitap okumanın kendilerini daha iyi hissettirdiğini söylemektedir (Çelik, 2015:276).

Genç kuşağın teknoloji ile ilişkisinin çok yoğun olduğu, gündelik hayatlarının büyük bir kısmını sosyal ağlarda geçirmeleri göz önüne alındığında görüşmecilerin daha çok dijital kaynaklara yönelmeleri beklenmiş ancak araştırma sonunda bireylerin okuma ve yazma pratiklerinin hala geleneksel olarak ya da hem geleneksel hem de yeni dijital araçlarla birlikte sürdürülmeye çalışıldığı anlaşılmıştır. Şüphesiz bu noktada çalışılan örneklem grubunun temel özellikleri de etkilidir. Ayrıca, bu sonucun ortaya çıkmasında toplumsal olarak genel manada bireylerin okuma alışkanlığı düzeyinin düşük olması nedeniyle gerek basılı gerekse dijital kaynaklara yönelik erişim arzusunun sınırlı kaldığı düşünülebilir.

3.3.3.2 Akademik kariyeri sosyal ağlardan besleme

Bireyler, özellikle lisansüstü düzeyde eğitim alan öğrenciler, dijital teknolojilerin sağladığı bilgi kaynağı alternatiflerini pragmatik temeldeki hedefleri doğrultusunda yoğun olarak kullanabilmektedirler. Bu anlamda, lisansüstü genç bireyler akademik kariyerlerini dijital sosyal ağlar üzerinden besleyecek tutum ve davranışlar sergileyebilme eğilimi gösterebilmektedirler. Genç kuşağın tanıdıkları ve tanımadıkları akademisyenleri Facebook gibi sosyal ağlardan arkadaş olarak ekleme ve onların akademik ve sosyal çevrelerinden, paylaşımlarından bilgi edinme eğiliminde oldukları dikkat çekmektedir. Hocalarının paylaştıkları makale ve çalışmalar üzerinden ilk akademik sosyalleşmelerini gerçekleştiren öğrenciler bu yolla kendilerini daha zengin bir bilgi edinim ortamında görmektedirler. Nitekim, aşağıdaki ifadeler genç bazı katılımcıların dijital sosyal ortamlarını akademik hedeflerini besleyebilecek bir alan veya araç olarak kullanım etkinliklerine ve motivasyonlarına işaret etmektedir:

“...Onlardan bir şeyler kaptığımı düşünüyorum hatta birkaç tane isim var çok sevdiğim ve idol olarak aldığım. Onların hayatlarını da görmüş oluyorum, çok şanslıyız diyorum. Onlar sıfırdan var ederken bir şeyleri biz onlardan görüp ekstra bir şeyler katarak bir şeyler ortaya koyacağız. Bir kişi bir workshop yapacak diyelim daha önce böyle bir workshop yapılmadı diyelim kendi alanımızda o önceliğini yapıyor. Biz en azından onu görüp ah şu eksik olmuş ya da şöyle olsa daha güzel olurdu diyoruz. Ben de üstüne bir şey katıp daha iyisini yapıyorum o yüzden şanslı olduğumu düşünüyorum...” (G5.Kadın,23, Beslenme ve Diyetetik 4)

“...Eğer bir kez konuştuysam bir bilgim varsa eklerim. Hiç konuşmamışsam yine de eklerim. Ama tanışmak için de fırsat ararım konuşmak için. Bunun için eklemiştir. Makale çıkarmıştır güzel bir çalışmadır, okumuşumdur, dikkatimi çekmiştir, isminde zaten görüyorum araştırırım Facebook'tan. Mümkünse eklerim. Oradan konuşurum, paylaşımlarını takip etmeye çalışırım böyle şeyler yapıyorum. Yani sayfasında falan bakıyorum merak ediyorum eski kafa hocalar çok şey yapmıyor ama sürekli yenileyen hoca ise kendini onu takip ediyorum...” (G14. Kadın,22, Çalışma Ekonomisi 4)

“...Elbette elbette takip ediyorum sonra oradaki insanların, hocaların paylaştığı şeyler tabi ki bize bir şeyler katıyor mesela geziniyorum Facebook'ta. Hocaların ortak arkadaşları var onlar da hoca onlar da benim alanımdan, birebir tanımamış olsam da onları takip ederim. Arkadaş olarak eklerim. Çünkü şöyle eklerim bunun sempozyum veya kongrelerde gördüysem ya da bir yazısını okuduysam, biliyordum zaten. Çünkü bana bir şeyler katacağı için benim alanım ile ilgili yada başka şeylerle ilgili bana bir şeyler katacağı için onu Facebook'tan eklerim. Çünkü sosyal medya şu an ne kadar da olumsuz olarak görülse de kendi açımdan diyorum çok da olumlu yönleri de var. Bunu değerlendirmem gerekiyor çevre oluşturmamız sağlıyor akademiye yeni girmiş insanlar olarak. Fen edebiyattan, tarih bölümünden ya da farklı bölümden hocaların çoğu ekli bende onların da hayatlarını öğrenmiş oluyorum ,onların hayatlarını öğrenmek istiyorum...” (G11.Erkek,26, Sosyal Bilgiler Öğrt. Doktora, Resepsiyonist)

“...Evet takip ediyorum. Bu bazen mesleğime ısınmama sebep oluyor bazen de mesleğimden soğumama neden oluyor. Bazen öyle şeyler paylaşıyorlar ki bana çok ters oluyor. Kendilerine göre doğru olsa da bazıları alanımızın büyükleri olduğu için nükleer ile ilgili bir sürü şey var bilmedikleri bu beni çok üzüyor. Hocalar da var profesörler de var ama bazı şeyleri bilmeyen profesörleri görmek beni soğutuyor. Takip ettiğimde bazen yaptığı çalışma ile ilgili bir şey sağlıyordur ve bu bana bir fikir sağlıyordur falan. Bu yüzden takip ediyorum öbür türlü takip etmezdim ve bana bir network sağlıyor...” (G10. Erkek,22,Enerji İşletme 4, Ticaret)

“...Evet ediyorum çünkü onun hayatını izlemek hoşuma gidiyor. Birinde mesaj atıyor bu mesleğin bu kötü tarafı var diyor birinde konuşuyorsun. Bence bir farkı yok. Güzel bir şey çünkü alanından biri ve önemini biri ve tanımak istediğin biri ulaşabilmek güzel...” (G19. Kadın,22, Felsefe 3)

Bireylerin dijital mecralardan bilgi edinme noktasında kullandıkları temel nokta olarak sosyal ağları tartışmaya açmak genç kuşağın dijital sosyal ağlardan bilgi edinimi

davranışı noktasında tartışmaya katkı sağlayacaktır. Elde edilen sonuçlardan anlaşılmaktadır ki lisans ya da lisansüstü öğrenciler, eğitim kademeleri fark etmeksizin, akademisyenleri ve alanlarının önde gelen isimlerini takip etmeye yönelik eğilimlere sahiptirler. Dolayısıyla, genç bireyler dijital sosyal ağların bilgi ve iletişim olanaklarını kullanmak suretiyle akademik kariyer hedefli bir ağ kurma amacı taşımaktadırlar.

Genel olarak düşünülürse, “aydınlanma’nın vadinin yerine gelmemesiyle yaşanan hayal kırıklığı, toplumun, geleceği bilme, anlama ve son tahlilde kontrol etme becerisine dair özgüvenini kırmıştır. Bilme iddiasını anlamsız kılacak kadar karmaşık bir dünyada yaşadığımız görüşü modernitenin radikal eleştirilenlerince sistemli bir şekilde yayılmıştır. Eleştirilenler, ayrıca bilginin artmasının yeni sorunlar getirmesinden de kaygı duymaktadırlar, çünkü bu durum sonuçları önceden kestirilemez faaliyet ve davranışların cesaretlendirilmesi yönünde bir tehdit oluşturmaktadır” (Furedi, 2017:66).

Dijital devrimi yaşadığımız ve bizi sarmalayan dijital bir hayata maruz kaldığımız; algılarımız, yorumlarımız ve hayata bakış açımızın bu doğrultuda şekillendiği dijital bilgi çağında bilgi ile ilgili kavram ve tanımlamalar kendini yenilemiş ve güncellemiştir (Bozkurt, 2014:521). Aşırı enformasyon sorunsalında anlam yitimini en iyi ifade edenlerden birisi olan Baudrillard’ın çalışmalarına bakıldığında bol enformasyonun her zaman bilgilenmeye katkısı olmadığını, enformasyon miktarından çok nitelikli enformasyonun önemli olduğu söylenebilir (Baytar, 2013:44). Baudrillard (2008) şöyle açıklamaktadır:

“Her geçen gün daha çok haber ve bilgiye karşın giderek daha az anlamın üretildiği bir evrende yaşıyoruz. (...) Haber kendi ürettiği içerikleri yok etmektedir. İletişimi ve toplumsalı yok etmektedir. Bunun iki nedeni vardır. 1) İletişim kurmak yerine, sahnelediği iletişim oyunu içinde kaynayıp gitmektedir. Anlam üretmek yerine sahneye koyduğu anlam üretimi oyunu içinde kaynayıp gitmektedir. 2) İletişimin bu anormal boyutlara ulaşan görüntüsü, iletişim araçları ve haber bombardımanının toplumsal yapıyı bozmasını engelleyememektedir. (...) Bu açıdan haber enflasyonu ile anlam deflasyonu arasında hiçbir anlamlı ilişkinin bulunmadığı söylenebilir” (Baudrillard, 2008:115-118; akt. Baytar, 2013:45).

3.4 Yüksek Öğretimin Anlamı: Statü mü? Kişisel Doyum mu?

Toplumun içerisinde bulunduğu ekonomik ve sosyal problemler bireylerde belirsizlik, geleceğe dair korku, endişe vb. gibi duygular yaratmaktadır. Bu duygular, bireylerin hayatlarının tamamını şekillendirmekte ve dolayısıyla onların, bilgi, bilim, eğitim ve kariyer planlarını da doğrudan etkilemektedir. Ayrıca, “geleneksel entelektüelin güçten düşüşüyle ilgili bazı yapısal değişiklikler, piyasanın fikir hayatı üzerine giderek artan etkisi, fikir hayatında görülen kurumsallaşma ve profesyonelleşme, medyanın giderek artan gücü ve özerkliğin sürdürülebileceği kamusal alanın ortadan kalkması olarak sıralanabilir. Bu konuda çalışan pek çok yazar, entelektüel manzaranın dönüşümünün ardındaki itici gücün, akademinin önlenemez genişlemesi olduğunu ileri sürmektedirler” (Furedi, 2017:47).

Aslına bakılırsa, “her entelektüel çağda kültürel hayatın göstergesi sayılabilecek bir *düşünme üslubu (style of reflection)* ortaya çıkar. Günümüzde, bir yıllık süreler içinde bile birtakım entelektüel alanların topluma yayıldığı, sonra bunların gözden düştüğü ve yerlerini benzerleri olan yenilerine bıraktığı doğrudur. Bu hızlilik, bu acelecilik toplumun kültürel hayatının renklendirilmesinde bir nedendir, ama bunun entelektüel hayatta kalıcı izler bırakmadığı da açıktır” (Mills,2007:29).

Nitekim, günümüz toplumunda bireyler hayatlarının büyük bir bölümünü ilköğretim, ortaöğretim, lisans ve lisansüstü eğitim aşamalarında geçirmekte ve dolayısıyla eğitim öğretim faaliyetleri çerçevesinde bilgi ile temas halinde geçirmektedirler. Bu nedenle, özellikle yükseköğretim kurumları, bireylerin yaşamlarında ve bilgi ile olan ilişkilerinde büyük bir role sahiptir. Nitekim, çeşitli alt başlıklar altında işlenen bu kısımda bireylerin genel olarak yükseköğrenime bakışları ve bu mecradaki bilgi edinim sürecine atfettikleri anlam veya değer kavranmaya çalışılmıştır.

3.4.1. Üniversite Eğitimi Alma Nedeni ve Tercih Edilen Alan

Yapısal olarak üniversitelerde yaşanan dönüşümün öğrenciler üzerindeki yansımaları da paralel olarak sosyal hayatta kendisini göstermektedir. Bu noktada yükseköğretim kurumları çoğunlukla iş kapısı olarak görülmekte, herkesin üniversite okuması ve meslek edinmesi beklenmektedir. Bireylerin eğitim aldıkları kurumlara ve bu mecralarda edindikleri (veya edinemedikleri) bilgiye yönelik bakış açıları onların

genel olarak bilgiyle olan ilişkilerini şekillendirmektedir. Bununla beraber genç bireylerin üniversite eğitiminden beklentileri ve doyuma ulaşma düzeyleri bu dönüşümü anlamlandırmak açısından önemlidir.

Bu çerçevede, araştırma kapsamında genç kuşak bireylerin yükseköğrenim kurumlarında eğitim görme sebepleri incelenmiş ve sonrasında gençlerin eğitim gördükleri alanları tercih ederken neleri dikkate aldıkları sorgulanmıştır. Bunun yanı sıra gençlerin eğitim gördükleri alandan beklenti ve doyumlarının ne düzeyde olduğu derinlemesine anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu sorgulama aynı zamanda gençlerin genel olarak bilginin kendisine nasıl bir değer attiklerine dair bazı ipuçları verebilecektir. Bu yönde, genç katılımcılardan elde edilen bazı veriler onların eğitimini gördükleri alanları tercih etme nedenleri ve ondan beklentilerine dair örnekler içermektedir:

"...hayalim tarih okumak değildi, günümüz şartlarının vermiş olduğu zorunluluk puan sistemi...İstediğim bölümü, istediğim puanı alamadığım için okuyamadım. Okul öncesi bölümünü okumak istiyordum, ama onu kazanamadığım için tarihi yazdım. Şu an alıştığım için tarihi de benimsiyorum..." (G6. Kadın, 23, Tarih 4)

"...öğretmenlik yapmayı istiyordum, bölüm olarak demeyelim de meslek olarak öğretmenlik istiyordum...o yüzden coğrafya seçtim. Şimdi atanamıyorum, ücretli öğretmenlik de yapamıyorum ama doktora yapmaktan memnunum. Sonuçta alanımla ilgili şeyler öğreniyorum. Birkaç sene sonra da kadro bulabilirim. Bu, bir iki yıllık bir süreç değil yani. 10 yıl da olsa beklerim başka işlerde çalışır hayalimin peşinden giderim..." (G11. Erkek, 26, Sosyal Bilgiler Öğrt. Doktora, Resepsiyonist)

"...şöyle, ben psikoloji bölümü çok istiyordum psikoloji bölümünde empati olayı fazlaydı ya da öyle düşünüyordum, o yüzden psikoloji bölümünü seçmek istiyordum. Ama aldığım puan psikoloji bölümünün aşağısındaydı ve buna en yakın meslek de sosyoloji. Bu sefer bireylerle değil de toplumla alakalı çalışacaktım. O yüzden öyle yakın geldiği için sosyolojiye gelmiştim..." (G7. Kadın, 25, Sosyoloji Tez Dönemi)

"...aslında ben kazandıktan sonra araştırıp nerede çalışabilirim diye düşündüm. İş bulamayacağımı bilseydim önceden olsa belki okurum derdim ama şu an mezun olup zorluğu yaşadktan sonra hayır okumazdım. Ben bu okuldan mezun olduktan sonra direkt olarak işe başlayacağımı düşünmüştüm asla başka bir meslek düşünmemiştim, ama şimdi piyasada başka işlerde çalışıyorum..." (G13. Kadın, 26, Sosyoloji Mezun, iş arıyor)

“...bölümüm biraz sürpriz oldu ben lisede okul birincisiydim, o yüzden bu bölüme yerleştim. Öteki türlü bu puanı tutturamazdım zaten benim arkadaşlarım benden ortalama 50 ile 70 puan arası yüksek. Gayet de seviyorum bölümü ama öncelik sıram farklı biraz. Öncelik sıramda ilk olarak kendi hayatımı kurmayı düşünüyorum ticaret yapıyorum o ticareti geliştirmek istiyorum...” (G10. Erkek, 22, Enerji İşletme 4, Ticaret)

“...o zaman okuyacağım bölümün önü çok açıktı. İş bulmak çok kolaydı şu an mesela sosyal hizmetlerin önü bayağı açık, o zaman da Kamu yönetiminin çok açıktı. Daha çok böyle işe giriş şeyi fazlaydı boşluk çoktu. Ben okulu bitirene kadar her yer doldu. Ben mezun olduktan sonra bir iş bulamadım...” (G12. Kadın, 28, Kamu Yönetimi, Market Çalışanı)

Elde edilen verilerden anlaşılmaktadır ki, bireyler eğitim gördükleri bölümlere farkında olarak ve isteyerek değil çoğunlukla razı olarak ya da puanı o bölüme yettiği için tercih etmek zorunda kalmışlardır. Başka bir deyişle, bireyler tercihlerini çoğunlukla içsel bir istek temelinde yapmamaktadırlar. Bu anlamda, eğitim görülen alanlar kişisel ilgi temelli olmaktan ziyade çoğunlukla önü açık ve iş imkânı fazla olabileceği düşünüldüğü için tercih edilmektedir. Bazı görüşmecilerde ise meslek olarak bir seçim söz konusu olsa da branş seçimi sınav sonucu elde edilen puan baz alınarak belirlenmiştir. Ayrıca, bölüm tercihleri noktasında özellikle sosyal bilimlerde alanlar arası temel bakış açılarının dikkate alınmadan birbirine benzer alanların ikame edilmesi söz konusudur. Görüşmecilerin bazıları eğitim aldıkları alanı tercih ettikten ve eğitim almaya başladıktan sonra tam anlamıyla tanımaya ve sevmeye başladığını belirtmiş ve sonunda iş bulamayacağını bilseydim bu bölümü okumazdım gibi yorumlarda bulunmuşlardır. Bu konuyu daha derinlikli olarak tartışmak amacıyla görüşmecilerin yükseköğrenim görme nedenleri, *diploma kaygısı ve bireysel doyum* çerçevesinde de incelenmiştir.

3.4.2. Diplomacılık ve Sertifikalar Çağı

Çağımızın temel “yükselen değeri” olarak düşünülen eğitimin ve eğitim kurumlarının bireyler üzerindeki genel yansımalarının hangi dinamiklerle belirlendiğini anlamak genç kuşağın yükseköğretim kurumları ile olan ilişkisini anlamlandırabilme noktasında önemlidir. Bu noktada çalışmada elde edilen verilerden birisi diploma ve sertifikalara atfedilen değeri açığa çıkarmaktadır:

“...diplomasız olmayı göze alamayız bu devirde. İş de bulamayacak olsam okurum. Çünkü benim babamın bana açacak fabrikası yok. Mecburen okuyup

bir iş bulacağız. Şu anki aile durumunda, maddi durumumda okumadan daha iyi bir iş bulamam. İstedğim kadar dil bileyim mesela bir okulda iş bulamam. Ama bir üniversite mezunu diploması olduğu zaman bir iş şansı olur...” (G35. Erkek, 28, Müzik Öğretmeni)

“...yani ben üniversitede öğrendiğim şeyleri başka yerlerde de öğrenebilirim. Bunun için üniversiteye gerek yok. Ama işte ben her dersi geçmiş ve biliyor olsam, son dönemde okulu bıraksam kim bana sen bunları biliyorsun diyecek? Diploma olmadan öğrensen de, birinci de olmuş olsan, kitap da yazmış olsan bir şeye yaramıyor. Diplomanın da işe yaramadığı yerler çok fazla ama diploma olmadığında asgari bir yarış imkânın oluyor...” (G30. Kadın, 27, Sosyal Hizmetler Uzmanı)

“...sağlam bir üniversite diploması işe yarar belgedir. Ama profesyonel hayatta tercih edilir hale gelmek çok önemli. Ona göre kurslara katılmak, sertifikalar almak önemli, fiyakalı birkaç projeye katılmak, güzel şirketlerde staj yapmak önemli gerçekten...” (G34. Kadın, 24, Ebelik Yüksek Lisans Tez Dönemi)

“...artık sadece diploma yetmez. Yanında yabancı dil sertifikası, başka yeterliliklerin sertifika ve belgeleri lazım. Bir hocamız öğrencisinin birinden bavulla cv götürdü yurt dışına diye bahsederdi. Bunu istiyor sistem senden. Bu sertifikalar da parayla oluyor tabii. Dil kursuna neyle gideceğim, kendimi neyle geliştireceğim. Bu da maddi imkan demek oluyor. E zaten yatırım yapmam gerek kendime biliyorum. Ailem de elinden geleni yapmaya çalışıyor bu konuda. Yine de rekabetin sonu yok. Yarış gerçekten çok kızgın ...” (G27. Erkek, 23, İstatistik Yüksek Lisans Ders Dönemi)

“... ben tez konumu belirlerken bu tezi bitirdiğimde işe girerken de işime yarasın istedim. Hani akademik olarak kullanayım orda işe yarasın ama o olmazsa başka bir işe girmek istersem şu konuda yüksek lisans yaptım diyebileyim. En azından maaşım çok olsun diye düşündüm...” (G26. Erkek, 25, Ekonomi Yüksek Lisans Tez Dönemi)

“... Eğitim almak bizi oyalamaktan başka işe yaramıyor açıkçası. Şimdiki aklım olsa babamın işinde devam ederdim şimdi okusaydım. Okudum da ne oldu diyorum zaman zaman iş alanı çok dar çünkü. Ne verseler tamam demek zorundasın maddi olarak. Bizi toplu olarak oku oku diye büyüttüler, öğretmenlerimiz ve ailemiz hep okumazsanız şöyle olur, böyle aç kalırsınız diye büyüttü. Biri de demedi ki yeter ki mutlu olun. Kendiniz olun. Okumasanız da olur. Hal böyle olunca hepimizi en kötüsünden de bir okul okuma isteği sardı. Okuyan pişman olup geliyor. En ücra köşedeki okulda hatta fiyakalı üniversiteler dışında bir üniversitede herhangi bir bölümü okusan ne olacak okumasan ne olacak. Tek hedefimiz “okumak” olmuş. Neyi okuyorum ben niye okuyorum? Yok. Okul bitip hayat başlayınca anlıyorsun ne olduğunu...” (G25. Erkek, 26, Matematik Yüksek Lisans Mezun)

“ ...yaşım 26 oldu ben hala acaba yeni bir okul mu okusam da meslek mi değişsem diye düşünüyorum. O da çözüm değil, herkeste diploma var, herkes bir yerlerden bir yerlere atlama peşinde. Okulların da tek yaptığı yarışa bilet vermek. Biz yarışta zannederken aslında hepimiz aynı hayatları yaşıyoruz. Çok az bir kısmımız istediği güvenceli işe giriyor. Biz de o bir iki kişi olmak için 80 kişilik bir grup olarak kapıda bekliyoruz bir umut. Bu üretken çağlarımda düşündüğüm şey iş olmamalı, yaratıcılığımı geliştirebileceğim bir işim varken atanıp güvende olmayı düşünmemeliyim. Ama korkuyorum...” (G31.Kadın, 26, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği)

Görüşmelere yansıyan söylemlerde çoğunlukla eğitimim kendisinin, eğitimden alınan bireysel ve toplumsal doyumun değil eğitim sonunda alınacak olan diplomanın önemsendiği gözlemlenmiştir. Bu noktada genç kuşak bireyler eğitimleri boyunca edindikleri bilgilerden ziyade kazandıkları diplomaların 'işe yarayacağını' düşünmektedirler. Öyle ki diplomasız kalmayı ve mezun olmadan okuldan ayrılmayı 'yarışa katılamama, geride kalma olarak görmekte dirler. Genç kuşak bireylerin diploma ve sertifikaya verdikleri değer, oldukça çarpıcı bir biçimde, “bildiklerimi bilsem ama diplomam olmasa aynı yerde olamam”, aynı şey olmaz, fırsatlarım olmaz gibi beyanlarla ifade edilmiştir.

Bunun yanı sıra, iş yaşamında ya da okulda bilginin ya da diplomanın işe yaramadığını belirten görüşmeciler eğitimi ve diplomayı kötünün iyisi olarak nitelmişlerdir. Gerçekten de görüşmelerde dikkat çeken durum bireylerin mecbur kaldıkları ve başka çareleri olmadığı için bu yolda olduklarını belirtmeleridir. Görüşmecilerin kendilerini yarışın içinde hissetmeleri ve sadece yarışta olmak için sonu belli olmayan bir yolda ilerlemeye çalıştıklarını belirtmek mümkündür. Nitekim, bu veriler aynı zamanda sonraki başlıklarda işlenmiş olan kariyerizm ve yükseköğretimin değersizleşmesine dayanak oluşturmaktadır.

3.4.3. Kariyerizm ve Yükseköğrenimin Metalaşması

Genç kuşağın bilgi ile ilişkilerinin şekillenmesine etki eden en önemli faktörlerden birisi bireylerin aldıkları eğitimden beklentilerinin *iş/meslek veya kariyer* temelli olmasıdır. Genç kuşak bireylerin, eğitim ile ilgili temel beklentileri iyi bir iş/meslek sahibi ve toplumda bir statü elde etme temelli gerçekleştiğine dair yaygın bir kanı bulunmaktadır. Şüphesiz, kişilerin iş/meslek ve statü kazanmaya dair beklentileri ve buna yönelik hayat stratejileri geliştirmeleri doğal karşılanmalıdır. Lakin, akademik eğitim ve genel olarak bilgiyle kurulan ilişkide salt kariyer odaklı davranıldığında

pragmatik bir ilişkinin varlığı ve değersizleşme probleminin ortaya çıktığını belirtmek gerekmektedir.

Günümüzde bilgi ve eğitim üzerinde çalışırken piyasa ve piyasa koşullarından bağımsız bir düşünce biçimi konuya olan bakışımızı oldukça sınırlandırma potansiyeline sahiptir. Bu noktada, eğitim ile piyasa koşullarının birbirini etkilediğini belirterek başlamak gerekmektedir. Bu çalışmanın da ana eksenini oluşturan eğitim ve teknoloji “bilginin meta olarak çözümlenmesi, eğitim-piyasa ilişkisini çözümlemede de bir referans çerçevesi olarak alınabilir. Bu çerçevede eğitim- piyasa ilişkisi, dışsal bir ilişki olmaktan çıkıp, metalaşan bilginin üretim ve dağıtımının piyasa ve normlarını ve mekanizmalarına uyumlu kılma sürecine dönüşür” (Özsoy,2012:125). Piyasa, bilimin ve eğitimin içsel amaçlarına zarar verir. Piyasa, yalnızca bireyi kendi çıkarına yönelmeye özendirerek değil, bireyin çıkarlarını, hayli dar tarzdan, en önemlisi bazı maddi iyiliklerine sahip olma açısından tanımlayarak bencilliği özendirir” (Özsoy, 2012:138).

Bu durum Özsoy (2012:136-137) tarafından “bilginin metalaşmasıyla birlikte her türlü etkinlik (üretim, aktarım, edinim) insanın özerk bir etkinliği olma özelliğini yitirir; bu etkinliklerin yeniden üretimi ya da sürdürülmesi dış ölçütlere tabi olur” şeklinde yorumlanmıştır. Bu yönde, çalışmanın bazı verileri bu yorumu destekler niteliktedir:

“...bize çocukluktan beri, oku adam ol dediler. Elinde kartın olsun, kimseye muhtaç olma dediler. Okuduk. Yetmedi yüksek lisans yapıyorum...Eee. kendi başıma devam edemiyorum, çalışmam gerekiyor. Kadro alamıyorum. Şimdi güzel bir işte, güvenceli bir işte çalışmıyorum. Babam benim yaşımda evlenmiş, ev almış araba almış. Benim aynı parayı kazanmam da aynı yatırımı yapmam da imkansız. Aile desteğim olmadan yaşamam imkansız. Aldığım maaşı öğrencyken babam harçlık olarak veriyordu bana. Babam araba tamircisi, ben öğretmenim. Şimdi neden okumuş oldum ben? Tamam, okudum, yazdım, bilinçlendim ama bazı şeyler de yetmiyor yani. Markete gidince okuduğum kitap isimleri ile ödeme yapamıyorum ki. Evi arabayı bununla alamıyorum...” (G20. Kadın, 24, Türk Dili Edebiyatı,Öğretmen)

“...okumak iyi güzel de bunun bir de çevre boyutu var. Yüksek lisans yapıyorum tüm çevrem akrabalarım eee maaşa bir katkısı olacak mı diye soruyor. Geçen bir söz gördüm, nobel almaktansa maaşa 150 lira fazla zam gelse akrabalar daha mutlu olacak diye. Bizde genel durum bu. Nobel mi almışsın, başarıların mı varmış, makalen on dilde mi yayınlanmış hiçbir önemi yok. Maaş ne durumda ondan haber ver diyorlar. Bir yere kadar

direnebiliyorsun bu baskılara...” (G18. Kadın,24, Sosyoloji Yüksek Lisans Tez Dönemi)

“...mesela şu an yüksek lisans yapıyorum yüksek lisans bittikten sonra doktora devam etmek gibi bir beklentim yok. Bunu ister miyim tabii ki isterim ama bir de gerçekler var. Yaşamımı devam ettirebilmek için gereken şeyler var. İsteddiğin bölüme girip istediğin işi yapabilmek tabii ki çok güzel ama bunu seçerken de biraz hayatın gerçekleri ile onu bağdaştırmak lazım. 4 yıl sonra boşta kalma ihtimalini de göz önünde bulundurmak gerekiyor...” (G3. Erkek, 25, Sosyoloji Yüksek Lisans Ders Dönemi)

“...ilk başta yaşamak için işe girmek için hayatını sürdürmek için bunun için gerekli. Daha sonra okuyorsun, bir işe girmek istiyorsun okumak için iyi bir işe girmek istiyorsan da yaşamak için ilerisi için geleceğim için okudum. 4 yıl boyunca okuyorsun emek veriyorsun ama sonunda iş bulmak istiyorsun. Ben şimdi okulda öğrendiğim şeyleri kullanarak para kazanmıyorum, işi iş yerimde öğrendim. Neden okudum ki o zaman? Bu kadar yılı boşa mı verdim ben diye düşünüyorum, 4 yıl okudum sanki böyle boşuna okumuşum gibi oluyor bazen KPSS'yi kazanamadığım için...” (G12. Kadın, 28, Kamu Yönetimi, Market Çalışanı)

“...ben yüksek lisans yapıyorum. Çok memnunum. Çok keyif alıyorum okumaktan. Ama hep bir karamsar bir şeyle başlıyoruz, yapıyoruz ama ne olacak diyoruz. Çelişkiye düşünüyorum para kazanmak ve özgürlüğümü kazanmak arasında. O bilgiyi alarak tatmin yaşamak arasında çelişkiye düşünüyorum. Yüksek lisans yaparken tatmin oluyorum bu işi seviyorum, okuyunca da keyif alıyorum ama benim ekonomik özgürlüğümü kazanmam gerekiyor. O zaman tezi bir kenara bırakıp artık gerçekleri görmem gerekiyormuş diye düşünüyorsun. İş aramak zorunda kalıyorum. Teze yoğunlaşamıyorum ben ne yapacağım diye düşünmekten. Bir yerden vazgeçeyim diyebiliyorsun o yüzden yüksek lisansta bırakmayı çok düşündüm ama bırakamıyorum toplumun çelişkisi de bana yansıyor. Bence tüm öğrenciler böyle. İnsanlar artık kısa yoldan mezun olmaya bakıyor, tezde kolayca kaçıyor, derste kolayca kaçıyor. Daha ne kadar az çalışır ve köşe bucak kaçır kolay yollarını diye düşünüyor. Okulu kolaydan halledip mezun olmaya, iş bulmaya kadro bulmaya çalışıyor...” (G7. Kadın, 25, Sosyoloji Tez Dönemi)

“...herkes üniversite okuyor artık. Okumayan marjinal kalıyor nerdeyse. Yüksek lisans yapmasaydım iki iş kapım olacaksa şimdi belki 6 iş kapım olacak. Biz lisanstayken hocamız bize sizinle beraber kaç kişi daha mezun olacak sizin farkınız ne demişti? O zaman tamamen bu soruya cevap aradım. Dil eğitimleri aldım, formasyon aldım, ikinci bir üniversite okudum, yüksek lisans yaptım. Şimdi benimle başkasının işe girme olasılığı bir olabilir mi diye düşünüyordum ben. Sonra iş başvurularında buldum ve hiçbir dönüş almadım. Bazı yerlerde alakasız insanlar çok güzel yerlere geldi,

anladım ki bu durumun çok da okulla diplomayla alakası yok. Biraz tanıdık meselesi haline gelmiş...” (G18. Kadın, 24, Sosyoloji Yüksek Lisans Tez Dönemi)

Söylemlerden anlaşıldığı üzere, işsizlik veya yapılan işlerin geçiciliği ve bireylerin beklentilerinin karşılanamaması genç kuşak üzerinde bir umutsuzluk yaratmaktadır. Gençler akademik eğitimlerinin sonucunda maddi ve manevi bir karşılık beklemekte ve bu karşılığı alamadığını düşündüğünde karamsarlığa kapılmaktadır. Ayrıca genç kuşak bireyler eğitim almamış ama hayatta maddi olarak daha başarılı bulduğu önceki kuşaklarla kendilerini karşılaştırmaktadır. Alınan eğitimden doğrudan maddi bir beklentinin olması özellikle genç kuşak bireylerin yakın çevresince oldukça önemli bir baskı aracı haline gelmekte ve bireyler içsel çatışmalarının yanında çevreleri ile de mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Bu mücadeleden çıkış stratejisi olarak ise evlilik, lisansüstü eğitimi yarıda bırakma ve bir memuriyet arayışı içinde olma, toplumsal beklentilere ayak uydurma bireylerin yükseköğrenim ile ilişkilerini anlamlandırma noktasında oldukça önemlidir. Veriler doğrultusunda ifade edilebilir ki, alınan eğitimden maddi olarak beklentilerin yanında yine toplumda statü, konum sahibi olabilme beklentisi genç kuşağın yükseköğrenim görmesinin temel sebeplerinden birisidir.

Öyle ya da böyle, bireylerin yükseköğrenim görme ve akademik bilgi edinme süreçleri kariyer hedefleriyle birlikte anlam kazanmaktadır. Kariyer inşa etmeye veya iş/meslek sahibi olmaya katkı sunmayan akademik faaliyetler bireylerin gözünde *değersizleşmekte* ve hatta *hiçleşmektedir*. Kariyer odaklı bu anlayışta bilginin salt bilgi olmasından kaynaklı bir değeri olmamakta ve dolayısıyla bilgiye yaşam standardına maddi temelde ne ölçüde katkı sunduğuyla değer biçilmektedir.

Bu sorgulamanın dışında, genç kuşak bireylerin yükseköğrenim görmeyi veya akademik bilgiyi salt bireysel, ruhsal ve kültürel gelişmeye katkı sunan ve dolayısıyla mutluluk/içsel tatmin kaynağı olarak görüp görmediklerini anlamak üzere bir başka sorgulama daha yapılmıştır. Bu yönde katılımcılara, “üniversiteye gitmeden de hayatta başarılı mutlu ve zengin olabileceğini düşünüyor musunuz? sorusu yöneltilmiştir.

“...çocuğum iş bulamayacağı bir bölümde okumasın. Mesela günümüz mesleklerinden doktor, hâkim, savcı olsun. Ama tutup öğretmenlik okumasın. Şu an mühendis bir sürü genç işsiz, işi olan da markette çalışan insanlarla aynı maaşı alıyor. Kolay mı bir mühendis olmak? Ticarete atılsın

derim parası olur, isterse sonra yine istediği bölümü okusun dışardan. Artık eğitim almak kolay, iş sahibi olmak zor. Üniversiteye bunun için gerek yok dışarıdaki örneklere bakarsak gayet de başarılı olabiliyor insanlar. Ben o zaman bilmiyordum böyle olduğunu üniversiteye gittikten sonra anladım. Şimdi başlayacak olsam üniversiteye başlamazdım ticarete girerdim...” (G15. Kadın, 27, İngilizce Öğretmeni)

“...muhtemelen ben okudum ama çok farklı bir alanda çalışıyorum, senin de ömür boyu garantili işin varsa çok da önemli değil onu okumak derdim. Başka yollarla da kendini geliştirebilirsin. İlla diploma almasına ihtiyaç yok. Bir sürü diplomalı cahilin olduğunu görüyoruz artık bilgiye her yerden erişiliyor. İnternet diye bir şey var. İsteddiği şeyi arayıp öğrenebilir. Hem işe gidip parasını kazandıktan sonra ömrünün sonuna kadar okusun sorun değil...” (G13. Kadın, 26, Sosyoloji Mezun, iş arıyor)

“...bizi ailelerimiz oku oku diye baskıladı, okuduk da ne oldu. Mutlu muyum? Yok. Okuduğum için ekstra bir mutluluk yok. Mesela nasıl olur, futbolcu olunur istediği parayı kazanabilir ya da oyuncu olarak para kazanabilir. Bir anlamda çok da mutlu olabilirsiniz. Ya da bir esnaf olarak çok para kazanabilirsiniz, özel sektörde ağırlıklı olarak ama. Ben bir insanın okumadan da mutlu olabileceğini düşünüyorum. Okumadan da kendini geliştirebileceğini düşünüyorum. Ben bazı insanların üniversiteye gidip kendini geliştiremediklerini de düşünüyorum. Çünkü artık üniversitelerde verilen eğitimin aman aman bir kalitesi yok. Teoriyi verip dört sene oyalayıp gönderiyorlar. Her şey insanın kendi çabasına bırakılmış durumda. Kendisi araştıran kendini de geliştiren insanların olabileceğini düşünüyorum en büyük rol internet, bu yolda istediği bilgiye erişir. İstediklerini öğrenir eskisi gibi değil artık. Öğrenme ortamları dört duvar arasında değil...” (G4. Kadın, 28, Matematik Öğretmeni)

“...üniversitenin başlarında çok umutluydum. Sanki her güzel şey ayaklarımın altında gibiydi. Sona yaklaştıkça büyüsü bozuldu. Yüksek lisansa başladığımda da yine aynı şekilde sanki tüm akademik kariyer ayaklarımın altına serilmiş gibiydi. Tez dönemine gelince, bitmeye yaklaşınca tüm kaygılar çökmeye başlıyor. Tüm umutlar uzaklaşmaya başlıyor. Şimdi tezime bitecek doktora devam edecek miyim? Özel sektörde mi çalışacağım? Bu belirsizlik beni çok yoruyor... Herkes okula aynı şartlarda gelmiyor. Mezun olduğunda işi hazır olan, babadan desteği çok olan bunu düşünmez tabi. Ama benim kendimi kurtarmamın tek yolu iyi bir iş. Memleketime döndüğümde ee ne oldu okul bitti ne yapacaksın demelerini istemem...” (G18. Kadın, 24, Sosyoloji Yüksek Lisans Tez Dönemi)

Katılımcıların ifade ettikleri noktalardan birisi eğitim sürecinin başlarında olan bireylerin hayata ve geleceğe dair daha umutlu oldukları ancak eğitim hayatının

sonlarına yaklaştıkça gelecek kaygısının da etkisiyle daha pragmatist yaklaşıma sahip oldukları. Söylemlere göre, bireyler akademik öğrenim görmeyi veya akademik bilgi edinimini bireysel bir gelişme ve içsel bir tatmin aracı olarak değil daha çok ekonomik temelde zenginleşmenin ve sosyal statü ediniminin kurumsal yolu olarak görmekte-dirler. Görüşmecilerin temel bakış açılarına göre günümüzde üniversitede alınan bilgiler kolayca ikame edilebilir ya da sosyal ağlardan ulaşılabilir niteliktedir.

“Neo-liberal çağda üniversite eğitimi, bilimsel bir donanıma sahip, araştırmacı, sorgulayıcı ve eleştirel düşünebilen kuşaklar yetiştirmek amacıyla giderek uzaklaşmaktadır. Rekabete dayalı piyasa ortamında bir yatırım alanı haline gelen yükseköğrenim kurumlarına, ‘müşterilerine’ meslek edindirmek için diploma dağıtma yükümlülüğü ve görevi atfedilmektedir. Üniversite eğitiminin içerik ve anlamındaki bu dönüşüm, öğrencilerin öğrenim sürecine ilişkin bakışlarını da etkilemekte ve bu süreç öğrencilerin öncelikli hedefi olmaktan çıkmaya başlamaktadır” (Balkız, 2015:13).

Nitekim, “bilgi de artık satılmak için üretiliyor ve yeni bir üretimde değerlendirmek için kullanılıyor: Yani her iki durumda da mübadele için...ve gittikçe daha çok böyle olacak. Başka deyişle, kendisi için bir amaç olmaktan çıkıyor, ‘kullanım değerini’ yitiriyor” (Habermas, 1968; akt. Lyotard, 2014:15). Her ne olursa olsun yükseköğretimin gerçeğe giden yolda bir kapı araladığı iddiası zayıflayınca, anlamı da dönüşüme uğramıştır” (Furedi, 2017:13).

3.4.4. Öğrenci Borçluluğu, İş Kaygısı ve Bilgiye Değer Atfı

Yükseköğrenimin kitlesel bir hal alması ve dolayısıyla her ekonomik sınıftan bireyin katılım sağlayabilmesinin bir yolu da öğrenim kredileridir. Ülkemizde yükseköğrenim gören öğrencilerin, (özellikle de alt-orta sınıftan gelen öğrencilerin) öğrenim kredisi ile eğitim hayatlarına devam etmesi oldukça yaygın bir durumdur. Bu durum genç kuşak üyelerinin borçlu bir öğrenim hayatı geçirmelerine sebep olmakta ve böylece de yaşadıkları öğrencilik hayatı ve sonrasına dair düşüncelerinin şekillenmesine sebep olmaktadır. Bu krediler öğrencilerin eğitim aldıkları süre boyunca onlara maddi destek sağlama potansiyelinin yanı sıra mezun olduklarında ise alınan kredilerin geri ödenme durumu bireylerin üzerinde bir baskı unsuru haline gelmiş bulunmaktadır. Gerçekleştirilen çalışmada, öğrenim kredisi aldığını ifade eden katılımcıların ifadelerinden anlaşılacağı üzere ekonomik temeldeki borçluluk durumu

bireylerin bilgiye, üniversite eğitimine ve lisansüstü eğitime bakışlarını etkileyen temel bir unsur olmaktadır.

“...ben mezun olunca hayata lisanstan 16 bin yüksek lisanstan 23 bin borçla başlayacağım. Doktora devam etsem 20 küsur de oradan borç gelir. Ben zaten ömrüm boyunca ne kadar para kazanacağım da bu parayı ödeyeceğim ki? Benim yerime üniversite okumayan arkadaşım en az 2000 lira maaş olsa ayda, 6 yıldır 144 bin lira kazanmış olacaktı. Ben onun yerine iki diploma kazandım sadece. Elimde bir de 50 bine yakın borcum var. Memlekete gidiyorum çalışan arkadaşlarım evlendiler, arabaları var. Ben hala öğrenciyim, ay sonunu nasıl getireceğim diye düşünüyorum. Geçen gün bir arkadaş şey dedi, bu kadar borcum varken, haziran ayı gelince kredim kesilecekken, ben nasıl Mayıs ayında tamamen tezime odaklı çalışayım peki? Mecburen kısadan yapıp bitirmeye çalışıyorum. Haksız da değil. Sen 400 sayfa tez yazmışsın kime ne? O tez bittiğinde kimse gel sen 400 sayfa tez yazdın demeyecek. Hani iş, hani para...” (G23, Erkek, 28, Besyo YL)

“...okumak, gelişmek, öğrenci olmak güzel ama çoğumuz borçla okuyoruz. Hem ailelerimize hem bize kaygı sebebi oluyor bu borçlar. Bugün bir iş bulsam maaşın yarısı borç ödemeye gidecek şimdi ben nasıl borçlanarak okumaya devam edeyim? Bir işte çalışsam derslerime zaman kalmıyor. Çalışsam borçlar birikmeye başlıyor. Tez yazıyorum aklımın bir tarafı mezun olunca ne yapacağım ben diye düşünüyor. Bir ara tüm tezi kenara bırakıp iş aramaya başladım. Sandım ki yüksek lisans yapıyorum diye daha çok iş bulurum, daha güzel işim olur. Bir işyeri sahibi bana dedi ki senin okulun, yüksek lisans yapmış olman benim için hiçbir şey değil. Benim müşterilerimi ne kadar memnun ettin, ne kadar benim dediğimi yaptın ben buna bakarım. O zaman anladım piyasa başka bir şey, üniversite başka bir şey. Hayatın bir evresi yapıyoruz geçiyoruz ama birinin karı diğerine geçmiyor...” (G18. Kadın, 24, Sosyoloji Yüksek Lisans Tez Dönemi)

“...ben şöyle düşünüyorum. Zaten borç içinde yüzüyorum. Debeleniyorum kendi çapımda zorluklar yaşıyorum. Yeri geliyor istediğim kitabı alamıyorum. Yeri geliyor kongreye gidemiyorum. Yeri geliyor girmem gereken sınavlara bile giremiyorum. Dil kurslarına gidemiyorum. Ben uğraşıyorum elimden geldiğince ama devletin bana burada borç vermekten başka bir katkısı olmuyor. Keşke 15 kişi alacaklarına 3-5 kişi alsalar da güzelce yetiştirse. İmkanlar olsa, yurt dışlarına gönderilse insanlar, kaynakları çok olsa...” (G7. Kadın, 25, Sosyoloji Tez Dönemi)

“...eğer bize 2000 tl burs verilse doktora yaptığımız sürece ve deseler ki geri almayacağız, ekonomik bir kaygım olmayacağı için daha çok odaklanabilirim çalışmalarım. En azından insanlar mezun oldukları zaman 30-40 milyar borçla ben ne yapacağım diye düşünmez. Ama şu an gelecek kaygım var. Borcum var. Onu nasıl ödeyeceğim diye bir korkum var. Zaten

yüksek lisans, doktora, iş kaygısıyla, gelecek kaygısıyla yapılmamalı. Akademisyenlik böyle bir şey olmamalı tamam kredi alıyoruz, burs alıyoruz ama bu senin üniversiteyi okudun sürece var ama zemin kaygan okul bittikten sonra, bunun bir devamı yok. Mezun olunca kadronun işin bir garantisi yok.... Babam şey dedi geçen gün keşke sen de KPSS çalışsaydın. Bak arkadaşların atandı, araba alıyor 2 yıllık maaşıyla sen okumak istiyorum dedin hayatından iki yılın gitti dedi. Haklı adam. sonunda ne olacağım belli değil, yüksek lisans bitti ama kadrom yok. Alacağım da kesin değil, maşım da kesin değil. Ben yine iş aramak zorundayım, yine KPSS çalışmak zorundayım...” (G7. Kadın, 25, Sosyoloji Tez Dönemi)

“...ama ben mezun olup geldiğimde bana yapılan baskıları düşünmüyorum. İşe girip girmediğimizin iki günde bir sorulması. Konusunun açılması bile kötü. Klişe vardır hani bayramda akrabalar işe girdin mi, sevgilin var mı diye sorarlar, evlendim mi askere gittin mi falan, bunu yaşamak istemiyorum. Bunun için bir iki fazla ders alıp okulu uzatabilirim. Kalan boş vaktimi kariyerime yatırım yaparak geçirebilirim. Çünkü ailemin yanına gelip napıcam. Ankara’da en azından birilerini tanırım bir yerlere giderim çıkarım. İngilizce, Ales çalışırım...” (G14. Kadın, 22, Çalışma Ekonomisi 4)

Yapılan görüşmelerde özellikle lisansüstü öğrenciler sıklıkla öğrenim kredisi borcu nedeniyle yapmaları gereken akademik çalışmalarını yapamadıklarını ve bir iş bulma ihtiyacı hissettiklerini, gelecek kaygısının onları engellediğini ve bu kaygıyı engellemenin tek yolunun da kredi değil burs olması ve iş garantisinin olması gerektiğini belirtmişlerdir. Görüşmelerde, iş/meslek sahibi olma kaygısına bir de öğrenim kredisi borçluluğunun eklendiği ve dolayısıyla bu durumun gerçek anlamda kişilerin kendilerini akademik eğitimlerine odaklamalarına engel olduğu vurgulanmaktadır. Bu borçluluk durumunun yarattığı kaygı bireylerin akademik eğitime ve salt bilgiye dair yaklaşımlarını olumsuz manada etkilemektedir. Genç bireylerin borçluluk durumu ve uzun bir süre kalıcı bir iş/meslek sahibi olamamaları, onların yetişkinlik evresine geçiş süreçleri de uzamaktadır.

“Sosyologlar yetişkin yaşamına girişi şu üç unsura bağlarlar: aileden ayrılma, çalışma yaşamına atılma ve evlenme. Bu üç unsurun kesiştiği nokta gencin artık yetişkin yaşamına adım attığını gösterir (bkz. Galland, 1991). Yetişkin yaşamına geçişin ertelendiği uzayan, bit(iril)meyen gençlik dönemi sosyologlarca ‘genç yetişkin’ veya ‘ergen yetişkin’ (adolescent) kavramlarıyla karşılanmaktadır” (Fırat, 2013:26). “Gençlikten yetişkinliğe geçişi belirleyen etmenler göz önüne alındığında, özellikle orta sınıf kökenli eğitilmiş gençlik için bir ‘yerleşme’den çok ‘geçiciliğe yerleşme’nin söz

konusu olduğunu söyleyebiliriz. Gelecek için hangi konuda olursa olsun (yaşam biçimi, mesleki kariyer, evlilik, aileden ayrı oturma, siyasal katılım vs.) kalıcı bir angajmana/bağlanmaya girmeme, ‘yerleşikleşmeme’, seçme şansını koruma, sorumluluk almama, geçiciliğe kök salma günümüzde özellikle orta sınıf kökenli eğitilmiş ve kentli gençliği tanımlar hale gelmiştir” (Fırat, 2012 akt; Fırat, 2013:26).

Bu çerçevede, söylemlerde dikkat çeken bir husus yerleşik bir yaşama geçememiş bireylerin üniversite eğitimleri bittiğinde hemen bir iş bulma arzusu içerisinde olmalarıdır. Özellikle, akademik olarak lisansüstü seviyedeki öğrencilerin temel beklentileri daha iyi bir iş ve temel olarak akademik kariyerlerini devam ettirebilecek akademik bir kadro beklentisidir. Bireylerin mezun olur olmaz iş bulma kaygılarının olması, ailelerin okul bittiğinde maddi destek beklentisi, kredi borçlarının ödenme zamanının yaklaşması ve okul bittiğinde toplum tarafından beklenen yetişkin birey özelliklerini (iş bulma, askere gitme, evlenme vb.) taşıma gibi genç kuşağın üzerindeki temel toplumsal baskılar şüphesiz genç bireylerin bilgiye yönelik yaklaşımlarını şekillendirmektedir. Elbette bu noktada bireylerin ailelerinin sosyal sınıfı iş kaygılarında oldukça önemli bir etmendir.

Bu anlamda, şüphesiz bireylerin yükseköğrenimden beklentilerinin iş temelli şekillenmesinin temel sebeplerinden birisi de bireylerin sosyo-ekonomik sınıfları ve borçlanarak eğitim görmeleridir. Özellikle öğrenim kredisi ile eğitimini sürdüren öğrenciler gelecek kaygılarını sadece statü anlamında değil, borçlulukları çerçevesinde de yaşamaktadırlar. Toplumsal anlamda, bilgiye yönelik atfedilen değer yine ekonomik ve sosyal statü temelli olması genç bireyleri daha fazla endişelendirmekte ve sosyal-çevresel baskıyı daha yoğun hissetmelerine neden olmaktadır.

3.4.5. Cazip Teklifler ve Akademik Eğitimi Terk Etme Eğilimi

Bireylerin yükseköğretim ile ilişkilerinin genel olarak nasıl şekillendiğini anlamak amacıyla görüşmecilere birtakım cazip teklifler sunulmuş ve bu teklifler karşısındaki tutumlarının ne yönde olacağı sorgulanmıştır. Bu çerçevede, genç katılımcılara “Şimdiye kadar eğitimi almadığınız ama iş garantisi ve iyi bir maaş veren bir iş teklifi gelse ama akademik eğitiminizi bırakmanız gerekse bu teklifi kabul eder misiniz? şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

“... Statüsü, etiketi varsa, yükselme imkânım varsa ve o iş beni tatmin edecekse, ben orda mutlu olacaksam hemen yarın başlayabilirim. Bölümümü böyle silmek istemiyorum ama bölümümdeki lisans tecrübelerini de kullanırım yani kulağımda küpe olur. Boşa okumadım o kadar zaman. Yani bir yerde monoton olarak sürekli aynı işi yapmak istemem. Bir şeylere çaba gösterdikten sonra bunun karşılığını almak isterim. 20 sene aynı koltukta oturmak istemem. Yükselme imkânım olmalı. Etiketle onunla bağlantılı. Diyelim ki personel müdürü yardımcı sonra müdürü sonra personel daire başkanı falan gibi. Bir ortama girdiğin zaman da evet hani vov dedirten saygınlığı olan, toplumda mm müdürmüş bu, başkanmış bu şeyi olabilecek bir şey olabileceyse eğer evet...” (G14. Kadın,22, Çalışma Ekonomisi 4)

“...işte o zaman işler değişir kabul edecek birilerini tabii ki tanıyorum. Evet var onlar çünkü onlar sadece iş olarak bakıyorlar. Şu an herkes de bir iş bir meslek sahibi olamama korkusu var. Üniversite okuyup doktorasını bitirip bile işsiz kalma durumu ile karşı karşıyayız, her zaman için bu söz konusu. Çevremde de var dolayısıyla iş buldukları zaman çok doktora yapma gibi niyetleri olmaz. İş bulamayacaksam yapmayayım tarzında düşünüyorlar. Yüksek lisans yapanlar çok fazla öğretmenlerden yüzde 13 daha fazla maaş aldığı için, amaçları akademik çalışmalar yapmak değil maaş arttırmak bu çok değerli bir şey değil...” (G11. Erkek, 26, Sosyal Bilgiler Öğrt. Doktora, Resepsiyonist)

“...Okulu bırakmam. İşime yaramasa bile o diplomayı almak isterim. Çerçeve yapar duvara asarım. Ben bunu yapmıştık geçmişte söyle bir tecrübem var demek için. Bu benim işime yaramadı ama ben bunu yaptım. Şuan işime yaramayacak ama ilerde kimse buna yönelmemişken herkes kimsenin işine yaramıyor bırakın bir şeye yaramaz derken ben gittim deyip belki fark yaratmak için ya da kişisel olarak kendimi tatmin etmek için sonuçta ben bunu kendi tercihimle istedim okudum bitirdim buda belgem...” (G14. Kadın,22, Çalışma Ekonomisi 4)

“...neden okudum ki diyorum bazen...kardeşim var, iki yıllık okudu...bana diyor ki abla neden illa 4 yıl okudun başka bir iki yıllık yerlerden daha kolay iş bulurdun. Ya da okumasaydım en azından okumadım derdim ticaret yapardım. Önceden olsa belki okurum derdim ama şu an mezun olup zorluğu yaşadıktan sonra hayır okumazdım ben bu okuldan mezun olduktan sonra direk sosyolog olarak işe başlayacağımı düşünmüştüm asla başka bir meslek düşünmemiştim bölümünü keyfine vardığım zaman sosyolog olurum dedim ama şu an için çok farklı kanatlara yelken açtım. Şu anki durumu bilseydim eğer gerçekten bölümü tercih etmezdim...” (K7, 26, Sosyoloji mezunu, iş arıyor)

“...4 yıl boyunca okuyorsun emek veriyorsun ama sonunda iş bulmak istiyorsun. Ben şimdi okulda öğrendiğim şeyleri kullanarak para kazanmıyorum, işi iş yerimde öğrendim. Neden okudum ki o zaman? Bu

kadar yılı boşa mı verdim ben diye düşünüyorum. 4 yıl okudum sanki böyle boşuna okumuşum gibi oluyor bazen KPSS'ye kazanamadığım için...” (K6, 28, Kamu Yönetimi Mezunu, Market Çalışanı)

Bazı katılımcıların ifadelerine göre, kariyer imkânı sunan ve toplumda iyi karşılanan bir iş teklifinin akademik eğitime tercih edilebileceğine dair tutumlar da oldukça yaygındır. Kişilerde akademik eğitimlerinin sonucunda bir iş veya meslek sahibi olamama endişesinin onları bu sürecin gerektiğinde kesintiye uğratılabileceği veya tamamen askıya alınabileceğine dair bir tutuma yönelttiği ifade edilebilir. Şüphesiz, bu noktada kişiler için akademik eğitim anlamsız görünebilmekte ve her ne pahasına olursa olsun bir iş veya mesleki sahibi olmanın en öncelikli hedef olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, genç bireyler için bilgi ancak maddi bir kazanç ona eşlik ettiğinde bir anlam ifade etmekte ve tek başına sadece bilgi edinimin kayda değer bir önemi bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bireylerin yükseköğretimle ve dolayısıyla akademik bilgiyle olan ilişkilerinin yine ekonomik ve statü temelli bir kaygı temelinde şekillendiğini belirtmek mümkündür.

3.4.6. Gerçek Hayat, Yükseköğrenim ve Değersizleşme

“Üniversite yapıları ve aktörleri siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, ulusal ve uluslararası farklı bağlamlardan etkilenecek şekilde şekillenir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) özellikle 1990’lı yıllar sonrasında hızlanan gelişimi, akademiye etki eden neoliberal politikalarla birleşerek bugünkü üniversite sisteminin oluşumuna neden olan temel unsurlardandır. BİT’in akademisyenin gündelik hayatında etkin rol oynamasıyla beraber akademiye iletişim kurma ve ders anlatma biçimleri, kültürel ve sosyal sermayelerin oluşum ve sürdürülme yolları, bilgiyle kurulan ilişki ve bilginin üretim, tüketim süreçleri başta olmak üzere birçok konu dönüşüme uğramıştır” (Yarımçam, 2017:327).

Furedi’ye (2017:60) göre, günümüz insanları “bilginin peşinden bu kadar koşulmasından rahatsız gözükmemektedir ve bir şeyler bildiğini iddia edenlere karşı da çoğunlukla güvensizdir. Bilimsel otoriteye yönelik yaygın bir şüphe vardır ve bilimin sınırlarını genişletmeye çalışan insanlar da ‘tanrı’nın işine karışmakla’ suçlanmaktadırlar...Geçmişte, genellikle “az bilmek tehlikelidir” denirdi. Bugünse toplum, ‘fazla bilmenin tehlikeli olduğuna’ dair dipten akan bir düşünceye sahiptir”.

Ayrıca, “bilgi, giderek insani bir entelektüel çalışmadan çok teknik bir sürecin ürünüymiş gibi görülmektedir. Bu nedenle post modernist Jean-François Lyotard (1984:53) ‘profesörün ölmekte olduğunu’ dile getirmektedir. Lyotard profesörün, ‘birtakım yerleşik bilgileri aktaran hafıza bankaları açısından daha yetkin olmadığını’ belirtir. Sık sık ‘yazarın ölümü’nden, ‘kitabın ölümü’nden veya ‘konunun ölümü’nden bahsetmenin epey revaçta olduğu bir zamanda, bilgi ile bilginin entelektüel kökeni arasındaki ilişki, giderek daha silik bir hal almaktadır” (Furedi, 2017:16).

Akademik bilgi üreten kurumların değeri onun içinde yer alan aktörlerin ürettikleri bilginin kalitesi ve hayata ne derece dokunduğuyla alakalıdır. Dolayısıyla, bireylerin yükseköğretime ve akademik bilgiye bakışları veya atfettikleri değer de bu kurumların kişilerin hayatlarına ne derece dokunduğuyla doğru orantılı şekillenmektedir. Ancak, temel tartışma konularından birisi şudur ki, “üniversiteler ekonominin ihtiyaç duyduğu iş gücünü mü yetiştirir, yoksa modern toplumun ihtiyaç duyduğu yurttaşları mı? Sanayinin istediği mezunlar hakkında ‘bildiklerimiz’ acaba gerçekte bazı kalıplar mı? Sanayi, belirli ‘bilgi becerilerle’ donanmış mezunlar mı istiyor? Yoksa gerek duyulan ve gerçek yaşamda başarılı olan mezunlar, sorgulayabilen, araştıran, analiz-sentez-yorum yapabilen, kendi hedeflerini koyabilen insanlar mı?” (Acar, 2016:28). Bu yönde, araştırma kapsamında, genç kuşak bireylere öncelikle “sizce üniversiteler öğrencileri hayata hazırlamakta mı ya da hazırlamalı sorusu yöneltmiştir.

“...hiçbir üniversite bizi hayata hazırlamıyor. Bizi mesleğe de hazırlamıyor. Teorik bilgi dışında, sosyal ortam dışında, aileden uzak birkaç yıl dışında bize sağladığı pek bir şey yok. Kesinlikle hazırlamalı her koşulda bir insan hazır olmalı hayata. Sadece maddi ya da akademik anlamda değil her anlamda. İnsanın karşısına her şey çıkabilir yaşam anlamında...” (G21. Kadın, 26, Matematik YL, Öğretmen)

“...bir yönüyle evet ama her zaman değil. Hayat her zaman doğruların net olduğu bir yer değil. O zaman bizi yanlış bir şeye mi hazırlayacak, biz üniversitede toplumsal bir ütopya kuruyoruz. Dedim ya hani üniversite ne kattı diye onlar bana çok güzel ütopyalar kattı. Burada pekiştirdi ama gerçek yaşamda bunun böyle olmadığını gördüm. İnsanlar bir kuyrukta birbirinin önüne geçmek için yarışıyorlar baktığım zaman çok çatışan yerleri var. Baktığım zaman hayata hazırlamıyor...” (G9. Kadın, 26, Sosyoloji Yüksek Lisans Tez Dönemi, Memur)

“...tabii ki hazırlamalı üniversite farklı bir dünya. Her ortama girebiliyorsun, her şeyi görüyorsun. E burada iyiyi kötüyü ya da sana faydalı olanı olmayanı ayırtmak kişiye kalmış bir şey oluyor. Bu konuda da kişiler gerçekten biraz şanslı olması gerekiyor, biraz girişken olması gerekiyor. Benim düşündüğüm şeyi arkadaşım düşünmüyor diyelim, dersleri benimkinden biraz daha iyi ama ben mesela soruyorum. Gittiğim yerde, ortamda, kendimi belli edebilirim. Ama arkadaşın daha pısırık kalıyor. Daha silik kalıyor benim yanımda...” (G14. Kadın, 22, Çalışma Ekonomisi 4)

“...tabii ki hayata hazırlamalı ama bizde öyle bir durum var ki hayata hazırlamayı geçtim, mesleğe bile hazırlamıyor. Neden herkes mezun oluyor mesela, neden okula uğramamış insan da günlerini aylarını ders çalışarak geçirmiş insan da aynı diplomaya sahip oluyor. İnsan artık istemese de mezun oluyor. Lisede de böyleydi. Kalırdık derslerden bizi yine mezun ederlerdi. Eşeği bağlasan okula yine de mezun olur yani. O derece. Toplama çıkarma bilmeden lise bitiriyor insanlar. E hadi lise bitti üniversite de bitti...” (G22, Erkek, 23, Besyo 4)

“...üniversitenin bana çok fazla bir şey kattığını düşünmüyorum. Ben işi iş yerinde öğrendim. Sosyal olarak da bana bir şey katacaksa bu benimle alakalıydı. Hocaların tek derdi bize slayt verip mezun etmek, gerçekten bir şeyler öğretmeye niyeti olan hocayı bulmak da zor...” (G16. Erkek, 29, İngilizce Öğretmeni)

“...zaten hepimizin amacı bence bu teoriyi pratikleştirebilmek. Ama tabii ki eğitim sistemi bizi bundan uzaklaştırıyor. Aldığım eğitimi yani o teorik bilgiyi tabii ki pratiğe dökmek istiyorum ve bu çoğu zaman örtüşmüyor...” (G5.Kadın, 23, Beslenme ve Diyetetik 4)

“...okuldan gerekli doyumu aldığımızı düşünmüyorum. Bizim bölüm pratiğe dayalı bir bölüm olmasına rağmen biz öğretmen olmayı okulda öğrenmedik. Pratik yapma fırsatımız olmadı. İşi iş yerinde öğreniyoruz. O zaman üniversite okumanın gerekliliği de çok da kalmıyor aslında. Ama aile ve maddi durumlar etkiliyor. Başka bir şansımız olmayınca iyi bir iş için okumak zorunda kalıyoruz...” (G24. Erkek, 26, Bilişim Teknolojileri Öğretmenliği Yüksek Lisans Mezun)

Söylemlere göre, üniversite eğitiminin bireyin yaşamına katkısına dair temel düşünce okulun bireyi hayata hazırlaması gerekliliği üzerine şekillenmektedir. Teorik bilginin pratik bilgi ile hiyerarşik olarak karşılaştırıldığı ve pratik olana işlevsel olana daha çok değer ve zaman verilmesi gerektiği düşüncesinin hakim olduğu görülmektedir. Ancak, katılımcıların ifadelerine göre üniversite eğitimi bireylere gerçek hayata hazırlama, bireysel ve toplumsal farkındalık kazandırma açısından son derece başarısızdır. Bu anlamda, kişiler akademik eğitimlerinin sonucunda kendilerini ne

mesleki olarak ne de bireysel olarak yeterince olgunlaşmış ve gerekli donanım ya da becerileri kazanmış olarak görmemektedirler. Dolayısıyla, söylemlerde akademik eğitim sürecinde herkesin bir şekilde diploma alabildiğine, bu anlamda da alınan diplomanın da fiili olarak herhangi bir becerinin veya donanımın göstergesi olmadığına yönelik vurgular dikkat çekmektedir.

Nitekim, her ne olursa olsun mezun olacağını bilen öğrencinin bilgi ile ilişki düzeyi standartların oldukça düşmesine sebep olabilmektedir. Bir çaba sarf etmeden mezun edilen kitleleri ise mezuniyet sonrası yaşam endişelendirmekte ve eğitim aldıkları kurumlara ve eğitime karşı “hayata hazırlama”, “meslek edindirme” gibi misyon beklentileri ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede de eğitim kurumlarının öğrencilere bir şey öğretme amacından çok mezun etme amacının olduğuna dair söylemler birçok katılımcı tarafından dile getirilmiştir.

Şüphesiz, genç bireylerin akademik bilgiye yönelik atfettikleri değeri ya da akademik kurumlarda üretilen bilgiye nasıl baktıklarını anlamak önemlidir. Çünkü, “bugün postmodernizmin Aydınlanmacı akla olan güveni sarstığı, akıl-dışılığı kışkırttığı bir dünyada yaşıyoruz. Postmodernizm, modern bilimin, felsefenin, teolojinin, ideolojilerin vb. empoze ettiği ‘kesin’ bilgiden ve ‘büyük anlatı’dan kaçınıldığı bir dönemde yaşıyoruz.” (Özcan, 2011:187-188). “Aydınlanma ve modernitenin vaatlerinin karşısında yaşanan hayal kırıklığı; geleceği bilme hususunda yaşanan güçsüzlük duygusu; bilgiye yönelik göreceli yaklaşımın etkisinin sürekli olarak artması ve bilgi arayışında olmanın yerini özelleşmiş- mikro bilgilere pragmatik bir yaklaşımla odaklanmanın almasıdır” (Furedi, 2017:61). Postmodern çağa girerken bilginin de statü değişmektedir (Touraine, 1969; akt: Lyotard, 2014:11).

Bu anlamda, bugünün dünyasında her şey de olduğu gibi akademik kurum ve bilginin de göreceleştirdiği ve piyasalaştığına dair yaygın bir kabul bulunmaktadır. Dolayısıyla, bireyler akademik kurum ve o mecralarda üretilen bilgiye dair derin bir şüphe ve güvensizlik içinde olabilmektedirler. Furedi’nin (2017:16) belirttiği üzere, eğer bilgiye dair özel olan bir şey yoksa, o takdirde bilgi arayışında olmak da anlamsız bir ritüel halini alacaktır. Bilgiye atfedilen önemin ortadan kalkması, sırasıyla hem entelektüellerin nasıl algılandıklarına hem de onların kendilerini nasıl gördüklerine dair önemli çıkarımlar sağlamaktadır”.

Bu yönde, katılımcıların akademik bilgiye atfettikleri değeri anlamak açısından mevcut üretilen akademik bilgilerin mahiyetine ve onu üretenlere dair ne düşündükleri konusu irdelenmiştir:

“...akademik bilgi dediğimiz şey eğilip bükülebilen bir bilgi değil mi? Bugün ben bir araştırma yapmak istesem oturduğum yerde 1 ayda bir makale çıkarabilirim. İyi bir gözlemciysem de bu kabul görebilir. Yani insanların istedikleri konuda istedikleri sonuçları bulma ihtimalleri çok yüksek şu aşamada. Araştırma sonuçlarını yönlendirmeleri çok kolay...” (G18. Kadın,24, Sosyoloji Yüksek Lisans Tez Dönemi)

“...her türlü güç odağı gibi akademik bilgi de yönetim aracı olarak kullanılıyor. Yapılan araştırmaların konularının belirlenmesinde bile iktidar kararını görebiliyoruz. O kadar parçalı ki her şey aynı konuda iki farklı bakış açısından birçok çalışma var mesela, hangisini okusam ona hak veriyorum. Mesela ben veganlıkla alakalı okumalar yapıyorum. Vegan olmayan yiyeceklerin insan vücuduna zararları hakkında milyonlarca şey var. Ama vegan olmanın zararları hakkında da milyonlarca çalışma var. Ben hangisine inanmak istersem ya da inandırmak istersem onun verilerini kullanırım. Dolayısıyla akademik bilgi tek doğru kaynağı değil benim için...” (G8. Erkek, 18, Bilgisayar Mühendisliği 1)

“...akademik bilgi baktığında bir şeyler üretebilmek için ya da yeni şeyler söyleyebilmek noktasında benim için önemli. Hani onun dışında akademik bilgi olarak bize yansıtılan şeylerin çok bir bilgi olduğunu düşünmüyorum ya da değerli olduğunu düşünmüyorum. Ama ne bileyim yeni bir şeyler söyleyebilen akademisyenlerin ya da sorunlara çözüm önerisi sunabilen insanların saygı duyulması insanlar olduğunu düşünüyorum. Onun dışındakiler taklitçi bir değeri yok benim gözümde. Makale örneğinden gidersek eğer kopyala yapıştır yapan 10 tane makaleden ya da kitaptan bölümler alıp yapıştırıp art arda makale yazan bir akademik bilginin benim için bir önemi yoktur. Ama bunun dışında ne bileyim gerekli teorik kısmı da bilen ve yeni bir bakış açısı getiren akademik bilgi benim için değerlidir...” (G3. Erkek, 25, Sosyoloji Yüksek Lisans Ders Dönemi)

“...şu aralar kimsenin derdinin akademik bilgi ya da doğruyu aramak olduğunu düşünmüyorum. Ne hocaların derdi ya da temel amacı bilgi üretmek ne de öğrencilerin derdi salt bilgilenmek. Karşılıklı bir alışveriş yapıyor gibiyiz. Onlar üretiyor biz tüketiyoruz onlar para kazanıyor biz diploma. Sonrası yok. Biz mezun oluyoruz başımızın çaresine bakmak zorunda kalıyoruz, hocalar aynı şeyleri başkalarına anlatmaya ve para kazanmaya devam ediyor...” (G6. Kadın, 23, Tarih 4)

“...ben en son bir hocayı kafe kafe gezip sosyal bilimler sohbetleri ettiğinde anladım ki akademik bilgi de akademi de yerle bir olmuş. Bizim akademik faaliyetler için çok ünlü, pahalı kafelerde ne işimiz var? Öyle hocalar var ki

medyatik hale gelmek için ellerinden geleni yapıyorlar. Araştırmacı kimlikleri çoktan geride kalmış, ün peşinde sosyal medyada takipçi peşinde. Kafede ders vermek ne ya ben anlamıyorum. Benim o kafeye gidecek param yoksa o bilgiyi edinmeyim mi? Hani okumak ücretsizdi...” (G20. Kadın, 24, Türk Dili Edebiyatı, Öğretmen)

Katılımcıların söylemlerine yansıdığı üzere, gençler akademik kurum ve orada üretilen bilgiye dair genel olarak eleştirel yaklaşmakta ve şüpheli bir tutum sergilemektedir. Katılımcıların *popüler bilim anlayışına* yönelik eleştirileri dikkat çekerken bilgi üretiminin ve üreticilerinin akademik kurumların dışındaki *piyasa temelli mekanlara* kaymasına da tepki gösterdikleri tespit edilmiştir. Esasında, “bilgi, tanımı gereği kişisel olamayacak, kesin bir yapıya indirgenmiş, nesnelleştirilmiş içeriklere yöneliktir” (Gorz, 2011:13). Esasında, bugün, popüler olan makbul ve geçerli sayılmaktadır; başka deyişle “bütün sinekler yanılıyor olamaz.” Bir insanın ne düşündüğü, nasıl yaşadığı, hangi değerlere bağlı olduğundan ziyade twitterda yazdığı birkaç satır önemsenmektedir. Bu durumun bilimin ve seçkin kültürün gözden düşüşüyle, popüler ve avami kültürün kısıktılmasıyla ilgisi vardır. Böylece bir bilginin, değerinin veya sözünün toplumda gördüğü yaygın itibar doğru ve sağlam olanın gölgelemesi sonucunu doğurmaktadır” (Özcan, 2011:188).

Bu noktada akademisyenlerin veya günümüz bilgi üreticilerinin bilgiye ve öğrencilerine verdikleri veya vermedikleri değer çerçevesinde katılımcılar akademiye, akademik bilgiye ve akademisyenlere karşı derin bir güvensizlik içindedirler. Dolayısıyla, bugünün bilgi üreticilerinin *statüsünde* eskiye göre önemli *değer kaybının* yaşandığını ifade etmek mümkündür. Furedi’ye (2017:17) göre, “entelektüelin rolünde yaşanan bu değer kaybı, bugün bilgiye gösterilen tavırla yakından ilişkilidir. Eğer bilginin arayışında olma, daha fazla kültürel tasavvuru harekete geçirmeyecekse; o takdirde entelektüellik statüsü, sahip olduğu özel ve özgün nitelikleri artık koruyamayacak demektir”

Bu çerçevede Bauman da (1987:4-5), postmodernizmin sonuçlarından birinin entelektüelin rolünde yaşanan temel dönüşüm olduğunu ileri sürer; entelektüel artık yasa koyucu değil yorumcudur” (Furedi, 2017:53). Zira, “piyasa baskısının doğrudan doğruya düşünce alanını etkilediği sık sık belirtilmektedir. Yüksek bir uzmanlık düzeyi, entelektüelin toplumu bir bütün olarak kavrayıp ele alma kabiliyetini zayıflatacak

şekilde bilginin gittikçe daha parçalı bir hal almasını teşvik etmektedir” (Furedi, 2017:49).

“Geçmişte entelektüeller piyasaya karşı çıkmayı başarmışlardı, oysa bugün piyasayı kullanarak kendi amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Entelektüellerin, kendi kontrolleri dışındaki birtakım koşuların mağduru oldukları fikri, onların entelektüel uğraşın kurumsallaşmasıyla gelen fırsatları yakalamaya çalışma eğiliminde oldukları gerçeğini göz ardı etmeye sebep olacaktır. Entelektüeller, uzmanlıkların ve akademik disiplinlerin gelişmesinde kilit bir rol oynamışlardır. Entelektüel idealizm, bugün yerini pragmatizme ve işlevselci bir hayat anlayışına bırakmıştır (Furedi, 2017:50).

Neticede, günümüz toplumlarında “entelektüelin statüsü ile bilginin statüsü ve bilginin otoritesinde yaşanan değer kaybının, halkın hayatına yansıyan tarafları olmuştur. 21. Yüzyılın başlarındaki entelektüellerin, halkla ilgili tartışmalara önemli bir katkılarının olduğunu ve halkın da fikir tartışmalarıyla yakından ilgilendiğini söylemek zordur. Dahası, bilginin pragmatik hedefler karşısındaki ikincil konumu, yeni tecrübeler ve güçlü fikirlere kucak açmayan entelektüel bir ruh halinin yaygınlaşmasına yardım etmiştir. Düşünürün yerine uzmanın geçmesi de halkın büyük meselelere olan ilgisinin azalmasına sebebiyet vermiştir” (Furedi, 2017:81). Ayrıca, medyalarla kuşatıldığımız bu dünyada bilgi ve değerler alanı rölatifliğe mahkum. Dijital dünya bu açıdan, yaydığı enformasyonun bolluğu, parçalılığı, kolay paylaşılabilirliği ve aşırı araçsallığı nedeniyle zihni yoran, bilgilenme önünde engel oluşturan bir araç. Yine, dijital olanakların topluma, evrene, kendimize ilişkin bilgimizi ne ölçüde artırıp geliştirdiği, insanlığın özgürleşmesi yolunda ne ölçüde elverişli imkanlar sunduğu noktasında düşünülüyor (Özcan, 2011:179).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Toplumsal dünyada post modern değerlerin ivme kazanması, birçok temel değeri dönüşüme uğratmıştır. Eski sosyal topluluk biçimleri ile olan bağlarımızın çoğunun yeniden tanımlanmasıyla yeni bir bilgi kültürü ortaya çıkmıştır. Özsoy'un (2012:124) "eğitim bir özneselleştirme biçimi veya da sürecidir; insanın daha fazla insan olma arayışının bir anlatımıdır" tanımı günümüz eğitim anlayışından oldukça uzakta görünmektedir. Dijital bilgi ve bilişim çağının ürettiği toplum modelinde küresel çaplı piyasaların bilgi üzerinden tesis ettiği egemen anlayış ona yüklenen veya yüklenecek olan değeri de biçimlendirmektedir. Bu anlamda, günümüzde bireylerin ve özellikle de dijital sosyal ağlarda zamanının çoğunu geçiren genç kuşak bireylerin bilgi ile ilişkilerinin temelinde dijital ağlar vasıtasıyla yayılan aşırı bilgi veya bilgi bolluğu yer almaktadır.

Bilgi teknolojisinde her geçen gün yaşanan gelişmeler temelinde bilginin hızla üretimi, dolaşıma sokulması ve tüketimi söz konusu olmaktadır. Bilginin hızla artması, hangi bilgiye ne kadar ve neden değer verileceği problemini de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla, aşırı bilginin olduğu bir dünyada bilgiyi analiz etme ve seçme süreci bireyler için büyük zaman kaybına yol açmaktadır. Bilgi üretiminin niceliğindeki artış ve bilgiye ulaşma yollarının çoğalması aynı zamanda nitelikli ve işe yarar bilgiye ulaşmayı engeller hale gelmiştir. Bu çerçevede, araştırma kapsamında görüşülen genç katılımcıların bazı söylemleri günümüzde karşı karşıya olunan veya maruz kalınan aşırı bilgi yükü ya da bilgi yığının varlığını, mahiyetini ve potansiyel etkilerini ortaya çıkarmıştır.

Ortaya çıkan sonuçlardan birisi, günümüz toplumlarında aşırı bilginin veya bilgi bolluğunun yarattığı nitelik azalmasının farkında olan bireylerin kendilerini bilgi aramaya veya edinmeye görece kapatmış olmalarıdır. Zira, gerek basılı yayınlarda gerekse dijital sosyal ağlarda tüketime sunulan bilgilerin sayısı her geçen gün hızla artmaktadır. Bunun sonucu olarak da dijital sosyal ağlarda bireyler nicelik olarak çok fazla alternatif ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Ayrıca, bireyler bilgi arama davranışı içerisinde olmadan da bilgiye erişme ve hatta bilgiye maruz kalma durumuyla yüz yüzedirler.

Artık bilgi ile olan ilişkimizi bilgi azlığı ya da bilgiye ulaşamama değil, *gereğinden fazla bilgiye ulaşma potansiyeli ve aşırı bilgiye maruz kalma* şekillendirmektedir. Dolayısıyla, bilgiye erişim kanallarının artışı bireyleri sürekli olarak bilgi bombardımanı altında bırakmakta ve gerekli ya da gereksiz bilgiye dair çok sayıda uyarana maruz bırakmaktadır. Bu anlamda, bireyler bilgi arayışlarında çoğu zaman hangi kaynağın doğru ve işe yarar olduğu noktasında karar vermekte güçlük çekmekte ve işin içinden çıkmakta zorlanmaktadırlar.

Neticede, karşılaşılan bilgi akademik ya da gündelik olsa da temel davranış “*Bu kadar çok bilgi ile nasıl başa çıkayım?*” sorusu ile şekillenmektedir. Herkesin üretebilir hale gelmesi ‘üretici’ ile ‘tüketici’ kimliğinin muğlaklaşması, ‘bilgi’ üretiminin artık baş edilemez noktaya geldiği anlamına gelmektedir. Bu noktada, günümüzde genç kuşak bireylerin aşırı bilgiye maruz kalmaları onların bu durumun üstesinden gelebilmeleri için birtakım *baş etme stratejileri* geliştirmelerini zorunlu hale getirmektedir.

Bu durumun ortaya çıkardığı sonuçlardan birisi bireylerin alternatiflerin çokluğu karşısında bilinçli bir farkındalıkla seçim yapmayı terk edip *rastgele okumalar* yapması ve dolayısıyla geniş bir bakış açısı kazanma yönünde kendisine engel olan davranış kalıbıdır. Verilere göre, gençler gündemi takip etme ya da herhangi bir konuda bilgi edinme arayışı sırasında çoğunlukla pasif bir tutumla kendisine dijital ortamların sunduğu sıralamaları ve öncelikleri referans almakta ve bunlar arasından rastgele okumalar veya seçimler yapmaktadır. Bu noktada bilginin üretilebilen ve yönlendirme amaçlı kullanılabilen bir “şey/meta” olması genç kuşağın bilgi anlayışlarının, bilgi edinme süreçlerinin ve toplumsal olaylara karşı geliştirdikleri fikirlerinin gelişiminde dışardan gelecek olan etkilere karşı ne kadar savunmasız olduklarını gösterir niteliktedir. Görüşmelerde ön plana çıkan bir diğer husus ise bireylerin bilgi arama davranışı içinde olmaya değil sunulan, maruz bırakılan bilgilerden dikkat çekici olanı almaya yönelik olan davranışlarıdır. Bu nedenlerle bireylerin bilgi ile ilişkilerinin daha çok pasif ve tesadüfi bir temelde şekillendiğini belirtmek mümkündür.

Açığa çıkan bir diğer sonuç ise *türdeş bilgiye yönelim* sorunudur. Bu anlamda, verilere göre bireyler hangi bilgiye değer vereceklerinin veya güveneceklerinin kararını verme noktasında zorluk yaşamaktadır. Dolayısıyla, bireyler bilgi arayışları sırasında her zaman kullandıkları, güvenli liman olarak gördükleri kaynaklara yönelmekte ve

bilgi edinim süreçlerini bunlarla sınırlı tutmaktadırlar. Nitekim, bilgi edinme sürecinde bireylerin bilgi çokluğu ile mücadele aracı olarak bir mecradan veya kaynaktan bilgiye yönelmesi, devamında edinilen bilgilerin türdeşleşmesi ve tek kaynaktan beslenmeye sebep olması söz konusu olabilmektedir.

Bu yöndeki sosyal-psikolojik temeldeki görüşler, çevrimiçi ortamlarda çok fazla alternatif ve çelişen bilgilerle karşı karşıya kaldıklarında, kullanıcıların bilişsel uyumsuzluktan kurtulmak adına çoğunlukla kendi görüşlerini güçlendirecek veya pekiştirecek olan bilgileri bulmaya yöneldiklerini göstermektedir (Lane vd., 2017:3; bkz. Lee ve Ma, 2012). Bu anlamda, “bireylerin aşırı bilgi yükünden kurtulmak adına da benzer bakış açılarına ya da bilgiye maruz kalmaya yöneldiklerini ve bu durumun kişilerin kendi eğilimleri doğrultusunda daha sınırlı ve homojen bir bilgi havuzuyla kendilerini sınırlandırmalarına yol açtığı ifade edilebilir” (Ünal, 2018:330). Dolayısıyla, bu durum edinilen bilgilerin sığlaşması ve bilgiyle olan ilişkinin düzeyinin düşmesi anlamına gelebilmektedir.

Ayrıca, dijital sosyal ağlarda dolaşan bilginin önemli bir kısmının aynı tür ve birbirinin tekrarı olduğu yönündeki şikayetler görüşmelerde vurgulanan önemli bir nokta olmuştur. Veriler, dijital sosyal mecralarda üretilen ve yayılan bilginin ya da haberin birbirini aşırı tekrar etmesi genç bireyleri birbirinin aynısı veya benzeri olan aşırı bilgi yığını veya kirliliğiyle baş etmek zorunda bıraktığını göstermiştir.

Bu durumun ortaya çıkardığı sonuç veya bu durum karşısında bireylerin geliştirmek zorunda kaldıkları strateji ise bireylerin karşılaştıkları bilgiyi sınırlandırırken bilginin niteliğini göz önünde bulundurmaksızın bilgiyi *görmezden gelme davranışdır*.

Bu çerçevede ifade edilebilir ki, çağımızda bilgi arama ve okuma eyleminin niteliğini ve metodunu dönüştüren temel dinamiklerden birisi bilgiye ulaşma yollarının ve birbirini tekrar eden bilginin aşırı derece artışıdır. Bu anlamda, verilere göre, bireyler bilgi arayışlarında, bir metne, kitaba, haber kaynağına şöyle bir göz gezdirerek bakmaya ya da görmezden gelmeye zorunlu hissedebilmekte ve bilgi ile olan ilişkileri oldukça yüzeysel bir hale gelebilmektedir. Üretilmiş bilginin tamamının sindirilmesinin mümkün olmadığını belirten görüşmecilerin aynı zamanda bilgi tüketiminde ve üretiminde kullanacakları malzemeleri (metin/video vb. içerikler) tam olarak

okumadan, izlemeden, kullanmaları da kullanacakları bilginin niteliği ve niceliğini görmezden gelme stratejilerinin önemli bir göstergesidir. Bu noktada okunan bilgi kaynaklarının ya da kitapların bağlamdan yoksun kalabilme potansiyeli ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle, içinde yaşanan çağ bilgi arayışı metodunun değiştiği ve okuma eyleminin dönüşüme uğradığı, bireylerin artık okumaktan kaçındığı, okumak yerine gözden geçirmeye başladığı bir çağ olma özelliği göstermektedir.

Günümüzde bireylerin bilgiye maruz kalma derecelerinin o denli yüksek olması onların stratejilerine, *özet ya da fragman* halinde bilgi arayışı olarak yansımaktadır. Veriler, genç bireylerin gerek gündelik hayatlarındaki enformasyon ile olan ilişkilerinde gerekse de akademik bilgiyle olan ilişkilerinde özet bilgiye önem verdiklerini ve özet bilgiyi daha çok tercih ettiklerini ortaya koymuştur. Bu yönde izlenecek bir filmin izlenip izlenmemesi birkaç dakikalık fragman ile belirlenmekte, okunacak kitabın ince oluşu tercih sebebi olmakta, mümkünse de kitabı okumak yerine özetlerine ulaşmak ve oradan kesintiler oluşturmaya çalışmak genç kuşağın yaygın ortak bir özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. Genç kuşağa göre bir kitap ne kadar az cümleyle çok şey anlatırsa o kadar değerli olmaktadır.

Bu noktada hangi hacimde ve kalitede bilgi ile karşılaşırsa karşılaşsın bireyin filtreleme isteği, edinilen bilginin miktarını azaltmaktadır. Bireylerin özet bilgi arayışları, parçalı okuma yapma davranışları onları birçok konuda giriş seviyesinde, yüzeysel bir bilgi sahibi olmalarını mümkün kılabilir. Ancak, genç kuşağın bilgi arayışı ya da edinimi pratiklerinin bugün bütünü kavramaya yönelik arama ya da okuma yapmaya dayanmadığını, çoğunlukla bağlamdan yoksun, parçalanmış, hap bilgi niteliği taşıyan ve dolayısıyla bütünü görmeye engel olan bir niteliğe dönüşmüş olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim, öğrenme ihtiyacını ortadan kaldıracak kadar kolay ulaşılabilen özet ya da fragman niteliğindeki dijital bilgi sistemleri, aslında bilgi ile nitelikli ve anlamlı bir ilişki kurabilmemizi engelleme potansiyeline de sahiptir.

Çalışmada işlenen temel davranış kalıplarından olan ve bireylerin hayatlarının tamamını etkileyen bir pratik de *aynı anda birden fazla iş yapma* zorunluluğudur. Yaşadığımız dönemin hız çağı olması, birçok işi çok kısa sürede yapma gerekliliği bireyleri özellikle de genç kuşağı aynı anda birden fazla iş yapma alışkanlığına

yönlendirmektedir. Nitekim, işleri parçalara ayırmak ve kısa sürelerde parça parça çalışmalar yapmak genç kuşağın bilgi ile ilişkilerinde izledikleri bir stratejidir. Ayrıca, dijital çağ genç kuşağı bilgi edinirken, okumalar yaparken, ders çalışırken akıllı telefon ve dijital çağ gereçleri aracılığıyla sürekli uyaran altında kalmaktadır. Uyaran olmadığı durumlarda da kendisini sosyal medya hesaplarını kontrol etmek zorunda hissetmekte ve bu kontroller beklenen sürenin üzerinde olmasına rağmen bireyler kendilerini bu davranışı yapmaktan çoğunlukla geri tutamamaktadırlar. Bu durum kitap okurken, ders çalışırken, düşünme sürecinde iken sürekli olarak zihnin bölünmesine sebebiyet vermekte ve dolayısıyla bireylerin bilgi edinim süreçlerini sekteye uğratma potansiyeli taşımaktadır. Bu anlamda, aynı anda birden çok işle uğraşmak bireylerin işlerini daha hızlı tamamlanmalarını ve daha verimli sonuçlar elde etmelerini sağlamaktan ziyade tam tersi yönde sonuçlara yol açabilmektedir. Hangi işten başlanıp ne ile devam edileceği çoğunlukla muğlak kalmakta ve bireylerin derinlikli veya kapsamlı düşünmeye, zihinlerinde işleri olgunlaştırmaya zamanları kalmamaktadır. Nitekim, bireyler birden fazla işi aynı anda yapmaya çalışmak suretiyle daha hızlı sonuçlar elde etmeye çabalarken çoğu zaman farkında olmadan zaman kaybına uğramakta ve yeterince nitelikli sonuçlar elde edememektedirler. Dolayısıyla, aynı anda birden fazla iş yapma durumu bir yetiden çok zihinsel yoğunluk ve odaklanma sorunu kaynağı, zihnin bölünmesinin nedeni ve bilgi ile yaşanan problemlerin eksiklik içermesinin temel dayanaklarından birisi olarak da görülebilir.

Bireylerin bilgi ile ilişkilerinde önemli bir nokta da bireylerin bilgiye *pragmatik temelli* yaklaşımlarıdır. Dijital çağda bilginin oldukça kolay erişilebilen bir yapısının olması bireyleri çok sayıdaki bilgi yığını arasından seçim yapma durumunda bırakmaktadır. Bireylerin bilgi edinirken öncelik verdiği temel davranış ise bir şekilde kısa vadede işe yarayacak bilgiye ulaşma ve zamanlarını bu bilgileri edinmek üzere harcama şeklinde tezahür etmektedir.

Bu yönde elde edilen bulgular göstermiştir ki, genç kuşak bireyler, okudukları, okumadıkları, zaman ve maddi kaynak aktardıkları her kitabı veya okuma etkinliğini öncelikle hayatının bir alanında pragmatik temelde kullanabilme beklentisi ile gerçekleştirmekte ve soyut zihinsel bir düşünme etkinliğini meta'ya dönüştürme çabası içinde olmaktadır. Genç bireyler çoğunlukla düşünsel ve ruhsal anlamda gelişme sağlayacak olan ideal anlamdaki serbest okuma faaliyetlerini akademik etkinlikleri için

kaynak oluşturabilecek şekilde düzenlemektedirler. Ayrıca, tavsiye edilen başlı başına bir kitabın ya da kaynağın özümsemekle okunmasından ziyade parçalar halinde sadece kısa vadede sonuç getirmesi beklenen kısımlarına odaklanmak suretiyle çalışmanın yapılması daha rasyonel ve faydalı bir eylem olarak düşünüldüğü tespit edilmiştir. Dolayısıyla, gençlerde bütüncül bir yaklaşımla bir kitabın ya da kaynağın tamamen okunmasının anlamlı ve akılcı bir davranış olmadığı kanısının ağır bastığı görülmüştür. Bu noktada gençlerin daha hızlı ve kolay mesafe kat etmek adına özet ya da fragman bilgi arayışında oldukları ve kısa, özet, hap şeklinde ya da fragman türden kaynaklar vasıtasıyla bilgilerin yeterince özümsemeden ve çok fazla zaman harcamadan da sonuç getirebileceğine dair kaniya sahip oldukları dikkat çekmiştir.

Bu yönde düşünülecek olursa, genç kuşak bireyler okuma pratiklerini düzenlerken veya tercihlerini yaparlarken çoğunlukla iş, meslek veya ders açısından kendilerine somut çıktılar sağlayacak türden pragmatist bir tavır sergileyebilmektedirler. Burada bir gün bir yerde işe yarar mantığıyla hareket edildiği ve hiçbir okumanın boşa gitmemesi gerektiği düşüncesinin ön plana çıktığı düşünülebilir. Bireyin okuma alışkanlığındaki bu bakış açısı, yarım halde okunmuş ve parçalı halde zihinde dolaşan, bağlamından uzaklaşmış bilgilerin oluşmasına neden olabilmektedir. Nitekim, veriler gençlerin bilgiyle olan ilişkilerinin son derece geçici ve kısa süreli olduğunu ve sonuç alındığı andan itibaren bilginin kendisinin artık önemini kalmadığına işaret etmektedir. Bu yönde elde edilen tüm veriler genç kuşak bireylerin bilgi ile olan ilişkilerindeki pragmatik temelli yaklaşımı temsil etmektedir.

Bunun dışında, araştırmada dijital çağın genç kuşağının *geleneksel ve dijital bilgi kaynağı tercihleri*, gündelik hayatlarında duydukları kalem/kâğıt taşıma ihtiyacı, yazarak çalışma ya da dijital ortamlarda çalışma pratiği ve basılı kitap ya da e-kitap tercihleri üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Genç kuşağın teknoloji ile ilişkisinin çok yoğun olduğu, gündelik hayatlarının büyük bir kısmını sosyal ağlarda geçirmeleri göz önüne alındığında görüşmecilerin daha çok dijital kaynaklara yönelmeleri beklenmiş ancak araştırma sonunda bireylerin okuma ve yazma pratiklerinin hala geleneksel olarak ya da hem geleneksel hem de yeni dijital araçlarla birlikte sürdürülmeye çalışıldığı anlaşılmıştır. Şüphesiz bu noktada çalışılan örneklem grubunun temel özellikleri de etkilidir. Ayrıca, bu sonucun ortaya çıkmasında toplumsal olarak genel manada bireylerin okuma alışkanlığı düzeyinin

düşük olması nedeniyle gerek basılı gerekse dijital kaynaklara yönelik erişim arzusunun sınırlı kaldığı düşünülebilir. Lakin, yine bazı genç bireylerin ifade ettiklerinden anlaşılmıştır ki dijital ortamlardaki sunulan metinler ve kitaplar ekonomik anlamda bir maliyet doğurmaması, kolay ulaşılabilir ve saklanabilir olması ve herhangi bir yük ortaya çıkarmaması nedeniyle basılı metin ve kitapların yerine çoğu zaman tercih edilebilmektedir. Günümüz dünyasında, basılı metin ve kitapların niceliksel anlamdaki devasa artışı düşünüldüğünde herhangi bir bilgi ihtiyacı karşısında ortaya çıkan alternatif bolluğu bireylerin hangi birini alacakları ve saklayacakları noktasında kararsız bırakabilmekte onları dijital olanaklara yöneltebilmektedir.

Genç kuşak bireylerin bilgi ile ilişkilerine dair incelemede oldukça önemli olan bir diğer husus ise bireylerin *yükseköğrenim kurumlarına ve akademik bilgiye yönelik bakış açılarıdır*. Bu yönde, çalışma kapsamında gençlerin genel olarak yükseköğrenime bakışları ve bu mecradaki bilgi edinim sürecine atfettikleri değer kavranmaya çalışılmıştır.

Bu yönde elde edilen bulguların sonucunda, gençlerin eğitim gördükleri bölümlere farkında olarak ve isteyerek değil çoğunlukla razı olarak ya da puanı o bölüme yettiği için tercih etmek zorunda kaldıkları tespit edilmiştir. Ayrıca, okunan alanlar kişisel ilgi temelli olmaktan ziyade çoğunlukla önü açık ve iş imkânı fazla olabileceği düşünüldüğü için tercih edilmiştir. Bu anlamda, gençlerin eğitimden beklentilerinin çoğunlukla *iş/meslek veya kariyer* temelli olduğu açığa çıkmıştır.

Dolayısıyla, bireyler akademik öğrenim görmeyi veya akademik bilgi edinimini bireysel bir gelişme ve içsel bir tatmin aracı olarak değil daha çok ekonomik temelde zenginleşmenin ve sosyal statü ediniminin kurumsal yolu olarak görmektedirler. Yükseköğrenim kurumları ve alınan diplomalar sembolik olarak değerlerini yitirmiş ve iş bulamama ihtimalinin olması durumunda okul ile bağın kesileceği gibi söylemler bireylerin yükseköğrenim ile olan ilişkilerinin ne kadar yüzeysel ve araçsal bir hal aldığını gösterir niteliktedir.

Öyle ya da böyle, bireylerin yükseköğrenim görme ve akademik bilgi edinme süreçleri kariyer hedefleriyle birlikte anlam kazanmaktadır. Kariyer inşa etmeye veya iş/meslek sahibi olmaya katkı sunmayan akademik faaliyetler bireylerin gözünde değersizleşmekte ve hatta hiçleşmektedir. Kariyer odaklı bu anlayışta bilginin salt bilgi

olmasından kaynaklı bir değeri olmamakta ve dolayısıyla bilgiye yaşam standardına maddi temelde ne ölçüde katkı sunduğuyla değer biçilmektedir.

Bilgi ile olan ilişkide ortaya çıkan bir diğer önemli mesele de *öğrenim kredisi borçluluğu* olmuştur. Bu çerçevede, öğrenim kredisi adı altında devlet tarafından yaygın olarak verilen krediler, öğrencilerin üzerlerinde bir kaygı yaratmakta ve eğitimlerinin sonunda hemen bir iş bulma zorunluluğu hissetmelerine sebep olmaktadır. Araştırmada, özellikle lisansüstü eğitime devam etme noktasında borçların önemli bir baskı unsuru olduğu saptanmış ve borçlar, işsizlik korkusu nedeniyle akademik uğraşlara yeterli dikkatin verilememesine neden olduğu anlaşılmıştır. Bu anlamda, şüphesiz bireylerin yükseköğrenimden beklentilerinin iş temelli şekillenmesinin temel sebeplerinden birisi de bireylerin sosyo-ekonomik sınıfları ve borçlanarak eğitim görmeleridir. Özellikle öğrenim kredisi ile eğitimi sürdüren öğrenciler gelecek kaygılarını sadece statü anlamında değil, borçlulukları çerçevesinde de yaşamaktadırlar. Toplumsal anlamda, bilgiye yönelik atfedilen değerın yine ekonomik ve sosyal statü temelli olması genç bireyleri daha fazla endişelendirmekte ve sosyal-çevresel baskıyı daha yoğun hissetmelerine neden olmaktadır.

Araştırma sonucunda, kişilerde akademik eğitimlerinin sona ermesinden sonra bir iş veya meslek sahibi olamama endişesinin onları bu sürecin gerektiğinde *kesintiye uğratılabileceği* veya tamamen askıya alınabileceğine dair bir tutuma da yönelttiği ifade edilebilir. Şüphesiz, bu noktada kişiler için akademik eğitim anlamsız görünebilmekte ve her ne pahasına olursa olsun bir iş veya mesleki sahibi olmanın en öncelikli hedef olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, genç bireyler için bilgi ancak maddi bir kazanç ona eşlik ettiğinde bir anlam ifade etmekte ve tek başına sadece bilgi edinimin kayda değer bir önemi bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bireylerin yükseköğretimle ve dolayısıyla akademik bilgiyle olan ilişkilerinin yine ekonomik ve statü temelli bir kaygı temelinde şekillendiğini belirtmek mümkündür.

Son olarak ifade edilmesi gereken hususlardan biri de gençlerin gözünde akademik bilgi üreten kurumların değerinin onun içinde yer alan aktörlerin ürettikleri bilginin kalitesi ve hayata ne derece dokunduğuyla alakalı olduğudur. Dolayısıyla, bireylerin yükseköğretime ve akademik bilgiye bakışları veya attettikleri değer de bu kurumların kişilerin hayatlarına ne derece dokunduğuyla doğru orantılı şekillenmektedir.

Verilere göre, gençlerin önemli bir kısmı akademik eğitimlerinin sonucunda kendilerini ne mesleki olarak ne de bireysel olarak yeterince olgunlaşmış ve gerekli donanım ya da becerileri kazanmış olarak görmemektedirler. Dolayısıyla, akademik eğitim sürecinde herkesin bir şekilde diploma alabildiğine, bu anlamda da alınan diplomanın da fiili olarak herhangi bir becerinin veya donanımın göstergesi olmadığına yönelik vurguların oldukça yaygın olduğu görülmüştür. Nitekim, her ne olursa olsun mezun olacağını bilen öğrencinin bilgi ile ilişki düzeyi standartların oldukça düşmesine sebep olabilmektedir. Bir çaba sarf etmeden mezun edilen kitleleri ise mezuniyet sonrası yaşam endişelendirmektedir. Bu çerçevede de eğitim kurumlarının öğrencilere bir şey öğretme amacından çok mezun etme amacının olduğuna dair söylemler birçok katılımcı tarafından dile getirilmiştir.

Bu yöndeki diğer sonuçlar, gençlerin akademik kurum ve orada üretilen bilgiye dair genel olarak eleştirel yaklaşıklarını ve şüpheli bir tutum sergilediklerini ortaya koymuştur. Katılımcıların *popüler bilim anlayışına* yönelik eleştirileri dikkat çekerken bilgi üretiminin ve üreticilerinin akademik kurumların dışındaki *piyasa temelli mekanlara* kaymasına da tepki gösterdikleri tespit edilmiştir. Bu noktada akademisyenlerin veya günümüz bilgi üreticilerinin bilgiye ve öğrencilerine verdikleri veya vermedikleri değer çerçevesinde katılımcılar akademiye, akademik bilgiye ve akademisyenlere karşı derin bir güvensizlik içindedirler.

Netice, “günümüzde (olumlu ya da olumsuz anlamıyla) bilgi ve bilmeye ilişkinimizin değiştiğini düşünmemizin nedeni her şeyden önce bilgiyle girdiğimiz -halen değişmekte olan ya da zaten değişmiş olan- belli bir ilişkiye göndermede bulunmamız ve o ilişkinin ‘artık öyle olmadığı’ kanısına varmış olmamızdır” (Yıldırım, 2016:302). Zira, yeni iletişim teknolojileri insanların bilgi alışverişi yapma imkanlarını artırmıştır. Ancak bilginin nicelik olarak görünürlüğünün artması, nitelik olarak artmasını beraberinde getirmemiştir. Bugünün dünyasında bireyler gündelik hayatlarında çoğu zaman içeriğine tam odaklanmadıkları bilgi bombardımanıya karşı karşıyadırlar. Başka bir deyişle, bugünün özellikle genç bireyleri aşırı bilgi yüküne maruz kalmaktadırlar.

Bu anlamda, özellikle genç kuşağın zamanlarının çoğunu dijital sosyal ağlarda geçirdiği düşünüldüğünde, bilgi ile olan ilişkilerinin yaşadıkları çağın temel değerleriyle yorumlanması oldukça önemli hale gelmiştir. Şüphesiz, hayatı yaşama biçimleri, düşünme ve eyleme geçme biçimleri kendilerinden önceki kuşaklardan farklı

olan bugünün gençlerinin bilgi edinme, onu işleme ve bilgiye değer atfetme biçimleri de farklıdır.

Nitekim, bilgi ile ilişkinin dönüşümü sürecinde teknolojinin kısa sürede büyük değişim göstermesi, bilgiye fiziksel erişimin kolaylaşması, bireylerin bilgi-içerik üretebilir hale gelmesi, bilginin ticarileşmesi ve çok hızlı tüketilir hale gelmesi gibi yapısal sebeplerin yanı sıra toplumun bireyselleşmesi gibi sorunlar bireylerin bilgi ile ilişkilerini pragmatik temelde dönüşüme uğratmıştır.

Bilgi, içsel bir gelişme ve olgunlaşma aracı olarak değer atfedilen bir şeyden öte başka bir amaç için kullanılan ve aktarılan hazır porsiyonlar halinde sıkıştırılmış ve kullanıma hazır, bağlamdan koparılmış ve parçalanmış bir bilgi formu haline gelmiştir. Dolayısıyla, bilgi muğlak bir şekilde günlük olarak üretilip tüketilen bir meta olarak algılamaya başlanmıştır. Nitekim, “gerçeğin bulanıklaştığı, yitip gittiği bu dünyada bilgi de değerler de çok çabuk tüketilmeye ve aşınmaya maruz kalacaktır” (Özcan,2011:188).

Çoğu zaman ticari alanların bir parçası olarak birbiri içine geçmiş bilgi dolaşım alanlarında bireyler çaresiz kalmakta ve bununla başa çıkabilme stratejileri geliştirmek zorunda hissedebilmektedirler. Bu başa çıkma stratejileri arasında bilginin paketlenmiş, kısa ve öz, hızlı tüketilebilir ve fragmanlar halinde sunulma biçimine yönelik derin bir kabulün ve ayak uydurma çabasının varlığı dikkat çekmektedir. Tüm bu yaşanan sürecin sonucunda nitelikli bilginin ve bilgi üretim mecralarının ya da aktörlerinin değersizleşmesi, itibarsızlaşması, sıradanlaşması ve anlam kaybı/yitimi kaçınılmaz bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır.

5. KAYNAKLAR

- Acar, A. (2016). Üniversitenin Temeli Bilim Kültürüdür. B.Mücen, Ç. Topal, E. Yıldırım. (Der.), *Paylaşımlar, Üniversite, Bilgi, Üretim* içinde (25-29)(Birinci baskı). İstanbul. İletişim yayınları.
- Adler, Mortimer J. ve Doren, C. V. (2011). *Kitapları nasıl okumalı*. (Çev. Koca, A. E.). Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Ahn, J. (2011). The Effect of Social Network Sites on Adolescents' Social and Academic Development: Current Theories and Controversies. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*. 62 (8): 1435-1445.
- Akıncı Vural, Z. B. Bat, M. (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma, *Journal of Yasar University*. 20(5) 3348- 3382
- Alakurt, T. ve Yılmaz, R. (2016 May). Üniversite Öğrencilerinin Facebook Gruplarındaki Bilgi Paylaşma Davranışlarının İncelenmesi. *10th International Computer and Instructional Technologies Symposium (ICITS)* 16-18 May 2016 Rize,81-91.
- Allen, D. K. & Shoard, M. (2005). Spreading the Load: Mobile Information and Communications Technologies and their Effect on Information Overload. *Information Research: An International Electronic Journal*, 10(2). <https://InformationR.net/ir/10-2/paper227.html>
- Alpaslan, S. ve Kutanis, R. Ö. (2007), Sanayi ve Bilgi Toplumu Yönetim Metaforlarının Karşılaştırılması, *Akademik İncelemeler*, Cilt: 2, Sayı: 2, ss: 49–71.
- Asemi, A. (2005). Information Searching Habits of Internet Users: A Case Study on the Medical Sciences University of Isfahan, Iran. *Webology*, 2(1): Article 10. <http://www.webology.ir/2005/v2n1/a10.html>
- Aşkar, P. ve Mazman, S. (2013). Çevrimiçi Bilgi Arama Stratejileri Envanteri'nin Türkçeye Uyarlama Çalışması. *Eğitim ve Bilim*, Cilt 38, Sayı 168 No: 168
- Avcıoğlu, G. (2009). *Küresel Bilgi Teknolojileri ve Değerler: Ankara'daki Akademisyenler Üzerine Bir Uygulama*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, M. (2016) *Bilgi Sosyolojisi*, (Dördüncü baskı). Açılım Kitap
- Aydoğan, F.(Ed.), (2017). *Yeni Medya Kuramcılarında Yeni Medya Kuramları*. İstanbul Der Yayınları
- Aykutalp, A. (2017). Hız Siyaseti: Paul Virilio'nun Dromoloji Kuramı. *International Journal of Social Science*, (61), 429-440.
- Baccino, T. (2009). Aspects Négatifs Et Bienfaits De La Lecture Sur Écran. *Actua Litté*.

- Balkız, Ö. (2015). *Üniversite Öğrencileri İşgücü Piyasasında*. Ankara. Detay Yayıncılık. Ekim.
- Barbrook, R.(2002). The High-tech Gift Economy. *First Monday*, URL (consulted July 2007):http://www.firsmonday.org/issues/issue3_12/barbrook.
- Baudrillard, J. (2008). *Simülakrlar ve Simülasyon*. Çev. Oğuz Adanır, 4. Baskı, Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Baudrillard, J., (2005a). *Anahtar Sözcükler*. Çev: Oğuz Adanır, Leyla Yıldırım, Ankara: Paragraf.
- Bauman, Z. ve Lyon, D. (2016). *Akışkan Gözetim*. Çev. E. Yılmaz, 2.Baskı. Ayrıntı Yayınevi.
- Bauman, Z.(1987). *Legislators and Interpreters: On Modernity, Postmodernity and Intellectuals*. Cambridge: Polity Press [*Yasa Koyucular ve Yorumcular:Modernite, Postmodernite Ve Entelektüeller Üzerine*, Çev. Kemal Akatay, Metis Yayınları, Kasım 1996]
- Bawden, D. & Robinson, L. (2009). The Dark Side of Information: Overload, Anxiety and Other Paradoxes and Pathologies. *Journal of Information Science*, 35(2), 180-191. <http://doi.org/10.1177/0165551508095781>
- Baytar, O. (2013). İzlerkitlenin Medyadaki Aşırı Enformasyon Sorununa Bakışı. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 3(10),35-55. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2013.1.003.x>
- Baz, F. (2018). “Sosyal Medya Bağımlılığı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Çalışma” *Opus Dergisi*, sayı 16. DOI: 10.26466/opus.470118 .
- Berner, S. (2007). Information Overload or Attention Deficiency. *Journal of Systems and Information Technology*, 45-52.
- Binark, M. (2007). *Yeni Medya Çalışmaları*, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Binark, M.ve Bayraktutan, G. (2013). *Aydın Karanlık Yüzü: Yeni Medya ve Etik*, Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Bingham, T. ve M. Conner (2010). *The new social learning: A guide to transforming organizations through social media*. Berrett-Koehler Publishers.
- Bozkurt, A. (2014). Ağ Toplumu ve Bilgi. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(4), 510-525.
- Brandt, D.S. (1996). Evaluating information on the Internet. *Computers in Libraries*, 16(5), 44-46
- Broadbridge A., Swanson,V.(2005) ‘Earning And Learning: ‘How Term-Time Employment Impacts on Students’ Adjustment to University Life’ *Journal of Education and Work*, Vol.18, No.2,235-249.

- Bruns,A. (2007), Producers: Towards a Broader Framework for User-led Content Creation . Paper presented at Creativity and Cognition6,13-15 June, URL <http://snurb.info/files>.
- Can Korkmaz, Z. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Bilgi Teknolojilerini Kullanma Düzeyleri ve İnternetteki Tüketim Eğilimleri. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 11, Sayı 2.
- Castells, M. (2007). Ağ Toplumunda İletişim, Güç ve Karşı Güç. *Uluslararası İletişim Dergisi*, 1 (1), 29. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/46/35>
- Castells, M. (2008). *Ağ Toplumunun Yükselişi, Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür*, 1. Cilt: 2. Baskı, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Cesur, S. ve Paker, O. (2007). Televizyon ve çocuk: Çocukların TV programlarına ilişkin tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 106-125.
- Crawford, J. C. ve Daye, A. (2000). A Survey of the Use of Electronic Services at Glasgow Caledonian University Library. *The Electronic Library*, 18(4), 255-265.
- Çağlar, A.(2008). Sunuş., Yıldız, Mete ve Parlak, Zuhâl (Yazarlar), *İnternet'teki Köyler* içinde Turhan Kitapevi, Ankara. ISBN : 978-9944-265-47-8
- Çelik, T. (2015). Öğrencilerin E-Kitap Okuma Tutumlarının İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 10(3):271-284.
- Debowski, S. (2001). Wrong Way: Go Back! An Exploration Of Novice Search Behaviours While Conducting An Information Search. *The Electronic Library*, 19(6): ss. 371-382. <https://doi.org/10.1108/02640470110411991>
- Lüküslü D., Yücel H.(2013). “Sınıf, Kimlik, Kültür ve Siyaset Ekseninde Gençlik Ve Gençlik Araştırmaları” (Der) Demet Lüküslü ve Hakan Yücel. *Gençlik Halleri 2000’li Yıllar Türkiye’sinde Genç Olmak İçinde* (2-9) Efil Yayınevi. Ankara
- Dijk, J. V. (2016b). Senin Gibi Kullanıcılar Mı? Kullanıcı Türevli İçerikteki Failliği Kuramlaştırmak, (Çev. Bahar Ayaz) (Ed.) Hülür, H. ve Yaşın, C, (2016).*Yeni Medya Kullanıcısının Yükselişi İçinde*(160-183) Ütopya Yayınevi. Ankara.
- Dijk, V. J. (2016a). *Ağ Toplumu* (Çev. Ö. Sakin) İstanbul: Kafka.
- Dilmen, N. E. (2007). Yeni Medya Kavramı Çerçevesinde İnternet Günlükleri Bloglar ve Gazeteciliğe Yansımaları, *Marmara İletişim Dergisi*, Sayı:12 Şubat.
- Dilmen, N. (2014). Yeni Medya Kavramı Çerçevesinde İnternet Günlükleri-Bloglar ve Gazeteciliğe Yansımaları. *Marmara İletişim Dergisi*, 12 (12), 113-122. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/maruid/issue/445/3501>
- Douglas,S.(1999) *Listening In: Radio and American Imagination*. New York Random.
- Dursun, F. (2004) Üniversite Öğrencilerinin İnterneti Kullanma Amaçları. *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*. İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, 6-9 Temmuz. Malatya. <https://www.pegem.net/dosyalar/dokuman/49.pdf>

- Eğribel, E. (2017) *Bilim Sosyolojisi ve Yöntem Tartışmaları. Günümüz Bilim Eleştirileri Ve Modern Batı Biliminin Temelleri*, Doğu Kitapevi. İstanbul.
- Eppler, M. ve Mengis, J. (2004). The Concept of Information Overload: A Review of Literature from Organization Science, Accounting, Marketing, MIS, and Related Disciplines, *The Information Society: An International Journal*, 20(5), 2004, pp. 1–20 <https://doi.org/10.1080/01972240490507974>
- Erbaş, H.(2016). Modernden Anti Moderne Bilim: Türkiye Örneğinde “Sosyal Bilimin Krizi” ve Sonrası (Der.) B. Mücen, Ç. Topal, E. Yıldırım *Paylaşımlar, Üniversite, Bilgi, Üretim* içinde (95-137) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Eurostad (1996) Panel communautaire de menage, vague 3.
- Favre, P.(1989). De la question sociologique des generations et de la difference a la resoudre dans le cas de la France. J.Crete ve P. Favre (der.), *Generations et Politique, Economica, Paris*, s.285-322.
- Ferrari, A. (2012). Digital competence in practice: An analysis of frameworks. *JRC Technical Reports* : <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC68116.pdf>
- Ferrari, A. (2013). Dıgcomp: A framework for developing and understanding digital competence in europe. <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC83167.pdf>
- Fırat, D. (2012) *Büyük Kentlerde Yaşayan Orta Sınıf Kökenli Eğitimli Gençlik ve Geliştirdikleri Yeni Yaşam Biçimleri*, Tübitak Proje Raporu.
- Fırat, D.(2013). Bitirilmeyen Gençlik (Der.) Demet Lüküslü ve Hakan Yücel *Gençlik Halleri 2000’li Yıllar Türkiye’inde Genç Olmak* İçinde (26-54) Efil Yayınevi. Ankara.
- Flanagin A.J. & Metzger M.J. (2000). Perceptions Of Internet İnformation Credibility. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 77, 515–540. <https://doi.org/10.1177/107769900007700304>
- Freire, P. & Macedo, D. (1998). *Okuryazarlık*. Çev., Serap Ayhan. Ankara: İmge Kitapevi
- Fritch, J.W. ve Cromwell, R.L. (2002). Delving Deeper into Evaluation: Exploring Cognitive Authority on the Internet. *Reference Services Review*, 30(3), 242–254. <https://doi.org/10.1108/00907320210435509>
- Fuchs C.(2008) *Internet and Society: Socia Theory in the Information Age*. New York: Routledge.
- Fuchs C.(2017).Google Kapitalizmi,(Çev: Ç. Çavuşoğlu) *Yeni Medya Kuramcularından Yeni Medya Kuramları* İçinde (71-82) İstanbul: Der Yayınları.
- Fuchs, C. (2011). An Alternative View of Privacy on Facebook. *Information 2*:140-165. doi:10.3390/info2010140

- Fuller, R. B. (1982). *Critical path*. New York: St Martin's Press. ISBN: [0312174918 / 9780312174910](#)
- Furedi, F.(2017). *Nereye Gitti Bu Entelektüeller?* (Çev.)Koca, A.E. İstanbul: Avangard Kitap.
- Galland, O (1991) *Sociologie de la Jeunesse L'entrée dans la vie*, Armand Collin, Paris.
- Gaunlett, D.(2011). *Making is Connecting: The social Meaning of Creativity*, from DIY and Knitting to Youtube and Web 2.0. Cambridge: Policy. <https://doi.org/10.1177/0950017012465787>
- Geçer, A., İra, N. (2014). Web Ortamında Bilgi Arama ve Yorumlama Stratejileri Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 38.(134-147)
- Geldens,P., Lincoln,S. and Hodkinson, P.(2011). Editorial. Youth. Identities, transitions, Cultures, *Journal of Sociology*, 47(4):347-353. Doi:10.1177/1440783311420786
- Geray, Haluk (1997), İletişim, Bilgi Toplumu ve Küreselleşme, Işık Kansu (Yay. Haz.) *Emperyalizmin Yeni Masalı: Küreselleşme içinde* (34-45), Ankara: İmge Yayınları.
- Gibbons,S. (2007), Redefining the roles of information professionals in higher education to engage the net generation, Paper presented at EDUCAUSE, Australasia.Available online at: http://www.caudit.edu.au/educauseaustrasia07/authors_pa-pers/Gibbons2.pdf
- Gillespie, T. (2006) Designed to: "Effectively Frustrate": Copyright, Technology and the Agency of Users. *New Media ans Society* 8(4):651-69.
- Gorz, A.(2011). *Maddesiz Bilgi, Değer, Sermaye* (Çev: Işık Ergüden)İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Birinci Baskı).
- Göker, G. Demir, M. Ve Doğan, A.(2010). Ağ Toplumunda Sosyalleşme ve Paylaşım: Facebook Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *e-Journal of New World Sciences Academy* 2010, Volume: 5, Number: 2, Article Number:4C0035 ISSN:1306-3111
- Gömlüksiz, M. N. (2004), Kitap okuma alışkanlığına ilişkin bir tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi/Fırat University Journal of Social Science*. 14(2), 185-195.
- Guthrie, R. (2002). The e-book: ahead of its time or a burst bubble?, *LOGOS: The Journal of a World Book Community*, 13(1), 9-17
- Gültan, S. (2003). *Bilgi Toplumu Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Güneş, F. (2009). *Hızlı Okuma ve Anlamı Yapılandırma*. Ankara: Nobel.

- Güneş, F., & Kırmızı Susar, F. (2014). E-kitap okumaya yönelik tutum ölçeğinin (EKOT) geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 196-212.
- Güven, S. (2001) *Toplumbiliminde Araştırma Yöntemleri*, Ezgi Kitabevi Yayınları, 2.Baskı, Bursa.
- Hall, S.(1993). *Encoding/ Decoding*, Cultural Studies Reader, Der. Simon During.2. Baskı, London ve New York: poutledge, ss. 507-517?
- Hamer, A. B., & Mcgrath, J. (2010). On-screen vs. on-page reading strategies. *Session conducted at the meeting of college reading and learning association*, Salt Lake City, UT.
- Hardt, M. and Antonion N.(2004).*Multitute: War and Democracy in the Age of Empire*. New York: Penguin.
- Hardt, M. And Negri A. (2000). *Empire*. Cambridge, MA: Harvard University Press
- Headrick, D. R. (2002). *Enformasyon Çağı: Akıl ve Devrim Çağında Bilgi Teknolojileri 1700– 1850* (Çev: Zülâl Kılıç), İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Helsper, E.ve Eynon, R. (2016). Dijital Yerliler: Kanıt Nerede?. (Çev. Mehtap Uyar). *Yeni Medya Kullanıcının Yükselişi*. İçinde (39-62) Ütopya Yayınevi.
- Heylighen, F. (2002). Complexity and Information Overload in Society: Why Increasing Efficiency Leads to Decreasing Control. *The Information Society*, 1-44.
- Hill, J.R., & Hannafin, M.J. (1997). Cognitive strategies and learning from the World Wide Web. *Educational Technology Research and Development*, 45(4), 37–64.
- Hülür, H. ve Yaşın, C. (2016). İzleyiciden Kullanıcıya Yapı Özne Sarkacı (Ed). H. Hülür ve C. Yaşın, *Yeni Medya Kullanıcının Yükselişi*. İçinde (7-38).
- İspir, N. (2015). Habermas'ın Sosyal Bilimler Eleştirisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2): 71-96
- J. Habermas (1968), *Erkenntnis und Interesse*, Frankfurt 2968 Fr.çev Brohm ve Clemençon, *Connaissance et interet*, Gallimard, 1976.
- Jean-Francois R. (2003). What Was I Looking For? The İnfluence Of Task Specificity And Prior Knowledge On Students' Search Strategies İn Hypertext. *Interacting with Computers*, 15, 409–428.
- Jenkins, H. (2017). Medya Yöndeşmesinin Kültürel Mantığı. (Çev.) E. Çizmecı. (Ed). H. Hülür ve C. Yaşın, *Yeni Medya Kuramcılarında Yeni Medya Kuramları*, Der Yayınları.

- Jenkins, H.(2006). *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York: New York University Press.
- Johnson, T. J. ve Kaye, B. K. (2014). Credibility of Social Network Sites for Political Information Among Politically Interested Internet Users. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 19(4), 957-974. <https://doi.org/10.1111/jcc4.12084>
- Kaplan, K. ve Ertürk E. (2012). Dijital Çağ ve Bireyin İdeolojik Aygıtları. *The Turkish Online Journal Of Design, Art and Communication- Tojdac*, 2(4), 7-12.
- Karabulut, B. (2015). Bilgi Toplumu Çağında Dijital Yerliler, Göçmenler ve Melezler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 11-23. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/pausbed/issue/34743/384200>
- Karadağ, R. (2014), Okuma ilgisi, tutumları ve alışkanlığı konusunda yapılmış çalışmaların lisansüstü tezlerle dayalı analizi: YÖK ve ProQuest veri tabanları örnekleme, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(1), 1-17.
- Karagülle, A.E. ve Çaycı, B. (2014). Ağ Toplumunda Sosyalleşme ve Yabancılaşma. *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 4(1):1-9.
- Kuechler, M. (1999). Using the Web in the Classroom. *Social Science Computer Review*, 17, 144-161. Retrieved 23.02.2012 from <http://rsw.sagepub.com/content/17/2/144>
- Kuş, E. (2012). *Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri*. (Dördüncü Basım). Ankara: Anı Yayınları.
- Kuyucu, M. (2014). Y Kuşağı Ve Facebook: Y Kuşağının Facebook Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Bir İnceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 13 (49): 55-83.
- Kümbetoğlu, B (2005) *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma, Bağlam Yayınları*, İstanbul.
- Lane, D. S., Kim, D. H., Lee, S. S., Weeks, B. E. & Kwak, N. (2017). From Online Disagreement to Offline Action: How Diverse Motivations for Using Social Media Can Increase Political Information Sharing and Catalyze Offline Political Participation. *Social Media + Society*, 3(3), 1-14. <https://doi.org/10.1177/2056305117716274>
- Lazzarato, M. (1996). *Immaterial Labour*. In *Radical thought in Italy*, edited by Paolo Virno and Michael Hardt. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Lee, C. S., & Ma, L. (2012). News sharing in social media: The effect of gratifications and prior experience. *Computers in Human Behavior*, 28, 331–339. Retrieved from <http://doi.org/10.1016/j.chb.2011.10.002>
- Lei, J. (2009). Digital natives as preservice teachers: What technology preparation is needed?. *Journal of Computing in Teacher Education*, 25(3), 87-97. doi: 10.1080/10402454.2009.10784615

- Levy, P. (1997). *Collective Intelligence*. Cambridge: Perseus.
- Lüküslü D. ve Yücel H. (2013). Sınıf, Kimlik, Kültür ve Siyaset Ekseninde Gençlik ve Gençlik Araştırmaları (Der.) Lüküslü D.ve Yücel H. *Gençlik Hayalleri, 2000'li Yıllar Türkiye'sinde Genç Olmak İçinde* (2-9) Efil Yayınevi. Ankara.
- Lyotard, J. F. (1997) *Postmodern Durum -Bilgi Üzerine Bir Rapor*, Çev. Ahmet, Çiğdem, 2. Basım Vadi Yayıncılık. [The Post Modern Condition: A Report on Knowledge. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1984].
- Manguel, A. (2013). *Okumalar Okuması*. Çev., Sevin Okyay. İstanbul: YKY.
- Mannheim K. (1990). *Le probleme de generations*, Nathan, Paris.
- Martin J. Eppler ve Jeanne Mengis (2004) Bilgi Aşırı Yükleme Kavramı: Örgüt Bilimi, Muhasebe, Pazarlama, MIS ve İlgili Disiplinlerden Kaynaklı Bir Literatür Taraması, *Bilgi Toplumu*, 20: 5, 325-344, DOI: [10.1080 / 01972240490507974](https://doi.org/10.1080/01972240490507974)
- Marvin, C. (1988). *When Old Technologies Were New: Thinking About Electric Communication in The Late Nineteenth Century*. New York: Oxford.
- Marx K.(1857/1858). *Grundisse*. London:Penguin.
- McDowell L. (2002). Electronic Information Resources İn Undergraduate Education: An Exploratory Study Of Opportunities For Student Learning And Independence. *British Journal of Educational Technology*, 33, 255–266.
- Mcintyre, K. (2014). The Evolution of Social Media from 1969 to 2013: A Change in Competition and a Trend Toward Complementary, Niche Sites. *The Journal of Social Media in Society*. 3 (2): 5-25.
- Mcluhan, M. (2014). *Gutenberg Galaksisi: Tipografik İnsanın Oluşumu*. (Çev. G. Çahalı Güven). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- MEB. (2013), *PISA 2012 Ulusal Ön Raporu*. Ankara: Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü.
- Mercimek, B., Dulkadir Y., Kelek A., Odabaşı H. F., (2016). Dijital Dünyanın Yeni Gerçeği: Troller. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, 67-77.
- Metzger, M. J. (2007). Making sense of credibility on the web: Models for evaluating online information and recommendations for future research, *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 58(13), 2078–2091. <http://dx.doi.org/10.1002/asi.20672>
- Mills, C.W. (2007). *Toplumbilimsel Düşün*. (Çev. Ü. Oskay), Der Yayınları. İstanbul.
- Netchitaïlova, E. (2017). Flaneur, Aylak ve Empatik İşçi. (Çev: F. Aydoğan) *Yeni Medya Kuramcılarında Yeni Medya Kuramları* içinde (12-18)İstanbul: Der Yayınları

- Odabaş, H. Odabaş, Z. Y. ve Polat, Z. (2008). Üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlığı: Ankara Üniversitesi örneği, *Bilgi Dünyası*, 9(2):431-465.
- Ortaş, İ. (2008). 12 Ocak 2012 tarihinde <http://blog.milliyet.com.tr/turkiye-nin-kitap-okumaaliskanligi/> Blog/?BlogNo=90672/2013 adresinden erişilmiştir.
- Ortaş, İ. (2014). Türkiye ve dünyada kitap okuma değerlerinin karşılaştırması ve sosyal yaşamımıza etkileri. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(3), 323-337.
- Özcan, U. (2011). Ağ Toplumu ve Bilişim Çağı Sarmalında İnternet Bilgisinin Kaosu. *Sosyologca Dergisi*, (Der.) E. Eğribel; U. Özcan). *Doğu Kitabevi, İstanbul*.
- Özsoy, Seçkin (2012) Bilginin Metalaşma Süreci: Eğitimdeki Yapısal Dönüşüm'e İlişkin Bazı Çıkarımlar (der.) Ercan Fuat ve Korkusuz Serap *Metalaşma ve İktidarın Baskısında Üniversite*, İçinde: Sav Yayınları. 1. Baskı
- Paçacı, İ. (2014). Elektronik İletişim Çağı ve Oluş (turul)makta Olan Yeni (!) Toplum Düzeni Üzerinde Küresel Toplum Mühendisliği Etkisi. *Marmara İletişim Dergisi*, (21), 19-56.
- Palfrey, J. & Gasser, U. (2017). *Doğuştan Dijital -Dijital Yerlilerin İlk Kuşağını Anlamak*. Çev. Aydın, N., İKÜ Yayınevi, 1. Baskı, İstanbul. [*Born Digital: Understanding the First Generation of Digital Natives*. 2008, Perseus Books, New York)
- Parks , Tim (2017) *Ben Buradan Okuyorum*,(çev.) Roza Hakmen, Metis Yayınları, İstanbul. 2. Baskı
- Pedro, F. (2006). *The new millennium learners: Challenging our views on ICT and learning*.<https://publications.iadb.org/bitstream/handle/11319/2432/The%20New%20Millennium%20Learners:%20Challenging%20our%20Views%20on%20ICT%20and%20Learning.pdf?sequence=1> adresinden erişilmiştir.
- Poster, M.(2017) Postmodern Gerçeklikler, (Çev.) Ö Aydınlioğlu, (Ed.) F.Aydoğan, *Yeni Medya Kuramcılarında Yeni Medya Kuramları İçinde* (111-130)
- Prensky, M. (2001a). Digital natives, digital immigrants. Part 1, *On The Horizon* sayı 9(5):1-6.
- Prensky, M.(2001b). Digital natives, digital immigrants. Part 2: do they really think differently? *On the Horizon*, sayı 9(6):1-6.
- Punch, K.F. (2005) *Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar*, Çev. D. Bayrak, H.B.Arslan, Z.Akyüz, Siyasal Kitabevi, 1.Baskı, Ankara.
- Renjith, R. (2017). The Effect of Information Overload in Digital Media News Content. *Communication and Media Studies*, 6(1), 73- 85.
- Rosenshine, B., Meister, C., & Chapman, S. (1996). Teaching students to generate questions: A review of the intervention studies. *Review of Educational Research*, 66, 181-221.

- Sapinski, H. (1997). Data Delirium: An Interview with Information Glut Author, David Shenk. *People Weekly*, 48(18), 145-146.
- Savolainen, R. (2007). Filtering and Withdrawing: Strategies for Coping with Information Overload in Everyday Contexts. *Journal of Information Science*, 33(5), 611-621. <https://doi.org/10.1177/0165551506077418>
- Shenk, D. (1997). *Data Smog: Surviving the Information Glut*. London: Abacus.
- Shirky, C. (2008). *Here Comes Everybody: The Power of Organizing without Organizations*. London: Penguin Press.
- Skoric, M. M., Zhu, Q. & Lin, J. H. T. (2018). What Predicts Selective Avoid-Ance on Social Media? A Study of Political Unfriending in Hong Kong and Taiwan. *American Behavioral Scientist*, p.1-19. <https://doi.org/10.1177/0002764218764251>
- Standing, G. (2014) *Prekarya Yeni Tehlikeli Sınıf*. (çev. Ergin Bulut), istanbul: İletişim.
- Stevenson, N. (2008). *Medya Kültürleri: Sosyal Teori Ve Kitle İletişimi*. (Çev. Göze Orhon ve Barış Engin Aksoy). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Şahin, M. C. (2010). *Eğitim fakültesi öğrencilerinin yeni binyilin öğrencileri (OECD-New millennium learners) ölçütlerine göre değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Tapscott, Don and Antony Williams. (2007). *Wikinomics: How Mass Collaboration Changes Everything*. New York: Penguin.
- Terranova, T. (2000) Free Labor: Producing Culture for the Digital Economy. *Social Text* 18(2):33-58.
- Toffler, A. (1980). *The Third Wave*. New York: Bantam.
- Topbaş, H. ve Umur, I. (2014). Kurgu İle Gerçeklik Arasında Gezi Parkı Eylemleri ve Sosyal Medya. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 197-230.
- Toprak, A., Yıldırım A., Aygül E., Binark M., Börekçi S., Çomu T. (2009) *Toplumsal Paylaşım Ağı facebook: "Görülüyorum Öyleyse Varım"*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Touraine, A. (1969), *La société post-industrielle: naissance d'une société*, Editions Denoël, Paris.
- Tsai, M.J. (2009). Online Information Searching Strategy Inventory (OISSI): A quick version and a complete version. *Computers & Education* 53. 473–483.
- Turhan, G. ve Okcu, M. (2018). *Siyasette Dijital Yerliler ve Göçmenler*. Gece Kitaplığı, 1 Baskı, Ankara.
- Tural, N. (2006) *Küreselleşme, İletişim, Kültürlerarasılık*, Kırmızı Yayınları, İstanbul.

- Türkyılmaz, M. (2012). Bilgi iletişim teknolojilerinin okumaya yönelik tutuma etkisi. *Bilgi Dünyası*, 13(2), 477-493.
- Türkyılmaz, M. (2015). Sosyal Medya Ve Kitle İletişim Araçlarının Kullanımının Üst Bilişsel Okuma Stratejilerinin Farkındalık Düzeyine Etkisi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(18):135-149.
- Tveit, A.S., Mangen, A. (2014), A joker in the class: teenage readers' attitudes and preferences to reading on different devices. *Library & Information Science Research*, 36, 179–184.
- Uçak, N. (1997). Bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışı. *Türk Kütüphaneciliği*, 11,(4), 315-325. Erişim adresi: <http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/1475-2949-1-PB>
- Ustakara, F., Türkoğlu, E. (2015). Y Kuşağının Bir Gözetim Mekanizması Olarak Sosyal Ağlar Üzerine Algısı: Gaziantep Üniversitesi Araştırması. *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*
- ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Şefik Yaşar Armağanı), Volume 10/10 Summer 2015, Ankara/Turkey, www.turkishstudies.net, doi:<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8366>, p. 939-958
- Ünal, S. (2018). 21. Yüzyılın Yeni Bilgi Erişim Çevreleri Tehdit mi Fırsat mı? Dijital Yerli Gençlerde Aşırı Bilgi Yükü ve Kaygısı. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 8(4), 309-342. <http://dergipark.gov.tr/jocress/issue/39808/473634>
- Ünal, S. (2017). Ağ Toplumunun Genç Yurttaşları: Dijital Sosyal Ortamların Siyasal Temelde Kullanımına Yönelik Karşıt Yaklaşımlar. *International Journal of Human Sciences*, 14(3):2510-2540. doi:10.14687/jhs.v14i3.4672
- Virillio, P. (2003). *Enformasyon Bombası*. Çev: K. Şahin, Metis Yayınları, İstanbul.
- Walraven, A., Brand-Gruwel, A. & Boshuizen, P. A. H. (2008). Information-problem solving: A review of problems students encounter and instructional solutions. *Computers in Human Behavior*, 24(3). 623–648.
- Wang, S. ve Noe, R. A. (2010). Knowledge sharing: A review and directions for future research. *Human Resource Management Review*, 20(2), 115-131. doi:10.1016/j.hrmr.2009.10.001
- Westerman, D., Spence, P. R. ve Van Der Heide, B. (2012). A Social Network as Information: The Effect of System Generated Reports of Connectedness on Credibility on Twitter. *Computers in Human Behavior*, 28, 199–206. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2011.09.001>
- Wu, Y.T. & Tsai, C. C. (2005). Information Commitments: Evaluative Standard And Information Searching Strategies İn Web-Based Learning Environments. *Journal of Computer Assisted Learning*, 21, 374-385.

- Yalınkılıç, K. (2007), Türkçe öğretmen adaylarının okumaya ilişkin tutum ve görüşleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal Of International Social Research*, 1(1), 225-241.
- Yarımçam, E. Ç. (2017). Sosyal Bilimler Alanındaki Akademisyenlerin Bilgi ve İletişim Teknolojileri Anlatıları. *Moment Dergi*, 4(2).
- Yeşilorman, M, Koç F. (2014). Bilgi Toplumunun Teknolojik Temelleri Üzerine Eleştirel Bir Bakış. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 1, Sayfa: 117-133, ELAZIĞ
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2005) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yay., 5.Baskı, Ankara.
- Yıldız, H. ve Uçak, N. (2014). Bireyselden Ortak Bilgi Davranışına. *Bilgi Dünyası*, 2014, 15 (1) 1-26.
- Yolal, M. ve Kozak, R. (2008). Bilgiye Erişim Aracı Olarak Öğrencilerin İnternet'e Yaklaşımı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S:20. Nisan 2008.
- Yüksekbilgili, Z. (2013). Türk Tipi Y Kuşağı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 12 (45): 342-353.
- Yüksel, H. (2014). İnternet Gazeteciliğinde Bilgi Kirliliği Sorunu. *Atatürk İletişim Dergisi*, (6), 125-138.
- Yvert, B. (2007). *Livre 2010, la mort du livre ? Le Président du CNL, L'émission "Masse critique" (France Culture) du samedi 20 Octobre 2007, France. (Source : message Biblio.fr du 19/10/2007).*

İnternet Kaynakları

- URL 1: <https://www.yayfed.org/website/content/126> (08.03.2014)
- URL 2: <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf> (08.03.2014)
- Hürriyet (2016) Türkiye'nin Kitap Okuma Haritası, <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/keyif/turkiyenin-kitap-okuma-haritasi-40035829> [Erişim Tarihi, 31.01.2019]
- <https://tr.euronews.com/2018/09/08/turkiye-de-kitap-okuma-oran-bircok-avrupa-ulkelerini-geride-b-rakt>
- (Eurostat) http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?query=BOOKMARK_DS-193365_QID_-6A0F9E2C_UID_-
- 8 Eylül UNESCO Dünya Okuma Günü, <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/8-eylul-unesco-dunya-okuma-gunu> [Erişim tarihi, 31.01.2019]

6. EKLER

EK 1: GÖRÜŞMECİ LİSTESİ

İsim	Cinsiyet	Yaş	Medeni hal	Alan	Ailenin Aylık Geliri-	Eğitim Düzeyi	Aile Eğitim Düzeyi	Kır/ kent	Çalışma Durumu
G.1	Erkek	22	Bekar	Sosyoloji	3000	Lisans 4. Sınıf	A:İlköğretim B:İlköğretim	Kır	Çalışmıyor
G.2	Kadın	28	Evli	Almanca Öğretmeni	7 000	Lisans Mezun	A:İlköğretim – B:İlk Öğretim	Kent	Özel Okul
G.3	Erkek	25	Bekar	Sosyoloji	3000	Yüksek Lisans Tez Dönemi	A: İlköğretim B: Lise	Kır	Çalışmıyor
G.4	Kadın	28	Evli	Matematik	6000	Yüksek Lisans Tez Dönemi	A: Lise B: Üniversite	Kır	Özel Okul
G.5	Kadın	23	Bekar	Beslenme Ve Diyetetik	4000	Lisans 4. Sınıf	A: İlköğretim B: Lise	Kent	Çalışmıyor
G.6	Kadın	23	Bekar	Tarih	3 500	Lisans 4. Sınıf	A: Okuryazar B:Üniversite	Kır	Çalışmıyor
G.7	Kadın	25	Bekar	Sosyoloji	6 000	Yüksek Lisans Tez Dönemi	A: İlköğretim B: İlköğretim	Kır	Çalışmıyor
G.8	Erkek	18	Bekar	Bilgisayar Mühendisliği	7 000	Lisans 1. Sınıf	A: İlköğretim B: Lise	Kır	Çalışmıyor
G.9	Kadın	26	Bekar	Sosyoloji	6000	Yüksek Lisans Tez Dönemi	A: İlköğretim B: İlköğretim	Kır	Kamu Kurumu
G.10	Erkek	22	Bekar	Enerji İşletme	6 000	Lisans 4. Sınıf	A: Lise B: Myo	Kent	Ticaret
G.11	Erkek	26	Bekar	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	4000	Doktora 1. Sınıf	A: İlköğretim B: İlköğretim	Kır	Resepsiyonist
G.12	Kadın	28	Bekar	Kamu Yönetimi	4 500	Lisans Mezun	A: İlköğretim B: İlköğretim	Kır	Market Çalışanı
G.13	Kadın	26	Bekar	Sosyoloji	5 000	Lisans Mezun	A: İlköğretim B: İlköğretim	Kır	Çalışmıyor
G.14	Kadın	22	Bekar	Çalışma Ekonomisi	5 000	Lisans 4. Sınıf	A: İlkokul B: Myo	Kır	Çalışmıyor
G.15	Kadın	27	Bekar	İngiliz Dil ve Edebiyatı	5 000	Lisans Mezun	A: İlköğretim B: İlköğretim	Kır	Özel Okul
G.16	Erkek	29	Evli	Turizm	5 000	Lisans Mezun	A: İlköğretim B: Orta Öğretim	Kır	Özel Okul
G.17	Erkek	29	Evli	Türkçe Öğretmenliği	5 000	Lisans Mezun	A: İlköğretim B: İlköğretim	Kır	Özel Okul
G.18	Kadın	24	Bekar	Sosyoloji	7 000	Yüksek Lisans Tez Dönemi	A: İlköğretim B: Lise	Kır	Özel Okul

G.19	Kadın	22	Bekar	Felsefe	5 000	Lisans 3. Sınıf	A: İlköğretim B: Orta Öğretim	Kır	Çalışmıyor
G.20	Kadın	24	Bekar	Türk Dii Edebiyatı	6 300	Lisans Mezun	A: İlköğretim B: Orta Öğretim	Kır	Ücretli Öğretmen
G.21	Kadın	26	Bekar	Matematik	5 000	Yüksek Lisans Tez Dönemi	A: İlköğretim B: Orta Öğretim	Kent	Özel Okul
G.22	Erkek	23	Bekar	Beden Eğitimi	3 500	Lisans 4. Sınıf	A: ilköğretim , B: lise	Kır	Çalışmıyor
G.23	Erkek	28	Evli	Beden Eğitimi	8 000	Yüksek Lisans Mezun	A: ilköğretim , B: lise	Kır	Kamu Kurumu
G.24	Erkek	26	Bekar	Bilişim Teknolojileri Öğretmeni	3.000	Yüksek Lisans Ders Dönemi	A: ilköğretim B: Lise	Kır	Özel Okul
G.25	Erkek	26	Bekar	Matematik	3000	Yüksek Lisans Mezun	A:lise B: lise	Kır	Çalışmıyor
G.26	Erkek	25	Bekar	Ekonomi	4000	Yüksek Lisans Tez Dönemi	A: lise B: lise	Kır	Çalışmıyr
G.27	Erkek	23	Bekar	İstatistik	3000	Yüksek Lisans Ders Dönemi	A: lise B:lise	Kır	Çalışmıyor
G.28	Erkek	28	Bekar	İşletme	3000	Lisans Mezun	A: ilköğretim B: ilköğretim	Kır	Özel Okul
G.29	Kadın	22	Bekar	Alman Dili Ve Edebiyatı	3500	Lisans Mezun	A: lise B: üniversite	Kent	Özel Okul
G.30	Kadın	27	Evli	Sosyal Hizmetler	3000	Lisans Mezun	A: lise B: lise	Kır	Kamu Kurumu
G.31	Kadın	26	Evli	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	6000	Lisans Mezun	A: lise B: lise	Kır	Özel Okul
G.32	Erkek	24	Bekar	Bilgisayar Mühendisi	3000	Yüksek Lisans Mezun	A: ilköğretim , B: lise	Kır	Çalışmıyor
G.33	Erkek	28	Bekar	Bilgisayar Mühendisi	3000	Lisans Mezun	A: ilköğretim B:lise	Kır	Çalışmıyor
G.34	Kadın	24	Bekar	Ebe	3500	Yüksek Lisans Ders Dönemi	A: lise B: lise	Kent	Çalışmıyor
G.35	Erkek	28	Bekar	Müzik Öğretmenliği	5000	Lisans Mezun	A: lise B: lise	Kır	Özel Okul

EK 2: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Bu yarı yapılandırılmış görüşme formu, genç katılımcıların; bilgi ile olan ilişkilerinin mahiyetini anlamak için hazırlanmıştır.	
1)	Ders çalışırken/ okuma yaparken başka işler de yapar mısınız? Yapmak zorunda hisseder misiniz?
2)	Okuma yaparken ya da ders çalışırken telefonunuza gelen bildirimlere bakar mısınız? Aramalara ve mesajlara cevap verir misiniz? Tekrar derse döndüğünüzde dikkatinizi kolayca toparlayabilir misiniz?
3)	Ders çalışırken kısa bir mola vermek için telefonunuzu ve sosyal medya hesaplarınızı kontrol etme ihtiyacı hisseder misiniz? Bu molaların uzadığı olur mu?
4)	Hangi kitabı okuyacağınıza nasıl karar verirsiniz? Bir kitabı okurken beklentiniz temel olarak ne olur?
5)	Okul için okumanız gereken, sadece istediğiniz için okumanız gereken, sınavlarınız için okumanız gereken çeşitli okumalar olduğunda bu okumaları neye göre sıraladığınız? En son ne zaman alanınızla alakalı olmayan bir kitap
6)	Çalışırken bilgisayar ile çalışmayı mı yoksa elle yazarak çalışmayı mı tercih edersiniz?
7)	Günlük hayatınızda bir metni kaleme aldığınız olur mu ?
8)	İnternetteki hesaplarınızda mesleğiniz ile ilgili paylaşı yapan insanları takip eder misiniz? Tanımasanız da alanınızda çalışan bireyleri takip eder misiniz? Burada yeterince bilgilendirici paylaşımların yapıldığını düşünüyor musunuz?
9)	Sosyal ağlarda gezinirken aramadığımız halde bilgilendirici paylaşımlarla karşılaşır mısınız? Bu paylaşımları okur musunuz?
10)	Ülke gündeminden haberdar olmak için özellikle bir arama yapmadan da sosyal medyada haber kaynağınız üzerinden bilgi sahibi olabileceğinizi düşünüyor musunuz?
11)	Bilimsel bir makaleyi okurken nasıl bir yol izlersiniz? Online ya da basılı olarak okumayı tercih eder misiniz?
12)	Okumalarınızı kısa sürede bitirmek gerektiğinde nasıl bir yol izlersiniz? / Makale ya da tez okurken hızlı okuma adına kullandığınız stratejiler nelerdir?
13)	Akademik bilginin sizin için önemini açıklayabilir misiniz?
14)	Kendinizi okul biter bitmez para kazanmak zorunda hissediyor musunuz?
15)	Okul dışı okumalar için zaman ayırabiliyor musunuz?
16)	Para ödeyerek sahip olduğunuz kitap türleri nelerdir?
17)	Hangi kitabı okuyacağınıza nasıl karar veriyorsunuz? Bir kitap okuyacağınızda basılı ya da e kitap olması sizin için önemli midir?
18)	Bir bilgiyi neden edinmek istersiniz? Edindiğiniz bilgiyi iş ya da okul hayatınız dışında kullanma gibi bir beklenti ya da isteğiniz var mı?
19)	Eğitim aldığınız bölümü tercih ederken öncelikli olarak neyi dikkate aldınız?
20)	İş bulmanın zor olduğu bölümler nelerdir? Siz iş bulmanın zor olduğu bölümlerde eğitim alır mıydınız? Neden?
21)	Profesyonel bir işte çalışmayacağınızı bilseniz de o bölümde eğitim almaya devam eder misiniz?
22)	İş imkanı olmasa da istediğiniz alanda yüksek lisans/ doktora yapar mıydınız?
23)	Size okulu bırakmanız şartıyla 2000 tl iş teklif edilse ömür boyu iş garantili teklifi kabul eder misiniz?
24)	Eğitimden beklentiniz ne? Sizi çalışmaya bilgi edinmeye motive eden şey nedir?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Gizem Bayhan

Doğum Yeri ve Tarihi: Tekirdağ/ Çorlu 20.08.1994

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Adnan Menderes Üniversitesi/ Fen Edebiyat Fakültesi/ Sosyoloji

Lisansüstü Öğrenimi: Adnan Menderes Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü/
Sosyoloji ABD/ Yüksek Lisans

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İş Deneyimi

İletişim : gizem.byhn@gmail.com

Tarih 17.02.2019